This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

1.E
5

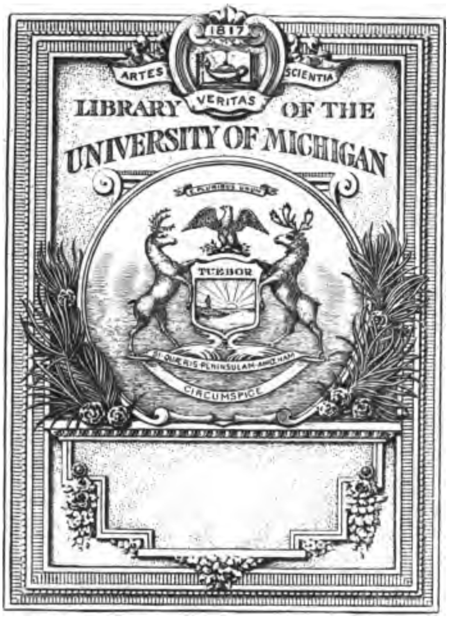
1817
ARTES VERITAS SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

ANTIQUARIAAT
C.P.J. VAN DER PEET
N. SPIEGELSTRAAT 33-35
AMSTERDAM

OVER DE
LIGTE INFANTERIE,

OF

AANMERKINGEN

OMTRENT

de inrigting, het onderwijs
en de taktiek
DER LIGTE INFANTERIE;

VAN DEN
Antoine
GRAAF *DE LA ROCHE-AYMON*,
PAIR VAN FRANKRIJK, MARÉCHAL DE CAMP
VAN 'SKONINGS LEGER, enz. enz.

naar het fransch gevolgd

DOOR DEN

BARON *VAN AYLVA RENGERS*;
OFFICIER DER INFANTERIE, RIDDER DER
KONINKLIJKE MILITAIRE WILLEMS-ORDE.

's GRAVENHAGE,
BIJ A. KLOOTS EN COMP.
1825.

BIBLIOTHEEK 2e REGIMENT INFANTERIE.
BIBLIOTHEEK

U
102
L338

727781-129

VOORBERIGT.

Onder de verschillende werken die voor het krijgskundige vak, sedert eenige jaren, zijn uitgekomen, komt ons dit werk van den generaal de la ROCHE-AYMON *voor opmerking te verdienen. Alhoewel het een stelsel bevat, 't welk niet op alle legers toepasselijk kan zijn, om dat het eene bijzondere inrigting vereischt, vindt men er nogtans een onderrigt in voor ligte troepen, 't welk voor alle legers nuttig kan wezen, dat door alle ligte infanterie uitgeoefend kan worden. De schrijver heeft, gelijk als hij in het voorberigt zijns werks zegt, bij de Pruissische ligte troepen gediend; deze waren altoos be-*

kend voor zeer goed onderwezen te zijn; vooral in de laatste oorlogen, — toen men de reeds zoo voortreffelijke voorschriften van den grooten FREDERIK *nog verbeterd had door veranderingen en bijvoegselen, die op de ondervinding gevestigd waren, — hebben zij getoond wat een goed onderwijs, op goede gronden gesteld, vermag. Wij hopen dus dat de kennis van zoodanig een werk, het Nederlandsch leger nut aan moge brengen: — Die hoop is de eenige reden die ons bewogen heeft de vertaling er van te ondernemen; ons vleijende dat dezelve met goedgunstigheid ontvangen zal worden; zoo wel als eenige aanmerkingen, welke wij gewaagd hebben er bij te voegen, en die men achter aan het werk zal vinden.*

De Vertaler.

OVER
DE LIGTE INFANTERIE,
OF
AANMERKINGEN
omtrent hare inrigting, zamenstelling,
onderwys en taktiek.

1e. Boek.

Over de verschillende veranderingen, welke de ligte Infanterie heeft ondergaan.

Even als alle andere kunsten, heeft de krijgskunde hare omwentelingen gehad. De schikking der troepen in zich zelven, heeft in verschillende eeuwen der geschiedenis veranderingen ondergaan, wijzigingen ondervonden, die eenen noodzakelijken invloed moesten hebben op de *Tactiek* der legers, en gevolglijk op de wijze van de verschillende wapenen — waaruit deze bestaan — te gebruiken.

Wanneer deze veranderingen het gevolg waren van overdenkingen, op de ondervinding gegrond, hebben de legers, die dezelve het eerst aannamen, hunne ondernemingen door de overwinning bekroond gezien, en het was slechts door derzelver voorbeeld te volgen dat hunne tegenpartijen het evenwigt hebben kunnen herstellen; **Epaminondas** had zijne overwinningen bij *Leuctra* en *Mantinea* te danken aan zijne schuinsche slag-orde, **Gustaaf Adolf** heeft gedurende eene reeks van jaren eene onbetwistbare meerderheid aan de zweedsche legers verzekerd, door de schikking zijner infanterie eenigermate te regelen naar de *Phalanx* der ouden en door de eskadrons der ruiterij, in hunne tusschenruimten, door schutters aan malkanderen te verbinden.

De vaardigheid in het vuren bij de pruissische troepen, welke nog versneld werd door het gebruik van ijzeren laadstokken, de gezwindheid hunner uitbreidingen, de snelheid hunner togten, de toepassing van de schuinsche orde der ouden op hunne slag-orde, hebben gedurende drie achtereenvolgende oorlogen de overwinning bij **Frederiks** legers gevestigd. Het oostenrijksch leger, naderhand in dezelfde gronden onderwezen en geoefend, en door de ondervinding derzelver toepassing geleerd hebbende, maakte er gebruik van en de strijd werd gelijk.

De fransche regering reeds in het begin der omwentelings oorlogen, de ongelukken vooruit ziende aan welke nieuw geligte troepen, zonder beproefde officieren, zouden zijn blootgesteld in de gevechten tegen geoefende en ervaren soldaten, aangevoerd door officieren die de regelmatige bewegingen gewoon waren, indien men de gewone voorschriften der oude Taktiek volgde, heeft in de eerste veldtogten getracht eene nieuwe wijze van strijden intevoeren, welker oogmerk was hunne troepen tijd te geven zich te oefenen, en de bekwaamheden gelegenheid verschaften zich te ontwikkelen.

De breede slag-orde (*ordre mince*) werd vervangen door de diepe (*ordre profond*); als zijnde dit eene schikking welke het gunstigste voorkwam tot het besturen van den aandrang eener *dweepzuchtige* menigte, en dit wijs overleg werd met behulp van een tirailleur-stelsel de eerste grondslag van den franschen voorspoed.

Eene der oorzaken van dezen voorspoed, welke zoo verwonderlijk, voor onze eeuw is, als zij onbegrijpelijk voor de nakomelingschap zal wezen, was de verwondering welk zoodanig een stelsel op de duitsche troepen moest uitwerken; een stelsel waar ieder soldaat op zich zelven werkt, terwijl hij ondersteund wordt door een moorddadig vuur van jagers, welke weinig menschen verloren, in vergelijking van het kwaad, 't welk zij de onafgebroken en uitgebreide linien des vijands deden. Nogtans begonnen de oostenrijkers, na eenige veldtogten, de meerderheid der fransche wapenen het hoofd te bieden. Er kwam zelfs reeds toen eene soort van evenwigt tusschen de strijdende volken te bestaan, toen BONAPARTE, aan het hoofd van het leger in Italien, te voorschijn trad; zich de voorschriften en de ondervinding der grootste krijgskundigen, welke voor hem geweest waren, ten nutte makende, wist hij deze op eene glansrijke wijze toetepassen, en bragt dat *stratesisch* stelsel voor 't welk alle legers, welke slechts *taktisch* handelende zich daar tegen verzette wilde, verslonden heeft.

Dit nieuwe stelsel — 't welk met de daad bevestigde hetgeen de *Maarschalk van Saksen* slechts aangegeven had door te zeggen: *de geheele kunst des oorlogs is in de beenen*, – zoude slechts gewaagde pogingen en onzekere uitkomsten voortgebragt hebben, indien BONAPARTE niet een leger gevonden had, 't welk door deszelfs bijzondere inrigting even zoo beweegbaar, als de bevatting der generaals levendig was. Hiervan die snelle togten welke een fransch leger alleen konde ondernemen, omdat hetzelve voor den oorlog ingerigt was, geene stapelplaatsen noch leger-trots kende, en dus niet afhankelijk was, noch konde zijn van de meer of minder werkzaamheid en goede trouw der intendanten en opzienders der magazijnen. Het was om deze togten mogelijk te maken dat de opening eens veldtogts altoos werd gesteld op den tijd dat de reeds ingezamelde oogst, in iedere stad, dorp, vlek of kasteel, stapelplaatsen van levensmiddelen tot het onderhoud der troepen aanbood.

Nogtans moet men de buitensporige togten, in de laatste jaren, waartoe deze groote beweegbaarheid der legers aanleiding gaven, niet gelijk stellen met de welbekende en vlugge bewegingen

gen der legers in den veldtogt van 1796. Dit laatste is het tijdstip 't welk het meeste opmerking verdient met betrekking tot de krijgskunde; want het is van dezen veldtogt af aan dat de *Strategie*, wier eerste beginselen door GUSTAAF ADOLF en *Marlborough* betracht waren, hare groote uitgebreidheid verkreeg, en door BONAPARTE en den *Aartshertog* KAREL verwezenlijkt en meer bepaaldelijk vastgesteld werd, door het betoonen van hare meerderheid boven de *Tactiek*.

Maar de uitslag der ontworpen togten zouden, met dat al, zeer twijfelachtig geweest zijn zonder de verdeeling der fransche legers in gemengde korpsen. Met de vereeniging van de verschillende wapens, kan toch de bevelhebber eener divisie of leger-korps, geen waarlijk gevaarlijk veld ontmoeten; hij kan er slechts een meer of min voordeelig aantreffen, en is in alle gevallen in staat op alle velden te werken, alle streken door te komen. Daar en boven heeft deze vereeniging nog het voordeel van gemakkelijk goede generaals officieren te vormen, door dezelve gewoon te maken om zamengestelde massa's te doen bewegen, en hen het sterke of zwakke gedeelte van ieder wapen te doen kennen, zoo wel als de wijze om dezelven het best te zamen te doen werken. Indien het fransch leger deszelfs oude slag-orde had behouden, — indien deszelfs kolonnen, gelijk als voorheen uit een eenig wapen, hetzij infanterie, ruiterij of artillerie, hadden bestaan, dan zoude dit nieuw stelsel, deze Strategie, groote verhinderingen in zijne uitvoering ontmoet hebben.

Dat ondertusschen het oorlogs-stelsel der franschen noodzakelijk groote veranderingen moesten veroorzaken in den zamenhang van eenen veldtogt, zal ik thans alleen door den invloed zoeken te bewijzen, welke hetzelve heeft gehad op de ligte troepen en op den zoogenaamden kleinen oorlog.

De Grieken en Romeinen hebben langen tijd zonder ligte troepen geoorloogd; hunne legers waren minder talrijk en vereischten zoo veel uitgebreidheid niet dan de hedendaagsche. Het romeinsche legioen was door de vermenging van zware en ligte infanterie, zware en ligte ruiterij, geschikt om in alle omstandigheden, op alle velden te werken en behoefden dus geene ligte troepen in het bijzonder; zoo lang deze inrigting behouden werd, hebben de Romeinen geen beslissenden tegenstand gevonden. A. (*).

De legers van Gustaaf Adolf en van *Wallstein* konden insgelijks en om dezelfde reden de ligte troepen ontberen.

Gedurende de eerste jaren van Lodewijk XIV. hadden *Condé*, *Turenne* en *Crequi* geene of weinige ligte troepen; het was eerst in de opvolgings-oorlog dat men de voorwachten der legers uit ligte troepen zamenstelde, en deze werden

---

(*) Zie de aanmerkingen achter het werk.

den weldra onmisbaar toen de *Maarschalk van Luxemburg*, *Puisegur* en *Feuquieres* de slag-orde der legers veranderden, om de togten gemakkelijker te maken.

Ieder leger werd als toen verdeeld in twee linien infanterie en eene reserve, in twee vleugels ruiterij insgelijks op twee linien en eene reserve, eindelijk in kolonnes artillerie, leger-trein, pontons en veldtrots; ieder linie maakte, naar hare sterkte eene kolonne uit welke uit een eenig soort van wapen bestond. Op die wijze toog een leger meer of min op zes, zeven, acht, negen of tien kolonnes voort; en van toen aan werd het noodzakelijk om, voorwaarts en op de zijden, afgezonderde korpsen te hebben, welke de bevelhebbers spoedig genoeg van de aannadering des vijands konden verwittigen, om alles in behoorlijke slag-orde te stellen, en de verschillende wapens te vereenigen.

Deze legers, welke gekantonneerd of gelegerd waren volgens de orde waarin zij voorttrokken, moesten dus ook ligte troepen hebben om het front en de zijden te dekken tegen de vijandelijke aanvallen; dewijl de vijand zekerlijk het afgescheiden kantonnement zoude trachten aantetasten, met een genoegzame magt om hetzelve opteligten. Eindelijk naar mate de breede slag orde meer in gebruik kwam, en de diepe slag-orde daargelaten werd, werd ook het gebruik der ligte troepen noodzakelijker.

En inderdaad hoe zoude men zonder deze, de groote uitgebreidheid, welke de legers toen aannamen, behoorlijk dekken; op welke wijze hunnen toevoer, stapelplaatsen, gemeenschap enz. enz. beschermen? Maar de menschen kunnen zelden eene middelmaat houden; het uiterste volgt al spoedig op het goede; zoo zien wij de ligte troepen van het jaar 1730 af tot het jaar 1748, de voornaamste sterkte der Oostenryksche legers uitmaken; en deze kleine oorlog werd de grondslag tot de ontwerpen der veldtogten. *Franquini*, *Baronay*, *Nadasty*, *Trenck*, *Mentzel* en eene menigte anderen, droegen met hunne Huzaren en Pandouren bijna alle de lasten van den oorlog. Met hunne hulp noodzaakte de veldmaarschalk *Traun*, den grooten FREDERIK in 1744, *Bohemen* te verlaten. Deze veldtogt kan niet te veel overdacht worden; zonder iets te wagen, zonder slag te leveren, heeft *Traun* het leger van FREDERIK vernield, en hem gedwongen, na groote verliezen geleden te hebben, zich naar *Silezien* te wenden. Op zoodanig eene wijze moet de zwakke zijn heil zoeken tegen eenen vijandelijken inval.

In den zevenjarigen oorlog werden de ligte troepen aan eene geregelde inrigting onderworpen, hun dienst bepaalde zich niet meer tot het doorzoeken van het veld, het bereiden van overrompelingen, het leggen van hinderlagen en het maken van patrouilles; neen, zij werden ook in de slagorde ingedeeld, maar niemand was er op bedacht om ligte infanterie en ruiterij, door geschut ondersteund, bij een te voegen, om er bestendige divisien tot de voorhoede van te maken. Naderhand verminderde het gebruik der ligte troepen, en moest ook verminderen door de gewoonte van voetvolk met ruiterij op de voorposten te vereenigen, en het invoeren van een oorlog van *stellingen* in plaats van *bewegingen*; waarvan men zich inzonderheid kan overtuigen door den veldtogt van 1778.

De eerste jaren van den franschen omwentelings oorlog, zijn nog minder gunstig geweest aan de werkzaamheid der ligte troepen. Het fransch bewind, door den voordeeligen uitslag van deszelfs verwerenden oorlog aangemoedigd, besloot aanvallender wijze te handelen en veroveringen te maken. Het committé militair alle de moeijelijkheden van eenen aanvallenden oorlog inziende, was verpligt eene inrigting te zoeken, welke in staat was om den goeden uitslag van zijn stelsel te bewerken, met een leger, dat, schoon vol moed, niet genoegzaam onderwezen en geoefend was, om zich te kunnen schikken naar de behendigheden en de juiste uitvoering, welke het stelsel der breede slagorde vereischte: beschouwen wij met gevorderde aandacht de verschillende takken van hun stelsel, dan zullen wij ons genoodzaakt zien te erkennen, dat hetzelve voor wel overlegd is te houden.

Men maakte gebruik van de geestvervoering des volks om alle veld-trots afteschaffen; ten einde op die wijze het leger beweegbaarder te maken, en beter in staat te stellen eene belangrijke stelling te houden, gedurende een' tijd welke men met zekerheid konde bepalen; dewijl men de sterkte van het korps kennende gemakkelijk deszelfs behoeften in leeftogt en voeder konde berekenen. De afschaffing van tenten en veld-trots liet aan het leger het vrije gebruik over van alle paarden en rijtuigen van het land waar men doortrok. In plaats van dus deze, zoo als voorheen, te gebruiken tot het voltallig maken der bespanningen van den legertrein, nam men dezelve om de togten van het leger te bespoedigen, hetzij door de bespanningen van het geschut te versterken, door de ruiterij versche paarden te bezorgen, of eindelijk het voetvolk wagens te geven om hetzelve, op een of ander belangrijk punt, over te brengen. Deze beweegbaarheid had twee groote voordeelen: het eerste was van bijna altijd door eene geswinde afleiding, den vijand te dwingen eene goede stelling, welke hij had kunnen kiezen, te verlaten; het tweede van eenigerwijze meester te zijn van het veld waarop men verkoos te vechten.

Wanneer wij de omwentelings oorlogen volgen, dan zullen wij zien dat bijna alle *taktische voordeelen*, door de bondgenooten behaald, (*) dade-

---

(*) Ik versta door strategische bewegingen, alle beweging buiten het gezigt der vijandelijke troepen uitgedelijk verlamd zijn geworden door de *strategische bewegingen* der Franschen; dat deze altoos hebben weten te vechten op doorsneden en bedekten grond, en dikwijls hunne vijanden gedwongen hebben te strijden op zulke velden, welke gunstig waren voor den jager-dienst en voor de bewegingen in massa, maar nadeelig aan de breede slag-orde; op velden eindelijk, welke de aanvallen der duitsche ruiterij verhinderde en deszelfs meerderheid nutteloos maakte.

Alle de voordeelen, welke het fransch leger trok van de geheele afschaffing zijner veld-trots, zouden vruchteloos geweest zijn indien men het oude stelsel van stapelplaatsen voor levensmiddelen behouden had; want dit was geheel strijdig met eenen strategischen oorlog, en heeft menigmaal de bewegingen onzer legers in taktische oorlogen verhinderd.

Voorgenomen hebbende om het tooneel des oorlogs op vijandelijken bodem over te brengen, bragt het comitté militair de stelregel der Romeinen: *De oorlog moet den oorlog voeden*, in werking. Deze stel-regel is ondertusschen alleen zoo lang goed als de legers in evenredigheid staan met

---

gevoerd, ten einde door eene afwending in de zijde of achterhoede, zijne taktische bewegingen te beletten of afteslaan; deze zijn de gevechten, de veldslagen, eindelijk alle bewegingen welke men regtstreeks in tegenwoordigheid en tegen den vijand verrigt.

met de bevolking van het land waar men oorlog voert, anderzins vernielt de oorlog alles, en de overwinnaars lijden zoo veel als de overwonnenen, vooral wanneer de togten verafgelegen streken betreffen. Het stelsel van stapelplaatsen werd dan aan groote veranderingen onderworpen. Het gekantonneerd leger werd door de kantonnementen, en het omliggende land gevoed. Behalve de voordeelen van eene grootere *beweegbaarheid*, kwam hier ook nog eene sterke drijfveer uit voort voor den soldaat, welke, bij de eer der overwinning, de noodzakelijkheid van voor zijn onderhoud te zorgen voegende, natuurlijker wijze onoverwinnelijk moest worden; dewijl hij gedrongen werd door de twee driften welke het krachtigst op den mensch werken, de eigenliefde en het zelfbehoud. Doch deze wijze van oorlogen, geheel berekend tot overwinnen en veroveren, moest eenen zeer nadeligen invloed uitoefenen op een leger tot den terugtogt genoodzaakt. De vrees van de middelen tot onderhoud te ontberen, dewijl hij terugtrekt door een land dat reeds door een' eersten doortogt is uitgeput, moet den soldaat ontmoedigen en hem ongevoelig maken voor de schoonste droomen des roems. Ook ziet men dat van alle aftogten, waartoe de fransche legers door de omstandigheden gedwongen waren, de legers van *Moreau* en *Macdonald* de eenigste zijn, welke door de wel ingerigte zorgen van hunne bevelhebbers, eene bewonderenswaardige orde en krijgstucht behielden; terwijl alle de andere, schoon uit dezelfde menschen zamengesteld, zich hebben zoeken te redden in kleine benden, en in eene wanorde, welke maar al te zeer door een dringend gebrek is te regtvaardigen. Zelfs in het voorwaarts trekken moest dit stelsel de plunderzucht aanwakkeren, en dus bij voortduring de krijgstucht vernielen; doch het leger had ook niet voor het verlies der stapelplaatsen te vrezen, welke vrees dikwijls een ander leger dwingt aftetrekken of deszelfs eerste voorstellen doet veranderen.

Alle de voordeelen van deze nieuwe inrigting, hoe onbetwistbaar zij ook mogen wezen, zouden slechts in bespiegelingen bestaan hebben, zoo men niet bedacht was geweest om de innerlijke zamenstelling der troepen en de slag-orde te veranderen. Men moest dus te gelijk bij de invoering de korpsen zoodanig zamenstellen, dat ieder kolonne aan den vijand het hoofd kon bieden, op alle soorten van gronden, zonder te vrezen te hebben dat de taktische bewegingen des vijands, haar tot vechten zoude kunnen dwingen, op een veld, hetwelk voor het eene of andere wapen nadeelig was, wanneer dit op zich zelf moest werken; en dit laatste zoude het voornemen der verbonden legers geweest zijn, indien de fransche kolonnes op de aloude wijze slechts uit voetvolk of ruiterij alleen bestaan hadden; doch toen werden de di-

divisien des franschen legers tot *gemengde* korpsen ingerigt (*).

Het groot getal ligte troepen bij de legers der verbonden mogendheden, en hunne erkende meerderheid boven die welke het fransch bewind hun konde tegen stellen, heeft misschien veel toegebragt tot het invoeren van een oorlogs-stelsel, bij hetwelk deze troepen een groot gedeelte van hunnen invloed moesten verliezen.

De afschaffing des legertreins en veldtrots, het fransch leger sneller bewegingen toelatende, deed het te gelijker tijd de waakzaamheid der vijandelijke ligte troepen gemakkelijker ontgaan.

Geheel ontdaan van eene ontzachgelijke veldtrots, behoeft het leger niet, gelijk als voorheen, vooraf-gaande toebereidselen voor den optogt te maken; terwijl deze voorbereidselen des te moeijelijker te verbergen waren, naardien het belang der vijandelijke ligte troepen het mede bragt, om de spionnen goed en ruim te betalen, ten einde een juist berigt te krijgen van al wat er achter het leger voorviel, en hun de middelen aangaven om de strekking van den togt te berekenen en dus ook de mogelijkheid van op den legertrein intevallen.

Volgens het oud gebruik was het bijna onmogelijk voor den vijand een sluiptogt te maken;

maar

(*) Verscheiden der ongelukken in de laatste oorlogen kan men geheel wijten aan het weglaten van deze inrigting, welke door de ondervinding beproefd was.

maar ook hoe menig leger, eens van zijne legertrots beroofd, heeft zich genoodzaakt gezien om de uitvoering eens beslissenden togt te staken? . . . .

De afschaffing der tenten, het daarstellen der *bivouakken* en *kantonnementen* in plaats der legeringen van de oude taktikers, verhinderde insgelijks het ontdekken van de stelling eens vijands, en het kennen van deszelfs voornemens. . . . . Wanneer een leger zich in eene bepaalde stelling bevindt dan kan men gemakkelijk met juistheid bepalen welke deszelfs regter of linker vleugel, in een woord welke deszelfs slag-orde, is; maar wanneer een leger in verscheidene kolonnes, op min of meer verwijderde afstanden van elkanden, optrekt, dan is zoodanig eene verkenning onmogelijk.

De minste bewegingen eener legermagt waren ligt te voorzien, en men kon ze voorkomen; op één punt verzameld zijnde, was het blijkbaar dat het leger zich naar dit of dat ander punt begeven zoude; men kon dus toebereidselen maken om dezen togt te verhinderen; behalven dat moest het geraas, 't welk een leger bij het opbreken der tenten maakte, hetzelve noodzakelijk verraden, en indien de ligte troepen maar eenigzins oplettend waren, was het zeer moeijelijk eenen verborgen togt te maken. Gekantonneerde troepen kunnen in beweging komen zonder gedruisch te maken, zonder den vijand te wekken, zonder gevaar te loopen van ontdekt te zullen worden. Gelegerd zijnde, konden de troepen — na eene wel bestuurde verkenning — met des te meer voordeel overrompeld en aangevallen worden, daar de aanvaller deszelfs slag-orde kennende, altijd zijnen aantogt naar deze kennis rigtte. De wijze van bivouakkeren en kantonneren, dekt de legers voor zulke onverwachte aanvallen. In de geschiedenis der hedendaagsche oorlogen vindt men geen tweede voorbeeld der veldslagen van *Steenkerken* en *Hochkirch.*

Maar het stelsel eindelijk bezorgt den soldaat ook meer rust. Die dagelijksche schermutselingen, welke bij de oude taktieken plaats hadden, tot het opligten van veldwachten en piketten, die aanvallen op legerwachten, of op ruiterij welke hare paarden te water ging brengen, hebben natuurlijk moeten ophouden. De wijze van het leger door brandschattingen van het noodige te voorzien, heeft den werkkring der ligte troepen nog zeer beperkt; er zijn geene voederhaalders meer te overvallen, geene stapelplaatsen te vernielen, geene toevoeren op te ligten. Deze hulpmiddelen der ouden, bij hunne oorlogen, om een leger te dwingen, het zij om deszelfs legering te verlaten uit gebrek aan voedsel, het zij om eene gewigtige onderneming te laten varen, uit hoofde van het verlies van toevoer van levensmiddelen of krijgsvoorraad, zijn alle verloren: men moet thans openbaar geweld, strategische bewegingen gebruiken om legers te dwingen hunne stellingen te verlaten, of hunne strekking te veranderen. Inderdaad hoe zal men troepen, welke binnen hunne kantonnementen voorraad vinden, van levensmiddelen beroven? Wat het voorstel betreft om de groote stapelplaatsen, welke dit leger achter zijne werkzame linien moet houden, aantevallen of te vernielen, dit is moeijelijk, of om beter te zeggen onuitvoerlijk; zelfs wanneer men hierin slaagde, indien een' verloren veldslag den vijand niet dwong tot het verlaten zijner stelling, dan zoude dit ligte voordeel slechts dienen om hem een oogenblik in verlegenheid te brengen, en om het land, 't welk hij bezet heeft, nog verder uitteputten.

Behalven de opgenoemde voordeelen, heeft deze wijze van een leger te voorzien, noch ook dit zeer wezenlijk, van veel bij te brengen tot het geheimhouden der bewegingen, welke bezwaarlijk voorzien kunnen worden; dewijl men geen minder of meerder werkzaamheid in het aankomen van toevoer kan bemerken, hetgeen het geval niet was toen de troepen gelegerd waren.

De verdeeling van het fransch leger in gemengde korpsen, beveiligde het ook tegen de aanvallen der ligte troepen. Het committé militair voorzag hoe nadeelig deze kleine oorlog konde zijn, indien dezelve met weinig ruiterij ondernomen werd; daarom waren de fransche voorposten niets anders dan eene meer of min zware linie van voetvolk en ruiterij, en dikwijls van geschut. Deze onderlinge steun van verschillende

wa-

wapens, verzekert eenigermate de voorposten tegen onverhoedsche aanvallen; ook is het niet gemakkelijk door dezelve heenen te dringen, en hier door is het moeijelijk om stellige berigten te bekomen van hunne sterkte en stelling. De vermenging der wapens maakt de dienst der spionnen zeer ongewis, indien zij niet met eene ongewone bevatbaarheid begaafd zijn: die welke men gewoonlijk gebruikt zijn boeren uit de landstreken waar men doortrekt of kantonneert, en deze worden zoodanig bedrogen door de vermenging van voetvolk, ruiterij, en geschut, dat zij overal een geheel leger meenen te zien.

Het verhaal van den veldtogt van 1807 bewijst deze waarheid ontegenzeggelijk. Waartoe hebben die ontelbare pulken kozakken gediend? waartoe die ontzaggelijke menigte ligte troepen? Zonder twijfel hebben zij de franschen nadeel toegebragt; maar dit is niet in vergelijking te brengen met hetgene zij konden uitgevoerd hebben indien de inrigting der fransche troepen op den ouden voet ware gebleven. Hebben de schermutselingen der kozakken eenige bepaalde voordeelen opgeleverd? hebben zij de voornemens hunnes vijands gestuit? Het onderzoek, in hetwelk wij getreden zijn, is genoegzaam om te bewijzen dat het tegenwoordige oorlogs-stelsel den dienst van ligte troepen zeer beperkt, en hunne belangrijkheid en nut zeer verminderd heeft.

Om niet met regt het verwijt van tegenstrijdigheid te verdienen, daar ik een werk over de ligte troepen uitgeef, terwijl ik tracht aan te toonen in hoe verre de nieuwe wijze van oorlogen dezelve nutteloos maakt, of ten minsten hunne werking zeer beperkt, zoo zal ik dit hoofdstuk met eenige aanmerkingen eindigen, welke zullen bewijzen: dat, door de ontwikkeling van nieuwe krijgs- en staatkundige ontwerpen, uit de plaats gevonden hebbende verwijderde en gewaagde ondernemingen geboren, de ligte troepen hunnen invloed hebben moeten terug krijgen, in evenredigheid dat de aanval-oorlogen van hunne echte grondbeginselen verbasterden om tot buitensporige togten over te slaan. (*)

Deze laatste wijze van oorlogen had iets verschrikkelijks voor de volken, welke aan eenen krijg tegen Frankrijk waren bloot gesteld; want zij scheen altoos de overwinning te verzekeren aan de overmagt in het getal, dewijl die op eene grootere uitgebreidheid konde werken. Welke middelen bleven er dan aan de zwakste overig om met eer te kunnen bezwijken?

In

(*) Kan men de geschiedenis der krijgskunst niet gevoegelijk in vijf tijdperken verdeelen: .... In oorlogen van *gevechten*, — oorlogen van *bewegingen*, — oorlogen van *stellingen*, — *invallen* in 's vijands land, — en eindelijk in groote *strooperijen*? en dit laatste tijdperk zoude men dan ook kunnen beschouwen, als dat van het verval der krijgskunde.

In de oorlogen der vorige eeuw was eene versterkte legerplaats, eene eenvoudige verschansing genoegzaam om een' vijand tegen te houden en eene geheele landstreek te dekken, mitsgaders om de uitgestrektheid, langs welke men zich wilde verdedigen, te bepalen; BONAPARTE de schaal zijner ondernemingen in evenredigheid brengende met die zijner heerschzucht, heeft deze hulpmiddelen vernietigd. Want deze verweringsmiddelen zich bepalende tot de uitgestrektheid der gewone linien van aanval, waren zonder oogmerk, zoodra de uitgebreidheid van den aanval boven mate vergroot werd; en eene vesting, een verschanst leger, een geheel gewest zelfs, waren, om zoo te zeggen, niets meer dan punten welke zich verloren in den wijd uitgestrekten kring der bewegingen eens legers dat dikwijls op eene schaal van 50 uren werkte. Bovendien eene stelling, welke door eene overstrooming gedekt, of door moerassen of rivieren verdedigd wordt — ofschoon deze natuurlijke hinderpalen te voren eene verdediging verzekerden en de bewegingen eens vijands weer hielden, — verliest zelfs zijne plaatselijke voordeelen, naar gelang van het tijdstip der opening eens veldtogts. De natuur des winters, houdt de aanvaller niet meer hinderpalen voor, dan zij den verdediger hulpbronnen aanbiedt. De veldtogten der franschen in *Holland*, en verscheiden anderen bewijzen dit genoegzaam.

Met de oude taktiek kon een klein, onver-

zaagd,

waagd, wel aangevoerd leger eene overwinning betwisten, en zelfs behalen op eene veel grooter magt; maar indien het reeds moeijelijk valt niet gelijke magt tegenstand te bieden aan het nieuw stratesisch stelsel, aan legers welke trapsgewijze voorwaarts rukken, wat zal men dan doen wanneer men zich zwakker bevindt?

De afstanden tusschen de trapsgewijze optrekkende kolonnes kunnen naar de bepalingen der aanvallende generaals grooter of kleinder zijn; dus is men altijd blootgesteld, van door eene overmagt te worden aangevallen op het punt waar men dit het minste verwacht, of zelfs van zijne gemeenschap afgesneden te zien door eene afleiding welke te ver van het middelpunt verwijderd is om dezelve te kunnen voorkomen of nutteloos maken. Wanneer de linie eens doorgebroken; wanneer men *stratesisch* geslagen is, dan is ook het lot van den veldtogt beslist.

De schuinsche slag-orde, gewone toevlugt der zwakke tegens den sterken vijand, wanneer de legers taktisch handelen, wordt hier ongenbegzaam; want het is even zoo gevaarlijk om de bewegingen eens legers, 't welk op eene stratesische wijze ingerigt is, te trachten te verhinderen, als het gewaagd is om den vleugel van een trapsgewijze gesteld leger te trachten omtetrekken. Inderdaad indien de generaal de kolonnen, welke zich het naast bij het bedreigd punt bevinden, bij eentrekt, zoo dat zij eene behoorlijke weerstand kunnen bieden; indien hij vervolgens de onderlinge afstanden der andere kolonnes, die hij tot nu toe terug gehouden had, vergroot, dan zal hij dezelve met een goed gevolg op de achterhoede of in de zijden des aanvallers brengen; mits de meerderheid van deze niet zoo groot is, dat hij overal het hoofd kan bieden. Ziet hier een opmerkingswaardig voorbeeld tot opheldering.

Het rus-pruissisch leger begon, in wintermaand 1807, aanvallender wijze te handelen tegen den linker vleugel der Franschen, wiens verschillende korpsen zich uitstrekten op een en dezelfde linie van *Warschau* tot *Haf.* Het korps van *Bernadotte*, 't welk de uiterste linker vleugel des franschen legers uitmaakte, werd aanvankelijk met verlies terug gedreven: hij maakte eenen goeden aftogt tegen over eene magt welke de zijne verre overtrof; en — dewijl hij door den slechten staat der wegen en het gebrek aan onderhoudsch middelen, niet hevig vervolgd konde worden, — gelukte het hem zich bij *Hohenstein* te vereenigen met het leger korps van den maarschalk *Ney*. De russen beproefden eenen vruchteloozen aanval op dit punt, 't welk toen de sleutel werd van de stellingen der franschen, en dezelve tot spil moest dienen. In der daad te midden dezer beweging liet **Bonaparte** het gansche leger eene groote zwenking links maken, en de regter korpsen snel naar voren brengende, bedreigde bij ernstig de zijden en vooral de gemeenschaps-linien der russen, welke, bevreesd van *Königsberg* en hunne linie van operatie afgesneden te worden, genoodzaakt werden in de eerste dagen van sprokkelmaand eenen verhaasten aftogt te maken, welke hun zeer vermoeide.

Hoe meer wanhoop deze overdenkingen de overwonnen legers en de veroverde landen inboezemde, des te sterker moesten zij hun ook bewegen tot een ernstig onderzoek van de middelen welke hen overbleven, om, zoo niet eene gelijkheid van voordeelen, ten minsten een evenwigt van verdediging, daar te stellen.

Maar waar moet men deze hulpmiddelen vinden tegen legers gewoon aan de overwinning, gehard tegen alle luchtstreken, alle lotgevallen, alle gevaren? Waar? in de verschrikkelijkste plaag der menschheid, in de verwoesting! Verre van mij, dat ik zulk een middel zoude kunnen goedkeuren! Maar nogtans is een onpartijdig schrijver gedwongen de waarheid hulde te doen en te erkennen: dat zoodra de oorlog den oorlog niet meer kan voeden, het aanvallend stelsel wijzigingen moet ondergaan, welke den kampstrijd zullen rekken, de veldslagen minder beslissend maken, de bewegingen in snelheid doen verminderen, en gevolgelijk meer kans van geluk of zelfs van behoud zullen aanbieden aan de volken, welke tot deze strijd gedwongen zijn. De rampen van den oorlog zullen zich langer na het sluiten der vrede doen gevoelen, de plagen der menschheid zullen dieper

door-

doordringen; misschien zelfs zal het thans bestaande geslacht niet genoegzaam zijn, om dezelve te leenigen, maar de schimmen der overwonnenen zullen zich beroemen op de achting der overwinnaren, zonder voorbeelden aantehalen; om zulk eene *geestdrift* te wettigen, zal het genoegzaam zijn indien ik eenen ingebeelden veldtogt schetse, welke gegrond is op deze beginselen, om aan te toonen, dat de matiging, waaraan dezelve het aanvallend stelsel onderwerpt, aan de ligte troepen al hunnen oorspronkelijken invloed terug geeft.

Ik veronderstel, namelijk, een leger, verdedigender wijze geplaatst op de grenzen, welks overtogt door hetzelve belet moet worden; de geheele landstreek voor de uitgebreidheid zijner stelling is verwoest, en alle middelen van bestaan, van welken aard ook, zijn bijeen gebragt in de verzamelplaatsen, welke achterwaarts zoodanig geplaatst zijn, dat het aanvallend leger, zelfs na eene volkomen overwinning, het terugtrekkend leger niet zoo nabij kan volgen, dat het te gelijk aan de stapelplaatsen zouden kunnen komen. Indien men nu voorwaarts de verdedigings-linie eene streek van zes of acht uren breedte verwoeste, dan zoude deze ruimte, welke de aanvallende vijand moet doortrekken, genoegzaam zijn om zijne latere bewegingen te verhinderen, zelfs na de volkomenste overwinning: zij zoude dus het terugtrekkend leger den tijd verschaffen om zijne eerste stapelplaatsen te bereiken voor dat de vijand zich daar meester van had kunnen maken.

De gansche verwoeste landstreek zal met ligte troepen bezet worden, welke niet alleen het aanvallend leger zullen gadeslaan, maar ook zijne kantonnementen der eerste linie moeten verontrusten en vermoeijen. Deze woestijn van zes of acht uren, welke zeer lastig is om doortetrekken voor een leger dat tot den strijd voortrukt, zal nogtans niet beletten om de ligte troepen, welke dezelve moeten doorkruisen, van het noodige te voorzien. Ieder ruiter zal voor drie dagen levensmiddelen en voeder bij zich hebben. Indien voordeelige plaatselijke omstandigheden toelieten om voetvolk te gebruiken, en hetzelve zonder zeer groot gevaar den terugtogt konde bewerkstelligen, dan zouden men dit insgelijks van voorraad voor drie dagen voorzien. Alle paarden, welke men te voren opgeligt heeft, zullen dienen om den overvloed bij deze jagers te onderhouden, door middel van wagens met dubbeld gespan, welke men moet verbranden bij een' aantogt des vijands, indien men den tijd niet heeft om dezelve weg te zenden.

De vijand den voorraad verzameld hebbende, welke hij oordeelt noodig te zullen hebben, begint zijne bewegingen; daar hij nogtans geene berigten van het verdedigend leger kan bekomen, dewijl de geheele streek lands, waar hij door moet trekken, ontvolkt is, zoo is hij al dadelijk blootgesteld eenen of anderen groven misslag te begaan in het nemen zijner stellingen. De ligte troepen moeten nu hunne waakzaamheid verdubbelen om dezen misslag te ontdekken; daarbij moeten zij van alle gelegenheden gebruik maken om de zijden of het hoofd der vijandelijke kolonnen te verontrusten; zij moeten zoeken zich in de tusschenruimten te werpen, de gemeenschap te verbreken, vooral er naar trachten om den toevoer van voorraad op te ligten, welke het aanvallend leger noodzakelijk achter zich moet slepen, ten einde in staat te zijn om voorwaarts te rukken: als het hun slechts gelukt van eenmaal den toevoer op te ligten, van den togt eener kolonne één dag te vertragen, kan daar uit niet eene geheele misrekening van het ontwerp des aanvals voortspruiten? want de tijd der aankomst van de behoeften, welke het leger *nagesleept* worden, is noodzakelijk op eenige uren na berekend, en het ontwerp zal nog meer eenheid moeten missen, indien het gelukt van eenige kolonnes op te houden. Aan hoe vele gevaren kan zulk een onvoorzien toeval het aanvallend leger niet blootstellen? (*)

Wij

(*) In een' verdedigings oorlog, gegrond op een stelsel van verwoesting, is het ontwerp dat men nimmer uit het oog moet verliezen, dit: om den vijand bezig te houden, hem tijd te doen verliezen, en zich niet met hem in te laten, dan in de grootste noodzakelijkheid.

Wij moeten niet vergeten, dat het verwerend leger de eerste voordeelige gelegenheid moet opvatten om aanvallender wijze te gaan handelen: — ten einde nu in staat te zijn, om eene zoodanige afwending gemakkelijker te bewerkstelligen, moet de generaal, van het verdedigings-leger, bestendig eene genoegzame hoeveelheid van voorraad bij zijne achterhoede hebben, om zijn leger ten minsten eenige dagen te kunnen onderhouden, ingeval dat hij zich spoedig voorwaarts wilde begeven, zich op een afgezonderd korps werpen, of in de tusschenruimte der vijandelijke kolonnes wilde doordringen.

Alzoo hebben de ligte troepen reeds bij het openen van den veldtogt eenen belangrijken dienst te verrigten. De opperbevelhebber van het aanvallend legers is dan reeds gedwongen zijne werkzaamheden aan de berekeningen der middelen van bestaan, te onderwerpen; genoodzaakt zijne kolonnes te verzwakken en te vermoeijen, door het afzenden van talrijke benden om zijnen aantogt te bewaken, zijne gemeenschap open te houden, zijn toevoer te beschermen, zijne verzendingen te verzekeren; ziet daar dus het vernuft reeds afhankelijk gemaakt van berekeningen welke verijdeld kunnen worden; de voortgang zijner overwinningen kan gestuit worden door het terugblijven van eene kolonne, of van den toevoer; en veronderstelt zelfs dat het hem gelukt deze verhinderingen te boven te komen, aan hoe vele misrekeningen en misschien tegenspoeden, zullen hem de meerdere of mindere kracht der bespanningen, de meerder of mindere sterkte der rijtuigen, de slechte wegen, het ongunstig jaargetij niet bloot stellen? Ik weet zeer wel, dat deze verhinderingen tot den aanval, en de hulpmiddelen tot verdediging, van minder kracht worden in de rijke Europesche landen, welke met vaarten doorsneden, met straatwegen bedekt, met eene sterke bevolking voorzien zijn; maar in landen, waar de bevolking niet in evenredigheid staat met de uitgestrektheid, waar men, zonder eene wezenlijke schade aan de eigenaren toetebrengen, de geheele menigte der inwoonders van het eene punt op een ander kan overbrengen, waar geene straatwegen zijn, noch digt bij elkander liggende dorpen, in zulk een land hernemen de hinderpalen tot den aanval, en de hulpmiddelen tot de verdediging hunnen geheelen invloed.

Nogtans hebben de werkzaamheid en bekwaamheid der aanvallers alle deze moeijelijkheden weten door te komen; hij is zonder nederlaag tot aan de verdedigings-stelling voortgerukt; nu valt hij dezelve aan en neemt die in. Op het berigt van zijnen aantogt heeft de bevelhebber des verwerenden legers een talrijk korps ligte troepen, welke tot dat einde altijd in beschikking blijven, vooruit gezonden, om de landstreek, tusschen het leger en de tweede stelling welke de vijand nemen wil, afteloopen en plat te branden; hij vermijdt van zich te veel met den vijand in te laten, of hij moest verzekerd zijn van eenen gunstigen uitslag, welke moeijelijk te voorzien is; hij houdt zich slechts op gedurende den tijd, welke hij denkt noodig te zijn, om de verwoesting, door hem bevolen, te dekken, ten einde eene genoegzame ruimte te laten aan de ligte troepen, welke de inwoners en het vee naar de achterwaartsche verzamelplaatsen brengen, zoodat zijne terugtrekkende kolonnes de wegen niet bezet vinden: twaalf uren zullen hiertoe genoegzaam zijn; daar men toch kan veronderstellen, dat een bevel van het bewind reeds vooraf de inwoners zal hebben verwittigd, wat zij te doen hebben bij eenen vijandelijken inval. Het verdedigings-leger trekt nu naar deszelfs tweede stelling terug, met meer of minder haast, naar mate de bewegingen des vijands, zonder ooit uit het oog te verliezen dat het ieder gevecht moet vermijden; want de rampspoedige gevolgen daarvan konden de beste berekeningen verijdelen en den vijand veel te spoedig doen doordringen in het land en tot de stapelplaatsen, welke men, bij het ondergaan eener nederlaag, niet had kunnen verwoesten; dan toch zoude een dergelijk verdedigings-stelsel eene onnoodige barbaarschheid worden, waarvan men aan de nakomelingschap verantwoording schuldig konde wezen.

De overwinnaar kan, na een moorddadig gevecht, door eenen voorafgeganen togt vermoeid, van plaatselijke hulpmiddelen en onderhoud verstoken, zijne voordeelen niet doorzetten; hij zal zich moeten te vreden houden, met op het slagveld te overnachten, om nadere onderstand aftewachten.

Welk een voordeel is deze onbeweeglijkheid niet reeds voor het geslagen leger; zij geeft het tijd om de troepen in orde te herstellen, van den geest der soldaten weder op te wekken, voor dat de overwinnaar gebruik heeft kunnen maken van de ontmoediging, welke altijd het gevolg is van de eerste achterwaartsche beweging, en den bijna onvermijdelijken uitslag van eene nederlaag. Ter naauwernood zal de aanvaller zich kunnen doen onderrigten van de strekking welke het aftrekkend leger neemt. Gedurende de nacht zullen alle de ligte troepen van het verdedigings-leger, welke zich, na den aantogt des aanvallenden legers gade geslagen te hebben, ter zijde hebben gehouden, ten einde zich niet onnoodig te vermoeijen, den vijand geen oogenblik in rust laten, en door kleine benden, welke elkander gedurig moeten opvolgen, zullen zij hem verontrusten, en zijne ruiterij dwingen, zich reeds in het begin van den veldtogt te vernielen door eenen dienst waaraan dezelve niet gewoon is; hier zal uit voortvloeijen, dat het vijandelijk leger zich zal trachten te dekken door het vermenigvuldigen der voorposten, veldwachten en patrouilles. De ligte troepen ieder ernstig gevecht vermijdende, en terugtrekkende zoodra zij vrezen dat te ontmoeten, zoeken zich echter in de tusschenruimten en op de achterhoede des vijands te werpen. De rug des vijands is deszelfs zwak gedeelte; want indien hij zijne middelen van onderhoud van daar moet verwachten, zóo zal het opligten van den toevoer, de aanvallende bewegingen vertragen, en het aanhouden zijner boden zal zijne voornemens, zoo wel als zijne ware sterkte en verliezen, ontdekken. Dan niettegenstaande alle deze hindernissen veronderstel ik echter dat het aanvallend leger zijnen toevoer ontvangen en de orde in zijne verschillende korpsen hersteld heeft; misschien zelfs versterkingen gekregen, zoo dat het eindelijk weder voorwaarts kan rukken; maar hoe veel tijd is er niet verloren gegaan? hoe vele voordeelen zijn er niet verwaarloosd, in vergelijking van die bliksem snelle aanvallen, welke men gewoon is, in deze eeuw, na eene eerste overwinning te zien volgen?

Het verdedigings-leger moet gedurig nog terugwaarts trekken en zich in eene vereenigde stelling, in het binnenste des lands, plaatsen; het wordt uit den aard sterker, in evenredigheid der vermindering welke het aanvallend leger noodwendig moet ondergaan bij het voortrukken. Bestendig getrouw aan zijn stelsel van verwoesting, zal de verwerende bevelhebber de geheele bevolking der landstreek, welke hij doortrekt, voor zich uitdrijven; hij zal de dorpen en huizen afbranden en vernielen, de hulpbronnen, welke hij zich niet ten nutte kan maken, vernietigen. Aan het stelsel van aanvallen gewoon zal de aanvaller zoo snel voorttrekken als zijne onderhouds middelen hem zulks zullen toelaten; maar iedere schrede, welke hij doet, vermeerdert de moeijelijkheden van zijnen aantogt, de gevaren van zijnen toestand. Verbrande of verwoeste dorpen geven noch schuilplaats noch onderhoud aan zijn volk; het gemis van vee bepaalt den soldaat tot het eeten van munitiebrood; het gebrek aan wijn en sterke dranken verpligt hem zijnen dorst met alle soorten van water te lesschen; veelvuldige ziekten zijn een noodzakelijk gevolg van deze ontberingen. Dit is nog niet alles: naar mate de vijand voorttrekt verzwakt hij zich door de noodzakelijkheid, waarin hij zich bevindt, om korpsen achter te laten tot verzekering van zijne lange en smalle gemeenschapslinie, tot het dekken van toevoer; zijn togt wordt vertraagd, dewijl hij in de landstreek, waar hij doortrekt, de schade niet kan herstellen, welke zijne ruiterij, de bespanningen der batterijen, der veldhospitalen, des parks geleden hebben en nog dagelijks lijden. Verstoken van gemakkelijke en zekere plaatsen tot het vestigen zijner hospitalen, bezwijken de zieken en gekwetsten door gebrek aan hulp, of worden door de verwerende ligte troepen, welke den vijand geen oogenblik uit het gezigt verliezen, opgeligt.

Laat ons nu, voor dat wij verder gaan, den invloed, welke de ligte troepen reeds op den zamenhang des veldtogts uitoefenen, beschouwen. Het opligten van toevoer is het doel der ligte troepen des verdedigingslegers; de zorg van het dekken en verzekeren van dezen toevoer is ook eene der voornaamste pligten van de aanvallende ligte troepen, dewijl de voorspoed der voortgaande werkzaamheden des aanvallers, geheel en al afhangt van het lot dezes voorraads. De achtergelaten korpsen, tusschen het aanvallend leger en de stelling waar het zijne bewegingen aangevangen heeft, moeten hunnen toestand verzekeren en de vermoeijenissen van den dienst trachten te verminderen door het opwerpen van verschansingen: dus worden de veldverschansingen, de aanval en verdediging der posten, het overvallen der stapelplaatsen en hospitalen, welke door deze posten gedekt worden, allen zaken van groot belang, naardien hun behoud, of hunne vernieling, eenen krachtdadigen invloed heeft op het welgelukken der ontwerpen van de beide legers.

De bevelhebber van het aanvallend leger, sterk door het getal zijner troepen, onvermoeid en eene groote geestkracht bezittende, toont te meer vernuft, naar mate hij verhinderingen ontmoet; hij komt ze alle te boven; zelfs volgt hij het terugtrekkend leger met snelheid; maar de verwerende generaal, getrouw aan het beginsel van den vijand in het binnenste des lands te lokken, terwijl hij hem de middelen van bestaan ontneemt, verdubbelt zijne werkzaamheid in het verwoesten, in evenredigheid met de middelen welke de vijand in het werk stelt om voorwaarts te trekken.

Hoe minder versterkte of door muren gedekte punten het aanvallend leger op deszelfs togt bemeesteren kan, hoe moeijelijker de toevoer aan hetzelve zal worden; want indien het weinig versterkte punten achter zich kan laten, dan moet het zich zeer verzwakken door het afzenden van talrijke benden, om den vrijen heen- en wedertogt open te houden en tot het dekken van den toevoer; deze benden zullen insgelijks aan de aanvallen van het verwerend leger blootgesteld zijn.

Indien men zich slechts bepaalde tot het verwoesten der dorpen, en de steden in den staat liet waarin zij waren, zonder derzelver hulpbronnen te vernietigen, dan zoude men daardoor den aanvaller gewisselijk het middel aan de hand geven van deze steden met zware brandschattingen te belasten, haar alles te laten opbrengen wat men behoefde, en zich op die wijze van het noodige te voorzien, zoo wel om de soldaten te beloonen, als om het leger in staat te stellen tot het voortzetten van den oorlog; zelfs konde deze steden dienen tot eene nieuwe stellings-linie, om van daar de werkzaamheden op nieuw te beginnen. Indien er vestingen in de nabijheid van het tooneel des oorlogs zijn, moeten derzelver bezettingen de zijden en achterhoede des vijands gedurig verontrusten; deze zal verpligt zijn die vestingen te belegeren, welke dan hunnen invloed hernemen; hier van is het aanvallen en verdedigen van den toevoer, der parken, der stapelplaatsen een dadelijk gevolg.

Doch veronderstellen wij nog eens dat het aanvallend leger wederom alle deze hinderpalen is overgekomen; dat het den togt heeft doorgezet, en eindelijk tot aan de stelling is gekomen, welke de verwerende Generaal reeds te voren tot zijne *Thermopylen* heeft gekozen; van welke hij ondertusschen zonder eenigen twijfel de plaatselijke voordeelen, door alle middelen, welke de verschansing aan de hand geeft, heeft versterkt; terwijl hij op dit punt, alle middelen van onderhoud uit de ontruimde landstreek heeft vereenigd, ten einde gereed te zijn om aanvallender wijze te kunnen handelen zoodra de vijand schijn maakt van te willen aftrekken; van hoe veel belang zal het in dat geval niet zijn voor dezen generaal om den vijand, welke in dezen gevaarlijken toestand verpligt is door een verwoest land, zonder middelen van bestaan terug te trekken, met dubbelde bespanningen voor het geschut, krachtig en snel te kunnen vervolgen. Hier zoude een reserve park van mond- en leger-behoeften, van het grootste nut zijn; daarom moet dat park onaangeroerd ter beschikking van den generaal blijven staan, tot dat het oogenblik daar is, wanneer het van wezenlijken dienst kan zijn; het zal niet gerekend mogen worden onder de gewone kolonnes welke het leger van voorraad moeten voorzien, terwijl deszelfs dubbelde bespanningen genomen worden van de paarden die men uit de verwoeste landstreek heeft medegevoerd.

Nogtans moet de verwerende generaal zich vooral niet in een beslissend gevecht inlaten, voor dat de

aan-

aanvallende generaal zelve oordeelt zijne stelling niet meer te kunnen houden door gebrek aan schuilplaats en levensmiddelen; want het verliezen van eenen slag, eene enkelde neerlaag, zoude hem in een dag alle de vruchten van zoo vele wijze beramingen doen verliezen, den vijand zijne voordeelen terug doen bekomen, en hem de middelen verschaffen zich in het midden des lands te vestigen, om aldaar den vrede voor te schrijven.

De onwaarschijnlijkste kansen ten voordeele des aanvallers vereenigende, zoo veronderstellen wij dat hij, zonder zeer groote verliezen, tot aan de laatste vededigings-linie doorgedrongen is, dan vereischt zijn belang dat hij het verwerend leger tot eenen algemeenen slag tracht te dwingen; want eene overwinning zal hem meester maken van alle de hulpbronnen uit de verwoeste landstreken, welke achter deze linie opgestapeld zijn, en deze zoude hem in staat stellen, hetzij tot het voortzetten van den veldtogt, hetzij tot het rustig betrekken der winterkwartieren in het veroverd land.

De verwerende generaal moet nu in eenen tegenovergestelden zin handelen en altoos tijd trachten te winnen; het oogenblik is nog niet daar, dat hij zijn lijdelijk gedrag moet veranderen; hij moet maar één ontwerp voor den geest hebben, namelijk van de werkzaamheden der ligte troepen zoodanig te vermeerderen, en hen bestendig te laten rondzwerven om de zijden of achterhoede des vijands te verontrusten, zoodat hij dezelve vermoeit, afmat, en eindelijk in de onmogelijkheid stelt van het verdedigings-leger tot een beslissend gevecht te noodzaken.

Niettegenstaande deze afwendingen, deze bestendig terugkomende kleine aanvallen, laat de aanvallende generaal de hoop op eene algemeene ontmoeting nog niet varen; hij ziet dit slechts uitgesteld; hij zendt in alle rigtingen en vooral op de zijden des vijands, talrijke benden tot het inzamelen van levensmiddelen, ten einde hiermede, en met den toevoer welke hij verwacht, voor eenige dagen onderhoud te kunnen bij een brengen, opdat hij naar de omstandigheden kan te werk gaan, hetzij dat zijne beraadslagingen hem noodigen tot eenen beslissenden slag, hetzij dat zijnen toestand hem dwingt tot den aftogt.

Welk een uitgestrekt veld is hier op nieuw aan de werkzaamheid der ligte troepen geopend? Zij zullen deze afgezonden benden altoos volgen, hen zonder ophouden lastig vallen, den toevoer en voederhaalders opligten, en zoo veel mogelijk de voornemens des aanvallers verijdelen. Doch dit is nog niet alles. Het aanvallend leger moet, bij gebrek aan schuilplaats, bivouakkeren; deze bivouakken, en vooral die der ruiterij, moeten iedere nacht gedwongen worden in de wapenen te blijven, ten einde menschen en paarden, door vermoeijenissen aftematten; en wanneer men eene gelegenheid kan vinden om het leger te overrompelen, moet men er zeker gebruik van maken, Dan komen de overrompelingen, de schermutselingen, de hinderlagen, de alarmen weder in werking, en zullen eenen grooten invloed op den uitslag des veldtogts hebben. Alle deze bijzondere gevechten zullen des te voordeeliger aan het verdedigings-leger wezen, daar de manschappen van het tegenovergestelde leger dezelve niet gewoon waren, als zijnde meer bekwaam gemaakt tot veldslagen en groote bewegingen.

De aanvallende generaal moet dan eindelijk de hoop laten varen van zijne tegenpartij tot een beslissend gevecht te krijgen, na berekend te hebben dat de vermoeijenissen en verliezen, welke deze bijzondere gevechten hem doen ondergaan, ongevoelig de overmagt aan zijnen vijand bezorgen; dat de onherstelbare vernieling van zijne ruiterij en bespanningen, door het gebrek aan voeder en de langdurigheid der togten veroorzaakt, hem in de onmogelijkheid brengen van in deze woestijn zijne winter-legeringen te nemen; deze generaal, zeg ik, besluit tot den aftogt, ten einde de linie waar hij zijne werkingen aangevangen heeft te bereiken, om daar zijn leger te herstellen, te doen uitrusten, en zich te bereiden om den aanstaanden veldtogt met vernieuwde krachten te beginnen.

Nu moeten al de ligte troepen van het verwerend leger maar één doel hebben; namelijk van de bewegingen van het aanvallend leger zoo wel gade te slaan, dat hetzelve hen niet de minste beweging

ging kan onttrekken. Zoodra het de achterwaartsche strekking aanneemt, valt de verwerende generaal onverwachts op zijne achterhoede in, trekt langs zijne zijden henen, en zal zelfs trachten het hoofd zijner kolonnes *door snelheid te bedreigen;* maar ook dan nog moet de grootste voorzigtigheid zijne bewegingen besturen, want het terugtrekkend leger is nog te vreezen; het is de vlugt eens leeuws.

Daar het waarschijnlijk is dat de bevelhebber des aanvallenden legers, zijne stelling tot het uiterst oogenblik heeft zoeken te behouden, dat levensmiddelen en voeder juist berekend zijn voor den aftogt, zoo moet het verdedigings-leger vooral deze berekeningen trachten te verijdelen, om hierdoor den terugtogt te verhinderen, welke reeds op zich zelve zwaar en moeijelijk is door den grooten voorraad welke het aftrekkend leger na zich sleept; dus hoe meer deze aftogt kan vertraagd worden, zoo veel te grooter worden de ongemakken en verliezen des vijands, zoo veel te meer worden de kansen tot deszelfs behoud vernietigd; om dit gewigtig doel te bereiken, zullen dan de ligte troepen niet ophouden de kolonnen des aanvallers te verontrusten, zij zullen dezelve aantasten aan het hoofd, aan de achterhoede, in de zijden, zonder zich in een onzeker of gewaagd gevecht te begeven; want hunne looze aanvallen zullen het aftrekkend leger toch evenwel noodzaken dikwijls uit voorzigtigheid stellingen aantenemen tot het afslaan dezer aanvallen, welke hetzelve ernstig konde toeschijnen. Hier voegen wij nu nog bij, dat het verdedigings leger altoos van nabij deszelfs ligte troepen moet volgen, om hun onderstand te leenen in geval van nood, of hunne behaalde voordeelen door te zetten en gebruik te maken van alle misslagen der aftrekkende kolonnen.

En welk moet nu het lot zijn van een leger op zoodanig eene wijze vervolgd? Bestendig gedwongen om digt opeengesloten terug te trekken, zal de aftogt langzaam, vermoeijend en voor de manschappen afmattend zijn; en — indien wij nog daarbij veronderstellen, dat de berekening der levensmiddelen verijdeld zijnde, deze alzoo niet toereiken om het leger tot aan deszelfs eerste operatie-linie terug te brengen, en de ijsselijkheden van den hongersnood worden gevoegd bij deszelfs lijden van volkomen ontbering van deksel tegen de onguurheid van het jaargetij, — kunnen wij dan niet verzekeren, dat dit leger niet dan in de grootste wanorde en misschien met verlies van deszelfs geheelen legertrein en veldtros, op eigen grondgebied kan terug komen? Nu is dan dit leger terug gebragt tot de eerste stelling waar het zijne bewegingen heeft aangevangen, en gedwongen om verwerender wijze te moeten handelen, hetwelk meer of min uitvoerbaar zal zijn naar mate het vernuft van deszelfs aanvoerder, de verzwakking des legers, de plaatselijke voordeelen, de uitgebreidheid der kwartieren en de meerdere of mindere kracht van geest en overmagt des verdedigers.

Wij zullen de voordeelen van eenen winterveldtogt tegen een' uitgeputten en afgematten vijand, welke door zijne onheilen ontmoedigd is, niet afschetsen. De overwinnaar te vreden met den aanvaller terug gedreven te hebben, dekt de grenzen zijns lands en betrekt zijne winterkwartieren.

Hier eindigt nu de veldtogt voor dit jaar. Het stelsel van verwoesting brengt dus noodwendig de oude gebruiken terug. Het onderwerpt alle aanvallende legers, alle derzelver togten en bewegingen aan de berekening van de middelen van onderhoud, aan de noodzakelijkheid der stapelplaatsen; dit is eenigerwijze de groote vlugt der overwinning stuiten. Maar wij moeten niet vergeten dat de generaal van het aanvallend leger alle hulpbronnen zijner magt en vernuft zal zoeken te bezigen, om zijn leger te herstellen en zich in staat te brengen van vroegtijdig den veldtogt weder te openen en, voor het invallen van het ongunstige jaargetij, het groote werk zijner verovering voleindigd te hebben.

Wat zal nu de verwerende generaal doen? Hij zal alle middelen bezigen tot het vertragen van het openen van den veldtogt, den vijand alle nieuwe uitzigten tot den aanval zoeken te benemen, en aan wie zal hij deze belangrijke, zoo roemrijke taak toevertrouwen? .... aan de ligte troepen.

Deze zullen gedurende den geheelen winter niet ophouden de vijandelijke kwartieren te verontrusten, te kwellen; zij zullen het voetvolk beletten zich te herstellen, de nieuw aangeworven manschappen te oefenen; deszelfs ruiterij zullen zij verhinderen de paarden te laten uitrusten, de toerusting in goeden staat te brengen, enz. enz.; tusschen de verschillende linien der kantonnementen insluipende zullen zij dezelve in de wapenen jagen; zij zullen de stapelplaatsen, zoowel als de gemeenschap der kwartieren onderling, bedreigen; in een woord zij zullen door eene allerlastigste werkzaamheid het geheele voorheen aanvallend leger tot eene gedurige voorpostendienst dwingen. De gestrengheid van het jaargetij zal de kantonnementen ook zeer nadeelig zijn; de paarden, welke de wanorde van den aftogt ontkomen zijn, des winters geen rust genietende, zullen waarschijnlijk onder de voorjaars ziekten bezwijken. Welke middelen, welke toevlugt zullen deze ziekten, deze altoos aangroeijende verliezen, deze herhaalde aanvallen op de stapelplaatsen, gevoegd bij een natuurlijk gebrek aan voeder, aan dit leger overlaten? Nu afhankelijk van den langzamen wasdom der granen, dan van de onzekerheid van de luchtsgesteldheid, zal dat leger kostbare dagen verliezen, en aan hetzelve zullen op zijn meest eenige maanden vergund worden, tot het ondernemen zijner grootsche ontwerpen.

Uit al hetgene wij gezegd hebben, blijkt ten duidelijkste, dat, bij eenen aanvallenden oorlog, het behoud des lands, de uitslag van een' geheelen veldtogt, afhangt van de meerdere of mindere werkzaamheid der ligte troepen; hun invloed op *de strategie* is dus genoegzaam aangetoond en bevestigd. Laten wij nu zien welk een invloed deze *kleine* oorlog op de *taktiek*, of de werkdadige legerkunde, moet hebben.

De voordeelen welke een wel bestuurde jageroorlog het verwerend leger aangebragt heeft, zullen den aanvaller verpligten de werking der ligte troepen, in eenen volgenden veldtogt, met die der kolonnes te doen overeenkomen. Deze laatste heeft bemerkt, dat het gebruik der linie-troepen tot aanvulling zijner ligte troepen, waartoe hij genoodzaakt is geweest, door het gering getal en de onervarenheid dezer laatsten, onvoldoende was tot het afwenden van tegenspoeden; hij besluit dus tot het oprigten van talrijke benden ligte troepen. Maar zullen eenige wintermaanden toereikende zijn tot derzelver onderrigt? Neen gewis niet. Soldaten en officieren welke tot hiertoe gewoon waren aan groote zaamgestelde bewegingen van massa's, aan geregelde veldslagen, altoos door anderen bestuurd, en gevolglijk nooit aan hun eigen bevatbaarheid overgelaten zijnde geweest, kunnen in één winter zelfs niet de voorloopige kennis tot een' behoorlijken voorposten dienst verkrijgen. Niets is gemakkelijker dan manschappen in jager of huzaren kleederen te steken; maar deze nieuwe soldaten zullen slechts den naam van ligte troepen hebben, zij zullen niet bestand zijn tegen de vijandelijke ligte troepen, welke zulks zijn door gewoonte, gelijk als de kozakken en tartaren; of door oefening, gelijk als de hongaarsche huzaren en pruisische jagers.

Diensvolgens zijn de overwegingen van het vernuft blootgesteld aan misrekeningen, voortspruitende uit de onkunde der officieren, en de ongewoonte van de soldaten tot eenen dienst, welke den moedigen overtollig, en den luiaard vervelend voorkomt.

Bij den aanvang eens oorlogs of eenigen tijd te voren, kan men boeren en half bedreven menschen aanwerven, en dezelve vereenigende, of in verschillende regimenten indeelende, zich reeds bij het openen des veldtogts van deze bedienen. De fransche conscriptie en de duitsche landweer hebben genoegzaam bewezen, dat de zware infanterie zich van zelfs tot den oorlog bekwaam maakt; maar met de ligte infanterie is het anders gelegen; wanneer deze niet een goed vôorafgaand onderwijs geniet, kan men ze niet in het veld gebruiken, zonder het leger, dat zij dekken moet, aan zeer groote gevaren bloot te stellen, en haar zelven in de waagschaal te brengen. Het is alleen gedurende den vrede, dat officieren en soldaten alle de plaatselijke voordeelen van een veld, hetzij tot den aanval, hetzij tot de verdediging, op het eerste gezigt kunnen leeren kennen; dat zij de gansche kennis der veldontdekkingen, patrouilles en dekking van toevoer kunnen verkrijgen, ten einde het juiste middelpunt te leeren kennen tusschen te groote stoutheid en te groote voorzigtigheid, welk middelpunt zoo noodzakelijk door de ligte troepen bewaard moet worden, opdat men niet blootgesteld zoude zijn, of van overvallen te worden, of zich door eenen nuttelooze zwaren dienst te vermoeijen. Het is ook slechts gedurende den vrede, dat de officieren de bekwaamheid en bevatbaarheid der onderofficieren en soldaten kunnen leeren kennen; dat zij zich zullen overtuigen in hoe verre men hunne berigten kan vertrouwen; dat zij zich zullen toeleggen om dezelve te verbeteren, en hen hierin volledig te onderwijzen; als zijnde dit een der gewigtigste gedeelten van hunnen dienst, aangezien de officier der voorposten, volgens deze berigten, den bevelhebber des legers moet inlichten en bekend maken met de stelling en ontwerpen des vijands.

Slaan wij de geschiedenis, dat groote boek der ondervinding, open, en wij zien de romeinsche legioenen, welke geene tegenspoed kenden, onder de magt der Perzen bezwijken, zoo dikwijls als deze de groote veldslagen ontwijkende, zich bepaald hebben tot den kleinen en voorposten oorlog. De eerste oorlogen der fransche omwenteling, toonen ons hunne vrijkorpsen, schoon zaamgesteld

steld uit vrijwilligen, dronken van geestdrift, dikwijls vernield door de ligte troepen der Duitschers, welke geene geestdrift bezittende, slechts goed geoefend waren. Indien wij de fransche legers in hunne verschillende togten naargaan, dan zien wij dat zij hunne meeste tegenspoeden en verliezen verschuldigd zijn aan de handelwijze der ligte troepen of voorposten oorlog. De heldenmoed alleen is dus niet genoeg; men moet dan ook oefening en onderrigt zien te verkrijgen (B).

Doch loopen wij de verschillende veranderingen, welke de dienst der ligte troepen heeft ondergaan, eens even door.

Onder de regering van LODEWIJK XIV, had de krijgskunst groote vorderingen gemaakt, en alhoewel de toenemende vergrooting der legers, de meerdere uitgebreidheid hunner frontlijnen, de vereischte troepen tot dekking van den toevoer en leger-trein, moesten doen bedacht worden om eene soort van troepen interigten, welke hier geheeel toe zouden geschikt zijn, vindt men nogthans in dien tijd slechts eenige kompagnien partijgangers, welkers dienst zich tot eenige losse gevechten en schermutselingen bepaalde; het overige dier dienst werd verrigt door troepen welke men uit de linie-troepen trok, en men kende de kunst, van zich door voorposten te doen bewaken en dekken, nog niet.

In het jaar 1741 heeft het geregeld gebruik van ligte troepen in de legers eenen aanvang genomen;

Maria Theresia werd in hare staten aangevallen en trok naar *Hongarijen*; de palatijnen van dit rijk vol geestdrift zijnde riepen de geheele bevolking in de wapenen, en de naburige gewesten volgden hun voorbeeld. Deze troepen, welke men door gebrek aan tijd, niet had kunnen oefenen in regelmatige bewegingen, noch aan eene krijgskundige inrigting onderwerpen, waren nimmer gelegerd maar altijd in bivouak; zij dekten de zijden en de gemeenschaps-linie van het leger waartoe zij behoorden, en hielden het vijandelijk leger in eene altoosdurende onrust, door deszelfs voorposten en veldwachten aantevallen, deszelfs toevoer opteligten, door de kolonnes te volgen, en hare achterhoede te overvallen. Deze kleine oorlog was genoegzaam om de franschen, zonder een' veldslag uit *Bohemen* te verdrijven.

Na het sluiten van den vrede van *Breslau*, hadden de pruissen eenige vrij-bataillons opgerigt; deze waren voornamelijk zaamgesteld uit landloopers en slecht volk, uit Pruissen en Saksen bijeengezameld; zij werden niet eens aangemerkt als tot het leger te behooren; voor de voor-posten gesteld wordende, dienden zij slechts tot het weerstaan van den eersten vijandelijken aanval, om het leger den tijd te geven van de wapenen op te vatten, en zich in slag-orde te stellen; en welke andere dienst kon zulk eene troep, welke in den aanvang eenes veldtogts, of gedurende deszelve opgerigt werd, aan een leger verleenen? deed bataillons waren den dag na eene overwinning voltallig, terwijl zij des anderen daags eener neerlaag niet meer dan de grondslag hunner eerste oprigting behielden; de roofzucht en het verlangen naar buit was hunne eenigste drijfveer.

De veldtogt van 1744 is de roem der ligte troepen. De veldmaarschalk *Traun* heeft, door hun gebruik alleen, FREDERIK II gedwongen *Bohemen* te verlaten, en deze Koning, welke met een schoon leger in dat gewest was voortgerukt, werd genoodzaakt met de overblijfselen daar van naar Silezien te vluchten. *Traun* maakte gebruik van de landsgesteldheid van *Bohemen*, om alle algemeene slagen te vermijden. Heen en weder togten, gedurige aanvallen op de voorposten en afgezonderde troepen, het opligten van toevoer en het afsnijden der gemeenschaps-linien naar *Saksen* en *Silezien*; dit waren zijne verrigtingen, dat was het ontwerp waartoe deze ingerigt waren; ook was deze wijze van oorlogen voldoende om den vijand Bohemen te doen verlaten. De belangrijke diensten welke de ligte troepen in deze omstandigheden bewezen, hebben hun van toen af aan eenen aanmerkelijken invloed bij de duitsche legers doen behouden.

De *maarschalk van Saksen*, die, bij zijnen aftogt van *Praag* in staat was geweest, het nut der ligte troepen te leeren waarderen, gaf het eerste voorbeeld van het invoeren daarvan in de fransche legers; nogtans wierd dit niet gevolgd.

De *maarschalk van Coigny* had geene ligte infanterie.

De vereenigde legers van *Frankrijk* en *Spanje*, onder het opperbevel van den *Vorst van Conti*, hadden geene andere ligte infanterie dan twee bataillons *miquelets*, welke de Spanjaarden op de grenzen der Pijreneën werfden. De Koning van *Sardiniën* gebruikte daar tegen zijne *Barbets*, (Vallei-bewoners) welke zeer nuttig waren.

In den tweeden Silesischen oorlog vermeerderden de Pruissen het getal hunner vrij-bataillons; zoo zeer is het eene waarheid, dat in den krijg het evenwigt der uitvindingen eindelijk toch moet daargesteld worden; maar deze korpsen waren in der haast opgerigt, en hadden het hun zoo noodig onderrigt niet kunnen bekomen. Gedurende de rust welke Europa genoot sedert het sluiten van den vrede te *Aken*, tot het begin van den zevenjarigen oorlog, heeft FREDERIK II er zich op toegelegd, om zijne ligte troepen in de onderdeelen van hunnen dienst te doen onderwijzen, en hen nuttiger voor zijn leger en geduchter voor den vijand te doen worden.

Oostenrijk het voorbeeld zijns vijands willende volgen, vernietigde bijna geheel en al de meerderheid welke zijne ligte troepen tot nu toe hadden gehad. De Kroaten, Pandouren, enz. werden in geregelde bataillons zaamgevoegd om er regimenten van te maken; men trachtte hen aan werktuigelijke bewegingen te gewennen; deze

be-

benamen hen nogtans hunnen natuurlijken aanleg tot den dienst van ligte troepen en verminderden hunne ware nuttigheid, zoo als de zevenjarige oorlog zulks genoeg bewezen heeft. In dezen oorlog werd den voorposten dienst bepaaldelijk geregeld bij het pruissisch leger.

Ter dier tijd had *Frankryk* ook vele ligte troepen. Dit waren meer of min talrijke korpsen, welker oprigting men aan officieren van onderscheiding toestond; zoo als het Koninklijk Legioen, de vrijwilligers van *Henegouwen*, van *Vlaanderen*, van *Clermont*, van *Soubise* enz. enz.

Na den dood van FREDERIK de II, vond deszelfs opvolger een zeer schoon leger, doch met te weinig ligte infanterie; en dewijl men de noodzakelijkheid erkende, van eenige korpsen op eenen vasten voet te vereenigen, welke dadelijk tot eenen geregelden voorposten dienst bekwaam waren, werden er verscheidene Brigades jagers opgerigt. Deze troepen waren in het groen gekleed, en kwamen het eerst in het veld in 1792; doch zij verschilden van de overige troepen niet dan door hunne kleeding en een grooter getal deserteurs; dit laatste kon niet anders zijn, dewijl de zamenstelling daarvan op het verkeerd grondbeginsel berustte, dat zij moesten dienen tot vereeniging van alle slechte voorwerpen der andere regimenten. Men wilde nog niet erkennen dat de zekerheid eens legers alleen afhangt van de meer of min volmaakte zamenstelling der troepen, welke belast zijn niet hetzelve te dekken en te bewaken. Daar zij voor het overige aan dezelfde regelmatigheid der bewegingen van de linie-infanterie gebonden waren, waagden deze bataillons zich zelden tot den jagerdienst, en deden dit dan nog op eene zeer gebrekkige wijze; zij werkten meest altijd in massa, en in die orde begaven zij zich ook in het vuur.

De dienst, welke men tot dien tijd toe van de ligte troepen gehad had, moest nog geheel verdwijnen bij de nieuwe wijze van oorlogen der franschen, welke een veel ruimer veld aan de ligte infanterie openstelde. De groote hoeveelheid ligte infanterie, welke reeds in het begin van den veldtogt van 1792, door de oostenrijkers gebruikt werd, de behendigheid der *Tyrollers* en andere jagers, der vrijkorpsen van *Michalowitz* enz. deden welhaast de noodzakelijkheid gevoelen om tegen zoodanige middelen van aanval, even gelijke middelen van verdediging in het werk te stellen; want de troepen die tegen hen afgezonden werden, waren maar al te dikwijls de slagtoffers van eenen vermetelen en verkeerd bestuurden moed. Daarom besloot men in *Frankryk* tot het oprigten van eenige legioenen, en verscheidene vrij-kompagnien, welke in het eerst afzonderlijk, en naderhand tot bataillons zamengevoegd, bestonden. Het graafschap *Nissa* ter naauwernood onderworpen, deed eene ligting van vrij-kompagnien; — *Savoyen* volgde dat voorbeeld. De legers, welke op de grenzen der Pyreneën geplaatst waren, werden, door den aard der plaatselijke omstandigheden, bijna geheel in ligte troepen verkeerd. Alle de overwinningen van 1793 heeft men te danken aan de ligte troepen. Op het einde van dat jaar bestonden alle de fransche legers geheel uit dit wapen; men werkte niet meer in linie, er waren maar weinige bataillons meer tot brigades vereenigd; wanneer men den vijand aanviel, of hem eene stelling ontnemen wilde, dan zond men een gedeelte der kolonne als jagers vooruit, en zoodra hun vuur den aanval voorbereid had, zette zich het overige in beweging, en men viel met een' loopenden pas op den vijand in; de franschen, welke geen andere oorlogswijze meer kenden, maakten er misbruik van, en dit is oorzaak geweest van den nutteloozen dood van vele dapperen.

Moreau en *Macdonald* hebben het eerst de taktiek van den jager-oorlog tot deszelfs ware beginselen terug gebragt. *Jourdan* door dat voorbeeld, en eenige ongelukken, tot nadenken gebragt, ondernam eene zeer noodzakelijke hervorming in dat vak, en door de generaals welke hem omringden bijgestaan, stelde hij de hedendaagsche taktiek op deszelfs ware gronden.

Het leger van de sambre, op *Maastricht* trekkende, en zich bij *Tongeren* ophoudende, werd eene volkomene oefenings legerplaats; de bataillons werden des morgens in de eerste gronden, en des avonds in de groote bewegingen geoefend; de ligte troepen werden in de engten voorwaarts de linie gezonden, aldaar leerden zij hunne stellingen versterken; de ongeregeldheden des velds op nemen en er gebruik van maken, hunne voorposten plaatsen, patrouilles uit zenden; in een woord zij oefenden zich in alle de bijzonderheden en den zamenhang van den velddienst.

In den optogt tot het aanvallen van de verschanschte legerplaats der oostenrijkers, werd den ligte troepen met juistheid hunne wijze van handelen voorgeschreven; zij doorzochten het veld, onderhielden de gemeenschap; begonnen de gevechten, en dekten de uitbreiding der massa's; dit voorbeeld was niet voor de overige legers verloren, en de oorlog der Vendée bragt de taktiek der ligte troepen den laatsten trap van volmaaktheid toe.

De volgende jaren tot 1802 hebben den roem der franschen ten toppunt gebragt; doch sedert het tijdstip van den veldslag van *Marengo* heeft men bij hen het onderrigt der ligte troepen verwaarloosd; en na 1805 werd de schaal der oorlogswerkingen zoo reusachtig groot, dat de bijzonderheden van den jager-dienst versmolten in de trapsgewijze bewegingen van die ontzaggelijke legers, welke den geheelen oorlog tot een of twee beslissende veldslagen bepalende, de listen en kunstmatige bewegingen der vorige veldtogten nutteloos maakte.

Het russische leger was lang onverschillig gebleven omtrent de vorderingen der hedendaagsche taktiek. Doch keizer ALEXANDER was bestemd om den dienst der ligte troepen tot volmaaktheid te brengen; hij vormde veertig regimenten jagers; en daar en boven werd het derde gelid van alle andere regimenten tot dezen dienst opgeleid; maar deze als de zware regimenten gewapend zijnde waren niet van veel nut; de groote menigte ligte ruiterij bij de Russen, maakt dat zij weinig ligte infanterie van nooden hebben.

Niettegenstaande eenige goede werken over de ligte infanterie, gelijk als van *Heinrichs* en *Scharnhorst*, bleven de oude vooroordeelen bij het pruissisch leger nog langen tijd bestaan, en de tijdmaat van den pas, de juistheid en regelmatigheid der handgrepen en bewegingen, waren de voornaamste verdiensten hunner oefening. Deze vooroordeelen waren zoo sterk, dat ik in 1805 verscheiden militairen opgetogen heb gezien, gedurende de oefeningen te *Potsdam*, over den tijdmatigen pas der jagers; zij bewonderden de regelmatigheid, waarmede zij de carrés maakten en kolonnen van aanval zamentrokken, even als of de aard hunner wapenen, hun eenen anderen dan den jager-dienst toeliet.

Na den vrede van *Tilsitt* werden de bataillons ligte infanterie, bij de regimenten zware infanterie ingedeeld. Met regt klaagde men over deze nieuwigheid, welke tot vele zwarigheden aanleiding moest geven. Inderdaad welk nuttig onderrigt kon men geven aan deze bataillons, welke meer of min aan de geregelde bewegingen dier regimenmenten onderworpen waren; en welke eenheid kon er bovendien in het onderwijs bestaan, dewijl de bevelhebbers der bataillons verwisselden, door benoemingen tot hooger graden, zonder eenige andere regten te hebben, dan hunnen ouderdom van dienst; ook werden deze bataillons voltallig gemaakt door de inwoners van het gewest, waar het regiment toebehoorde; maar alle gewesten kunnen niet gelijkelijk goede soldaten tot den jager-dienst opleveren (C).

In 1810 werden er weder op nieuw bijzondere brigades ligte infanterie zamengesteld. De generaal *York* gaf een zeer uitvoerig voorschrift tot de oefening dezer brigades, en dat voorschrift mij ten nutte makende, heb ik de volgende onderrigtingen daaruit voor de bataillons ligte infanterie mijner brigade, opgesteld, die grootendeels ook door den generaal zelve zijn goedgekeurd geworden. Ik heb die onderrigtingen naderhand nog nagezien en verbeterd; terwijl ik die meer mededeel om tot een' leidraad, dan wel tot een bepaald voorschrift te dienen.

2e. BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

Inrigting der Ligte Infanterie.

Het vorige hoofdstuk heeft ongetwijfeld de belangrijkheid eener goede ligte infanterie genoegzaam aangetoond, en alzoo de overtuiging doen geboren worden van de noodzakelijkheid om dezelve goed interigten en het onderwijs daarvan op eene behoorlijke wijze voor te schrijven; dat is te zeggen van de ligte infanterie terug te brengen tot de ware gronden van hare invoering, welke zich hiertoe bepalen: « *gedurende den vrede* « *behoort men te leeren, wat men in den oor-* « *log moet uitvoeren.* » Deze weinige woorden bevatten al hetgene men zeggen kan over de wijze om de troepen, van welke soort die ook zijn, te oefenen. Door ieder wapen tot deszelfs waar doel terug te brengen, zal men het onderwijs daarvan gemakkelijk kennen. Bij de legers waar het onderscheid der troepen alleen in den naam bestaat, is het onderrigt onzeker. Wij willen ons slechts bepalen tot de eenigste verdeeling, welke eigenlijk moet bestaan, namelijk *zware* en *ligte infanterie*, en *zware* en *ligte ruitery*; waarmede het onderwijs dezer troepen zoo wel onderscheiden zal zijn, dat men niet kan dwalen in de wijze om dezelve te oefenen.

Door de inrigting der ligte infanterie verstá ik derzelver *aanwerving*, *wapening en uitrustings*, men moet zich niet voorstellen dat een weinig meer of minder zorg in deze wezenlijke onderdeelen, geene invloed zoude hebben op den dienst welke men met regt van een wel geoefenden troep verwachten kan. Want waartoe zoude het onderwijs kunnen dienen, indien deze troep op eene verkeerde wijze ware aangeworven, en slechts zamengesteld was uit manschappen, op wier trouw, goede wil en vaderlandsliefde men niet konde rekenen? Indien de kleeding der soldaten, hinderlijk tot hunnen dienst ware, en de vlugheid der bewegingen, waaraan men hen moet gewennen, niet bevorderde? Indien hunne wapenen zwaar of slecht bewerkt waren, hen met eene onnoodige zwaarte belastte, en hen belette hunne behendigheid en moed aan den dag te leggen?

Werving.

« Indien men de manschappen naar hunnen
« geest, naar hunne zeden en gewoonten in de
« verschillende wapens konde indeelen, dan zoude
« men dadelijk geoefende soldaten hebben, welke
« slechts een weinig leiding ontbraken. Op die
« wijze behoefden de ouden niet meer tijd om
« zich tot den oorlog te bereiden, dan zij be-
« steden moesten tot het ligten van manschappen."

« Ieder gewest leverde zijn aandeel voor het

« leger, ingerigt, en van de wapenen, met welke
« zij moesten strijden, voorzien. Zoo waren de
« inwoners der steden van jongs af aan gewoon
« aan het dragen van helm en pantsier,
« aan de behandeling van de spies en het zwaard,
« en waren bestemd tot het zwaar gewapende
« voetvolk, het gros des legers. De vermogenste,
« wier middelen hen toelieten paarden te
« onderhouden, werden tot de ruiterij bij elkander
« gevoegd. De volken waar vele jagers en
« herders onder waren, gewoon aan het doorloopen
« der bosschen en het beklimmen der
« bergen, altoos in oorlog met het wild gedierte,
« waren vlug en behendig, deze werden slechts
« met hunne gewone wapenen, de bogen, slingers
« en werpschichten voorzien, en maakte
« het ligt gewapende voetvolk uit (*)."

Wanneer men de legers moet voltallig maken door middel der vrijwillige werving, dan kan men de manschappen niet naar hunne geschiktheid in de verschillende wapens indeelen; en dit is nogtans de grondslag van de goede inrigting eens legers. Men moet bij deze indeeling, de losse wil des vrijwilligers opvolgen, welke dikwijls enkel gegrond is op het onderscheid der kleeding; anders vreest men geen genoegzaam getal vrijwilligers te

---

(*) Essai historique sur l'infanterie légère, par le *comte Duhesme*, Lt-gén.

te zullen bekomen tot het voltallig maken der korpsen; ook zijn deze alsdan zamengesteld uit overloopers en landloopers, wier aanzijn de legers onteert. Elk leger dat zich door de vrijwillige werving voltallig moet houden, kan slechts zeer kortstondige diensten aanbrengen. In tijd van oorlog, wanneer men aan gevaren en moeijelijkheden blootgesteld is, en wanneer men de manschappen het meest behoeft, zal dit middel van weinig uitwerking zijn; en wat kan men behalven dit verwachten van soldaten zonder geestkracht, zonder vaderlandsliefde; altijd gereed zich bij den eersten tegenspoed te onttrekken aan eene levenswijze, welke hen door de bedriegerijen en streken der wervers, en zelfs door de zamenstelling hunner kameraden, vernederend moet voorkomen? Ook is men alsdan verpligt de vreemdelingen, welke zich voordoen, aan te nemen; en wat is hier het gevolg van? het edelst gedeelte der volken, de verdedigers des vaderlands worden hier door verachtelijk gemaakt in het oog der burgerstanden, der landeigenaren; de eerlijke inwoner des lands ziet zijne zonen niet meer met welgevallen tot den dienst van den staat optreden; hij doet al wat hij kan om hen te beletten hunne zeden te gaan verliezen te midden eener hoop vreemdelingen, welke geen vaderland kennende, van den krijgsdienst een verlagend handwerk maken, en door hun gedrag de bevelhebbers noodzaken tot het onderhouden van eene meer dan gestrenge krijgstucht. Welhaast zal deze werving niets meer opleveren dan menschen, welke overal hun brood kunnende verdienen, de vanen met onverschilligheid zullen verlaten. De Pruissen hebben dit tot hun ongeluk ondervonden; want de menigte vreemdelingen en slecht volk, waaruit het leger voorheen bestond, bragten hetzelve *buiten den Landaard*, en de rampen van 1806 en 1807 waren er het gevolg van (*).

Het stelsel der ouden, dat ieder burger verpligt is voor zijn vaderland te waken en hetzelve te verdedigen, is in onze dagen wel gevoeld en begrepen. *Frankryk* heeft dit grondbeginsel het eerste in werking gebragt, en het heeft aan hetzelve de overwinning te danken gehad, tot op het oogenblik dat de andere Mogendheden verpligt zijn geweest, om tot hun behoud het insgelijks aantenemen, en tot den tijd dat het fransch bewind begonnen heeft, uitzonderingen toetelaten voor de vermogenden, ten einde de ontzaggelijke ligtingen

van

(*) Gelukkig dat deze schildering niet op alle volkeren en legers in gelijke maat toepasselijk is te maken; trouwens als men ondervinding en doelmatige inrigtingen voor zich heeft, laat men zich door geene algemeene uitspraken verblinden. Algemeene uitspraken schrijven wij — doch wij zijn er echter verre af om de geheele zinsnede des schrijvers voor gewaagd te houden, of niet te geloven, dat er legers zijn waarop de schildering van toepassing is, of was te maken.

van volk, welke deszelfs overdreven staatszucht vereischte, daardoor minder tegenstand zouden vinden.

Zoodra rijkdom het regt van vrijstelling gaf, zoodra het geoorloofd was eenen armen boer, of eenen landloper, te stellen in plaats van een vermogend en bekwaam man vol begaafdheden, moesten de fransche legers ontaarden; de desertie, het onvoltallige der korpsen werden een onderwerp van handel, en het fransch leger werd weldra, schoon onder den naam van conscriptie, wederom door kracht van geld aangeworven, met dat onderscheid dat de onderdanen nu ieder op zich zelven het handgeld betaalden, 't welk voorheen door den staat voor het algemeen gedaan werd. (*) De zedelijkheid der legers ging te niet; kan men eerbied voor eigendommen, bescherming voor zwakken verwachten van menschen welke hun bestaan voor geld prijs geven, en dus in den oorlog niet anders zoeken, dan een middel om zich te verrijken? Het gebrek aan goede onderofficieren is een van de grootste nadeelen van dit misbruik; ook hebben de laatste veldtogten be-

---

(*) Wanneer de staat de aanwerving doet, dan wordt deze betaald door een ieder inwoner die zijn aandeel in de belastingen draagt; doch in het ander geval zijn het alleen de vaders der huisgezinnen die dezen last torschen.

VERTALER.

wezen dat de fransche legers in dit opzigt zeer verminderd waren. De gelederen van het leger van 1813 en 1814 konden niet meer zulke beroemde generaals opleveren, als de schoone legers der omwenteling.

Na verscheiden ongelukkige oorlogen zag de koning van Pruissen de noodzakelijkheid in van in zijn rijk eene conscriptie, zonder eenige vrijstelling of uitzondering, in te voeren. Rijk of arm, van den adelijken of van den burgerstand, alle zonen des vaderlands werden geroepen, tot de eer om het zelve te dienen. Dit was het eenige middel om de legers tot den grooten strijd, welke zij gingen ondernemen, waardig te maken. Nimmer heeft eenig besluit van een staatsbewind een grootscher gevolg, eene meer betoverende kracht gehad. De geestdrift nam de plaats in van de onwilligheid, de gewesten verzochten geene vrijstellingen meer, alle gezinnen boden om strijd hunne kinderen aan; want alle overloopers, alle vreemdelingen werden uit het leger gebannen, en de ligchamelijke straffen werden afgeschaft. De gevolgen zijn bekend; het pruissich leger heeft zijnen roem herroepen, en de schande der ondergane nederlagen uitgewischt.

Ik heb deze aanmerkingen hier ter neder gesteld om aan te toonen, dat eene *nationale* werving alleen de ware grondslag van de magt en zekerheid der staten is. Men kan niet zonder groote zwarigheden hier van afwijken..... Maar ten einde deze wijze van aanwerving de grootste en nuttigste uitwerking te bezorgen, moet het staatsbewind de onverschilligheid, waar mede de opgeschrevenen in de verschillende wapens worden ingelijfd, weg nemen en de topographische ligging en landgesteldheid in het oog houden, om deze indeeling te besturen; als dan zal het onderwijs der troepen gemakkelijker vallen; daar hetzelve zich dan slechts behoeft te bepalen, tot het leiden der aangeboren hoedanigheden, welke de nieuw aangekomene, door de plaatselijke omstandigheden, of hunne levenswijze, verkregen hebben.

Zoo moeten, bij voorbeeld, alle landstreeken waar stoeterijen bestaan, waar de inwoners zich veel van paarden bedienen tot het onderhouden der gemeenschap, tot het vervoeren van goederen, om het land te bebouwen enz. enkel tot de ruiterij, de rijdende artillerie en den trein voorbehouden worden. Deze soldaten zijn zonen of huurlingen van landbouwers, en zijn gewoon paarden te verzorgen; zij bezitten reeds de eerste beginselen om goede ruiters te worden: zij zullen hunne paarden in het veld niet verwaarloozen.

Eene bevolking van handwerkslieden zal bestemd worden tot de zware infanterie, wier gezamenlijke bewegingen beter zullen overeenkomen met den geest dezer menschen welke aan een stilzittend, of ten minsten minder beweeglijk, leven gewoon zijn. Het gedeelte der inwoners dat aan de oevers der rivieren, of langs de kusten der zee verblijf houdt, en dat aan zwaren arbeid, of werktuiglijke beroepen en oefeningen, gewoon is, zal den dienst der kanonniers te voet, der pontonniers, der sappeurs enz. verrigten.

De dienst der ligte infanterie vereischt vlugheid, behendigheid, kracht en volhouden in het gaan en loopen; deze troepen moeten dus in bergachtige gewesten aangeworven worden, vooral uit die landstreken waar de inwoners uit den aard jagers zijn. Zulke uitgelezen soldaten hebben bij de aankomst tot hun korps reeds de aangeboren bekwaamheid tot den dienst waar zij toe bestemd zijn. De berg-bewoners zijn sterk op de beenen en hard van ligchaams gestel; hunne opvoeding heeft hen gehard tegen ontberingen en vermoeijenissen; de oneffenheid der landen, welke zij bewonen, heeft hen geleerd om de plaatselijke omstandigheden goed te onderscheiden en op te nemen; hunne oogmaat is zeker; wouden, bosschen, holle wegen, kunnen hen niet vervaard maken noch tegen houden. Wijders leveren ook de landen, waar de gemeenschap zeer moeijelijk is, goede soldaten voor de ligte infanterie op; deze zijn sterk van borst, behendig en vlug. Wanneer men den dienst der ligte infanterie overdenkt, zal men begrijpen dat zij altijd langduriger, moeijelijker en sneller togten te doen zal hebben, dan de zware infanterie; dat zij meer gebruik moet maken van een aanhoudend vuur, dat men haar dus manschappen moet verstrekken welke een sterk gestel hebben, het gaan gewoon zijn en hunne wapenen met behendigheid kunnen gebruiken.

Dit zijn de grondregelen welke de ondervinding aangetoond heeft, de beste te zijn; grondregelen waarop eene bespoedigde oefening en de ware nuttigheid des legers rusten; grondregelen waarvan men nimmer kan afwijken zonder den volksroem in gevaar te brengen.

Kleeding der Ligte Infanterie.

De ligte infanterie-dienst vereischt eene groote vlugheid; hij noodzaakt dikwijls den nacht in het open veld door te brengen; de kleeding der manschappen is dan ook niet onverschillig. Indien dezelve hunne bewegingen hinderlijk is, dan voldoet zij niet aan het oogmerk. Nogtans heeft men in de meeste legers van Europa meer de bevalligheid dan wel het gemak in het oog gehouden; — overal ziet men naauw sluitende rokken welke op de borst drukken; overal heeft men hoofddeksels welke niet met den jagerdienst overeenkomen; want de schakot, zal niettegenstaande zijne sierlijkheid, bestendig eene ongemakkelijke, en zelfs nadeelige dekking zijn voor eenen troep, welke dikwijls verpligt is te loopen, te springen, door bosschen te sluipen, door heggen en struiken te dringen. Wil men de vraag, omtrent de kleeding der ligte infanterie, opgelost hebben, dan vervoege men zich tot de liefhebbers der jagt en de stroopers. Zij zullen allen antwoorden: dat eene gedwongen kleeding, eene spannende broek, eenen sluitenden rok een zwaar of hoog hoofddeksel, eene wapening en uitrusting welke niet overeenkomt met de krachten van diegenen welke dezelve moet omvoeren, geheel strijdig is met den dienst waartoe dezen troep bestemd is; want zelfs de onvertsaagste liefhebber der jagt zoude schromen om eenige uren slechts met dit tooisel rond te wandelen. Daar eene goede ligte infanterie zaamgesteld moet worden uit bijeengevoegde jagers, is het allerbelangrijkst dezelve eene kleeding te geven welke met het doel hunner inrigting overeenkomstig is.

Na vele overdenkingen, na zelfs eenige proeven genomen te hebben, zoo is mij de volgende kleedingwijze de gevoegelijkste voorgekomen.

Het blaauw, groen of donker grijs zijn de voordeeligste kleuren voor de ligte infanterie. Overigens doet de kleur er weinig toe, indien dezelve maar niet al te helder is.

Een rond rokje, tot beneden de heupen nederhangende, van eene behoorlijke ruimte, waarvan de kleppen of overslagen zoodanig gesneden zijn dat zij zich op de borst kunnen kruisen, wanneer men dezelve voor eene parade niet open wil slaan, komt mij het geschikste voor om dat het gemakkelijk is.

Een lakensch vest met mouwen, welks mouwen men slechts met twee of drie haken vast zal steken; deze haken worden gebragt in oogen welke op den schouder band van het vest gehecht zullen zijn; alsdan kan de soldaat ligtelijk de mouwen van het vest afdoen, indien het warm is, en maken dezelve wederom vast op het bivouak wanneer de lucht koud of vochtig is. Het is hoogst noodzakelijk voor het onderhoud van de gezondheid der soldaten, dat derzelver kleeding zoodanig is ingerigt dat zij zich naar de mindere of meerdere warmte der luchtsgesteldheid dekken kunnen.

Eene lakensche broek, welke ruim en gemakkelijk moet zijn, en tot op den enkel moet hangen; het zal niet ondienstig wezen om de boorden der broek van onderen met leder te bezetten, het welk door middel van olie of smeer altijd zacht en zindelijk zal gehouden worden. Dewijl de ligte infanterie dikwijls in slijkerige en modderige plaatsen moet komen, zal deze voorzorg het rotten en verscheuren der broek verhoeden, wanneer dit leder maar drie vingeren breed hoog is. Onder deze broek een paar lakensche halve slobkousen, een paar schoenen, waarvan het bovenleder hoog genoeg is om het invallen van zand of steentjes te beletten; ziet daar de zamenstelling van de kleederdragt eens soldaats der ligte infanterie.

Des zomers zal hij bovendien twee linnen broeken hebben.

In de plaats van een schakot, of ander hoofdtooisel, welke bij alle legers in Europa in gebruik zijn, geef ik hem eene muts, in vorm gelijk aan de mutsen der rijknechten. Dit hoofddeksel komt mij te meer aannemelijk voor, dewijl alle liefhebbers der jagt hetzelve aangenomen hebben. Deze muts, waaraan eene voorklep is, moet zeer ligt zijn, en kan zulks wezen zonder iets te benemen aan de behoedende hoedanigheid welke een hoofddeksel van den soldaat altijd moet bezitten. Aan eenen ring van blik, welke met leder overtrokken is, vlecht men een' bol van ijzerdraad; deze bol wordt insgelijks met zwart leder of vilt overtrokken; gebrand leder of gevernist is verkieslijker; dit behoedt het binnenwerk beter tegen de nattigheid; daar en boven is het bevalliger voor het oog en gemakkelijker te onderhouden. Tusschen deze bekleeding en het ijzerdraad legt men eene laag onbewerkte wol of werk (van hennip), deze moet de dikte van een duim (*) hebben. Het binnenste der muts zal gevoerd worden met een klein gestikt matrasje, insgelijks een duim dik, zoodat het ijzerdraad zich bevindt tusschen twee duimen wol, het geen het hoofd des soldaats volkomen tegen eenen sabelhouw beveiligen zal. Men zal dit hoofddeksel missohien veel te eenvoudig vinden; maar ik moet aanmerken: dat welke versiering men

er

(*) Nederlandsche of tiendeelige maat.

er aan zoude kunnen voegen, dezelve het gewigt er van zoude vermeerderen en tegenstrijdig met deszelfs nut zoude zijn; kettingjes, koperen banden, zouden deze mutsen volmaakt wel versieren; maar het schitteren daarvan is geheel strijdig met het oogmerk der ligte infanterie; want dezelve moet eenigerwijze in hare bewegingen zamensmelten met de verschillende tinten van de plaatsen waar zij zich bevindt.

Een grijzen lakenschen overrok over de lengte in een gerold, en als een bandelier van de linker naar de regter zijde gedragen, zal de kleeding van den jager voltooijen. Deze overrok moet niet te wijd zijn, want dan zoude hij den soldaat in zijne bewegingen hinderen. Men zal voor, binnen in elke zijde van dezen overrok, een' zak maken; de eene zal dienen om een hemd in te bewaren; de andere zal bevatten, eene halsdas, de losse mouwen, waar wij van gesproken hebben, en eenen doek; na het wasschen dezer voorwerpen zullen zij zoodanig gevouwen worden dat zij de kleinst mogelijke plaats beslaan, ten einde de rok goed toegeknoopt, of opgerold, zal kunnen worden. Op die wijze zal de jager schoon linnen aan kunnen trekken wanneer hij wil, en niet overladen wezen door de zwaarte van een randsel, welke hem alle vlugheid en vaardigheid benemen moet, en hem niet dan hinderlijk kan zijn in de snelheid zijner bewegingen.

Dewijl de uitrusting, welke de soldaat bij zich

dragt,

draagt, nogtans onvoldoende voor hem zoude zijn, moet het overige zijner goederen, in randsels gepakt, door pakpaarden gedragen worden; deze paarden moeten, tot dat gebruik, ter beschikking van ieder regiment ligte infanterie gesteld worden; maar om de zwarigheid van deze vermeerdering van paarden in het gevolg des legers weg te nemen, moeten deze slechts bestaan uit het hoogst noodzakelijke. De soldaat heeft een' hemd aan, en een ander in zijn overrok, hij behoeft er dus slechts een bovendien; wanneer men hierbij voegt: twee linnen broeken, een paar slobkousen, een paar schoenen, twee doeken en eene halsdas; dan zal men de geheele kleeding-toestel des jagers hebben.

De jager zal bestendig een' band om zich dragen van dubbeld gestikt linnen, ongeveer twee palmen hoog; deze gordel zal anderhalf maal het ligchaam omwinden, en zal van voren met eenige bandjes vastgemaakt worden; dezelve is waarlijk onmisbaar zoo wel voor de gezondheid als voor het ligchaams behoud der soldaten: voor de gezondheid, om dat dezelve de lendenen en de buik omwindt en tegen de koude, welke zoo dikwijls buikloopen veroorzaakt, beveiligt; voor het ligchaams behoud, om dat zij behoedt tegen breuken (*hermiae*) welke in de legers zoo menigvuldig zijn geworden bij het voetvolk, sedert dat de broekbanden zoo hoog boven de heupen gemaakt worden; men ziet ook dat alle die genen, welke veel gaan of sterke ligchaams bewegingen moeten doen, gaarne een' gordel of springriem dragen, dewijl deze hun een' steun in de lendenen geeft.

De onkosten hier door veroorzaakt zullen meer dan vergoed worden door het afschaffen der sokken; kousen of sokken kwetsen zoo dikwerf de voeten dat de meeste soldaten er bij verkiezing geene dragen; alle sterke voetgangers volgen deze gewoonte, welke op de ondervinding schijnt gegrond te wezen. Men kan den jager des niettemin een paar wollen sokken laten behouden om er zich in de kantonnementen, of bezettingen, van te bedienen.

Ik geloof in deze aanmerkingen de kleeding der jagers op de voordeeligste wijze zamengesteld te hebben. Men zal mij de moeijelijkheid der pakpaarden verwijten, en ik stem daar geredelijk in toe; nogtans moet men niet uit het oog verliezen, dat ik door de vermindering van het gewigt der randsels, het getal daarvan, 't welk een paard dragen kan zeer vermeerder, gevolglijk vermindert ook het getal der paarden tot dezen dienst benoodigd. In alle gevallen zoude ik deze zwarigheid veel minder achten dan die van de jagers met eene hinderlijke vracht te overladen, welke altoos tegen den aard van hunnen dienst strijdt, want deze dienst hangt voornamelijk af van de snelheid en vlugheid der bewegingen.

Uitrusting en Wapening.

Indien het geweer een veel beter wapen is, om dat het tot schieten kan dienen, dan de wapenen der ouden, zoo is hetzelve nogtans beneden deze laatste als handwapen beschouwd; het heeft niet de ligtheid noch de lengte der oude spiesen, zelfs met het bajonet; men moet er zich nogtans mede vergenoegen, om dat het tot het dubbeld gebruik van schieten en handwapen dient. Maar alle geweren zijn niet voegzaam voor de jagers; de gewone infanterie geweren zijn te lang voor menschen, welke meer om hunne kracht dan om hunne grootte genomen zijn, en door den aard van hunnen dienst dikwijls verpligt zijn om in bosschen, struiken, enz., te vuren. Ik zoude dan voorstellen om aan de jagers de zoogenaamde dragonder geweren te geven (*); deze zijn korter en ligter, en voegen beter aan soldaten, welker bewegingen loopende moeten uitgevoerd worden, en welke in de gelegenheid kunnen komen van op den grond liggende te moeten vuren en laden. Zoodra men van de jagers eene wezenlijke ligte infanterie maakt, zal men de noodzakelijkheid inzien van hunne wapenen te verbeteren; ten einde de uitwerking er zekerder en dus moorddadiger van

---

(*) Ook onder dien naam bij de nederlandsche armée bekend; de loop derzelve is 79 strepen kleiner dan die van het infanterie geweer no. 1.

van te maken. Ziet hier eenige veranderingen, welke ik daartoe voorstel.

De loop van het geweer zal slechts door twee banden aan de lade bevestigt worden; in aanmerking der lengte van het geweer, is dit getal genoegzaam tot deszelfs stevigheid. De eerste band ligt nabij het slot, en is boven op voorzien van een vizier; dit vizier moet zoodanig ingesneden zijn, dat, wanneer de soldaat de insnijding vol neemt, hij zijn rigtingspunt op eenen afstand van honderd en twintig passen heeft; op eenen grooter afstand toch kan men, met geen zekerheid, op de uitwerking van het geweer rekenen. De tweede band moet ruimer zijn dan de eerste en ook meer hechtheid hebben om te kunnen dienen tot het gebruik waartoe ik dezelve bestem; nogtans moet men dien niet te veel verzwaren. Op het bovenste gedeelte van dezen ring zal het tweede vizier of gezigtspunt geplaatst worden; de plaats daarvan moet met de naauwkeurigste juistheid bepaald worden, en loodlijnig op de insnede van het eerste vizier staan. Een bajonet zal aan dezen band vastzitten, op zoodanig eene wijze, dat dezelve met behulp van eene veer langs den loop kan nedergeslagen worden; aldaar zal het met de punt in eenen koperen ring, negen strepen breed, vastgebonden worden; deze ring zal tusschen de banden geplaatst en op- en neerverschoven kunnen worden, naar dat men het bajonet wil vastzetten of loslaten. De ligging des ba-

bajonets, langs het geweer, zal zoodanig berekend worden dat zij de beweging van den laadstok niet verhindere. De lengte van het bajonet zal afhangen van de tusschenruimten, welke de loop tusschen de twee banden zal overhouden, en van de hoognoodige zorg van het geweer niet nutteloos te verzwaren.

Wanneer de jager aan het vuren is, zal het bajonet immer neergeslagen en in den ring gevestigd worden. Het is zeer moeijelijk om juist aan te leggen, wanneer de tromp door het bajonet te zwaar wordt gemaakt, daarom moet deszelfs gewigt zorgvuldig verdeeld worden over de geheele lengte van het wapen, in dier voege, dat het in evenwigt gebragt worde met de lengte van het geweer en het gewigt der kolf, en dus de tromp niet te veel naar beneden doet hellen, waar door de schoten te veel *dalende* worden. Het gebruik des bajonets, het zij tot aanval, het zij tot verwering is slechts toevallig en oogenblikkelijk; als dan is het vuur een *bij*-werk, en de afstand zeer verkleind; dus zal men den jager ligtelijk kunnen oefenen om zelfs met opgestoken bajonet juist op het voorwerp te kunnen aanleggen; volgens mijn begrip zoude men zeer verkeerd doen, indien men de zekerheid van het schot zonder bajonet, wilde opofferen aan eene oude gewoonte. Hoe menigmaal heb ik niet gezien, dat de soldaten, wanneer zij naar de schijf schieten, het bajonet afslaan, om dat zij overtuigd zijn, dat zij, zonder hetzelve, beter kunnen aanleggen; zelfs in het veld heb ik dikwijls de jagers zonder bajonetten op hunne geweren zien vuren. Zonder den jager een wapen te ontnemen, in 't welk de soldaat een gegrond vertrouwen stelt, geef ik hem door dit middel meer gemak tot het doorsluipen van kreupel bosschen, heggen, enz.; zijn geweer dat zoo veel korter is, kan hem nu niet meer hinderen.

De uitrusting tot hiertoe in gebruik, bij de ligte infanterie, komt mij insgelijks tegenstrijdig voor met de noodige gezwindheid der bewegingen; de patroontasch en sabel, welke gedurig in de lendenen en om de beenen neerslaan, moeten den soldaat hinderlijk zijn, en beletten hem het springen; het is noodzakelijk hier veranderingen in te maken, welke overeenkomstig zijn met het doel eenes troeps, die verpligt is tot snelle bewegingen in alle soorten van velden.

De patroontasch moet men in hoogte doen afnemen, en in breedte doen winnen; zij zal een weinig boogvormig zijn, op die wijze dat de soldaat dezelve, het zij voor zich, het zij in de regterzijde, kan dragen; deze patroontasch moet met twee of drie ringen gehecht zijn aan eenen zwart lederen gordel, waar langs zij heen en weder kan geschoven worden.

De patroontasch zal gewoonlijk in de regterzijde gedragen worden; de vrijheid van dezelve naar voren te schuiven, zal den soldaat dienen wanneer hij wil gaan leggen rusten, of om gemakkelijker te kunnen laden, of ook om beter te kunnen loopen en springen. Men moet den soldaat toelaten zijne patroontasch te dragen zoo als hij goedvindt. Men zal mij tegenwerpen, dat wanneer de patroontasch van voren hangt, men als dan in gevaar is van vonken uit de pan in dezelve te laten vallen; doch bestaat dit zelfde gevaar niet in de gelederen waar de manschappen achter elkanderen staan? Aan de linkerzijde zal men in denzelfden gordel eene handbijl hangen. Deze bijl zal zoodanig geplaatst worden, dat de steel langs de linker dije neerhangt, het ijzer naar boven gekeerd. Dezelve zal op eene nuttige wijze den zoo nutteloozen en lastigen sabel vervangen; zij zal den jager dienen tot het maken van rijsbossen, om zich eenen weg te banen door al te digt kreupelhout, enz. enz.; in een woord, zij zal de jagers in staat stellen om de werkzaamheden der sappeurs te bespoedigen, en hen behulpzaam te zijn. Men ziet dat zulk eene uitrusting minder op den soldaat zal wegen, en dat dezelve vaster aan het ligchaam gehecht zal zijn.

Twee ruimnaalden en een fluitje zullen de uitrusting voltooijen. Dit fluitje zal dienen om zich onderling te kunnen waarschuwen, wanneer de jagers verstrooid zijn op een bedekt veld, welks oneffenheden hen beletten malkander te zien, of tot het herhalen der seinen, welke hunnen bevelhebber hen in zulke omstandigheden laat geven door den hoorn of ander toonkunstig werktuig. Het is voor den officier van groot belang, op eene eenvoudige en snelle wijze, verzekerd te kunnen wezen, dat zijne bevelen begrepen, en de bevolen bewegingen uitgevoerd zijn. Deze uitrusting zal het voordeel van bezuiniging nog voegen bij de andere voordeelen, welke ik heb opgegeven.

Sommigen hebben voorgesteld om de jagers met dubbelde geweren te wapenen. Ik geloof dat deze invoering den soldaat aan menigvuldige ongelukken zoude blootstellen; want dewijl het op de jagt aan de bedaardste jagers wel gebeurt van de zelfde loop twee malen te laden, hoe veel te meer zoude dit niet voorvallen onder het vuren in een gevecht. In den veldtogt van 1809 waren eenige oostenryksche jager-korpsen met dubbelde geweren gewapend, maar zij wierpen die lastige wapenen van zich, en bezaaiden er den weg mede. Eenige Tyroller regimenten hebben ook dubbelde karabijnen gehad; men heeft er zelfs gezien met windbuksen, welke achttien schoten konden lossen, zonder op nieuw behoeven te pompen. Maar de moeijelijkheden, waarmede het gebruik van alle deze zamengestelde wapenen gepaard ging, wogen zoo sterk tegen derzelver nut op, dat men tot het eenvoudige geweer terug is gekomen.

De voordeelige uitwerking, welke de duitsche jagers van het gebruik der getrokken buksen gehad hebben, doen mij besluiten tot het voorstel van een zeker getal buksen-jagers, of scherpschutters, bij de kompagnien ligte infanterie intedeelen. Deze buksen-jagers moeten uit de behendigste schutters der kompagnie gekozen worden, en uit die manschappen, welke te gelijk bekend staan voor het beste gedrag te hebben; zoo zullen zij eene kweekschool zijn van onder-officieren, en de vice-korporaals vervangende, zullen zij een tusschenrang uitmaken tusschen de korporaals en jagers.

Maar ofschoon eenige scherpschutters op deze wijze in de kompagnien ingedeeld, zeer nuttige diensten zullen bewijzen, zoo zoude toch een korps 't welk alleen met dit wapen voorzien was, dikwijls in groot gevaar zijn, indien men hetzelve niet door troepen, met bajonetten gewapend, ondersteunde. Bij eenige duitsche legers heeft men van den buks een schiet- en hand-geweer willen maken, even als het geweer; door de hartsvanger der jagers op het einde der loop te plaatsen, bij wijze van bajonet. Doch de zekerheid van het schot verliest te veel door het overwigt, 't welk deze hartsvanger aan het eind van den loop geeft; daarenboven staat de lengte en het gewigt van dezen hartsvanger zoo weinig in evenredigheid, met de ijzeren stift waar dezelve op gezet wordt, dat hij er nimmer stevig op vast kan blijven, en dus geen aanval der ruiterij kan tegenstaan; waartoe trouwens dan ook nog de buks te kort is te achten.

Niet alleen is het vuur der scherpschutters langzaam, en deszelfs uitwerking onzeker, wanneer men de buks niet kan aanleunen, maar hetzelve vereischt veel stoutmoedigheid en *gerustheid*.

Het nut dezer scherpschutters zal dus zeer verminderen, indien men hen wil gebruiken in loopende aanvallen, of hen laten vuren zonder steunpunt. Ik ben dikwijls in de gelegenheid geweest van scherpschutters te zien werken, en ik heb zeer wel opgemerkt, dat het voorstel, om dezelve als ligte infanterie te gebruiken, geheel verkeerd en met hun oogmerk tegenstrijdig is; men vindt zeer weinig schutters die met den buks, zonder steun, goed treffen, dierhalven zal een troep scherpschutters, over het veld verspreid en den dienst van ligte infanterie verrigtende, geene van derzelver voordeelen, noch tot den aanval, noch tot de verdediging, bezitten; terwijl het nut hunner gewaande bajonetten van weinig beduidenis is, aangezien hunne weinige stevigheid en de kortheid van het wapen waaraan zij gehecht zijn. Dese aanmerkingen hebben mij gevoerd tot het onderzoek, om de scherpschutters zoodanig uitterusten, dat zij in alle gelegenheden hunne buksen kunnen ondersteunen om te vuren; wat hunne dadelijke verrigtingen aangaat, dezelve heb ik gegrond op beginselen welke ik nader zal ontwikkelen.

De uitrusting der scherpschutters zal gelijk zijn, aan die der overige jagers; daarenboven zullen zij een rond latje, of stokje, van hard hout hebben; dit zal twee duimen in den omtrek hebben en een el en drie palmen lang zijn; hier in begrepen de ijzeren punt, welke onder aan zit en aangescherpt is, ten einde, in alle soorten van aarde vastgezet te kunnen worden; het boveneind van dit stokje zal voorzien zijn van een' gaffeltje waarin de loop van den buks met gemak ingelegd en ook weder uitgeligt kan worden. Dit latje zal aan een knoopsgat van den rok aan de linkerzijde gedragen worden; vastgehecht door eenen riem. aan het boveneinde, en aan den gordel door een lederen lis met eenen knoop. Wanneer men de scherpschutters wil gebruiken, zal men dezelve uit het gelid laten voortreden; zij zullen hunne gaffelstokken in den grond zetten en beginnen hun vuur stil staande; wanneer de vijandelijke kolonnes zoo veel genaderd zijn dat de jagers hun vuur kunnen doen aanvangen, dan zullen de scherpschutters terug treden, voegen' zich in kleine benden te zamen en plaatsen zich tot reserve tusschen de linie der jagers en de zware infanterie, welke door dezelve gedekt moet worden.

De scherpschutters zullen de bewegingen der jagers volgen; immer gereed zijnde om deze met hun vuur bijtestaan, en zich altijd bereid houden om zich meester te maken van de punten welke het voordeeligst zouden zijn tot het ondersteunen en dekken van de linie der stelling enz. Ik beschouw deze scherpschutters als eene zeer ligte artillerie; ik laat toe dat men dezelve gebruike in het aantasten van eenen post, van een bosch, in een woord in alle aanvallende beweging; maar niet anders dan als een krijgs werktuig. Om duidelijker te zijn: ik wil dat ieder voorhoede van een leger een zeker getal scherpschutters bevatte. Moet deze voorhoede een dorp, eene verschansing aantasten, dan plaatst men de scherpschutters op eene stelling van waar zij stilstaande de verschansing zullen kunnen beschieten, de kanonniers buiten gevecht stellen, en aldus den aantogt der aanvallende kolonnen begunstigen. Zij moeten zoodanig geplaatst worden, dat zij, ingeval de aanval afgeslagen wierd, de terug trekkende troepen kunnen ontvangen, hunne achterwaartsche beweging dekken, en den vijand in ontzag houden door de meerder kracht van hun vuur. Een afgezonden troep zal eenige scherpschutters bij de engten, bruggen en dorpen, waarzij doortrekt en ook weder door terug moet komen, achterlaten, om aldaar de plaats te vervullen van ligt geschut, onder welks bescherming zij veilig kan terug trekken.

Bevind er zich een holle weg, een bosch, een wal, een dorp of eene beek langs het front, op eene der zijden van het leger, of der stelling van de voorhoede, dan moeten eenige benden scherpschutters daar weldra een versterkt steunpunt van maken. Door boomen, struiken, heggen, huizen, verborgen en gedekt zijnde, langzaam doch zeker vurende, zullen zij niet gemakkelijk verjaagd worden; vooral, wanneer men de nuttige voorzorg gebruikt van hen te laten ondersteunen door troepen welke voor zulk een veld geschikt zijn.

Ziet daar mijne gedachten over het waar gebruik der scherpschutters; de ondervinding heeft mij geleerd dat men van dezelve geen meer nut kan verwachten dan van de overige jagers, indien men zich van deze beginselen verwijdert: ik moet daarom de jonge officieren aanzetten tot het ernstig overwegen dezer aanmerkingen, welker belang zij zonder twijfel zullen waarderen.

Zamenstelling der ligte Infanterie.

Ik zal dit hoofdstuk eindigen met eenige bedenkingen over de wijze van de jagers tot korpsen zamen te stellen.

Hoe zeer ik aangedrongen heb op de noodzakelijkheid van het aanzijn der ligte infanterie, in de zamenstelling van een geregeld leger, zoo moet ik nogtans aanmerken: dat het nut van dezen troep, op welke wijze zij ook ingerigt worde, afhangt van de juiste evenredigheid waarin zij zich bevindt tot de hoeveelheid der zware infanterie.

Veronderstellen wij een leger 't welk uit negentig regimenten zware infanterie bestaat; deze zullen dertig brigades, en vijftien divisien uitmaken. Men moet bij ieder divisie een regiment jagers van twee bataillons voegen. Dit geeft vijftien regimenten jagers. Deze regimenten heet men jagers, ten einde hierdoor den aard hunner dienst wel aantetoonen; zij zullen onderling onderscheiden worden door de namen der gewesten waar zij aangeworven worden.

De sterkte dezer regimenten zal berekend worden als volgt:

Ieder bataillon zal bestaan uit vier kompagnien, van honderd en zeventig man ieder; het geen een geheel geeft van dertien honderd en zestig man voor het regiment.

Ieder kompagnie zal bestaan uit:

125 Jagers.
15 Scherpschutters.
12 Korporaals.
10 Onder-officieren, hier onder begrepe de sergeant-majoor en fourier.
8 Sappeurs.

Te zamen 170 man.

De sappeurs zullen voorzien zijn van groote timmermans bijlen, van zagen, houwelen en schoppen; (*) een korte sabel en kleine karabijn zullen hunne uitrusting voltooijen. Men kan zeer wel bevatten, hoe onontbeerlijk deze sappeurs zijn bij een troep, welke veelal van het leger afgescheiden is, welke zich wegen moet banen, rivieren overtrek-

---

(*) Daar de dissel een zeer nuttig werktuig is tot het weg breken van bruggen, het vierkant maken van zware balken, het aanscherpen van palen enz:, zoo zoude het dienstig kunnen wezen van eenige sappeurs hier mede te voorzien.

VERTALER.

trekken, de wegen voor de kolonnes effen maken, deszelfs eigen stelling verschansen en verhakken moet maken in de bosschen, door dezelve te bezetten.

Volgens het stelsel, 't welk ik in de loop van dit werk ontwikkelen zal, moeten de voorhoeden der legers bestaan uit vaste legioenen; zamengesteld uit ruiterij en voetvolk; men zal dienvolgens bij de regimenten jagers, welke door het getal der divisien zware infanterie bepaald zijn, nog zoo vele regimenten voegen als er legioenen moeten daargesteld worden, ten einde de sterkte der voorhoede in evenredigheid blijve met die des legers.

De omstandigheden kunnen vereischen dat de ligte infanterie afgezonden worde: het zij tot het maken eener afwending in den rug of in de zijden des vijands; het zij om hem voor te komen in het bezetten van eenig belangrijk punt; het zij om zijne linie door te breken, of zijne gemeenschap af te snijden; – om nu de zware infanterie niet geheel van jagers te ontblooten, zal men behalve de regimenten jagers, bij ieder bataillon zware infanterie nog eene kompagnie jagers (voltigeurs of flankeurs) voegen; deze zullen de bewegingen der zware infanterie dekken, de vijandelijke ligte troepen afhouden, het veld doorzoeken enz.; zij zullen naar dezelfde beginselen ingerigt worden als de kompagnien der regimenten jagers; zij zullen op dezelfde wijze gewapend en uitgerust worden, en zullen het onderrigt genieten het geen uitsluitend voor de ligte infanterie bestemd is.

De jager kompagnien zullen acht officieren hebben; te weten:

1 Kapitein,
1 tweede Kapitein,
2 Luitenants, en
4 tweede Luitenants.

Het is noodzakelijk dat troepen, welke veeltijds tot afzonderingen bestemd en ook aan meerder gevaren blootgesteld zijn, een grooter getal officieren hebben, ten einde de dienst nimmer eenige belemmeringen ondervinde. Dit zijn de beweegredenen welke mij geleid hebben om de sterkte der jager kompagnien aldus te bepalen; ik heb het getal soldaten zoodanig berekend, dat er, niettegenstaande de voorvallende afzendingen en te lijden verliezen, bestendig een zeker getal onder de vaandels kunne blijven.

Behalven de bezuiniging, welke er voor den staat uit voortvloeit wanneer de korpsen talrijk zijn, bestaat er nog een voordeel in, dat is van de officieren beter gelegenheid te geven van hunne bekwaamheden aan den dag te leggen, en de noodige kundigheden tot hooger graden te verkrijgen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Onderrigt der ligte Infanterie.

In het eerste boek heb ik getracht te doen zien hoe zeer men zich in alle europesche legers verwijderd heeft van de ware grondbeginselen tot de inrigting eener goede ligte infanterie; ik zal mij in dit hoofdstuk uitsluitend bezig houden met het opgeven der voorschriften, welke mij het geschikst voorkomen tot eene goede regeling van het onderwijs van dit belangrijk wapen.

Maar hoe goed deze voorschriften ook zouden kunnen zijn, kan men 'er toch geen gelukkige uitwerking van verwachten, zoo lang men niet terug gekomen is tot de eenige ware gronden op welke eene goede taktiek berust. Het voorbeeld der ouden is voor onze voorvaderen niet verloren geweest; men kan deszelfs invloed op de schikking des voetvolks bespeuren tot aan de regering van LODEWYK XIV. Bestendig bestonden er twee zeer onderscheiden soorten van voetvolk; de piekeniers (deze streden in massa en stil staande) en de schutters, welke tot den jager-dienst en om verstrooid te vechten bestemd waren. Toen het vuurgeweer algemeen in gebruik kwam, en de pieken het zware vuurroer verving, heeft men langzamerhand deze twee wapenkorpsen vermengd; hoezeer nogtans hun dienst zoo verschillende, is: men moet dus vooral deze infanterie wapens niet langer door elkander verwarren; maar dezelve wel onderscheiden. De zware infanterie moest zich nooit verspreiden en, sterk, door deszelfs zamenhang, zich als eene muur staande houden tegen den aanval der ruiterij; zij behoort een geregelde ruimte te onderhouden enz. enz.; de tweede soort van voetvolk, of jagers, moet geoefend zijn in alle ongeregelde en snelle bewegingen, en gedurig in het gevecht verstrooid worden; deze zal zich nuttig weten te maken naar evenredigheid der behendigheid en vlugheid welke zij tot dezen dienst in het werk stelt.

Wanneer dit onderscheid tusschen de twee soorten van voetvolk eens daargesteld is, dan is het niet meer mogelijk te dwalen in de wijze van derzelver onderrigt; want het wordt dan gegrond op het wezenlijk verschil van hunne inrigting en zal voortaan geene ondoelmatigheden of schitterende kleinigheden dulden; hunne bijzondere of gezamenlijke werkzaamheden worden dan zoo duidelijk als wiskundige waarheden.

Het is te verwonderen dat men in deze eeuw, waar men, tot zelfbehoud, gedwongen was zich zoo veel met de krijgskunst bezig te houden, deze ontegenzeggelijke waarheid niet eindelijk heeft erkend.

Wat men ook doet bij de afwijking der grondregelen van den dienst der beide soorten van voetvolk, men zal niet het minste nut er mede kunnen stichten. In eenige legers heeft men de soldaten willen gewennen om nu als jager, dan als zware infanterist te werken; in andere heeft men het derde gelid alleen hiertoe willen opleggen. Wat is er het gevolg van geweest? Men heeft geene jagers bekomen, en men heeft de zware infanterie aan ongelukken blootgesteld.

Dit kon niet anders wezen. Soldaten welke nu eens in linie staan, dan weder als jagers verspreid worden, krijgen van hunne officieren zulke tegen elkander inloopende onderrigtingen, dat zij die onmogelijk in hun hoofd kunnen vereenigen. In linie zegt men tot den soldaat: dat zijne kracht bestaat in de eenheid en zamenhang der gelederen, in de vastheid waarmede hij tegen den vijand optrekt, of dezelve afwacht. Den jager in tegendeel houdt men voor: dat het zijn pligt is zich te verspreiden en voor den vijand te wijken, zonder zich tegen de overmagt te verzetten enz. enz.

Het onderrigt hetwelk ik voorstel, kan slechts aangemerkt worden als eene algemeene opgaaf tot een geregeld onderwijs; maar het heeft mij door de ondervinding zoo zeer voordeelige uitwerkselen gegeven dat ik mag hopen dat hetzelve met toegevendheid aangenomen zal worden.

Het onderrigt der ligte infanterie bepaalt zich tot de volgende afdeelingen:

1.e Afdeeling. — Oefening der jagers.

2.e Afdeeling. — Derzelver ontwikkeling en werkzaamheid.

3e. Afdeeling. — Gronden der veld-verschansing en derzelver toepassing op het veld.

EERSTE AFDEELING.

Oefening der Jagers.

Alle de grondbeginselen der oefening en ontwikkeling, der jagers, moeten zich bepalen: tot het leeren van het, gene zij in tijd van oorlog ten uitvoer moeten brengen. De ondervinding der eeuwen en zoo vele tegenheden, hebben maar al te wel de onwedersprekelijke waarheid van het bekende gezegde der Romeinen bevestigd: dat *de oorlog eene toepassing en de vrede eene oefening moet wezen.* — Ten einde dit doel met zekerheid te bereiken, moet men, mijns bedunkens, de volgende regelen in acht nemen in het bijzonder onderwijs der ligte infanterie.

§. 1.

Stand van den Soldaat.

Dezelve moet met of zonder wapenen, in gelederen of in rotten, niet gedwongen, niet tegenstrijdig met zijne ligchaamsgestalte zijn; men kan niet genoeg herhalen, dat de buigzaamheid des ligchaams en het gemak der bewegingen het doelwit zijn waarnaar men moet streven. Om hier beter toe te geraken zoude het misschien te wenschen zijn dat men van den ouden weg afweek. Ik geloof dat bevorens de nieuwelingen in de gronden van den stand van den soldaat te onderwijzen, men hen behoorde los en buigzaam van leden te maken, door hen te doen loopen, springen, de armen zonder eenige regelmatigheid bewegen, en hen niet eerder tot de eerste lessen doen overgaan, dan na hun de stijfheid, welke doorgaans bij de nieuw aangekomenen gevonden wordt, te hebben ontnomen.

Het zoude zeer nuttig wezen alle de jagers het zwemmen te laten leeren; want niet alleen maakt dit de leden los, maar het vermeerdert zeer veel den dienst welke men van zulk een wapen kan trekken, en vergroot aanmerkelijk de omvatting zijner werkzaamheden. De roem welke men in sommige gelegenheden, door middel van het zwemmen kan behalen, is eene geheel nieuwe baan om te doorloopen. De Franschen hebben van de kunst van zwemmen in verscheiden veldtogten gebruik gemaakt. (*)

De

(*) De Generaal *Lecourbe* deed op den 19e. van zomermaand 1800, eene batterij te voorschijn brengen, welke hij op den oever van den Donau tegen over *Bleinheim* had opgeworpen. Deszelſs levendig en wel ingerigt vuur noodzaakte de Oostenrijkers zich van den oever te verwijderen. Tachtig jagers, uit de beste zwem-

De voordeelen welke de Romeinen, van ligchaams oefeningen, (*gymnastique*) trokken, ten einde hunne manschappen sterk en vlug te maken, moeten bijzonder overdacht worden. Volgen wij zoo veel mogelijk de krijgskundige opvoeding van het veld van Mars; behalven de voordeelen welke de jagers er uit zouden halen, door hen bekwamer te maken tot langdurige en snelle togten, zoude zij hen ook behoeden tegen de ziekten, welke zoo vele dapperen weghalen, uit de gelederen der troepen, die te schielijk uit de gewone werkeloosheid der bezettingen overgaan tot de vermoeijende werken der legeringen en des oorlogs.

§. 2,

---

mers gezocht, en door een onverschrokken officier (kapitein *Degometry*) geleid, wierpen zich dadelijk in den stroom; twee schuiten bragten hunne wapenen en kleederen over: aan de overzijde gekomen zijnde grepen zij hunne geweren, vielen geheel naakt op de verwonderde Oostenrijkers in en namen twee stukken geschut.

Precis des evenemens militaires, *t.* 2. *Campagne de* 1800. (§)

(§) De Nederlanders hebben reeds lang te voren zich de zwemkunst ten nutte weten te maken. Bij het berennen van het *Sas van Gend* in 1644, zond FREDERIK HENDRIK den kolonel *la Chapelle* met drie honderd man vooruit; deze zwommen de Leije over, dreven eene bende ruiterij, die hen de overtogt wilde betwisten, op de vlucht en bemagtigden de schans *Terdonk*.

Memoires de FREDERIK HENRI,

VERTALER.

§. 2.

Behandeling van het geweer.

De wijze van het geweer te dragen moet gemakkelijk zijn, maar tevens zeker, zoo dat het niet waggele. Vooral moet men hier acht slaan op de ligchaams gesteldheid des soldaats, en terwijl men zich bezig houdt met de behoorlijke zekerheid van het dragen des geweers, moet men er zich ook op toeleggen om het vermoeijende daarvan te verminderen; want dit zoude er op den duur eene wezenlijke straf van maken. Het nuttige moet altoos de voorkeur boven het aangename hebben. Wanneer ik van het geregeld dragen van het geweer, bij de jagers, spreke, dan is dit volstrekt alleen voor parades, of voor den bezettingsdienst; want zoodra zij den jager-dienst verrigten, moet ieder zijn geweer naar eigen goedvinden dragen.

Wat de handgrepen aangaat, de eenvoudigste zullen de beste zijn; zij bepalen zich voor de jagers dus tot de volgende:

Zet af 't geweer.
Op schouder 't geweer.
Presenteert 't geweer.
Lading in vier tempo's, of *gezwinde lading.*
Veldt 't geweer.
En *het twee gelederen vuur.*

Met het bajonet kan eene soort van schermkunst uitgeoefend worden; het zoude zeer nuttig zijn de-

deze den jager te leeren. Men moet hem onderwijzen hoe hij in eenen aanval met geveld geweer het wapen van zijnen vijand moet afwenden; het zij om hem te doorsteken, het zij om den slag, welke deze hem toe wil brengen, te keeren. Uit deze oefening zoude men op eene bepaalde wijze kunnen te weten komen, welke de voordeeligste wijze is van het bajonet te gebruiken: hetgeen nog niet bepaald schijnt te wezen; dewijl bijna elk leger in Europa hierin van het andere verschilt; er kan nogtans maar eene goede wijze zijn.

Het zal niet ondienstig zijn van, gedurende den winter, de jagers in de schermzalen te onderwijzen. Deze ligchaams oefening zet de leden vlugheid en beweeglijkheid bij.

§. 3.

De vuren.

De uitvoering der vuren, is, als verwerend of aanvallend middel beschouwd, een van de belangrijkste deelen der grondige oefening; men kan daaraan niet te veel zorg besteden. De verdiensten dezer uitvoering bestaan niet in de gezwindheid van het laden, in de menigte schoten, welke men in eene minuut doet, in een woord niet in de kwakzalverij van den vorigen tijd, welke geen ander doel scheen te hebben dan de vermeerdering van rook en geraas. Door eene juiste uitvoering der vuren, versta ik de bekwaamheid der soldaten om staande en liggende, in alle toestanden en gelegenheden te kunnen schieten en raken, de gewoonte van goed aan te leggen, terwijl hij de afstanden berekent enz.

Ik eisch daarom niet dat ieder soldaat genoegzaam met de wetten der zwaartekracht bekend zal zijn, om die toetepassen; voor dit punt bestaan er zeer eenvoudige regelen, welke men den soldaat kan ter hand doen nemen, zonder hem de redenen er van uitteleggen; het zal voldoende zijn, indien men hem zegt van op dit of dat gedeelte van het voorwerp, 't welk hij raken wil, aanteleggen naar den afstand, waarop hij zich van dat voorwerp bevindt. Tot dit einde zal men de schijf trapsgewijze op verschillende afstanden plaatsen, en den soldaat zeggen: van op eenen afstand van vier honderd passen aanteleggen op het bovenste gedeelte der schijf; een weinig lager op eenen afstand van drie honderd passen; eindelijk in het midden of op halve mans hoogte, op eenen afstand van honderd en vijftig passen, of daaromtrent. Men zal zich in het algemeen aan dezen laatsten afstand houden tot het jagervuur; wanneer dezelve grooter is, zijn de schoten te onzeker; men zal die dan aan de scherpschutters overlaten. Wanneer de jager het schieten naar eene stilstaande schijf gewoon is, zal men hem oefenen in het schieten naar eene beweegbare schijf, welke aan touwen wordt gehangen.

Deze oefening zal geregeld alle *weken* plaats hebben; want het is onmogelijk van goede schutters te verkrijgen, indien men niet van de oude gewoonte afgaat om de manschappen, slechts eens in het jaar, naar de schijf te laten schieten, en dan nog maar met een getal patronen, hetwelk onvoldoende is om hen aan het geweer te gewennen. Dat men deze zuinigheid, zoo men wil, behoude voor de zware infanterie, maar dat men aan de jagers ten minste de gelegenheid geve van meer behendigheid in het schieten te verkrijgen.

Men zal den soldaat gewennen van regt staande, knielende, liggende enz. te vuren; de schijf van afstand en plaats doende veranderen.

Dewijl de juiste berekening der afstanden de grondslag is waarop de zekerheid van het schot berust, zoo zoude het te wenschen zijn, dat men den soldaat onderwees in het waarderen der afstanden. Het is noodzakelijk deze beoordeeling der afstanden te beschouwen als een voornaam deel van het eerste onderrigt des jagers. Deze oefening kan zeer goed te zamen gebragt worden met de eerste lessen tot het los en buigzaam maken der nieuwelingen. De onderwijzer dezer eerste lessen zal den jager vragen: op hoe vele passen afstands hij dien boom, dat huis, die hegge, of eenig ander in het oog loopend voorwerp, van zich verwijderd acht. Daar na zal men hem de passen laten tellen, en hem op die wijze tastelijk zijne misrekening doende erkennen, zal men hem langzamerhand gewennen, zich niet meer dan tien of vijftien passen te verrekenen; en dit verschil komt bij de uitvoering in het veld, bijna in geene aanmerking. Wanneer de jager een weinig zekerheid in zijne berekeningen verkregen heeft, zal men hem, met de wapenen om, voor de schijf brengen: na alvorens zijne houding van het geweer verbeterd te hebben, zal de officier beginnen met hem de gronden te leeren, om met het meeste gemak en de meeste zekerheid aanteleggen; hij zal hem vermanen, om alle gedwongenheid der ledematen te vermijden; en, naar mate den afstand der schijf, zal hij hem aanwijzen op welk gedeelte daarvan hij moet aanleggen.

Wanneer de soldaat nu wel de grondbeginselen dezer eerste les kent, dan zal men den afstand der schijf veranderen, zonder hem daarvan te waarschuwen; alleenlijk zal men hem vragen hoe veel passen of hij zich nu daarvan verwijderd acht, en op welk gedeelte hij nu denkt aanteleggen. Men zal zijne beoordeeling verbeteren, tot dat dezelve juist is. Dan zal men den stand der schijf veranderen, en plaatsen dezelve nu eens op eene helling, dan weer op eene hoogte, of stellen hem zelfs waterpas, en zoo zal men voleinden met de oogmaat des jagers te bevestigen, en hem beveiligen tegen de dwalingen van het gezigt, aan welke de ongewoonte ieder mensch blootstelt.

Na den soldaat nu aldus stilstaande geoefend te hebben, zal men hem gewennen om eerst gaande, en naderhand loopende voor de schijf te komen. De onderwijzer zal hem de beweging doen aanvangen op eene plaats welke verder dan een geweerschot verwijderd is, zal hem de graad van snelheid bepalen waarmede hij moet voortgaan, en den afstand waarop hij moet blijven staan om te schieten; zoo zal hij hem allengskens de gewoonte doen verkrijgen van juist te treffen, na eene beweging, welke deze ook zijn moge; zonder deze gewoonte kan de jager geene wezenlijke voordeelen behalen; zij is ligter te verkrijgen dan men veelal denkt, indien men maar zorgt den soldaat te laten in acht nemen van eene kleine poozing te maken voor dat hij schiet.

Welke moorddadige uitwerkingen, kan men, in den oorlog, niet verwachten van een troep welke op die wijze geoefend is; van een troep welke nimmer in het wilde rondschietende, niet nutteloos zijnen krijgs voorraad verspilt, zoo als maar al te veel gebeurd.

De ligte infanterie is door hare inrigting bestemd om verstrooid, en ieder man op zijn eigen staande, te strijden; zij zal daarom in geene geregelde vuren geoefend worden. Het eenigst gezamelijk vuur, 't welk voor de jagers dienstig is te kennen, is het twee gelederen vuur, en dan nog slechts om hetzelve als een verwerend middel te gebruiken. In het geval dat de vijand te veel last had van het vuur der jagers, en dezelve door de ruiterij mogt trachten te verwijderen, dan zullen de jagers zich tot ringvormige benden

of

of *klompen* te zamentrekken en door het tweegelederen vuur den vijand zoeken tegen te houden.

§. 4.

De verschillende Passen.

De gang moet vlug en ongedwongen zijn.... de pas los, natuurlijk en gemakkelijk. Men moet vermijden van den pas te kort, of wippende te maken en de voet te hard op den grond neder te zetten; deze beweging vertraagt den gang en vermoeit den soldaat. De goede lengte van den pas is een zeer belangrijk punt, hier zal men van overtuigd zijn, wanneer men doordrongen is van de waarheid van het grondbeginsel, dat het doel eens togts, hetzij voor, hetzij achterwaarts, bestendig is, van in den kortsten tijd het meeste veld in eene genomen strekking te winnen. *Vlugheid*, *gemak*, *langdurigheid:* zie daar in drie woorden de gronden waarop de oefening van den gang gevestigd moet worden.

Indien de jagers nimmer met andere troepen behoefden optetrekken, konden zij volstaan met twee soorten van passen te kennen. De gezwinde en loopende pas; maar dewijl zij in den krijg het hoofd der kolonnes moeten uitmaken, moet men hen wel eenen gewonen pas leeren. Ik zeg *eenen* gewonen pas, en niet *den* gewonen pas; want hoe meer ik er over nadenke, des te minder vind ik den zoogenaamde gewonen pas doelmatig. Men kan denzelve zeker niet voor eenen langen wegspas aannemen, hij is te langzaam en te stijf; en nogtans behoort den gewonen pas niets anders dan eenen langen wegspas te zijn. Deszelfs lengte en snelheid moeten overeenkomen met de gewoonte des voetgangers. Ten einde er nu eenige gelijkheid in te verkrijgen, en daar mede het gemak en de snelheid te vereenigen; moet men den pas bepalen naar eene middelbare evenredigheid, tusschen eenen goeden en eenen tamelijk slechten voetganger. Deze pas zal gemakkelijk voor allen zijn en lang kunnen volgehouden worden; dan zullen de togten sneller en minder vermoeijende zijn, omdat de manschappen in het veld dezelfde pas zullen behouden als zij in vredenstijd gewoon zijn; deszelfs maat zal slechts door de toonkunst geregeld worden.

Door deze beginselen voortgedreven hebben de Romeinen, de oudheid verwonderd door hunne snelle en langdurige togten. Met eene gewone snelheid lagen zij eene lengte van zes en zeventig ellen (honderd en twaalf van onze passen) in eene minuut af, en met eenen versnelden pas bragten zij deze tot negentig ellen (honderd en twee en dertig van onze passen); de Pruissen hebben twee gezwinde passen; met den verlengden pas doorloopen zij honderd en vijftien passen in eene minuut en de hoogste trap van snelheid brengt dit getal tot honderd vijf en dertig. Door het aannemen van dezelfde beginselen en het daarlaten van de kwakzalverij der oude voorschriften, hebben de fransche troepen

ons,

ons, in de hedendaagsche tijden, de wonderen van het oude Rome herrinnerd.

De gezwinde pas, welke gedurig in alle bewegingen voor den vijand zal gebezigd worden, moet de snelheid van die der Romeinen zoo veel mogelijk evenaren. Men zal het belang dezer snelheid erkennen, wanneer men overdenkt: dat dezen pas moet dienen om den vijand in eene stelling te voorkomen, om spoedig eene engte door te trekken, ten einde zich in slagorde te stellen, of de schakel te verspreiden, voor dat de vijand den tijd heeft van het hoofd der kolonne aantevallen; wanneer men slechts bedenkt, dat de spoed, waarmede een troep zich naar een of ander punt begeeft, hetzij tot eenen aanval, hetzij om aldaar den vijand voortekomen, dikwijls meer dan het openlijk geweld toebrengt tot het welgelukken eener beslissende beweging of tot het behalen eener overwinning.

Behalven de twee soorten van passen die de jagers met de zware infanterie gemeen hebben, moeten zij nog eenen derde hebben, welke haar bijzonder eigen zal zijn. Deze noeme ik den *loopenden* pas: hij zal geen bepaalde graad van snelheid hebben; dezelve zal afhangen van den spoed waarmede men zich zal moeten verspreiden, verzamelen, op den vijand invallen, of voor dezelve terug trekken, dit zal den jager-pas zijn, en zal meest altijd in het gevecht gebruikt worden: nogtans kan men dezelve niet voor groote afstanden gebruiken; hij zoude den soldaat den adem benemen; men zal zich van denzelve bedienen in de volgende gevallen:

1e. Tot het uitbrengen der jager-schakel voor het front der troepen, welke door hen gedekt moet worden.

2e. Tot het zamentrekken der jagers, ingeval zij door de ruiterij worden aangevallen.

3e. Tot het bestormen eener batterij of verschansing wier bezetting reeds door hun vuur is verzwakt.

4e. Tot het doortrekken eener engte, het aantasten eener brug, tot het voor- of achterwaarts trekken van een' der vleugelen, enz. Men moet ondertusschen in het gebruik van dezen vermoeijenden pas altoos met bedachtzaamheid en omzigtigheid te werk gaan.

Ten einde de officieren en soldaten te oefenen in het behoorlijk volhouden dezer verschillende passen, hetgeen van het uiterst gewigt is, zal men bestendig en met standvastig volhouden alle weeken eens of twee malen, door alle weder, krijgswandelingen verrigten, welke allernuttigst zijn tot het verkrijgen der gewoonte, om lange en vermoeijende togten te kunnen doorstaan. Men zal de manschappen eerst zonder wapenen, vervolgens met dezelve, en eindelijk met de geheele uitrusting laten uitrukken, en hen trapsgewijze gewennen aan langdurige togten, terwijl men de tijdmaat van den pas doet afwisselen; men zal door alle soorten van wegen, over alle soorten van velden heen trekken; de kleeding zal hier misschien wel door lijden, en minder aangenaam voor het oog zijn; maar men zal soldaten hebben welke door de vermoeijenissen eens veldtogts niet ontmoedigd worden; soldaten welke langdurige en snelle togten zullen verrigten zonder achterblijvers noch zieken. (*).

Ten einde deze werktuiglijke oefening te gelijk tot een nieuw middel om de kundigheden der officieren te vermeerderen, te doen dienen, zal men aan deze togten een krijgskundig doel veronderstellen, zoo doende zal men de wijze kennen op welke de officieren die beurtelings deze wandelingen zullen geleiden hunne troepen stellen. Een hoofdofficier zal deze bijzonderheden nagaan en de gemaakte schikkingen goedkeuren of verbeteren; wanneer er eenige vorderingen gemaakt zijn in kunde, zal hij twee troepen tegen elkander afzenden; hij zal bepalen wie de aanvallende, en wie de verwerende stelling moet aannemen enz.: vervolgens zal men de kompagnien tot bataillons vereenigen: alsdan zullen de hoofdofficieren hunne bataillons geleiden, en aldus

---

(*) Gedurende den vrede zoude het van groot nut zijn de troepen aan de openbare werken te laten arbeiden; gelijk als aan het graven van vaarten, het maken van wegen, het bewerken der vestingen; ook tot het maken van rijsbossen enz.

dus zullen deze togten eene beschouwende school op het veld worden.

§. 5.

Bataillons bewegingen.

De bataillons bewegingen voor de jagers zullen bestaan in het overgaan van de orde van kolonne tot de slag-orde, en omgekeerd: deze bewegingen moeten eenvoudig, gemakkelijk, weinig in getal zijn, en overeenkomen met den dienst welke zij in het veld moeten verrigten.

De oorspronkelijke stelling der jagers is in eene schakels gewijze linie, met tusschenruimten van jager tot jager: maar de omstandigheden of de ongelijkheid des velds, kunnen het voorttrekken in zulk eene uitgebreidheid onmogelijk of gevaarlijk maken; alsdan moet men de schakel tot eene kolonne te zamen trekken, en deze vorm wordt dan hare toevallige en slechts oogenblikkelijke schikking. De schikking der jagers in eene onafgebroken linie arm aan arm is slechts eene parade-stelling, want hunne slag-orde moet bestendig schakels gewijze zijn; nogtans kan men de jagers oefenen, om, in eene onafgebroken slag-orde, een eind wegs voorttetrekken, ten einde uit deze schikking gemakkelijker tot de orde van kolonne over te gaan. Men moet door nuttelooze oefeningen, den kostbaren tijd vooral niet verliezen; ziet hier de weinige bataillons bewegingen welke men den jagers, onderwijzen zal.

1e. Men moet hen leeren zich in alle strekkingen, den regter of linker vleugel aan het hoofd in kolonne te zamen te trekken.

2e. Het front der onderdeelen eener kolonne te verbreeden of te verkleinen. Tot dit laatste kan alleen de noodzakelijkheid aanleiding geven; want het is eenen vasten regel, zoo wel dienstig tot het gemak en den spoed van den togt als tot deszelfs zamenhang en eenheid, dat men altoos de lengte der kolonne moet trachten te verkorten. Dit is vooral hoogst noodig voor de jagers; want daar zij zich langs een uitgestrekt front behooren te verspreiden moeten zij, zoo veel mogelijk, den afstand verkleinen, welke de laatst aankomende onderdeelen der kolonne te doorloopen hebben voor dat zij in linie kunnen komen.

3e. Zich in slag-orde te stellen met de grootste snelheid; deze moet berekend worden naar de oppervlakte welke men moet dekken, en naar de zorg welke men moet hebben van den soldaat niet zoodanig buiten den adem op zijn post te doen komen, dat hij niet met juistheid kan schieten, of te veel vermoeid is tot het uitvoeren der bewegingen welke noodig kunnen geoordeeld worden in het gevecht dat slechts een aanvang neemt.

Om deze redenen zoude ik het dienstig vinden, dat men de jagers, wanneer zij gereed staan zich te verstrooijen, bevorens in kolonne te zamentrok, en in gesloten kolonne dede oprukken; ten einde vervolgens dezelve op eene divisie van het midden uittebreiden. De uitgestrektheid der linie, welke men moet bezetten, zal doen bepalen of deze uitbreiding in *massa* of bij *verstrooijing* moet geschieden: door eene uitbreiding bij verstrooijing, versta ik, dat alle kompagnien zich te gelijk verspreiden van de plaats, waar de kolonne is, blijven staan, en zich met den loopenden pas regts en links in de verlenging der frontlijn verdeelen. Door uitbreiding in massa, wil ik aanduiden: dat iedere kompagnie in haar geheel buiten de kolonne uitrukt, en zich gesloten houdende nagenoeg tot het midden van dat gedeelte der frontlijn begeeft, hetwelk zij moet bezetten, en alsdan slechts hare jager-schakel uitzet. De sterkte van den troep, de omstandigheden alleen, kunnen bepalen welke wijze van uitbreiden het verkieslijkste is. Op een open veld en voor een vijand, welke zijne stelling nog niet ontbloot heeft, moet men de uitbreiding in massa de voorkeur geven, om dat dezelve meer kracht laat behouden tegen eenen onverwachten aanval der ruiterij; daarenboven heeft deze het voordeel van de tijdmaat van den pas, welke de officier heeft doen aannemen, te doen behouden.

Daarom zal men altijd de uitbreiding in massa verkiezen, wanneer men de jagers op open velden moet stellen. De uitbreiding bij verstrooijing, zal dienen voor kleine benden op bedekte en doorsneden velden, waar de ruiterij niets kan uitrigten; somtijds zullen de twee wijzen van uitbreiding vereenigd worden. Het korps jagers komt op de lijn, welke het moet bezetten. Hoewel het veld vlak is, kunnen er zich nogtans eenige kleine bosschen, heuvelen, dorpen of gehuchten op bevinden, en dan zendt men eenige kompagnien in verstrooijing, ten einde zich van deze toevallen des velds meester te maken; want deze zullen van groot belang zijn, om te dienen tot steun- en versterkings-punten van de linie. Deze punten vermeesterd zijnde, breidt men het overige der kolonne uit in massa, en wijst iedere kompagnie het veld aan, 't welk zij bezetten moet, zoo wel als de oppervlakte welke zij moet dekken, en het punt waar zij op terug moet trekken indien eenige vijandelijke ruiterij of kolonne de linie dreigde te doorsnijden of te verbreken. Dit punt moet gekozen worden uit de voordeeligste plaatselijke omstandigheden; bosschen, dorpen, hoogten, welke zich in de uitbreiding der jager-linie bevinden, moeten hiertoe aangewezen worden. De uitslag van de beweging welke men moet uitvoeren, of dekken, zal nader de volgende verrigtingen der jagers aangeven: wanneer de linie geplaatst is, zal men de tusschenruimte bepalen, welke de jagers onderling moeten bewaren; deze tusschenruimte moet nimmer zoo klein zijn dat de jagers aan het artillerie- of gezamenlijke infanterie-vuur blootgesteld zijn. Het aanvangen van het vuur der jager-linie kan niet gelijktijdig zijn, dewijl deze linie bij opvolging hare plaats bereikt, en dus de jagers, welke reeds in linie zijn, door hun vuur moeten dekken, die welke na hen op deze lijn komen.

4.e Zich met vaardigheid en regelmatigheid in kolonne te zamen te trekken. Deze beweging is onontbeerlijk voor jagers om zich tegen de aanvallen der ruiterij te beveiligen en te verzekeren. Ik geef aan de zamentrekking der kolonnes de voorkeur boven het *quarré*, om dat zij meer kracht bezit en aan minder zwarigheid onderworpen is; wanneer de vier of vijf buitenste rotten der kolonne slechts goed in orde zijn, dan ligt er aan de orde der overige binnenste rotten weinig gelegen, te minder, dewijl zij toch geen deel aan het gevecht kunnen nemen. Als de kolonne zaamgetrokken is, zal het eerste ge-

gelid neder knielen en de kolf van het geweer sterk tegen de knie aanleunen; dan de tromp van het geweer min of meer latende voorover hellen, zal hetzelve eene hegge van bajonetten maken, achter welke de overige gelederen het twee gelederen vuur zullen uitvoeren. Indien het voetvolk in deze houding volstandig blijft staan, dan zal die schikking alle aanvallen der ruiterij zekerlijk verijdelen. Zoodra het gevaar voorbij is, zullen de jagers zich weder verstrooijen en, zoo spoedig mogelijk eene orde verbreken, welke hen onnoodig aan het vuur van het vijandelijk geschut zoude blootstellen. Alle de gedeelten der jager-linie welke niet met den grooten hoop vereenigd zijn; zullen hun behoud zoeken in de voordeelen welke het veld hun aanbiedt, of door zich tegen den grond te werpen.

5.^e Van altoos alle veranderingen van strekking der kolonne, alle zwenkingen met den gezwinden pas uittevoeren. De zamentrekking en uitbreiding, het doortrekken der engten zullen loopende verrigt worden. In alle deze bewegingen behoeft men gene volmaakte regelmatigheid te behouden; het zal genoegzaam zijn als men in stilte voorttrekt, dat de rotten niet door elkander loopen, en hunne officieren niet vooruit komen.

8.e **Alle wendingen vierkant te doen, namelijk door eenvoudig regts en links om te maken.**

Maar ten einde alle de bewegingen tot eene meetkundige juistheid te brengen, moet men in aanmerking nemen de plaats welke een soldaat in het gelid beslaat, vervolgens den afstand welke hij doorloopt, naar mate de meerdere of mindere snelheid van zijnen pas. Wanneer men dit weet, dan zal het gemakkelijk zijn om de betrekking van een troep met het veld, 't welk dezelve moet bezetten, te berekenen.

De ondervinding, met deze beschouwing gepaard, stelt een' officier in staat, om met zekerheid te kunnen oordeelen over de snelheid, welke hij aan zijnen troep moet doen aannemen en den tijd, welke hij noodig heeft om de voorgenomen beweging uittevoeren. Deze kennis is in het gevecht van het hoogste belang; dan kan men eene menigte bewegingen verrigten, welke beslissend kunnen zijn wanneer zij met juistheid uitgevoerd worden. Er is op zich zelve geene gevaarlijke beweging; alles hangt af van het goede oogenblik; en dit oogenblik is wederom afhankelijk van de berekening van den tijd, welke men behoeft tot het uitvoeren van deze of gene beweging, in vergelijking van den tijd, welke de vijand van nooden heeft om dezelve te beletten of voortekomen.

§ 6.

§. 6.

Rigting.

De goede uitvoering der bewegingen hangt veel af van de rigting en den afstand.

Men moet twee soorten van rigtingen onderscheiden; de innerlijke rigting, welke tot de schikking eens troeps behoort, en de uiterlijke rigting, welke voor de uitvoering der bewegingen is.

Geen troep, hetzij groot of klein, breed of in massa gesloten kan met eenige regelmatigheid voortgaan, zich schikken, zich te zamentrekken of uitbreiden, indien dezelve niet bestuurd worde door de vaste gronden der innerlijke rigting.

Deze innerlijke rigting heeft hare gezigts-punten binnen de linie, en het is alleen op deze dat de verschillende rotten, welke die linie uitmaken, zich rigten. Het zoude onmogelijk zijn van wiskunstig den tijd, welke een troep noodig heeft tot het uitvoeren van eene of andere beweging, te berekenen, indien de onderdeelen van dezen troep niet onderworpen waren aan het houden eener bepaalde schikking en noodige ruimte. Maar wachten wij ons uit deze noodzakelijkheid te besluiten, dat de bekrompen stiptheid, waarmede men in het algemeen deze rigting in acht neemt, onontbeerlijk zij; Neen! Dat de buitenste rotten, of *guides*, (welke ook de uitgestrektheid der frontlijn zijn moge), hunne strekking behouden, dat de binnenste rotten niet aan elkander sluiten, of zich te veel van elkander verwijderen; in een woord: dat de uitgestrektheid van het front geene andere veranderingen, dan de afwijkingen der strekking, onderga; zie daar den eenigen grondregel welke men moet nakomen.

De tweede rigting noem ik uiterlijk; om dat derzelver gezigtspunten buiten de linie zijn. Het zijn deze punten welke eerst de stelling des troeps en daarna deszelfs strekking, naar mate de omstandigheden, bepaalt. De stelling van een' troep kan nooit een toeval zijn. Een officier moet op een veld, 't welk de mogelijkheid aanbiedt tot het nemen van verscheide stellingen, met een vast oog die stelling uitkiezen, welke het meest zijne voornemens of zijne ontvangen bevelen begunstigt. Dan bepaalt hij zijne rigting naar in het oog loopende gezigts-punten; hij neemt deze uitstekende, en van den gezigts-einder wel onderscheiden, tot voorkoming van misslagen. Wanneer deze punten wel bepaald zijn, trekt hij regtlijnig op dezelve aan, en vermijdt alle afwijkingen, regts of links, welke hem tijd zouden doen verliezen, en daarenboven den troep zoude blootstellen aan gevaren, door dezelve te verwijderen van de voordeelige plaatsen, welke tot de eerste strekking deden besluiten. De kolonnes moeten met veel naauwkeurigheid dezelfde strekking volgen; — dewijl het naar een beraamd ontwerp is dat deze kolonnes op dit of dat punt, en niet op een ander, aantrekken, zoude elke dwaling, welke hen daarvan verwijderde, de uitvoering van dat ontwerp, doen mislukken, of ten minsten vertragen. Maar deze grondbeginselen verkrijgen een veel grooter gewigt, naar mate de linie eene grooter uitgestrektheid ontvangt. Dit is ook de reden van het groot onderscheid tusschen de werkzaamheden van een hoofd-officier, welke een regiment of ander gedeelte der linie geleidt, en die van een officier, welke slechts eene kompagnie of peloton onder zijn bevel heeft.

Het kan gebeuren dat ieder bataillon op zich zelven volmaakt gerigt is, en dat de linie dit in het geheel niet is; dat de gedeelten volmaakt wel gaan, en het geheel gebrekkig is. Hier kan men bevatten hoe veel het gewigt van de innerlijke rigting verschilt van die der uiterlijke; want de rigting der rotten is hier niet volstrekt noodig; het is voldoende, wanneer deze rotten hun front behouden, zonder van elkander af te wijken, dat de bataillons op gelijke hoogte voortgaan zonder den eenen of anderen vleugel terug te trekken of vooruit te brengen. Het doel van den aantogt is om naar een of ander punt, in deze of gene strekking, veld te winnen; daarom is de uiterlijke rigting de eenige wezenlijke, en over welke men in vredenstijd niet genoeg kan nadenken.

§. 7.

Over de Afstanden.

Een van de gewigtigste gevolgen van eene welberaamde rigting, is het behouden der afstanden. Het behouden der afstanden, dat is te zeggen, der tusschenruimten van het eene bataillon tot het andere, van de onderdeelen der bataillons onder elkanderen, of eindelijk, tusschen de kolonnes onderling, moet voor ieder officier een onderwerp der ernstigste overdenkingen zijn. Deze tusschenruimten zijn, volgens vaste berekeningen bepaald, van welke men niet kan afwijken zonder de grootste zwarigheden. Men zal zich gemakkelijk overtuigen van den nadeeligen invloed, welke het verlies der afstanden zouden veroorzaken op eene kolonne van eene zekere lengte, hetzij dezelve te groot, hetzij te klein geworden waren, tusschen de onderdeelen dezer kolonne. Men zal ligt begrijpen, hoe tegenstrijdig dit gebrek zoude zijn met de eenheid en gezwindheid der bewegingen, welke berekend is op de volmaakte overeenkomst van den tijd, der snelheid, en des afstands. Men zal insgelijks bemerken aan welk eene wanorde twee kolonnes zoude zijn overgegeven, indien hunne tusschenruimte, welke berekend is op de noodige oppervlakte die hun front moet bezetten, verloren was geraakt. Te nabij elkander, zouden zij geen veld genoeg hebben om zich uittebreiden; te ver van elkander verwijderd kunnen zij zich niet genoegzaam ondersteunen, en deze te groote tusschenruimten zouden den vijand groote voordeelen verschaffen, dewijl zij noodwendig slecht gedekt zouden worden. Indien de bataillons eener linie hunnen onderlingen afstand verloren, zouden zij in nog grooter ongelegenheden komen; wanneer zij zich te veel naderden, dan zoude het geschut, dat de tusschenruimten moet bezetten, geene plaats vinden; de ruiterij, die te zamen is getrokken op eene breedte, welke na de wijdte der tusschenruimte berekend is, zoude er niet geregeld en met de behoorlijke snelheid door kunnen komen, hetzij tot het voleinden der neerlaag eens vijands, welke door de linie reeds aan het wankelen is gebragt, hetzij tot het dekken der rugwaartsche beweging dezer zelfde linie, welke tegen eenen overmagtigen vijand het hoofd zoude gestooten hebben. Te groote tusschenruimten zoude deze gedeelten der linie zonder steun laten voor eenen ondernemenden vijand: deze zoude zich al spoedig in deze overgroote tusschenruimten der linie of derzelver onderdeelen, werpen.

§. 8.

Algemeene aanmerkingen.

Dit zijn de eenigste grondbeginselen die mij gevoeglijk voorkomen tot het onderrigt der jagers.

Ik zal dit hoofdstuk eindigen door de volgende aanmerkingen.

Alle de bewegingen welke men onderneemt, of uitvoert, moeten gedekt zijn; dat is te zeggen: dat de troepen, welke de beweging nog niet volvoerd hebben, beschermd moeten worden door die, welke niet meer in beweging zijn.

Alle bewegingen moeten verzekerd zijn; men moet geen beweging ondernemen, voor dat men zeker is dat op het veld, waarheen men zich begeeft, geene vijanden zich verschuilen, welke op het oogenblik der uitvoering konden aanvallen.

Alle bewegingen, in de nabijheid des vijands, moeten met de grootste snelheid uitgevoerd worden.

Daar men gedurig moet trachten den vijand te misleiden, moet men zijne stelling niet eerder ontdekken dan wanneer het hem onmogelijk, of ten minsten zeer moeijelijk, zal zijn zich er tegen te verzetten. Indien men hem reeds van verre eene schikking laat gewaar worden dan moet zulks enkel zijn om hem te verbijsteren, en het wezenlijke voornemen te verbergen. Alle bewegingen, onder bereik van des vijands vuur, zijn zeer gewaagd; de onverschrokkenheid en koelbloedigheid der troepen, welke men geleid, kunnen alleen dezelve wettigen.

TWEEDE AFDEELING.

Ontwikkeling van den Jagerdienst.

Dit is nu de wezenlijke *werking* der jagers, het ware oogenblik van hunnen dienst. Alle de grondbeginselen, welke wij tot hiertoe aangegeven hebben, zijn slechts voorbereidende middelen, zoo wel tot het vormen van goede schutters, als om dezelve met zekerheid op het veld te geleiden. Wanneer men er over nadenkt, dan zal men overtuigd worden van de nuttigheid van goede jagers te vormen, dewijl menigwerf van hunne geestkracht, behendigheid en listen, het lot der troepen afhangt, die zich achter de schakel der jagers bevinden; daar deze bestemd zijn om den eersten aanval des vijands te vertragen, of te stuiten, denzelven in zijne stellingen te verontrusten, of eindelijk, om hem te leveren in handen der kolonnes welke zij voorafgaan.

Men moet de werking der jagers onderscheiden in die van ieder jager op zichzelven, en in die van allen te zamen.

§. 1.

Werking van ieder Jager in het bijzonder.

Ik versta door de werking van ieder jager in het bijzonder, of op zichzelven, datgene 't welk de jager persoonlijk verrigt tegen den vijand, welke hij aanvalt en vervolgt, of door wien hij vervolgd wordt. En inderdaad men gevoelt dat dezelfde grondbeginselen den jager niet kunnen dienen tot aanvallende, en te gelijk tot verwerende bewegingen.

Eene der belangrijkste bekwaamheid van den jager is de oogmaat (*coup d'œil*); men kan hem niet te veel gewennen om, op het veld, met den eersten opslag van het oog, al de toevallen te bevatten welke hem het voordeeligste kunnen zijn ter begunstiging van zijnen aanval, of tot versterking zijner verdediging. De officieren kunnen er zich in vredenstijd niet genoeg op toeleggen, om hunne manschappen wel in de kennis der velden en afstanden te onderwijzen; dewijl de meerder of minder voordeelige plaatselijke omstandigheden op de linie, welke door de jagers bezet zal worden, alleen kunnen bepalen hoe ver zij zich kunnen verwijderen, en welke tusschenruimten zij tusschen hunne verdeelingen moeten laten; — de geringer afstand tusschen de manschappen onderling, zal dan de mindere voordeelen des velds vergoeden. Daar het moeijelijk, ja schier onmogelijk, voor de officieren is, van aan de jagers, in tegenwoordigheid des vijands, alles te zeggen, begrijpt men ligt dat de kennis en bevatbaarheid des soldaats hem alsdan geleiden moeten in zijne bijzondere handelingen; en hoe be-

beter de soldaat onderwezen is, des te meer zal hij behulpzaam zijn in het goed uitvallen der beweging waartoe hij medewerkt.

De jager-linie moet altijd schaakbordsgewijze (*en échiquier*) gesteld worden; dat is te zeggen: dat de manschappen van het tweede gelid zich regt tegenover de tusschenruimten van het eerste gelid plaatsen wanneer men de schakel uitzet.

Ieder rot, namelijk de man van het eerste en die van het tweede gelid, moeten zich onderling ondersteunen. Men moet van deze wapen-verbroedering een punt van eer trachten te maken; welke het tot eenen heiligen pligt stelt, voor elk een van zijn rotgezel, van welken rang hij ook moge wezen, te verdedigen en te ondersteunen.

Ieder jager moet zich beschouwen als uitmakende een werkdadig deel van eene schakel, wier kracht in haren zamenhang ligt; gevolglijk moet hij met zijn wapen-gezel altoos de algemeene strekking volgen. Men moet zich echter daarom niet inbeelden dat de geheele linie altijd geregeld moet aangevuld en bezet zijn. Wanneer er zich voordeelige verheven punten op het veld voordoen, dan kunnen niet alleen de jagers zich zonder zwarigheid daar henen begeven; maar zij moeten zelfs zich in zulk een getal daartoe vereenigen, dat zij dezelve goed kunnen bezetten: de tusschenruimten, of inspringende hoeken, zullen dan, wel is waar, minder bezet zijn, maar al waren zij zulks in het geheel niet, zoo zal de schakel er niet door verzwakt worden, dewijl de vijand zich niet in deze opening zal wagen, voor en aleer hij de verheven punten, welke dezelve bestrijken, zal hebben doen ontruimen.

De linie moet nooit geheel en al van vuur ontbloot zijn; en hier van zal zij geen gevaar loopen, indien de officieren slechts zorgen dat de gelederen, welke nu linien geworden zijn, geregeld door elkander heentrekken, het zij in het voorwaarts gaan, het zij in den terugtogt. De meerdere of mindere hardnekkigheid des vijands in den tegenstand, zijnen meerderen of minderen aandrang in het vervolgen, kunnen alleen de snelheid van dit doortrekken der gelederen, en gevolglijk de hoeveelheid velds welke zij moeten winnen, bepalen.

Deze regelmatigheid moet echter alleen in acht genomen worden in de rugwaartsche bewegingen, wanneer het van belang is den vijand een vuur voortehouden, 't welk bestendig gelijkelijk onderhouden wordt. De kracht des aanvals bestaat meestal in de snelheid, en dus kunnen de jagers alsdan aan hunne geheele drift overgelaten worden: in dit geval zal men slechts kleine benden jagers op eenige voordeelige punten behouden, ten einde tot verzamelings-punten te dienen, of om den aftogt te dekken, indien den aanval afgeslagen wierd.

De wijzen om zich van de plaatselijke omstandigheden of toevallen des velds te bedienen, zullen voor den jager verschillende zijn, naar gelang de beweging welke uitgevoerd wordt. Indien dezelve aanvallende is, dan hangt het welgelukken daarvan voornamelijk af van de snelheid, en dus zal hij zelfs de voordeeligste plaatsen voorbij streven, om zich meester te maken van die punten, welke hem toelaten de stelling, die hij wil vermeesteren, in het front aantetasten, of den aantogt der kolonnes, welke dezelve moeten aangrijpen of omtrekken, te begunstigen. Daar de uitslag van eenen aanval altoos aan onzekere kansen onderworpen is, moeten de jagers, in het voortrukken, op de plaatsen waar zij doortrekken, opmerkzaam zijn; ten einde te voren te kunnen weten op welk punt zij, ingeval dat zij afgeslagen wierden, het best terug zouden trekken. De officier, welke belast is met het leiden der linie, of een gedeelte daarvan, zal de voorzorg hebben van eenige posten in de sterkste plaatsen achter te laten, tot dekking van zijnen aftogt; maar nogtans moet de jager voor zich zelven de kennis des velds weten te verkrijgen; zonder deze kennis zal ieder achterwaartsche beweging hem schrik aanjagen, en zijne onwetendheid hem de zekerheid, welke hij van deze versterkingspunten kan verwachten, belettende te voorzien, zoude hij niets anders gewaar worden, dan zijne eenzaamheid, en de moeijelijkheid om zich met de ondersteunings troepen te vereenigen.

Wanneer de jagers een bosch aantasten, moeten zij met vlugheid voorttrekken, behendig van boom tot boom sluipen, altoos veldwinnende naar den vijand; wanneer zij integendeel door dit bosch moeten terug trekken, moeten zij zich achter ieder boom ophouden, en den grond voet voor voet betwisten. Wanneer de jager-linie in den aantogt door een doorsneden veld met slooten, heggen, beeken of wijngaarden, moet doortrekken, zal zij vlug door deze hindernissen voorwaarts rukken en laten eenige der minvlugge voetgangers achter; tot reserve in de stelling welke het voordeeligste zal voorkomen.

Maar indien de jagers over zulk een veld moeten terug trekken, dan behooren zij, bij opvolging, alle deze hinderpalen te bezetten en te verdedigen. Slooten zijn eene zeer voordeelige natuurlijke verschansing tot het dekken van eenen terugtogt; een van de twee gelederen der jager-linie zet zich daarin neder, het andere houdt stand vóór de sloot zoo lang het dit zonder gevaar kan doen; maar zoodra het gedwongen wordt zich verder terug te begeven, beginnen de jagers, welke langs de boorden der sloot of holte leggen, hunnen aftogt door een grazend vuur te ondersteunen: eindelijk wanneer de terugtrekkende linie aan deze zijde der sloot of holte gekomen is, maakt zij oogenblikkelijk front naar den vijand, en deze, welke zich misschien onvoorzigtiglijk tot de vervolging van eenen troep, die hij zonder ondersteuning waande, vooruit gewaagd heeft, vindt zich weldra bloot gesteld aan een dubbeld vuur, namelijk dat van het gelid hetwelk in de sloot geplaatst is, en dat van hetgeen daarover henen vuurt.

Even

Even zoo gaat men te werk met kleine rivieren of beken; alhoewel deze de aantogt der jagers niet moeten vertragen, bezorgen zij hun in geval van terugtogt eene goede schuilplaats, welke te beter zal wezen naar mate de boorden dezer diepten hoog zijn. In den aftogt zullen de twee gelederen eerst terug trekken tot de nabijheid der rivier of beek; een van hun trekt er over, en plaatst zich op den tegenovergestelden oever; zoodra het daar post heeft gevat zal het andere gelid zich daarmede vereenigen, en stelt zich achter de struiken en boomen welke gewoonlijk op de oevers der kleine rivieren wassen; alsdan zullen deze twee gelederen door hun vereenigd vuur eenen geduchten tegenstand kunnen bieden.

Wanneer jagers in een dorp geworpen, of bij eene brug gesteld zijn, in een woord, wanneer zij belast worden met de verdediging van een' doortogt of engte, moeten zij al hun vuur op dat punt te zamen brengen waardoor de vijand te voorschijn moet komen. Men kan ligt bevatten welke eene moorddadige uitwerking dit te zamen gebragt vuur moet hebben, op de massa's der vijanden, waarop het als op een middelpunt nederkomt.

Dit korte overzigt der bewegingen voor de jagers zal, hoop ik, genoegzaam zijn om te doen gevoelen, hoe noodzakelijk het is de schoolvossigheid, die hun onderwijs bestuurt, daar te te laten. Men zal erkennen van hoe veel belang het is den jager te gewennen door alle velden te kunnen gaan en loopen, hem te leeren springen, zwemmen, klimmen; in een woord, van hem door en door bekwaam te maken tot alle de ligchaams oefeningen waarvan besteudig zijn behoud, en zoo dikmaals zijn roem afhangt.

Men zal de jagers tot de stipste nakoming van de bevelen dwingen. Men zal hun leeren dat zij nimmer moeten vergeten dat zij een gedeelte uitmaken van het geheel, 't welk geleid wordt door één hoofd, dat alleen het geheim der gezamenlijke bewegingen bezit, en dus alleen de middelen tot de uitvoering en de mogelijkheid van eenen goeden uitslag kent. De jager moet oogenblikkelijk gehoorzamen aan alle seinen welke hij zal ontvangen van de officieren die langs de linie verdeeld staan. Hij moet zich eene eer uit deze gehoorzaamheid maken; en dewijl hij niet het geheel der linie, waarvan hij slechts een stip is, kan nagaan, moet hij zonder aarselen de algemeene strekking, welke de seinen aangeven, volgen.... Het gedeelte der linie, waar hij zich bevindt, zoude met vrucht den vijand weerstand bieden, het zoude zelfs voordeelen op hem behalen; indien het sein zich laat hooren moet hij ophouden, en zonder verwijl terug trekken, terwijl hij tot verzekering van zijnen aftogt van alle de voordeelen des velds gebruik maakt.

De jager zal, in bedekte velden, met zijn fluitje antwoorden op de seinen welke hem, door middel van den hoorn, toegebragt worden. Daar men niet vooruit kan weten hoe lang een jager-gevecht kan duren, noch de bewegingen welke daardoor noodzakelijk kunnen worden, noch ook den graad van snelheid, welke deze vereischen zullen, zoo zal de jager zorgen van zich niet onnoodig te vermoeijen: hij zal zijne krachten sparen, ten einde de vermoeijenissen van den dag te kunnen doorstaan; hij zal niet uit de gedachten verliezen, dat hij misschien al deze krachten noodig zal hebben tot het vervolgen der voor hem vlugtende vijanden, of om zich met spoed tot de zijnen te verzamelen, wanneer deze vijand hem met ruiterij kwame aanvallen. Indien bij eenen aftogt de jager, niettegenstaande alle zijne snelheid, den tijd niet had van zich met de gesloten kolonne te vereenigen, dan moet hij, in zijne eigen bevatbaarheid middelen zoeken om den dood, of de gevangenneming te ontgaan.

Indien geen hegge, geen sloot, geen boom hem eene beschutting tegen de ruiterij aanbiedt, dan zal de jager zich ter aarde werpen om dezelve te ontduiken; op die wijze zal hij wachten dat zij voorbij is gereden, en dan gebruik makende van al wat hem voor den vijand kan verbergen, zal hij door omwegen zoeken zich bij zijne wapenmakkers te voegen: wier strekking in den aftogt hij gemakkelijk zal kunnen berekenen, indien hij de plaats waar zij des morgens, of zelfs des daags te voren van vertrokken zijn, slechts in acht neme.

De jager moet nimmer uit het oog verliezen dat het nut van zijnen dienst, zoo wel als zijn behoudt, afhangt van de zekerheid van zijn vuur; het is hem niet te doen om veel geraas te maken, maar om veel kwaad te doen; dienvolgens zal hij, zonder zich te overhaasten, bedaard laden en aanleggen. Eenige gevechten, naar de grondregelen uitgevoerd, zullen de jagers genoegzaam overtuigen, dat de waarschijnlijkheid hunner voordeelen, zoo wel als de vermindering hunner gevaren, alleenlijk afhangen van de stipte nakoming dezer regelen.

§ 2.

Vereenigde werking der jagers.

Door de vereenigde werking der jagers versta ik de beschikking waarnaar een officier zijne manschappen laat werken, ten einde het doel, tot welks voordeeligen uitslag hij met andere troepen medewerkt, te bereiken.

Men moet de vereenigde werking der jagers onderscheiden in gezamenlijke werking als jagers in het bijzonder, en in gezamenlijke werking als een gedeelte des legers uitmakende. De eerste is de wijze waarop de jagers te zamen naar de omstandigheden des velds handelen; en de andere is de wijze waarop de jagers zamen werken met de zware troepen, aan welke zij zijn toegevoegd.

1e. *Vereenigde werking, of beweging der jagers, toegepast op het veld.*

VLAK VELD. — Geen grond vereischt meer voorzigtigheid van een officier, welke belast is met daarop te werken, dan een geheel open veld. Nogtans is het zeldzaam eene vlakte van zekere uitgestrektheid te ontmoeten, waar men niet eenige verhevenheid, diepte, of ander voordeelig toeval voor jagers vindt: de officier moet deze met den eersten opslag van het oog ontdekken, en er zich met den meesten spoed meester van maken. Evenwel moet deze spoed de zekerheid van den troep niet in de waagschaal stellen; de bevelhebber zal daarom de jagers in kolonne daar henen leiden, ten einde de aanvallen der ruiterij (misschien achter deze gunstige gesteldheid verscholen) beter te kunnen afwachten. Ieder kolonne, welke door een open veld trekt, om voordeelige stellingen te gaan bezetten, moet haar front en zijden door *flankeurs* dekken, wier verwijdering zal bepaald worden door de nabijheid des vijands, en de waarschijnlijkheid eens aanvals van zijnent wegen. De bevelhebber zal op eenen, insgelijks beraamden, afstand deze flankeurs door eenige kompagnien jagers ondersteunen, en hen de plaatsen, welke hij vermeesteren wil, met snelheid doen aanvallen; terwijl hij hen, met het overige van den troep, in massa volgt, hunne behaalde voordeelen doorzet, of, in geval van aftogt, hen tot verzamelingspunt verstrekt.

strekt. Wanneer hij van deze voordeelige punten, welke hij als de sleutel der stelling beschouwt, meester is, dan, en niet eer, zal hij de schakel der jagers uitzetten, en alle de hoogten, of plaatsen, welke voordeelige punten aanbieden, bezetten. Dewijl er geen tamelijk uitgestrekt veld is, 't welk niet een sterk middelpunt, of tot eenen sleutel der omliggende plaatsen verstrekt, zoo zal het opperhoofd der linie zich aldaar met zijne reserve ter neder slaan; van daar zal hij de bewegingen, welke gedaan moeten worden, bevelen; dit punt moet hij vooral niet verlaten voor dat zijne jagers eene tweede, even voordeelige, linie voorwaarts bemeesterd hebben, of dat zij, aan het wijken gebragt zijnde, zich zoodanig zamen getrokken hebben, dat zij met bedaardheid de aanvallen des vijands kunnen afwachten. Wanneer de linie voortrukt, zal deze reserve hare stelling verlaten en de beweging volgen; de toevallen des velds in acht nemende, en zich op eenen behoorlijken afstand houden.

Ingeval van terugtogt over zoodanig eene vlakte, moet men zorgen deze sterke punten, waardoor men den vijand tegen houdt, niet te verlaten voor dat men de verzameling der jagers en de zamentrekking der kolonnes, wel verzekerd heeft. De hevigheid van 's vijands aanval, en het doel waarmede de bevelhebber het gevecht heeft aangegaan, zullen alleen de snelheid der achterwaartsche beweging bepalen; het zoude kunnen zijn dat de bevelhebber zich, het koste wat het wilde, op een of meer punten der linie wilde staande houden, ten einde den vijand optehouden en hem te dwingen zich op andere plaatsen te verzwakken.

Indien de stelling, welke men in het overtrekken eener vlakte moet bezetten, of reeds bevorens bezet had, verscheiden zulke voordeelige plaatsen bevatte, dan zoude het nutteloos wezen de jagers een enkel punt van vereeniging aantewijzen: men moet hen alsdan, integendeel van afstand tot afstand de voordeeligste plaatsen, welke het naast onder hun bereik zijn, aantoonen, opdat zij zich aldaar in kleine kolonnes stellen, welke zich naderhand in de voor of achterwaartsche beweging tot een en hetzelfde middelpunt zullen zoeken te vereenigen, door zich allengskens te naderen.

De soort van troepen waarmede de vijand hen doet vervolgen, of tegen houden, kan alleen aangeven, of het al of niet gevoeglijk zij, om het hoofd of de staart der kolonnes door flankeurs te dekken, of er zelfs in de tusschenruimten te stellen, tot het oogenblik hunner vereeniging. Het is klaar dat de vereeniging der kleine massa's geen plaats moet hebben, dan in noodzakelijke gevallen; want indien de vijand niet vervolgde, of in zijnen aftogt geenen tegenstand bood, dan moest men de tijd niet met nuttelooze bewegingen verspillen; alsdan zullen de kleine massa's, ieder op zich zelve, de strekking volgen, zich nogtans gereed houdende tot de verzameling, zoodra de omstandigheden dezelve zouden vereischen.

Maar het zoude kunnen voorkomen dat de jagers vlakten moesten doortrekken, die volstrekt kaal of ontbloot waren.

Verondersteld dat de vijand eene stelling hadde, waaruit men hem wilde verjagen; dat hij zich op eenen voordeeligen grond in slag-orde heeft gesteld; de eerste moeijelijkheid welke zich voordoet is het overtrekken eener vlakte, welke geheel ontbloot is, waarom de vijand haar genomen heeft, dewijl hij dan met een oog opslag, de zamenhang der schikking van de voortrukkende linie kan opnemen. De jagers kunnen eenen aldus gevestigden vijand niet in kolonne aanvallen; dan zouden zij zich onnoodig aan het kanonvuur bloot stellen; zij moeten zich dus verstrooijen buiten het bereik van het vijandelijk vuur, ten einde den vijand te dwingen dit te verspreiden. De aantogt der jagers zoude in deze veronderstelling zeer gewaagd zijn, indien men de nadeelen des velds niet door kolonnes zware infanterie, ruiterij en rijdende artillerie, trachte te verhelpen.

De beschikkingen des vijands, zijne grootere of mindere overmagt, zijne tegenbewegingen, zullen den afstand bepalen waarop de jagers zich van hunne steunpunten kunnen verwijderen; achter deze, of in derzelver tusschenruimten, zullen de jagers hun behoud zoeken tegen den vijand welke, hen afgeslagen hebbende, hen nog wilde vervolgen. De jagers moeten alsdan in hunnen terugtogt hun best doen om het front der troepen, welke hen door derzelver vuur moeten beschermen, spoedig bij te maken en zich onder beveiliging van dit vuur te verzamelen; en voorts met al hunne behendigheid de aanvallende of verwerende bewegingen, welke de omstandigheden vervolgens noodzakelijk konden maken, behulpzaam te zijn.

Bosschen. — Wanneer de jagers een bosch moeten doorzoeken, 't welk zich voor het front, of langs de zijde des legers bevindt, moeten zij zulks op de volgende wijze doen.

Zij trekken op het bosch aan in de orde welke het geschiktst is voor de plaatselijke omstandigheden die zich voor hetzelve opdoen. De bevelhebbers zullen met de grootste zorg gebruik maken van de gelegenheden des velds, welke het meest bijbrengen om den vijand over het waar oogmerk van den aantogt in onzekerheid te houden. Zoodra zij aan den rand van het bosch gekomen zijn, zal de schakel uitgezet worden; de aard van het bosch, de nabijheid, of tegenwoordigheid des vijands zal de tusschenruimten, welke de jagers onderling moeten nemen, bepalen. — Terwijl zij in het bosch voort dringen zullen zij immer op gelijke hoogte voortrukken; zij moeten alles waarnemen, en gaan geen struikgewas voorbij zonder hetzelve doorzocht te hebben. Zij zullen de grootste stilte in acht nemen, en niet dan in den uitersten nood vuren, indien ten minsten het van eenig belang is dat zij het bosch doortrekken, of bezetten, zonder dat de vijand er de lucht van krijgt;

deze voorzorgen, welke noodzakelijk zijn wanneer de jagers een bosch moeten doorzoeken, zonder stellig de beschikkingen des vijands te kennen, worden nutteloos zoodra men het bosch openlijk aantast.

Ten einde de schakel niet te veel zoude verzwakt worden door het wegloopen der manschappen, onder het voorwendsel van gevangenen weg te brengen, zal men altijd kleine benden in reserve achterhouden tot het vervoeren der krijgsgevangenen, het wegleiden der gekwetsten, of zelfs om deze in de schakel te vervangen. Deze kleine reserven zullen daarenboven dienen om bijstand aantebrengen, aan die gedeelten der schakel welke openlijk door den vijand bedreigd of door hinderlagen mogten overrompeld worden.

Indien de jagers het bosch, dat zij doorzocht en ingenomen hebben, op hunne beurt verdedigender wijze moeten bezetten, zullen de volgende voorschriften in acht genomen worden: de schikking waarin zij het bosch door hebben getrokken, blijft dezelfde; — zoodra de linie aan den tegenovergestelden rand van het bosch komt, zal de bevelhebber het geheel der schakel herstellen, op die plaatsen waar de aard des velds, of het vijandelijke vuur, de tusschenruimten te groot heeft gemaakt; — vervolgens zullen de jagers zich, bij kleine benden, ieder van vier man, langs den rand van het bosch verdeelen, op eenen onderlingen afstand van vijfentwintig of dertig passen; deze kleine benden zullen ieder op zich zelven ge-

genummerd worden; een van hun zal op schildwacht moeten staan; malkander daarin aflossende. De plaatsing der schildwacht zal afhangen van de wil om sterker of zwakker in het oog des vijands te schijnen, of van het voornemen om de stelling voor den vijand te verbergen.

In het eerste geval staan de schildwachten buiten den rand van het bosch; in het tweede verbergen zij zich achter de alleenstaande boomen of struiken die gewoonlijk de randen der bosschen of wouden uitmaken. De andere jagers moeten in alle gevallen verborgen blijven en de schildwachten meer of min in het oogloopend aflossen, naar mate der gegeven bevelen.

Terwijl de schakel der jagers zich op die wijze langs den rand van het bosch verdeelt, moeten de kleine reserves die zich, gedurende de beweging langs de geheele lengte der linie achter gehouden hebben, op eenen behoorlijken afstand blijven staan; zich bezig houdende met de zijden der stelling optenemen, en met acht te geven op de verschillende gelegenheden langs welke de vijand kan opkomen.

Naar mate het aanbelang der stelling, en gevolgelijk des velds 't welk men bezet, moeten deze reserves de toegangen trachten te verminderen; en door het maken van verhakken de gelegenheden tot den aanval beperken, latende daartoe niets overig dan de minst voordeelige plaatsen. Indien de sterkte van den troep het toelaat, zal

men

[illegible] deze verhakken bezetten; doch in het tegenovergesteld geval zullen de reserves eenen onophoudelijken heen- en wedertogt van patrouilles onderhouden; want het is van veel gewigt dat men bij tijds van de aannadering des vijands onderrigt worde.

Op het oogenblik des aanvals zal de schakel zich uitbreiden door het aanvullen der ruimten welke er tusschen de kleine benden van vier man gelaten was; het vuur zal immer gelids- of liniesgewijze aangevangen worden. Men houdt dan stand zoo lang men kan, en trekt al vurende terug; de gelederen doorkruisen zich zonder overhaasting, en verdedigen den grond voet voor voet. In den aftogt gaan de reserves de linie vooruit; zij versterken op den behoorlijken tijd de gedeelten der linie welke te sterk door den vijand aangegrepen worden; lossen daar de gekwetsten af; enz: — Deze reserves moeten zich spoedig tot massa's zamentrekken zoodra zij den rand van het bosch weder bereikt hebben, ten einde de jagers, welke niet door de zware infanterie ondersteund kunnen worden, of genoodzaakt zouden zijn om in tegenwoordigheid des vijands eene nadeelige vlakte over te trekken, te ondersteunen. In deze orde, zullen zij zich gezwind wenden naar de voordeeligste plaatsen tot het dekken van den aftogt, welke het veld oplevert. Ten einde deze bewegingen te verzekeren zullen de jagers den uitersten rand van het bosch zoo lang bezet houden als zij kunnen, en verlaten dezen niet voor dat hunne reserves stelling genomen hebben; alsdan zullen zij zich in den ren verstrooijen, en zich bij dezelve vervoegen. Om beter met bedaardheid de bewegingen tot den aftogt te kunnen uitvoeren, moet de officier, bij het voortrukken, zorgvuldig acht slaan op het veld 't welk hij achter zich laat, en waarover hij waarschijnlijk terug zal trekken, bijaldien de vijand sterk genoeg is om hem daartoe te dwingen. Hij moet vooraf weten naar welk punt hij zijne strekking moet nemen; dit wijst hij aan tot eene verzamelings-plaats voor de jagers welke door eene onverhoedsche, of snelle beweging des vijands konden afgesneden worden. Wanneer de aftogt langs eene andere strekking, dan den weg waardoor men gekomen is, moet geschieden, zal de bevelhebber nogtans dezelve zoo veel mogelijk doen onderzoeken.

DOORSNEDEN VELDEN. — In doorsneden velden moet de ligte infanterie altijd verspreid voorttrekken; deze wijze is gemakkelijker, minder vermoeijende, en sneller dan in kolonne, of bij vereenigde benden. Zij is hier ook niet gevaarlijk. De vijandelijke ruiterij kan hier geen kwaad doen. In zulke velden kunnen de jagers niet dan door ligte infanterie tegen gehouden worden; alsdan strijden zij met gelijke wapenen, en op eene veel minder nadeelige wijze dan wanneer zij zich in kolonne aan het vuur der vijandelijke jagers bloot geven.

Rivieren. — Daar zijn verscheiden wijzen om deze overtetrekken; hare belangrijkheid bepaalt welke de verkieslijkste is.

De overtogt van groote rivieren is altijd eene moeijelijke zaak: men voert dit uit met openlijk geweld, of door verrassing; in beide gevallen zijn de jagers van grooten dienst.

Indien men bij verrassing eene rivier wil overtrekken, zal men vooraf, door looze bewegingen, de aandacht des vijands zoeken aftetrekken naar eene plaats welke meer of min verwijderd is van het punt waar men den overtogt wil bewerkstelligen; men zendt daar eenige benden jagers henen. Dit korps, het zwemmen gewoon zijnde, zal, met behulp van eenige schuiten tot het overvoeren van de kleederen en den krijgsvoorraad, weldra aan de overzijde zijn: het zal, de nabijheid des vijands en zijne bewegingen in acht nemende, aldaar de geschikste stelling nemen tot het beschermen van het leggen eener brug, wier bewerking door hetzelve ondersteund moet worden.

Wanneer men zich van de overzijde eener rivier meester wil maken, op de wijze welke voorheen in gebruik was, door het overzenden van troepen in schuiten, gevoelt men dat dit eene zeer gevaarlijke onderneming is; want de kleine afzendingen, welke bij opvolging daar aankomen, zijn dadelijk blootgesteld aan de geheele magt des vijands welke hij op dat punt heeft kunnen vereenigen. Met jagers die het zwemmen gewoon zijn verdwijnt deze zwarigheid; men kan eenige duizende goede schutters te gelijk naar de overzijde zenden, en deze zullen het opslaan der brug goed weten te verzekeren, indien zij naar onze grondbeginselen geoefend zijn, en van de plaatselijke omstandigheden naar behooren weten gebruik te maken.

Bij eenen openlijken overtogt zal eene wel ingerigte ligte infanterie insgelijks de uitvoering bespoedigen, en gemakkelijker maken dan voorheen. In de veronderstelling: dat de overtogt in tegenwoordigheid des vijands moet geschieden, dat men hem door geene looze aanvallen heeft kunnen afwenden, dat hij overal gereed staat om dezelve te verhinderen, alsdan zal eene linie van vaartuigen vol troepen, voor den dageraad en in de grootste stilte afgezonden worden; men zal hier toe, zoo veel mogelijk, groote *ponten*, of *pramen*, bezigen; deze kunnen in de eerste plaats meer manschappen bevatten dan de gewoone schuiten of booten, en ten tweede beveiligen hunne hooge boorden, de troepen, welke zwemmende moeten volgen, beter tegen het vijandelijke vuur. Men kan ook nog door middel van zand- of wol-zakken, eene soort van borstwering op derzelver voorsteven maken, welke de troepen, die er zich in bevinden, beschermen, en hun zelfs op de overzijde kunnen dienen tot bouwstoffen, om in der haast eene ligte verschanssing op te werpen. Achter deze vaartuigen volgen, zwemmende, eenige bataillons jagers; ettelijke schuiten met de kleederen en wapenen dezer jagers geladen, varen mede over. Gedurende het overzwemmen worden zij beschermd door het vuur der troepen, welke zich in de vaartuigen bevinden, en zoodra zij aan land komen verspreiden zij zich langs den oever en begunstigen de ontscheping dier troepen tot dat zij alle den wal bereikt hebben. De gedaante van den oever, de sterkte en de verrigtingen des vijands zullen vervolgens de bewegingen der overgetrokken jagers besturen; zij moeten met alle magt den vijand tegenstaan tot dat de versterkingen aankomen: zij zullen allengskens veld voorwaarts winnen, om de ontscheping der volgende troepen te bevorderen, en voortekomen dat deze niet te veel tegen de rivier aangedrongen worden.

Wanneer de jagers belast zijn met het dekken van den terugtogt over eene rivier, dan zullen zij hun veld tot het uiterst trachten te behouden, gedurig den vijand zoo ver mogelijk van den oever verwijderd houdende: indien zij over eene brug kunnen terug komen, of zich bij tijds inschepen, moeten zij zulks doen; maar indien de omstandigheden den generaal dwingen van deze troepen te verlaten, zonder dezelve te kunnen terug trekken, dan moeten zij haar behoud zoeken in het overzwemmen der rivier, en zich als dan genoegzaam in het water verspreiden om niet te veel blootgesteld te zijn aan het vuur des vijands. Indien deze wanhopige onderneming geene waarschijnlijkheid van behoud aanbied, dan moeten de jagers, na den vijand zoo lang mogelijk bezig gehouden te hebben, zich met spoed verzamelen en, door eene afgewende beweging, eene andere strekking voor den terugtogt nemen.

BRUGGEN EN WAADBARE PLAATSEN. — De voorschriften tot het overtrekken van bruggen, of het doorwaden van wateren, welke niet betwist worden, zijn eenvoudig.

Men zendt vooraf een zeker getal jagers om op de overzijde eene schakel te vormen; wanneer deze jagers het veld goed doorzocht hebben, voorwaarts en op de zijden van de strekking, en dat zij de voordeeligste plaatsen, tot dekking van den overtogt, bemeestert hebben, dan zal de bevelhebber zijnen troep, op de brug of in de doorwading, laten voortrekken, en wel in eene kolonne, wier front berekend is op de breedte der engte welke men door moet gaan; deze engte moet hij met de grootste snelheid doortrekken. Het veld en de ontvangen bevelen zullen vervolgens de nadere strekking en bewegingen voorschrijven.

Indien de vijand op de overzijde stand houd zijn er twee middelen tot volvoering van den doortogt.

Den vijand door een' valschen aanval bedriegende, zal de officier zich langs bedekte wegen op de zijde van zijne stelling begeven; daar zal hij den overtogt bewerkstelligen, en vervolgens zijne beschikking tot den aanval, naar het veld inrigtende, zal hij den vijand tot eene front verandering of eene rugwaartsche beweging noodzaken. De troepen, die met den valschen aanval belast zijn, zullen van alle bewegingen welke de vijand van de brug of doorwading, verwijderen, gebruik maken, om te trachten over te komen en zich bij hunne wapenmakkers te voegen. Zoodanige verrigtingen zijn egter altijd gevaarvol. Wanneer de vlakte niet toeliet om de overtrekking naar de zijde des vijands te verbergen, of wanneer de voorgenomen overtogt te veel verwijderd was van den loozen aanval, dan zoude het te vrezen zijn dat een waakzame vijand deze beweging verijdelde, door zich snellijk op dien valschen aanval te werpen, en dus de achterhoede en zijden des aanvallers aan te tasten, op het oogenblik zelf dat deze de zijnen dagt te bedreigen.

Een overtogt, met openbaar geweld, wordt op de volgende wijze uitgevoerd;

Dewijl het voornaamste is van den vijand zoo veel van den uitgang der engte te verwijderen, dat hij zich niet ongestraft op het hoofd der kolonne kan werpen, op het oogenblik dat deze er doordringt, zoo moeten alle voorbereidende schikkingen tot dat doel bestemd zijn. Men zal beginnen met regts en links van de brug, of doorwading, scherpschutters te plaatsen; hun wel gerigt vuur zal voornamelijk gekruist worden op het tegenovergestelde uiteinde der engte, om er de vijandelijke jagers van te verwijderen. Wanneer dit vuur den oever genoegzaam vrij zal gemaakt hebben, zal men met den meesten spoed eenen troep jagers over de brug, of door de doorwading, zenden, om op de overzijde post te vatten; de overige jagers staan in kolonne gereed om van die voordeelen gebruik te maken, en zullen zich met snelheid in beweging zetten ten einde de voor uit gezonden troepen, welke zij voor zich heen drijven, te ondersteunen. Naar mate zij uit de engte voortkomen zullen zij zich uitbreiden en hunne schakel vormen; en aldus zal de overtogt voltooid zijn. Er zal eene genoegzame sterke bende, tot bewaking der brug of doorwading, achter gelaten worden, indien men zich daarvan verwijderen moet. Als deze doortogt van veel belang is, dan zal men er een bruggehoofd aanleggen.

Wanneer men bij eenen terugtogt eene brug, of doorwading, moet door of overtrekken, dan zal de bevelende officier vooral zorgen, dat hij het front der verschansing (zoo er eene bestaat) vrij houde, en daar het middelpunt zijner linie van maken; ten einde onder derzelver bescherming, met de twee vleugelen, de brug te bereiken en over te trekken. Men kan te voren de scherpschutters op den oever, waar naar men terug trekt, doen plaatsen om de achterwaartsche beweging der vleugelen te begunstigen. Wanneer de geheele troep behoorlijk overgetrokken, en achter de, brug of doorwading geplaatst is, zal de bende welke tot verdediging der verschansing gebleven was, zich verstrooijen en trachten over te komen.

Elk officier der ligte infanterie, met de verdediging eener brug of doorwading belast, zal met behendigheid de voordeelen des velds innemen, en zich genoegzaam in de nabijheid der engte ophouden, om het hoofd der vijandelijke kolonne te beletten door te komen. (D.)

ENGTEN, HOLLE WEGEN. — De regelen tot het verdedigen en doortrekken van engten, holten, holle wegen, in een woord, alle plaatsen welke noodzakelijk maken dat men zich in kolonne stelle om dezelve door te trekken, zijn dezelfde als die voor bruggen en doorwadingen zijn aangegeven. Bij de diepe holle wegen, of engten, moet men vooral de plaatsen, die de zijden der strekking bestrijken, in acht nemen, aanvallen of verdedigen.

KLEINE RIVIEREN en BEKEN. — De gedaante der oevers van kleine rivieren of beken, geven de handeling der jagers, ten hunnen opzigte, aan; die rivieren in zich zelven geene hindernissen voorhoudende, zoo moeten de jagers acht geven op het veld waardoor zij henen slingeren, om zich daarnaar te gedragen. In de meeste landstreken van Europa zal het tot meerder zekerheid niet ondienstig zijn van de boorden der rivieren, of beken, welke door weilanden loopen, te laten opnemen; de schijn is hier dikwijls bedriegelijk, en sommige weilanden zijn ondoorgankelijk schoon zij voor het oog de schoonste vlakte opleveren. Men moet bij zulke gelegenheden de landlieden, welke het best met die oorden bekend zijn, ondervragen; dikwijls wijzen zij vaste paden aan op dezen gevaarlijken bodem.

Steden, Vlekken, Dorpen. — De grondregelen, welke opgevolgd moeten worden in het doortrekken der steden, vlekken en dorpen, zijn volkomen dezelfde als die wij aangegeven hebben voor het doortrekken der engten.

Bij het inkomen eener stad, vlek of dorp, blijft de kolonne staan; men zendt eene voorhoede af, die de voornaamste straat doortrekt en de toegangen regts en links onderzoekt. Gedurende dat dit geschied, zend men kleine benden af, die buiten om de plaats henen trekken, en zich aan den tegenovergestelden uitgang der stad, vlek of dorp bij het hoofd der voorhoede vervoegen. Deze vereenigde troepen bezetten vervolgens voorwaarts de hoogten des velds, welke den doortogt der kolonne het voordeeligste zijn.

Als deze voorzorgen genomen zijn zal het gros der troepen de plaats doortrekken; kleine patrouilles zullen, gedurende den doortogt, nog de zijden der strekking naar buiten dekken. De breedte van het front der kolonne en de snelheid van den doortogt zullen afhangen van de breedte der straten en de nabijheid des vijands. Wanneer deze nabij is zal het voorzigtig zijn van alle engten, zonder onderscheid, met eenen loopenden pas door te trekken. Wij zullen nader handelen over de middelen om eene stad, vlek of dorp, te bezetten, aantevallen of te verdedigen.

BERGEN en HOOGTEN. — De gedaante des bergs zal de wijze waarop de jagers denzelven moeten beklimmen, aangeven. De sterkere of zwakkere helling van den grond kan geene wezenlijke verandering maken in de toepassing der grondregelen welke wij opgegeven hebben. Nogtans kan een berg, die slechts een weinig steil is, al was hij ook geheel kaal, dezelfde gevaren niet opleveren als eene opene vlakte, dewijl de ruiterij daar niet kan werken; de jagers kunnen zich alzoo hier verstrooijen; deze wijze van beklimmen verhaast den aantogt en maakt hem minder vermoeijende. Bij eenen togt door bergachtig land, moet men de voorschriften niet vergeten, die wij voor het doortrekken der engten hebben aangegeven; men zal dienvolgens de strekking goed laten doorzoeken en de voorhoede zoo veel vooruit zenden dat zij niet op het hoofd der kolonne, welke zij in hare vlugt zou medeslepen, terug kan geworpen worden; maar nogtans niet zoo ver dat zij niet door deze kolonne kan worden ondersteund. Men moet insgelijks de zijden des aantogts wel verzekeren, alle hoogten die dezelve bestrijken kunnen, bezetten, en alle bij- en kruiswegen doorzoeken. De nabijheid des vijands zal den hoogeren of minderen graad van werkzaamheid en voorzigtigheid bepalen; maar deze zijn bestendig hoogstnoodig bij eenen togt waar elke schrede aan gevaren blootstelt.

Ik neem aan dat een officier der ligte infanterie eene bergachtige landstreek moet bezetten en dat zijne stelling hem niet is aangewezen; dan zal hij daartoe het punt uitkiezen waar de voornaamste wegen of uitgangen zamenloopen, van waar hij zich gemakkelijk bekend kan maken met al hetgeen rondom hem omgaat. Eenige patrouilles zullen altoos tot op eenen zekeren afstand rond zwerven; op de belangrijkste uitgangen zullen waarschuwings-posten geplaatst worden; eindelijk zal men, op eenige anderen toegangen, verhakken aanleggen, ten einde den troep beter bij een te kunnen houden.

Het is hier de zaak niet van zich te verdedigen, maar slechts van de aankomst des vijands verwittigd te zijn, en indien men in een bergachtig oord post moet vatten om zich te verweren, dan kan men de stelling en omliggende plaatsen niet genoeg doorzoeken en opnemen: want er zijn zoodanige stellingen welke op het oog zeer sterk schijnen, en dit nogtans inderdaad niet zijn; zoo zijn bij voorbeeld die afhellingen des gronds, welke in het front ontzag verwekkend voorkomen, dikwijls zeer gevaarlijk voor den bevelhebber welke er zijne magt op ten toon spreid; want indien er holten, diepten of ongemakkelijke toegangen zijn tusschen de ongelijkheden van dit veld, zoo moeten de troepen die daar gesteld zijn om elkander te ondersteunen, getuigen zijn van elkanders nederlaag zonder iets tot bijstand te kunnen aanbrenbrengen. Maar zoo zorgvuldig als men dusdanige stellingen tot verwering moet vermijden, even zoo zorgvuldig moet men er gebruik van maken tegen eenen vijand die zich onvoorzigtiglijk daar neder heeft gesteld.

Wanneer men den top des bergs wil bezetten en verdedigen, moet men trachten daar eenige *lagen* (étages) van vuur te bewerkstelligen; men moet op alle voordeelige plaatsen van den voet des bergs, jagers stellen; vervolgens nog eene tweede linie op de helft der helling; al te hoog zoude het vuur niet zeker noch moorddadig genoeg wezen. Op de tegen overgestelde helling des bergs plaatst men eene reserve. Maar wanneer men een' berg wil aantasten, dan moet men veelal het front slechts bedreigen door eene min of meer sterk bezette schakel van jagers, voorts hem trachten omtetrekken, en denzelven bestijgen op de zijden waar de vijand niet tot den tegenstand gereed is: nogtans kan men — bijaldien de houding des vijands niet zeer stout is, — hem in front aanvallen.

Heggen en wijngaarden — Velden door heggen, slooten en wijngaarden doorsneden, moeten de jagers verstrooid doorloopen; anderzins zoude deze grond den doortogt te langzaam en te vermoeijend maken.

Wanneer men heggen of wijngaarden moet aangrijpen waar jagers in geplaatst zijn, dan zal deze aanval moeijelijk en moorddadig wezen: daarom moet men altijd trachten zulke stellingen omtetrekken, door middel van eenen loozen aanval op het front, die echter, naar de omstandigheden, in eenen waren aanval kan veranderd worden.

Wanneer men tusschen heggen of wijngaarden post moet vatten, dan behoort men niet dadelijk zijne geheele magt aan den vijand te ontdekken, dewijl men zich daar met weinig volk kan verdedigen; men moet integendeel slechts een klein getal jagers in werking stellen, 't welk men moet vermeerderen naar mate de vijand zich met dezelve inlaat; de reserve zal op den grond blijven leggen, en zich gereed houden om de meest bedreigde punten te versterken, of om tot eene aanvallende beweging gebezigd te worden.

Daar het mijn voornemen niet is om een exercitie reglement te schrijven, zal ik mij bij dit overzigt bepalen; hoe kort hetzelve ook is, zal het genoegzaam zijn om den officier, die tot nadenken genegen is, algemeene regelen aantegeven; ten einde zich op alle velden en in alle omstandigheden, welke te voorzien zijn, te kunnen helpen (E.)

Over de kommando's of seinen der ligte infanterie.

De ligte infanterie kan, zoo lang zij verzameld is, met de stem geleid worden; maar wanneer zij eens verspreid is dan kan zij door woorden niet meer den wil des bevelhebbers kennen; de uitgestrektheid der linie, deszelfs vuur en afstand beletten dit. Men moet dus trachten deze moeijelijkheid te verhelpen door het gebruik van een toonkundig werktuig, wiens klanken men op eenen grooten afstand kan hooren en onderscheiden. De trompet, of hoorn, is hiertoe het geschikste. De seinen moeten weinig in getal en duidelijk onderscheiden zijn; want alsdan zullen zij minder blootstellen aan eene gevaarlijke verwarring. Zie hier de weinige bewegingen welke mij voegzaam schijnen om door seinen bevolen te worden.

1e. De verstrooijing, of het uitzetten der schakel.
2e. Voorwaarts rukken.
3e. Terug trekken.
De meer of minder versnelde toonmaat van deze seinen zal de tijdmaat van den pas aangeven.
4e. Vuren.
5e. Ophouden met vuren.
6e. Regts aan houden.
7e. Links aan houden.
8e. Den regtervleugel voor- en den linkervleugel terugtrekken.
9e. Den linkervleugel voor- en den regtervleugel terugtrekken.
10e. Zich in kolonne zamen trekken.
11e. De verzameling tegen de ruiterij.
12e. Zich op den grond werpen.
13e. Wederom opstaan. (*) Deze

(*) De schryver laat hier twee seinen weg die ons nogtans noodzakelyk voorkomen; namentlyk: het *halt maken*, om het vervolgen des vyands, of den terugtogt te staken, stilstaande te vuren enz. en den *stormpas*; alhoewel deze door de versnelde toonmaat kan aangegeven worden, zoo weet toch ieder militair, welk een invloed het hooren der toonen van den stormpas op den geest der soldaten uitoefent. Alle versnelde toonmaten, kunnen de bewegingen vlugheid en levendigheid byzetten, maar worden ook voor verscheidene bewegingen gebezigt. De stormpas alleen is enkel om met blank geweer aantevallen en met den vyand handgemeen te worden; daar door werken derzelver toonen op de verbeelding des soldaats en moedigen hem byzonder aan in het voortrukken (*Vertaler.*)

Deze seinen worden door den bevelhebber des regiments gegeven en door alle de hoornblazers der kompagnien herhaald; maar dewijl het van het grootste belang is dat de seinen in tegenwoordigheid des vijands, goed verstaan en spoedig gehoorzaamd worden, zoo heb ik het getal hoorn-blazers, welke ik benoodigt acht, bepaald op
Drie hoornblazers bij ieder kompagnie,
Een korporaal-hoornblazer bij ieder bataillon, en
Een staf-hoornblazer.

Dewijl de hoofd-officieren der jagers te paard zitten, om de beweging der troepen behoorlijk te kunnen besturen en volgen, zoo zoude het zeer dienstig zijn dat de staf-hoornblazer en de korporaal-hoornblazers insgelijks te paard zaten; anderzins zal het hun onmogelijk zijn de bewegingen van hunnen bevelhebber te volgen, en diensvolgens in de nabijheid te zijn om hunne bevelen over te nemen.

De staf-hoornblazer zal altoos bij den kolonel zijn, ieder korporaal-hoornblazer zal bij den bevelhebber van het bataillon, waartoe hij behoort, verblijven. Voor den vijand zal de kolonel zich in het midden van het gedeelte der linie, door zijn regiment bezet, ophouden; ieder bataillons-bevelhebber achter zijn bataillon, en zijn hoornblazer te paard, naast hen.

Ieder kapitein blijft achter het midden zijner kompagnie en de twee oudste officieren na hem, achter den regter en linker vleugel; de andere officieren houden zich in de tusschenruimten van deze laatsten op; bij ieder der drie eerste officieren zal een hoornblazer zijn.

De kolonel laat het sein door den staf-hoornblazer aangeven; dit sein wordt door de korporaal-hoornblazers en vervolgens door alle de hoornblazers der kompagnien herhaald en de beweging vangt aan.

Maar het is dikwijls van veel aangelegenheid om bevelen te laten overbrengen, of een spoedig berigt te bekomen van een behaald of verwacht voordeel na eene bevolen beweging; daarom is het noodzakelijk dat alle adjudanten der regimenten jagers, te paard zitten. Deze moeten hunne plaats bij de bataillons bevelhebbers niet verlaten, dan wanneer deze hen uitzenden tot het nagaan der bewegingen des vijands, het herstellen van eenen misslag, het verbeteren eener beweging der linie, het brengen van berigten aan den generaal of kolonel, enz. enz.

De kolonel moet van zulk een voordeel niet verstoken zijn, en zoodra zijn regiment gereed is te veld te trekken, zal hij het regt hebben uit de eerste luitenants en tweede luitenants twee officieren te kiezen, welke onder den naam van adjudanten des regiments, even eens te paard zullen zijn, en bij hem den dienst verrigten. De geringe onkosten welke uit deze verordening zouden ontstaan, zullen meer dan vergoed worden door het nut dat zij het welzijn van den dienst zullen toebrengen; de bevelen komen spoediger en beter over, de misslagen worden spoediger hersteld, bewegingen des vijands met meer naauwkeurigheid naargegaan en het veld beter opgenomen. Deze maatregel komt mij bij de inrigting eener goede ligte infanterie onontbeerlijk voor.

Vereenigde werking der jagers, als gedeelte van een legerkorps, of groote bewegingen der ligte infanterie.

Er blijft ons nu nog over te spreken over de wijze waarop de Jagers de grondregelen, welke wij opgegeven hebben, moeten toepassen, ten einde tot de uitvoering der bewegingen van een legerkorps mede te werken.

De dienst der Jagers in een leger is zoo werkzaam als belangvol; zij zijn bestemd tot het uitmaken der voorhoeden, der voorposten en patrouilles voor de zware infanterie, om eene schakel te vormen voor hare bewegingen, hare zijden te dekken en te verzekeren; zij worden gebruikt om den optogt des legers te openen, deszelfs aftogt te beschermen, om de kolonnes der verschillende korpsen onderling te verbinden, eindelijk om de veldverschansingen en versterkte posten aan te vallen, of te verdedigen.

Ik zal niet in alle de bijzonderheden dezer handelingen komen; deze behooren meer tot de kennis des grooten oorlogs; ik zal mij vergenoegen met er de voornaamste deelen van aan te toonen; die deelen welke in onmiddelijk verband staan met den dienst der Jagers, en hunnen invloed op den uitslag des oorlogs beter doen gevoelen.

VOORWAARTSCHE BEWEGINGEN. — Het hoofd der leger-kolonnes is zamengesteld uit regimenten of bataillons Jagers, welke de voorhoede uitmaken. De officieren die deze voorhoede geleiden kunnen niet te veel zorg besteden aan het doorzoeken en opnemen des velds waarover zij trekken; niet alleen de voorwaartsche strekking, maar ook de beide zijden moeten zorgvuldig doorzogt worden; en hoe meer voordeelige plaatsen voor den vijand men ontmoet, hoe meer het veld bedekt is, zoo veel te meer zullen zij hunne waakzaamheid, werkzaamheid en voorzorgen verdubbelen. De afgezonderde benden die met de veld ontdekking belast zijn, zullen zich onderling ondersteunen, en zoo nabij elkander blijven dat de vijand niet door hunne tusschenruimten kan doorsluipen en hen afsnijden; de nabijheid des vijands, het getal zijner troepen, de moeijelijkheden des velds, zullen het getal dezer benden bepalen, en den afstand waarop zij zich kunnen verwijderen.

Wanneer men eene engte, brug, dorp of hollen weg ontmoet, dan zullen de jagers er de breedte en lengte van opnemen en berekenen; ten einde de zware troepen, welke volgen, te kunnen verwittigen met hoe veel man in front zij denzelven kunnen doortrekken.

Wanneer het dorp door den vijand bezet is, dan zullen de jagers hetzelve aantasten en trachten te vermeesteren; zoo zij daarin niet slagen, moeten zij hem slechts bezig houden tot de komst der kolonnes die zij voorafgaan; de aangelegenheid van deze plaats en de tijd waarover de generaal beschikken kan, zullen hem alsdan aangeven of hij dien post moet aanvallen, of omtrekken.

Indien het dorp niet door den vijand bezet is, zullen de jagers zich spoeden hetzelve door te trekken, na het wel doorzocht te hebben; zij zullen voorwaarts het dorp zoo veel veld winnen als de plaatselijke omstandigheden en de voorzigtigheid hun toelaten. Dewijl het doel dezer beweging is om den uitgang der groote kolonne te begunstigen, en den vijand te verhinderen dezelve aantevallen op het oogenblik dat zij uit de engte te voorschijn komt, zoo moet de afstand, waarop zich de jagers begeven, daar naar berekend worden; dit is eenen hoofdregel.

Tot meerdere zekerheid zullen de jagers, zelfs na het dorp doorzocht te hebben, buitenwaarts op de regter en linker zijde meer of min sterke benden laten, die zich niet weder bij de voorhoede vervoegen dan nadat de kolonne is doorgetrokken.

Uitbreiding der linie. — Wanneer de kolonne in tegenwoordigheid des vijands is gekomen en zich uit wil breiden, dan zullen de jagers eene schakel maken welke hun front bedekt en overvleugelt, zonder zich nogtans te veel te verspreiden.

De plaatselijke omstandigheden zullen hier aantoonen op welke wijze de jagers zich moeten uitbreiden. Op een bedekt en moeijelijk veld behoeft deze beweging niet gedekt te worden; het is dan voldoende wanneer men eenige bataillons grenadiers, met eenige eskadrons ruiterij en batterijen rijdende artillerie, als versterkings-punten, tusschen deze jagers en de troepen der slag-orde plaatst. Deze versterkings-punten zijn op alle velden noodzakelijk, want het is niet waarschijnlijk dat de vijand de jager-schakel ongestoord onder zijn bereik zal laten nederstellen; en indien hij dezelve met zijne ruiterij en geschut aanviel; zoude deze verstrooide troep het grootste gevaar loopen, zonder den onderstand van deze vaste ligchamen, waarop zij kan terug trekken even als op versterkte bolwerken. Die ondersteuningen moeten niet regelmatig langs de linie geschikt worden; de grond alleen zal de plaatsen aanduiden waar men dezelve zal plaatsen. Men moet nimmer vergeten dat hoe minder voordeelen het veld oplevert, men zoo veel te meer dit gebrek zal behooren te verhelpen door middel van deze ondersteunings-korpsen. De zijden der jager-schakel zijn de gevaarlijkste deelen derzelve, en moeten dus vooral met zorg gedekt worden; de vijand zal gewis zijn aanval het eerst daarop rigten, om dat hij dezelve het gemakkelijkst kan op-

oprollen en overhoop werpen. De uitgestrektheid der linie, en de plaatselijke gesteldheid, zullen bepalen of een korps, achter het midden der linie geplaatst, genoegzaam is tot ondersteuning.

Niettegenstaande de ondersteunings troepen, waarvan wij gesproken hebben, zoude het nogtans doorgaans gevaarlijk zijn om de jager-schakel op een zeer open veld, of in eene kale vlakte, onder het bereik des vijands uitezetten, zonder hare plaatsing voorwaarts te dekken. Men zal dus eenige benden jagers vooruit zenden, en eenige eskadrons ligte ruiterij op verschillende afstanden van elkander doen uitbreiden, naar mate de uitgestrektheid van het front; eenige batterijen rijdende artillerie zullen deze bewegingen ondersteunen. Wanneer de schakel uitgezet is, de onderscheiden korpsen op hunne plaatsen zijn, en het overige des legers tot medewerking gereed is, dan zal deze ruiterij en dit geschut het front met snelheid wederom vrij maken, en zich achter de vleugelen der jager-schakel in kolonne zamentrekken. Het gedeelte dier troepen dat voor het midden der slagorde gesteld is geweest, zal dwars door de jager-schakel, welke zich tot dat einde moet openen, terug trekken; — dewijl de jagers eene behoorlijke tusschen-ruimte onderling moeten houden, zullen er slechts vijf of zes rotten ter zijde moeten aanhouden, om de breedte van een eskadron in kolonne vrij te maken, en deze verplaatsing heeft geene zwarigheid in zich, welke kan vergeleken worden met die welke er uit zoude voortkomen, wanneer die ruiterij en dat geschut, voor langs het front der jagers moest heentrekken om de vleugelen te bereiken.

Zoodra de schakel geplaatst is, zal het vuur een aanvang nemen; indien de vijand wijkt, zullen de jagers volgen, gedurig gebruik makende van de plaatselijke voordeelen, zonder nogtans zich te veel aan hunne drift overtegeven, want het wijken des vijands konde slechts eene looze beweging wezen, en dan zouden zij hunne onvoorzigtigheid duur moeten boeten; de goede uitslag der geheele beweging zoude hierdoor in gevaar gebragt worden. De schakel moet nimmer verbroken worden. De jagers moeten stiptelijk de seinen, hun door middel der hoorns gegeven, gehoorzamen en nakomen, met spoed de bevolen bewegingen ten uitvoer brengen, en eene voordeelige stelling niet verlaten, dan na dat zij de zware troepen daar wel in gevestigd zien.

Alle troepen in slag-orde gesteld kunnen beschouwd worden als het front eener verschansing. Men moet hier de voordeeligste verlengings-lijn van trachten te vinden, en zich toeleggen om de hoofdlijn daarvan te volgen; ten einde met minder gevaar de stellingen, welke men moet naderen en aantasten, te beschieten.

De jagers moeten, door een levendig en wel gerigt vuur, wanorde trachten te veroorzaken in de troepen die deze stellingen bezetten, en op die wijze de voordeelen der zware infanterie voorbereiden; terwijl deze gereed staat om gebruik te maken van het eerste oogenblik van onzekerheid of wankeling des vijands.

Wanneer de jagers den vijand aan de magt der zware troepen overgegeven hebben, maken zij het front der slag-orde vrij, verzamelen zich op de zijden der stelling, en plaatsen zich aldaar met hunne ondersteunings-troepen, gereed tot het vervolgen der vlugtelingen, indien de aanval met goed gevolg wordt bekroond, of tot het dekken van den aftogt, in geval dezelve afgeslagen wierd.

Men toont hun eene plaats aan waar zij behoorlijk kunnen uitrusten, ten einde in staat te zijn op nieuw de bewegingen, welke het gevegt konde vorderen, te volgen.

Indien men vreesde voor eenen zijdelingschen aanval des vijands, welke door zoodanig eene afwending de hevigheid, waarmede zijn front wordt aangevallen, tracht te verminderen, dan moeten de jagers gerigt worden naar de stelling die het voordeeligste voorkomt ter verijdeling van dit vijandelijk ontwerp. Men kan ook met voordeel de jagers gebruiken om voorwaartsche stellingen des vijands van ter zijde of in den rug aantevallen; wijders ook om valsche aanvallen te verrigten om afwendingen te maken; in een woord de jagers zijn een wapen wiens dienst zich schikt tot alle velden, in alle gelegenheden.

Als het leger in deszelfs aanval niet heeft kunnen slagen en dus terug moet trekken; behooren de jagers, met vaardigheid gebruik te maken van alle de voordeelen des velds, ten einden de aftogt des legers te dekken. Zij moeten den vijand in alle belangrijke stellingen voorkomen; de zijden der aftrekkende linie bewaken, beschermen en in acht nemen; de kolonnes des legers onderling hun verband doen behouden, en (als het ware) de tusschenwallen (*courtines*) uitmaken, ter vereeniging van die vaste punten, welke men als de bolwerken kan beschouwen. Indien de landstreek, waardoor de aftogt wordt gemaakt geheel ontbloot is, dan zal de bevelhebber eenige zware troepen achterlaten, om de pogingen der jagers te ondersteunen; doch zoude de vijand de jagers te sterk vervolgen dan moeten deze zich snellijk tusschen de kolonnes begeven, die hen tot onderstand moeten dienen; en maken derzelver front zoo spoedig mogelijk vrij. Ingeval van nood moeten de jagers zich zelfs op de grond werpen, en de ruiterij gelegenheid laten de kolonnes te naderen. Deze handeling kan eene zeer goede uitwerking hebben; de vijand waant de schakel der jagers gemakkelijk overhoop te kunnen werpen voor dat zij door het vuur der zware infanterie kunnen beschermd worden; hij valt hen aan; de jagers trekken terug zoo lang zij kunnen; tot het uiterst gebragt werpen zij zich op den grond neder en stellen daardoor den vijand bloot aan het vuur der kolonnes, 't welk in die mate meer of min moorddadig zal wezen, als de vijand met vertrouwen is aangerukt en nabij gekomen. Indien de jagers de zware infanterie genoegzaam hebben kunnen naderen, wachten zij, op den grond liggende, den uitslag van den aanval af, en wanneer de vijand terug trekt, voegen zij hun grazend vuur bij het vuur der quarrés; dit zal hun gemakkelijk zijn, dewijl zij toch gewoon zijn in alle houdingen en toestanden te schieten en te laden.

Indien de hevigheid der vijandelijke vervolging de jagers belette om hunne ondersteunings-troepen genoegzaam te naderen, dan nog kunnen zij in dezen gevaarlijken toestand medewerken om den aanval te doen mislukken. Alsdan zullen zij niet nog eenige schreden zoeken te winnen: deze kunnen hen toch weinig van nut zijn; maar zij leggen zich op den grond, en wanneer de ruiterij voorbij gereden is schieten zij dezelve in den rug en zetten haar aldus tusschen twee vuren.

De jagers zullen veel minder gevaar loopen in een doorsneden veld waar de plaatselijkheden goede stellingen verstrekken; eenige ligte stukken geschut en eenige bataillons grenadiers zullen hen daar behoorlijk kunnen ondersteunen.

Bij eene achterwaartsche beweging moeten de jagers nooit uit de gedachten verliezen, dat zij belast zijn met het dekken des legers en het tegenhouden des vijands, dat dienvolgens het behoudt des legers dikwijls afhangt van de behendigheid en het goed overleg hunner bewegingen; zij moeten, zonder zich te overhaasten, hunnen aftogt berekenen naar de meer of minder moeijelijkheden die de strekking door het leger gehouden, oplevert; zij moeten bedaard van de eene stelling op de andere terug trekken, en den vijand door een goed onderhouden vuur tegen houden.

AANVAL en VERDEDIGING VAN VERSCHANSINGEN. — De wijze van vechten der jagers heeft groote voordeelen bij den aanval van verschansingen. Deze menigte van alleen werkende soldaten, welke langs het geheele front der verschansing, of van een versterkten post, verspreid zijn, kan de troepen, die dezelve verdedigen, noodzaken hun vuur insgelijks te verspreiden, en hunne krijgsbehoeften te verspillen, zonder zich eenen bepaalden uitslag te kunnen beloven tegen deze zoo beweeglijke als verstrooide punten waarop zij hun vuur rigten. Men begrijpt dat dit voorgevecht de aantogt der kolonnes op de hoofdlijn dezer werken zeer moet begunstigen. Indien de jagers alleen belast waren met den aanval eener verschansing, zonder hierin door de zware infanterie ondersteund te worden, moeten zij insgelijks den aanval met een jager-vuur beginnen; maar goed geoefend zijnde in het zamentrekken der kolonne, moet de officier, die hen geleid, den vijand eerst door dit lang aangehouden vuur trachten te vermoeijen, en vervolgens op een gegeven sein de kolonne doen bijeentrekken en de borstweringen met geweld bestormen. Het is onmogelijk het oogenblik van dezen storm te bepalen; de houding des vijands, de sterkte der verschansing, de middelen der aanvallers, kunnen alleen dit oogenblik aangeven; dit is gemakkelijker te gevoelen dan aantetoonen.

Deze wijze van eene verschansing aantetasten, moet in acht genomen worden door den officier die belast is met eenen versterkten post te verdedigen, om zijne verwering daarnaar interigten; hij moet vooral zijn vuur sparen; hij zal goede schutters achter de borstwering plaatsen; deze zullen zich toeleggen om meer juist, dan wel gezwind te schieten; het overige van den troep moet zoodanig geplaatst worden dat het niet onnoodig aan het vuur des vijands blootgesteld staat, maar nogtans gereed is om op het eerste sein de borstwering te bezetten indien de vijand onderstaat dezelve te beklimmen: dit zijn de verdedigingsmiddelen welke ik voorbereidende noem.

Het sterkste vuur moet bewaard worden voor het oogenblik dat de vijand zich in kolonne vereenigd en dus zelve op zijn zwakste oogenblik is, want alsdan geeft hij zich meer bloot aan de uitwerking der wapenen van de verdedigers van den post; het is daarom ook dat men de hindernissen voor de grachten zeer moet zoeken te vermenigvuldigen, ten einde den vijand, zoo lang mogelijk, onder dit vuur optehouden.

Ziet daar eene schets van de handelwijs der jagers; zij is voldoende voor den officier die haar overdenken wil. Men kan onmogelijk alle voorvallen, in eenen veldtogt kunnende voorkomen, vooruitzien. Het doel der krijgskundige geschriften moet dan ook meer zijn het aangeven van algemeene grondregelen, welke den officier verpligten er zelve de toepassing van te vinden, naar de omstandigheden en het veld, dan wel om bepaalde en bijzondere voorschriften, voor zijn te houden gedrag, op te geven. In het eerste geval kan een officier nimmer in verlegenheid gebragt worden; maar als hij gewoon is alles werktuigelijk en volgens gewaande vaste regelen te verrigten, dan zal hij zeer verwonderd en ontmoedigd zijn, wanneer hij gapingen in zijne voorschriften vindt, juist op het oogenblik dat hij het meest onderrigt behoeft. Zoo lang men in de militaire reglementen niet van den gewonen weg afwijkt, moet men vrezen de gewoonte te doen plaats grijpen, ten koste van de middelen om ondervinding te kunnen verkrijgen.

DERDE AFDEELING.

Over de veldverschansing.

Wij willen hier de gronden der vesting-bouwkunde niet uitleggen; maar enkel de algemeene grondbeginselen, wier kennis den officier der ligte troepen onontbeerlijk is, in een kort bestek bijeenbrengen.

De regelen der veldverschansing zijn in den grond dezelfde als die der vesting-bouwkunde. Alleenlijk moeten deze gewijzigd worden naar de natuurlijke minvolmaaktheid waarmede de eerste bewerkt worden: deze minvolmaaktheid komt voort uit den korten tijd welke men tot hare bewerking kan besteden en uit den aard der gereedschappen welke daartoe worden gebruikt. Deze gereedschappen zijn in der daad ook niets anders dan de schop en het houweel; want hoe zoude men kruiwagens enz. kunnen mede slepen? Hier uit volgt: dat de aarde door de schoppen uitgedolven, in den eersten worp niet hooger dan ongeveer drie, en niet wijder dan vier of vijf ellen kan geworpen worden; zoodat, wanneer de afstand waarop men dezelve moet verwerken grooter is, deze aarde van de eene schop op de andere moet overgenomen worden. (*)

Het doel der werken van eene veldverschansing is om gedurende eenen korten tijd hare verdedigers te dekken. Ten einde nu een' wal van behoorlijke hoogte en dikte te verkrijgen, moet men de gracht zoodanig graven dat de aarde, daar uit voortkomende, genoegzaam is om dezen wal op te werpen.

Hier uit volgt, dat niet zoo zeer deze smalle

graeh-

(*) Men zoude nogtans hier linnen zakken of berrie's van gevlochten wilgen-takken kunnen gebruiken tot het overbrengen der aarde. (*Vertaler.*)

grachten, dan wel de kruin der *contrescarp* en de toegang dezer *contrescarp*, zoo ver het geweer bereiken kan, door de veldverschansingen moeten worden verdedigd.

De grachten moeten niet anders beschouwd worden, dan als eene noodzakelijke uitdelving tot het opwerpen der borstwering, en in het geheel niet als eene belangrijke verhindering; want dewijl zij met eene zachte helling afgestoken zijn (op dat de aarde zoude kunnen staande blijven) kunnen zij gemakkelijk door het voetvolk worden overgeklommen.

Er zijn twee verschillende soorten van veldverschansingen. De eerste bevat alle de werken die de kunst op een vrij en vlak veld aanlegt. Deze werken noemt men schansen; om dezelve te onderscheiden van de *versterkte posten*, welke de tweede soort uitmaken: bij deze is de kunst om zoo te zeggen slechts bijwerk, en dient alleen om de sterkte der plaats te vermeerderen, door zoo veel voordeel als mogelijk is te trekken uit den stand of de ligging der kleine steden, vlekken, dorpen, kerken, huizen enz.

Over de Schansen.

Er zijn groote en kleine schansen. Door groote schansen verstaat men de werken, welke aangelegd worden om een slagveld of eene verwerende stelling te versterken. Ofschoon zij slechts in aarde, en voor het beloop van eenen veldtogt opgeworpen zijn, kunnen zij toch als wezenlijke vestingen beschouwd worden. Zij hebben er alle de eigenschappen van en hebben dezelfde uitwerking, zoodra zij genoegzaam versterkt zijn, om niet in een oogenblik door openlijk geweld te kunnen genomen worden, maar den vijand noodzaken om alle de middelen van eenen geregelden aanval in het werk te stellen. Verschanschte legeringen bij de vestingen en bruggenhoofden worden onder den naam van groote verschansingen begrepen; deze vallen niet in den kring der wetenschappen van een officier der ligte troepen, want zij behooren geheel en al tot de groote werken des oorlogs, en doen daarbij dikwijls den grootsten invloed gevoelen, gelijk men gezien heeft in den omwentelings-oorlog, toen de bruggen hoofden van *Dusseldorp*, *Kassel*, *Kehl*, *Oud Brissach* en *Huningen*, op den regter oever des Rijns gelegen, de franschen een bestendig voordeel op de duitschers deed verkrijgen. De fransche legers vielen in Duitschland, zoo dikwijls als zij wilden, en hadden in deze bruggen-hoofden vaste steunpunten tot hunne zekerheid, in geval van tegenspoed, gelijk als op het eind van den aftogt van *Moreau* in 1796; terwijl de duitschers zich reeds bij den aanvang van den veldtogt tegen gehouden zagen door eene snelstroomende en breede rivier.

Deze bruggen-hoofden gaven de magt van het aanvangen der bewegingen aan den eenen, en dwongen den anderen in eene verwerende houding te blijven.

Door kleine schansen verstaat men de werken, welke door een' afgezonderden troep opgeworpen worden: om eenen toe- of doorgang te stoppen, gewigtige doorgangen te verdedigen, de gemeenschap open te houden en te beschermen enz.

Kleine verschansingen. — De kleine verschansingen verschillen onderling in vorm en in grootte naar de omstandigheden van het veld, en de bestemming die men haar wil geven.

Men onderscheidt dezelve in *open schansen*; zoo als: *fleches*, *redans*, *halve schansen* enz., in een woord: alle werken welke door hunne ligging en standplaats nimmer van achteren en zeer moeijelijk van ter zijden kunnen aangevallen worden; — en in *gesloten schansen*, deze worden aangelegd wanneer de stelling omgetrokken, of aan alle zijden aangevallen kan worden.

Open schansen. — *Fleches* of *redans* zijn werken die zamengesteld zijn uit twee zijden, (*faces*) uit eenen uitspringenden hoek van zestig tot honderd graden, en beschermd wordende door eene gracht en borstwering.

De grootste *fleches* kunnen zijden van zestig ellen lang hebben; hare borstwering is vier of vijf ellen dik, twee en eene halve el hoog, en heeft eene of twee voetbanken (*banquettes*). De kleine *fleches* zijn van veel zwakker doorsnede en dewijl zij niet aan het kanon vuur blootgesteld zijn, geeft men de borstwering slechts eene el dikte.

Men kan aan de open schansen de gedaante geven welke men verkiest; de plaats alleen zal de wijze opgeven om ze aftesteken en op te werpen.

Gesloten schansen. — De gewoonlijke gedaante der gesloten schansen is vierkant; zoo dat de zijden van den omtrek elkander niet bestrijken kunnen. Nogtans zijn de schansen wier omtrek de meeste zijden heeft, en het meeste in zich kunnen bevatten de verkieslijkste. De ronde schansen zijn, om deze redenen, het beste van allen; doch kunnen slechts in weinig gelegenheden gebruikt worden.

Groote schansen, welke aan de kruin der borstwering minder dan acht en veertig ellen omtrek hebben, kunnen in hun binnenste geen ruimte genoeg bevatten om het benoodigd getal manschappen tot de verdediging, zonder gedrang, te kunnen plaatsen. Deze zijn dus niet doelmatig; maar men maakt niet dikwijls gesloten schansen van meer dan honderd acht en twintig ellen omtrek; nogtans zoude men ze zonder zwarigheid tot op tweehonderd en veertig ellen omtrek brengen.

De kleine schansen kunnen in hare geringe binnenruimte niet genoeg manschappen bevatten om rondom met twee gelederen bezet te worden; zij kunnen slechts in de breedte van eene el één man zetten. In de schansen die iets grooter zijn kan men de borstwering bezetten met drie man op de twee ellen breedte; de groote schansen hebben zes man op twee gelederen voor eene breedte van twee ellen.

Diensvolgens moet de voetbank der groote schansen eene el en vijf palmen breedte hebben; die der kleine behoeft slechts eene el breed te zijn.

Men maakt in eene der borstweringen, van eene gesloten schans, eene opening van eene el breedte, en plaatst in de gracht aan de binnen en buitenzijde eenige losse trappen, of ladders, voor het in en uitgaan. Deze worden slechts geplaatst wanneer het noodzakelijk is; voor het overige houdt men ze binnen de schans.

De opening zal met zandzakken gesloten worden; welke gemakkelijk, zelfs weinig in getal zijnde, eene goede borstwering kunnen uitmaken; op die wijze behoeft men geen dwars wal (*traverse*) binnen in, en ook geen sluithek, (*barriere*) wiens splinters zeer gevaarlijke wonden veroorzaken, daar zoodanig een hek al spoedig door het kanon is te vernielen.

Het plaatsen van geschut in de veldverschansingen komt mij niet goed voor. De tijd welke voor het maken der speelbatterijen, van beddingen en glooijingen voor het geschut vereischt wordt, verhindert zeer dikwijls het opwerpen van zoodanige verschansingen; — daarenboven moet dan ook de opening in de borstwering breeder zijn, en men moet eene brug over de gracht maken. Het zoude mijns bedunkens voordeeliger zijn van de schans slechts met voetvolk te bezetten, en het geschut buiten op de zijden te plaatsen; hetzelve door eene enkele gracht dekkende, welke genoegzaam zoude zijn om het tegen eenen eersten aanval te beveiligen; men moest het wijders door eenige ruiterij ondersteunen. Deze wijze van het geschut te plaatsen zoude de voltooijing van het werk zeer bespoedigen en bovendien nog de volgende voordeelen aanbrengen; te weten: 1e van beter de bewegingen en strekking des vijands te kunnen volgen; — 2e van den vijand te beletten al de kracht van zijn vuur te brengen op het punt waar dit geschut zich bevindt; hij zoude integendeel gedwongen zijn dit vuur te verspreiden en dus zoude de aanval minder te duchten zijn; 3e van terug te kunnen trekken naar mate dat de vijand nadert, en hem in het beslissende oogenblik te kunnen verpletteren.

De beste gedaante voor de borstwering, binnenwaarts, is zaagsgewijze, (*en cremaillière*); in acht nemende dat de eene zijde dezer haken loodlijnig op, en de andere evenwijdig met de hoofdlijn zij. Deze wijze van een werk interigten heeft het voordeel van kruisvuren aan de schans te verschaffen, en dekt bovendien de manschappen, die de borstwering bezetten, tegen de verlengings vuren (*feu d'enfilade*); zij wordt misschien zoo zelden gebruikt om het groot getal rijsbossen, welke er toe vereischt worden, en wegens den tijd die men er toe besteden moet.

Wij spreken niet van *sterreschansen*, om dat dezelve reeds behooren tot de groote verdedigings werken.

Over de bouwstoffen, welke tot het opwerpen der veldverschansingen vereischt worden.

Een *rijsbos* (fascine) moet drie ellen en vijf palmen lang, en ruim drie palmen dik zijn.

Om rijsbossen te maken, slaat men zes paaltjes in den grond; men zet die twee aan twee en bindtze in het midden kruisling over elkander, zoo dat zij eene soort van *bok* uitmaken; vervolgens legt men het rijs op dezen bok en men bindt het tot eenen bos te zamen, met wilgen teenen: deze banden moeten drie palmen van elkander verwijderd zijn. Er zijn twee man noodig tot het hakken of snijden van het rijs; insgelijks twee om het te verzamelen en nog eens twee om het te binden. Deze zes man kunnen twaalf rijsbossen in een uur maken; de takken of loten van wilgen en berkenboomen zijn hiertoe het geschiktste; voor schansen, die zaagsgewijze gemaakt worden, moeten de rijsbossen slechts twee ellen en zes of zeven palmen lang zijn.

Bij iederen rijsbos moeten vijf pinnen, ieder van eene el lengte en vier of vijf duimen dikte

zijn,

zijn, om hem aan den grond en de borstwering te kunnen vasthechten.

Wanneer men geen hout heeft om rijsbossen te maken, dan bekleedt men de borstwering met *graszoden*, drie vierkante palmen groot en eene palm dik; deze hecht men aan de borstwering vast door vier pinnen, ieder twee palmen lang en aangescherpt aan een der einden.

Drie werklieden steken honderd graszoden in een uur; een steekt ze vierkant af, de tweede maakt ze los, en de derde geeft haar de noodige glooijing.

De *stormpalen* moeten twee ellen en zeven palmen lang, vijftien duimen dik en aan een eind aangescherpt wezen. De balken, waarop zij gevestigd worden, moeten vier ellen lang en zeventien duimen dik zijn. Men hecht de stormpalen op de balken vast door spijkers van twee palmen lengte, en dekt het alles met aarde. Twee man kunnen twaalf stormpalen in een uur maken. Het paalwerk, om de gracht van een werk te bezetten, moet bestaan uit palen van drie ellen lengte en zeventien duimen dikte; deze worden aan het eene einde aangescherpt.

De palen, die men in de *wolfskuilen* zet, moeten twee ellen lang en even eens aangescherpt wezen.

De balken der *vriesche ruiters* moeten vier ellen lang en zeventien duimen dik zijn; de veren, of dwarshouten, die er doorloopen moeten twee ellen lang, en een palm dik zijn; en zijn vijftien duimen van elkander verwijderd.

De *schanskorven* zijn van verschillende grootte. Die welke men in de veldschansen gebruikt, zijn eene el hoog, en in middellijn ongeveer acht palmen dik. Om deze gereed te maken slaat men palen ringsgewijze in den grond, op eenen afstand van ongeveer vijftien duimen van elkander, en men vlecht deze met willigen takken te zamen: even als horden. Men heeft vooral schanskorven noodig voor de schietgaten; men stelt die neder op de plaats waar men ze wil hebben, en vult ze vervolgens met aarde.

Men maakt ook kleine schanskorven van drie palmen hoogte, wier voet slechts vijf en twintig duimen, en het bovenste gedeelte drie palmen in middellijn hebben: deze dienen om de kruin der borstwering te bezetten; waar door de soldaat dan gedekt is en vuren kan door het schietgat, hetwelk veroorzaakt wordt door het verschil der lengte van de middellijn van het bovenste en onderste gedeelte dezer schanskorven.

Om deze werken te maken behoeft men slechts houten hamers, snoeimessen, benevens hand- en groote bijlen.

Berekening der benoodigde bouwstoffen.

De hoeveelheid bouwstoffen van iedere benoodigde soort, wordt bepaald door de uitgebreidheid van het op te werpen werk.

Ten einde het noodige getal rijsbossen te vinden, moet men weten: dat eene bekleeding, ter lengte van vijf passen (verondersteld van zeventig duimen) zes rijsbossen aan de binnenzijde der borstwering, en vier aan de buitenzijde vereischt; de voetbank behoeft geen bekleeding, indien men dezelve slechts met eene glooijing maakt. Er moeten zes rijsbossen voor een schietgat tot het geschut, en twaalf voor eenen doorgang in de borstwering zijn.

Wanneer men nu eenen omtrek van, bij voorbeeld, honderd en twintig passen heeft te bekleeden, dan zal men dit getal door vijf deelen, en het hier uit voorkomend getal door de bovengenoemde getallen vermenigvuldigen, dan krijgt men voor de binnenzijde der borstwering honderd vier en veertig, en voor de buitenzijde zes en negentig rijsbossen, hetgeen een getal van tweehonderd en veertig rijsbossen voor de geheele bekleeding oplevert: hier bij moet men nog een zesde gedeelte voegen tot aanvulling van slechte rijsbossen, of om dat de aard van den grond er soms meer vereischt, 't welk voor dien omtrek eene hoeveelheid van tweehonderd en tachtig rijsbossen uitmaakt.

Wanneer men dit getal met vijf vermenigvuldigt dan krijgt men de benoodigde hoeveelheid palen om de rijsbossen vast te hechten.

Indien men het werk met graszoden, in plaats van rijsbossen, bekleeden wil, moet men derzelver

ver getal op de volgende wijze berekenen: tot bekleeding der binnenwaartsche glooijing eener borstwering, van eene el en vijf palmen hoogte, moet men honderd en vijftig graszoden hebben in eene breedte van drie ellen; dus vijftig graszoden voor eene el; voor eene buitenwaartsche glooijing van twee ellen hoogte, moet men tweehonderd graszoden hebben voor de breedte van drie ellen.

Ten einde den aandrang der aarde beter te kunnen tegenstaan, moet men nog eenige graszoden, welke zonder glooijing gestoken worden, in loodlijnige beddingen naar achteren op de glooijing welke men bekleedt, plaatsen. In het leggen der graszoden moet men zorgen, dat de zamenvoeging der middelste rij overeenkomt met het midden der graszoden in de bovenste en onderste rij.

Ieder paal van het paalwerk beslaat, zoo door zich zelve, als door zijne tusschenruimte, eene breedte van vijf en twintig duimen; dus vier palen voor iedere el.

De berekening der stormpalen geschiedt naar dezelfde grondbeginselen.

Ieder stormpaal beslaat twee palmen en vijf duimen breedte, waarvan acht duimen voor de tusschenruimte.

Dewijl men de lengte der balken, waarop de stormpalen vastgehecht zijn, zoo wel als de dikte der schanskorven, kent, kan men gemakkelijk de hoeveelheid balken en schanskorven, welke voor het werk vereischt wordt, berekenen.

Over het afsteken der werken. Tot het afsteken der veldverschansingen behoeft men slechts eenige paaltjes en een koord, of lijn, van honderd ellen lengte, welks einde in roeden, en de eerste roeden wederom in ellen verdeeld en afgeteekend is.

Bij de meeste werken, waarvan wij gesproken hebben, is het onverschillig of de hoeken regt zijn; hunne verwerende kracht zal genoegzaam zijn wanneer de hoeken maar niet al te scherp of al te stomp zijn.

Een uitspringende hoek moet niet minder dan van zestig graden zijn; een inspringende hoek moet op het minst van negentig graden en het meest van honderd en twintig graden zijn.

Dewijl de manschappen, die eene schans verdedigen, op niet meer dan twee gelederen kunnen staan, kan men zeer wel de uitgestrektheid van het te maken werk bepalen, indien men de sterkte van den troep kent, en dan voor ieder rot van twee man een' pas, of schrede, rekent.

Wanneer men geschut daar in moet plaatsen, dan voegt men bij dit getal nog zes schreden voor een veldstuk, en acht schreden voor een twaalfponder, of batterijstuk. Het is van groot belang dat de uitgebreidheid van een werk in juiste evenredigheid staat met het getal van deszelfs verdedigers.

Wanneer men de grootte van het werk, dat opgeworpen moet worden, en de hoeveelheid bouwstoffen, welke daartoe benoodigd zijn, kent, dan blijft er alleen nog over om den tijd te berekenen, welke men tot den aanleg besteden moet. Men weet bij ondervinding, dat een man eene teerling el gronds in vier uren tijds vergraaft; dat men de werkers op eene el afstands van elkander moet plaatsen, op dat zij elkanderen niet zouden hinderen. Twee werkers zullen dus in acht uren vier teerling ellen gronds verwerken; en deze uitdelving is genoegzaam tot opwerping dezer verschansingen volgens de vereischte doorsnede (*). Hier bij voegen wij nog twee man tot het losmaken der aarde, welke de eersten uitwerpen; vervolgens nog twee om de borstwering vast te stampen en haar de gedaante te geven naar mate de aarde uit de gracht opgeworpen wordt,

---

(*) De zwaarste doorsnede die men doorgaans aan de borstwering eener veldverschansing geeft, is nimmer bestand tegen zwaar geschut en vooral niet tegen houwitsers; en men heeft reden om te geloven, dat de verweringskracht der veldschansen zeer zoude verminderen, indien men meer houwitsers dan wel kanon in het veld gebruikte; want dit kan de borstweringen niet gemakkelijk vernielen zoodra zij drie ellen dikte hebben. Om deze verweringskracht te behouden en haar onafhankelijk van de behendigheid, of de bekrompenheid van begrip, des vijands te maken, moet men de borstwering der veldwerken, wanneer deze eenigwordt, dan zal men twee ellen breedte zeer wel in acht uren kunnen bewerken.

Men kan niet wel de glooijing bepalen die men aan de bewerkte aarde moet geven; men moet zich in dit opzigt voegen naar den aard en de vastheid van den grond, en hieromtrent bestaat er zulk een groot verschil, dat men er niet aan denken kan om iets hier over vast te stellen. Een vaste klei- of zware leemachtige grond laat toe dat men dien regt afsteke, en daar moeten de grachten zonder glooijing gegraven worden; dit voordeel maakt het paalwerk bijna overbodig. In landstreken waar de regen en nattigheid den grond heeft doorweekt, waar dezelve los en zonder zamenhang is, vindt men zich verpligt de grachten eene zeer zachte glooijing te geven, waar door zij gemakkelijk te beklimmen zijn: dit gebrek moet dan verholpen worden door stormpalen en paalwerk. Maar in het algemeen bestaat de wezenlijke sterkte der veldverschansingen niet zoo zeer in

---

eenigzins van belang zijn, tot op eene el, beneden hunne kruin, dekken met eene veldborstwering, (*glacis*) welke de meeste vijandelijke kogels zal ontvangen en dezelve zal begraven of over den schans doen henen stuiten. Tot het opwerpen van deze veldborstwering zal men de helft der aarde uit de gracht zelve nemen, en de andere helft uit eene gracht voorwaarts dezelve tot dat einde gegraven. De overzijde van deze gracht is daar ook nog zeer bekwaam tot het dekken van een verhak, of hellend paalwerk.

in de eigenlijke verdediging der borstwering, als wel in het ophouden des vijands in zijnen aantogt; dit is ligt te begrijpen; want de tegenstand van eene versterking, hoedanig deze ook zijn moge, hangt altijd veel meer af van de langdurigheid van het verblijf des vijands onder het bereik van het vuur van de borstwering komende, dan wel van de levendigheid of nabijheid van dit zelfde vuur. Het is door welingerigte hindernissen, voorwaarts de borstwering te plaatsen, dat men het opgegeven doel kan bereiken. Er zijn twee soorten van hindernissen: de eerste zijn bestemd om den vijand in de gracht der verschansing op te houden; de andere om hem zoo lang doenbaar van de gracht zelve te verwijderen; deze laatsten komen ons verre weg verkieslijker voor dan de eersten, want het is slechts aan de overzijde der gracht dat het vuur zijne uitwerking kan hebben.

De hinderpalen bestemd om den vijand in de gracht zelve op te houden, stellen hem niet aan zulk een groot verlies bloot; want als hij eens op den bodem der gracht is gekomen, is hij slechts onder het bereik van een klein getal manschappen, wier vuur de gracht bestrijkt, en dit vuur is van zeer weinig uitwerking; te minder om dat de bezetting zich alsdan verschrikkelijke gedachten maakt van het gevaar van haren toestand. Onder het getal der verhinderingen, welke in deze beide gevallen kunnen dienen, telt men het water, waardoor men overstroomingen veroorzaakt, en waarmede men de doorgravingen voorwaarts in den grond gemaakt, ja zelfs dikwijls de grachten zelve, vullen kan. Doch men moet zich niet verbeelden, dat eene eenvoudige oppervlakte van water (*blanc d'eau*) hier genoegzaam is even als bij den bestendigen vestingbouw, waar het voldoende zij als men het delven der loopgraven kan beletten; want hier is een water, waar de vijand niet in verdrinkt, of ten minste zijne wapenen en krijgsvoorraad nat maakt, slechts eene schijnbare verhindering. In zoodanige overstroomingen, wanneer men er geen beter kan verkrijgen, moet men diepe doorgravingen maken, voetangels nederwerpen, enz., enz. (F) Een bosch onder het bereik van het geweer-vuur, afgehakt, zoo dat de staan blijvende stammen ongeveer eene el hoogte hebben, is eene andere hindernis, meer aan de natuur dan wel aan de kunst verschuldigd.

Wij bepalen ons met deze verhinderingen slechts aan te toonen; maar die welke de kunst alleen voortbrengt op een veld 't welk er geene aanbiedt kosten meer moeite. De kunstige hinderpalen, welke het eerst onze opmerkzaamheid vereischen, zijn de verhakken; deze kan men overal bewerkstelligen waar boomen in de nabijheid zijn: wij zeggen in de *nabijheid*, want men moet niet denken dat het volstrekt noodzakelijk is dat deze boomen op de plaats zelve staan, of dat het verhak alleen kan gemaakt worden van boomen die bezwaarlijk te vervoeren zijn. In tegendeel; deze groote boomen, zonder voorzorg daarhenen geworpen, bedekken het veld door hare hoogte, en geven eene schuilplaats aan den vijand. Kleine boomen of groote takken alleen moeten tot het maken van verhakken gebezigd worden; deze kleine boomen worden ontdaan van de zwakste takken, en van onderen vlak gesnoeid, zoo dat de spitse takken alleen vooruit steken, zonder aan het ontdekken van het veld voorwaarts hinderlijk te zijn. Ten einde de verhakken tegen de uitwerking van het geschut te beveiligen, kan men deze door eene voorgracht en veld-borstwering dekken. Men heeft ook nog de gewoonte van verscheiden rijen putten of wolfskuilen, schaakbordsgewijze onder het bereik van het geweer te graven, om den voortgang des vijands tegen te houden. De aarde uit deze kuilen voortkomende, wordt in hunne tusschenruimte in glooijingen opgeworpen; in het midden dezer wolfskuilen worden ook op den bodem aangescherpte palen gezet. Dit zijn de middelen om den vijand te verhinderen te spoediger de gracht te naderen. De hindernissen die tot de verdediging der gracht zelve verstrekken, zijn het paalwerk en de stormpalen in de glooijing van de *escarp* der gracht gevestigd, en palen in het midden der gracht of tegen deszelfs *contrescarp* geplaatst; bij gebrek aan het noodige hout tot het maken van dit paalwerk, kan men zich bedienen van verhakken;

men moet deze langs de glooijing der *contrescarp* stellen, en stevig vasthechten door de stammen der boomen in den bodem der gracht in te graven, of met lange pinnen op de glooijing vast te hechten. Deze voorzorgen zijn zeer noodzakelijk; want indien de verhakken niet wel bevestigd waren, dan zoude de aanvaller er zich van bedienen om de gracht te vullen en het beklimmen der borstwering gemakkelijker te maken (*).

Toepassing der veldverschansing.

Wij hebben de veldverschansing nu beschouwd onafhankelijk van de plaatselijke omstandigheden; al-

---

(*) Eene soort van hindernis, welke de geleerde CARNOT in zijn werk: *Sur l'attaque et la défense des places fortes*, zeer aanprijst, bestaat in eene ster, of een kruis, van hout, welke ster van tien tot vijftien pond (*kilogramme*) moet wegen, zoo dat een man haar kan opnemen en plaatsen waar zij moet wezen. Ten einde zoodanig eene ster te maken, neemt men drie stukken hout, ieder eene el lang en van de dikte van een arm: deze worden in hun midden regthoekig en sterk aan elkanderen vastgehecht; de einden worden aangescherpt; wanneer men deze sterren in eene lijn aan elkander vlecht, of bindt, kunnen zij niet gemakkelijk uit den weg geruimd worden, ook kan men deze met vrucht gebruiken om tusschen de wolfskuilen en voorwaarts over het geheele veld te verstrooijen.

(*Vertaler.*)

alle deze werken zijn verondersteld gemaakt te worden op eene effen vlakte; maar men treft zoo zeldzaam dergelijke velden, om te versterken, aan, dat al wat wij gezegd hebben onvoldoende zoude zijn, indien wij de middelen niet opgaven om deze voorschriften op een veld, hoedanig dit ook zijn moge, toetepassen.

In alle gevallen moet men de gedaante der verschansing zoodanig met de gesteldheid van het veld overeenbrengen, dat men het vuur kan doen kruisen, voornamelijk op de toegangen die voor den vijand het voordeeligste zijn. De kunst bestaat in de natuur te helpen, of in het vermeerderen der krachtdadige middelen van tegenweer, die zij aan de hand geeft; dienvolgens veranderen de gedaante welke men aan de werken moet geven, naar de plaats waar zij worden opgerigt. Men moet zich dus voornamelijk de algemeene regelen eigen maken, ten einde deze juist en voegzaam te kunnen toepassen op de gelegenheden en verschillende velden.

Indien men geen tijd, plaats, noch volk genoeg heeft om de zijden van den omtrek, hetzij naar buiten, hetzij naar binnen, te breken om zich kruisvuren te verschaffen, dan moet men het gebrek aan hoeken zoeken te verhelpen, door deze zijden aanteleggen tegenover een ongunstig veld voor de nadering, en dezelve nog versterken door hindernissen die den aanvaller noodzaken van zijne hoofdlijn aftewijken, en zich te wenden naar

de

de gedeelten des werks daar het sterkste vuur is. Beken, drassige landen, veenlanden, moerassen, vaarten, groote slooten, zijn alle natuurlijke hindernissen die, vereenigd zijnde met de hinderingen der kunst, eene verschansing op de eene of andere zijde ongenaakbaar kunnen maken.

Bosschen. — Wanneer men zich in een bosch moet staande houden en verdedigen, ten einde eenen weg of gewigtigen toegang te bezetten, dan moet men zich door verhakken dekken; dit is de spoedigste wijze van verschansingen te maken; maar men moet derzelver uitgestrektheid breken, en naar het veld inrigten. Deze lijdelijke sterkte is nog niet genoeg; men moet trachten de verhakken eene werkelijke kracht bij te zetten, door hen de gedaante van borstweringen te geven, en hen geschikt te maken om door voetvolk ter verdediging bezet te worden.

Wanneer een verhak slechts tot hinderpaal moet dienen, dan laat men de boomen, naast elkander of kruislings over elkander vallen; maar als dit verhak zelve tot verschansing moet dienen, dan moet men de boomen eenigzins regelmatig schikken. Men laat haar alleen de takken naar des vijands zijde behouden; aan de binnen zijde slaat men de takken er af, op dat de manschappen zich daar beter achter kunnen plaatsen, om te vuren; men legt de stammen dwars, of in de lengte over elkander, tot op de hoogte die vereischt wordt voor de zekerheid der verdedigers.

Men kan de boomen op die wijze besnoeijen dat zij eene glooijing uitmaken.

Indien men geschut heeft, zal men het plaatsen in de uitspringende hoeken der verschanschte linie, op hooge beddingen of speelbatterijen; de aarde om deze op te werpen wordt verstrekt uit het binnenste der verschansing.

Indien de aangelegenheid van den post meer volmaaktheid in het afsteken vereischte, en dat de verwijdering des vijands het toeliet, dan zoude men deze verhakken met aarde moeten bedekken; deze aarde zal voortkomen uit de wolfskuilen en uit de grachten die voor de verhakken worden gegraven.

De ligging van een verhak moet veranderd worden naar het doel tot hetwelk de troep de stelling bezet. Wanneer het tot verschansing behoort te dienen, dan moet men het zoo ver mogelijk binnen in het bosch maken, en houwen alle boomen van den rand van het bosch af tot aan de verschansing, omver. Men moet deze verwijdering binnenwaarts berekenen naar de mogelijkheid om het veld voorwaarts den rand van het bosch te ontdekken, en de bewegingen des vijands na te gaan. Men moet de boomen op de hoogte van ongeveer eene el boven den grond afhakken. Hoe verder de vijand nu in het bosch doordringt, hoe meer hinderpalen hij zal ontmoeten, en hoe minder het hem mogelijk zal wezen om geschut voor te doen komen, ten einde zijnen aanval te ondersteunen, en des te meer blijft hij ook blootgesteld aan het vuur der verschansing.

Indien het verhak slechts eenen waarschuwingspost moet dekken, dan moet men het op de rand van het bosch aanleggen; deze stelling heeft twee voordeelen. De post heeft een ruimer uitzigt en zal dus beter tegen overrompelingen beveiligd zijn; en ten tweede is hier door de aftogt van den post zekerder en gemakkelijker; zelfs al heeft de aanvaller het verhak bemeesterd, dan zal hij op zulk een bedekt veld toch niet sterk kunnen vervolgen.

Wanneer men bosschen aantreft, in de tusschenruimten van een verschanscht veld, dan kan men er met vrucht gebruik van maken om deze werken onderling te verbinden, Eene soort van verschansing welke de Turken veel gebruiken, en *palanken* noemen, kan hier goed gebruikt worden. Dit bestaat in eene aaneenschakeling van houten palen, drie palmen dik en vier ellen hoog, die zij naast en tegen elkander oprigten en in den grond vestigen; deze versterking kan zelfs het kanonvuur doorstaan. In 1813 is er bij *Dresden* met een buitengemeen goed gevolg gebruik van gemaakt. (*)

Boomen kunnen in groote veldverschansingen ook nog gebruikt worden tot het maken van reduits

---

(*) Zie *Rogniat. considérations sur l'art de la guerre.*

duits en blokhuizen; dezen zetten de verdediging veel kracht bij.

Bergen, *Heuvelen*, *Hoogten.* — Verheven stellingen zijn niet altijd zoo gunstig als men gemeenlijk denkt; het is waar, dat zij door hare hoogte de gelegenheid geven van de vijandelijke kolommen in hunne geheele lengte te ontdekken en te overzien; ook bevrijden zij voor de wederopstuitende kogels (*ricochets*); de uitwerking van het geschut is zwakker tegen haar, om dat het naar boven moet schieten, en dus niet zoo gemakkelijk de borstwering, die in eene schuinsche rigting wordt geraakt, kan doorboren; eindelijk zij hebben slechts het vuur van het eerste gelid doortestaan; want dit zoo veel hooger dan de anderen staande, belet die genen welke achter staan te vuren.

Dit zijn wezenlijke voordeelen; maar de nadeelen dezer stellingen zijn ook van gewigt. Men moet hier twee soorten van schoten onderscheiden: de *strijkende* en de *boogschoten.* Het *strijkend* schot houdt zijne strekking evenwijdig met den grond, en kan dus in de geheele lengte van zijne vlugt raken; het *boogschot* komt van boven naar beneden en raakt alleen op de invallingspunten. Welke nu ook de verhevenheid zij waarop de verschansing ligt, alle schoten, op de beklimmers gerigt, moeten strijkende zijn; dan zelfs wanneer de soldaat goed aanlegt; en dewijl het bijna onmogelijk is den soldaat te

dwin-

dwingen zich zoo veel te ontblooten, dat hij zelfs op die wijze kan vuren, zoo is het blijkbaar dat deze zwarigheid zal toenemen, naar mate de vijand nadert.

Dit is met betrekking tot den voet der hoogte; ten opzigte der helling moet men het volgende aanmerken: wanneer deze helling steil is, dan zal, wel is waar, de vijand haar met moeite beklimmen, en wel met zoo veel moeite, dat, wanneer men ter gelegener tijd eenen uitval op hem doet, men hem zoo veel gemakkelijker naar beneden zal drijven, als hij met te veel haast naar boven is gekomen; maar ook men kan hier geen gebruik maken van het vuur zonder zich te sterk te ontblooten, ja zelfs boven op de borstwering te klimmen.

Wanneer de helling zacht is, zal men zich minder behoeven te ontdekken, maar de vijand zal ook met meer orde en gemak voorwaarts trekken. Deze verschansingen verliezen hun voordeel, naar mate de vuurlijn zich van het waterpas verwijdert.

Hier uit volgt: dat de voordeeligste hoogten in allen opzigten de zoodanige zijn, wier helling ongemakkelijk is te beklimmen; mits dat hare gedaante toelaat om de werken zoodanig aanteleggen, dat men dit van ter zijde kan bestrijken, hetgeen in front niet kan geraakt worden; of de hoogten met zachte en gemakkelijke hellingen, wanneer deze natuurlijke veldborstwering in verlenging is met de rigting der kogels.

Het is onmogelijk om de juiste gedaante der bergverschansingen voorteschrijven; deze gedaante verandert in het oneindige; de top der bergen bepaalt er den omtrek van, zoo als de steilte der helling de doorsnede aangeeft. Zie hier eenige algemeene voorschriften te dezen opzigte.

De steile bergen vereischen de minste versterkingen; gewoonlijk leiden maar weinige wegen naar hunnen top; wanneer men zich hier moet nederstellen dan is het genoegzaam, dat men deze wegen onbruikbaar maakt door dezelve met groote doorgravingen te verbreken: maar indien men deze wegen voor het gebruik wil bekwaam laten, dan moet men deze slechts door vriesche ruiters sluiten, of door dwarswallen stoppen, waar tusschen men den weg laat henen slingeren. Doch welke verwerings middelen men ook in het front aanlegge, deze zullen onvoldoende zijn, indien men niet reeds dadelijk de achter en zij-paden ontoegankelijk heeft gemaakt. Deze voorzorgen zijn gemakkelijk ten uitvoer te brengen, dewijl de meeste bergen hout opleveren tot het maken van verhakken.

Wanneer men, op eene volstrekt onvruchtbare hoogte, stelling moet nemen, dan behoort men de groote steenen, aldaar gevonden wordende, te gebruiken tot vermeerdering van verdedigings middelen, en dezelve op den aanvaller te doen afrollen.

Men werpt geen verschansing op den top eens bergs op, wanneer men geen vuur van naburige hoogten heeft te vrezen; doch alsdan haalt men de aarde voor de borstwering binnen uit de schans en men begraaft zich in dezelve, even als in eene loopgraaf; de nabijheid en de rigting van het *invallen* (*le plonger*) van dit vuur zullen de hoogte en dikte der borstwering bepalen; ingeval men geen geschutvuur van andere hoogten te duchten heeft, dan maakt men slechts eenen omtrek van paalwerk, of verhakken, die door uit- en inspringende hoeken, de golvingen en slingers der oppervlakte volgen.

Bergen, met eene zachte helling, vereischen de meeste versterkingen, en te gelijker tijd ook meerder zorg in het afsteken. De kunst moet verhelpen hetgeen het veld onvolkomen laat; even als in de vlakte moet men zich hier voor alle onvoorziene aanvallen wachten; in alle rigtingen stapelt men de verhinderingen op een; verhakken, waterleidingen, wolfskuilen, in een woord alles wat maar de hevigheid des aanvals stuiten en den vijand onder het bereik van het vuur houden kan.

Wanneer de hoogten allengskens toenemen, even als op de oevers der rivieren, de in- en uitgangen der valleien enz. moet men een stelsel van open en gesloten schansen opwerpen tot dekking en bestrijking van den overtogt der bruggen, den doortogt der engten enz.

Op de eerste verhevenheid des velds, plaatst men de open werken. De hoogten die het best de toegangen, welke men wil dekken, bestrijken; worden door sterker schansen bezet; de eerste laat men open, op dat, indien de vijand zich er meester van maakte, hij daar zonder beschutting en aan het vuur der hooger schansen blootgesteld zoude blijven.

Wij eindigen dit met aan te merken, dat de binnenruimten der schansen in een bergachtig land grooter moet zijn, om dat daar tegen de vijand zich waarschijnlijk meer van houwitsers dan van kanons zal bedienen.

Dammen en dijken. — De aard der plaatselijke omstandigheden geeft hier vele middelen van verschansing aan de hand. Wanneer de dijk door een ontoegankelijk moeras, dat voor zoodanig bekend is, heen loopt, en dat dus de zijden in zekerheid zijn, dan zal de sterkte van den afgezonden troep en het doel der zending de wijze aangeven waarop men van de toevallen des velds gebruik moet maken.

Indien het slechts een waarschuwings-post is, dan zullen eenige doorgravingen in den dijk genoegzaam zijn om den vijand op te houden; vooral wanneer de laatste doorsnijding met eene borstwering is voorzien, en de voorliggende doorgravingen goed kan bestrijken. Maar wanneer deze toegang tegen den vijand moet verdedigd worden, en dat men hem moet beletten tusschen de kantonnementen, enz., door te dringen, dan moet men dezelve met meer zorg versterken.

Men werpt aan het hoofd des dijks eene open schans op van zoodanig eene gedaante als de plaats vereischt; achter dit werk zal men den dijk op verschillende plaatsen doorgraven, zoodanig dat er een pad tusschen deze grachten doorslingert. Aan het achter eind des dijks maakt men een werk, hetgeen door eenen inspringenden hoek is gebroken, en welks zijden zoo ver uitgebreid zijn, dat het daarin geplaatst geschut een kruisvuur op het hoofd des dijks kan onderhouden.

Indien het moeras niet geheel ontoegankelijk zij, dan moest men den vijand door overstroomingen, of doorgravingen, alle mogelijkheid benemen van hetzelve door te trekken.

Bijaldien deze stelling van hoog belang ware, dan moest men bij deze verhinderingen nog gesloten schansen voegen, op rijswerk opgeworpen; beschermd door breede grachten, en zoodanig geplaatst, dat zij zich onderling door haar vuur bestrijken kunnen en dit vuur op alle toegangen des dijks kruisen. Het aanleggen van zoodanige werken vereischt nogtans veel tijd; want men moet breede dammen van rijswerk maken om er in te kunnen komen, en om het geschut er in en uit te brengen: — Het zoude zelfs kunnen gebeuren, dat men deze dammen door schouderweringen (*épaulemens*) moest dekken tegen het vuur des vijands.

Maar wanneer de grond, in plaats van zich aan het achter eind des dijks te verheffen, hooger aan het hoofd was, dan moesten de noodige werken op deze verhevenheden aangelegd worden; en wel met veel zorg; want het behoudt des geheelen dijks hangt van hun lot af. Zoo men deze hoogten niet kan bezetten, en men nogtans den dijk, die alsdan door de werken beheerscht wordt, verdedigen moet, dan zal men zich te vreden dienen te houden met hem te doorgraven, en achter de doorgravingen eene stelling uit te kiezen van waar men den dijk goed door het vuur kan bestrijken; terwijl men in acht neemt zich niet te veel bloot te geven aan de invallende schoten uit de hoogten aan het hoofd des dijks, waarvan de vijand, om een steunpunt tot zijn aanval te hebben, zich meester heeft gemaakt.

Bruggen. — Eene brug kan hier aangemerkt worden als een dijk, en dus moet men op dezelfde wijze daarbij handelen; alleenlijk men moet in plaats van grachten, of doorgravingen, openingen maken, die met losse planken belegd worden, zoo dat men dezelve er gemakkelijk af kan nemen, wanneer men terug trekt, zonder daardoor eenigzins den overtogt belemmerd te hebben, wanneer de brug lang en van veel aangelegenheid is, dan moet men haar, ter plaatse waar zij het best door het vuur bestreken kan worden, op breken, en deze opening voorzien met eene ophaalbrug, waar men tot meerder zekerheid, eenige schietgaten in kan maken.

Indien er zich in de nabijheid eilanden bevonden; en dat deze voordeelige plaatsen daartoe verstrekten, dan zoude men die met geschut kunnen bezetten, en dekken dit door schouderweringen; men konde zelfs op de eilanden schansen opwerpen, wanneer de verdediging der brug dit vereischte.

Engten, holten, holle wegen. — De engten en holten worden gelijk als de dijken en bruggen verdedigd; de aangelegenheid van den post zal de grootte en zwaarte der werken aangeven. Men legt er dwarswallen in; men belemmert ze door verhinderingen; men tracht ze door zijdelingsche werken te beheerschen en te bestrijken; men werpt zelfs werken op aan den in- en uitgang. De sterkte der bezetting, de tijd die men besteden kan, de aard der voorhanden zijnde bouwstoffen, bepalen de soort, de gedaante en het getal dezer verschansingen. Wanneer men geene andere sterkten kan aanleggen dan aan den ingang dezer engten, dan moet men er vooral de beide vleugelen zoo verre van uitbreiden, dat zij door een kruisvuur de aanvallende kolonne, die daar uit voort kan komen, zoude beschieten.

Alle de grondregelen der veldverschansing kunnen tot de volgende bepaald worden:

Ten 1e. Alle de deelen eener verschansing moeten zoo gelijkelijk voor tegenstand vatbaar zijn, dat men geen reden heeft om voor het eene deel meer dan voor het andere te vrezen.

Ten 2e, Men moet even veel naarstigheid be-

too

toonen in het gebruik maken van al wat de verdediging kan begunstigen, als in het vermijden van al hetgeen er nadeelig voor kan zijn.

Ten 3e. Alle werken, tot dekking van engten, bruggen, dijken, enz. moeten altoos een uitgebreider front hebben, dan de vijand in het voortrukken kan tegenstellen.

DERDE AFDEELING.

Over de versterkte posten.

Men noemt versterkte posten: alle gebouwen, zoo als huizen, kerken, kastelen; alle plaatsen, zoo als dorpen, vlekken, landsteden, waar de versterking slechts *bijwerk* is, en alleenlijk dient om oude beschuttingen tot eene verdediging bekwaam te maken.

Deze werken zijn zoodanig verschillend in uitgebreidheid, in ligging en in gedaante, dat het onmogelijk is, voor ieder bijzonder geval, de noodige voorschriften te geven; men moet dus volstaan met eenige algemeene regelen op te geven.

De eerste zaak, die men in aanmerking moet nemen wanneer men eenen post wil versterken, is het getal manschappen, 't welk met de verdediging belast zal worden; vervolgens berekent men het benoodigde getal arbeiders, de hoeveel-

heid

heid vereischte bouwstoffen, de gelegenheid om zich deze bouwstoffen te verschaffen, eindelijk de tijd waarover men kan beschikken, zonder eene verrassing des vijands te vrezen te hebben.

Kerkhoven, Voor- of Binnenhoven, Tuinen. — De standplaats van een kerk- voor- of binnenhof moet bevorens naauwkeuriglijk opgenomen worden; indien er hoogten onder het bereik van het kanonvuur, steenen gebouwen onder het bereik van het geweervuur, of eenige andere plaatsen, welke deze hoven beheerschen kunnen, gevonden worden, en dat deze te nabij zijn om er zich voor te kunnen dekken, en te verwijderd om ze te bezetten, dan zoude deze post slecht te houden zijn, en men diende van de versterking daar van aftezien, zich bepalende tot het verschansen der kerk, of van het kasteel; maar wanneer deze standplaats ruim en vrij is, door niets bestreken, en met goede muren omgeven, dan is het inderdaad een goede post.

Rondom de versterkte posten moeten, even als rondom de verschansingen, de hindernissen op alle wegen, op alle straten, op alle omliggende toegangen vermenigvuldigd worden. Men moet hier insgelijks trachten den vijand zoo lang mogelijk onder het vuur en verre van het hoofdwerk af te houden; want digt hier onder wordt de verdediging te zwak. De voorzigtigheid vereischt dat men zich te gelijk bezig houdt met het daarstellen van verhinderingen die den vijand in zijnen aantogt moeten tegenhouden, en met het aanleggen der werken die hem buiten den omtrek moeten houden.

De deuren komen hier het eerst in aanmerking en moeten voor alle andere dingen tegen eenen aanval verzekerd worden; de graad van aangelegenheid van den post zal de voegzaamste wijze, om deze deuren te versterken, aangeven. Men gebruikt doorgaans tot het stoppen der deuren en poorten, wagens met mest geladen, gevulde vaten, opgestapelde takkebossen, paalwerk, gekruiste balken, mesthoopen, aardenwallen, dwarswallen. Maar behalven deze lijdelijke verwerings middelen, zijn er ook dadelijke waarvan men gebruik maakt tot het dekken der deuren van eenen post van aangelegenheid; zoo als van die der kerken, kastelen en huizen die als blokhuizen, of reduits, beschouwd worden. Een goed middel van werkelijke verdediging voor deuren is, om deze door een *tamboer* te dekken. Men noemt *tamboer* eene beschutting van zware deelen, of palen, van zeventien duimen dikte, zamengesteld: men geeft hem de gedaante van eene halve schans, of driehoek, die men voor de deur plaatst. Deze deelen, of palen, worden eene el diep in den grond gegraven, en om dezen nog vaster te doen staan, werpt men eene veldborstwering tegen hunnen voet op. In de twee zijden laat men openingen van eene el breedte; tegen over deze openingen, binnenwaarts, op eenen afstand van eene el, zet men schuttingen van deelen, of palen; deze schuttingen moeten de openingen aan beide zijden overvleugelen; eindelijk maakt men schietgaten in dezen tamboer en in de schuttingen. (*)

Indien men geen hout van de vereischte dikte konde bekomen, dan kan men tot het maken dezer tamboers hout van ligter soort gebruiken; mits dat men alsdan de voorzorg gebruikt van dezelve met planken te beslaan.

Ten einde deze tamboers tegen de houwitsergrenaden te beveiligen, overdekt men hen somtijds met binten en zware planken, waarop men beddingen van mest of aarde legt. (Ook wel met natte of versche huiden om dezelve voor het in brand steken te beveiligen.)

Om de deuren van eenen gewigtigen post nog beter te verzorgen, kan men voor deze tamboers open schansen opwerpen, waarvan de tamboer alsdan het blokhuis zal uitmaken.

Indien de plaats, die wij voornemen te willen verdedigen, aan de vereischten van eenen goeden post voldoet; wanneer de sterkte van de bezetting en de tijd het toelaten, dan is het altijd ver-

---

(*) Men moet bestendig zorg dragen, dat de schietgaten zoo hoog boven den grond verheven zijn, of zoo laag boven deszelfs oppervlakte gemaakt worden, dat de vijand ze niet met zijne wapenen kan bereiken om er door te vuren; want dit zoude in de grootste ongelegenheid kunnen brengen. (*Vertaler.*)

verkieslijk van aan de deuren eene werkelijke verdediging te geven. Door het stellen van tamboers voor de toegangen; door het opwerpen van open schansen voor deze tamboers, zal men zich uitspringende hoeken verschaffen, wier vuren den omtrek bestrijken zullen, en die tamboers voor de aanvallen des vijands beveiligen.

Doch ingeval van nood, zal men volstaan moeten met de deuren uittenemen, de opening te dammen door eene sterke borstwering en eene breede gracht; of ook, indien de slagdeuren dik genoeg zijn, kan men dezelve door twee kruislings geplaatste boomen versperren, hen met schietgaten voorzien en eene gracht er voorgraven. Men kan ook de deur alleenlijk door eene rij paalwerk, of ook wel (als men er de tijd toe heeft) door eenen muur met schietgaten voorzien, digt maken.

Vervolgens moet men zich met den ringmuur, of beschutting zelve, onledig houden; en hier zoo veel voordeel mogelijk van trekken.

Wanneer de muren te hoog zijn om er over henen te kunnen vuren, dan zal men stellagien, of opstellen maken, waarop de soldaten zullen kunnen geplaatst worden, zoo dat de muur hen tot borstwering verstrekt.

Deze stellagien worden gemaakt van balken in den muur bevestigd, of anders eenvoudig van vaten, waarop men planken legt; hier en daar zet men er trappen, of ladders tegen, ten einde de manschapbergs op, wanneer men geen vuur van naburige hoogten heeft te vrezen; doch alsdan haalt men de aarde voor de borstwering binnen uit de schans en men begraaft zich in dezelve, even als in eene loopgraaf; de nabijheid en de rigting van het *invallen* (*le plonger*) van dit vuur zullen de hoogte en dikte der borstwering bepalen; ingeval men geen geschutvuur van andere hoogten te duchten heeft, dan maakt men slechts eenen omtrek van paalwerk, of verhakken, die door uit- en inspringende hoeken, de golvingen en slingers der oppervlakte volgen.

Bergen, met eene zachte helling, vereischen de meeste versterkingen, en te gelijker tijd ook meerder zorg in het afsteken. De kunst moet verhelpen hetgeen het veld onvolkomen laat; even als in de vlakte moet men zich hier voor alle onvoorziene aanvallen wachten; in alle rigtingen stapelt men de verhinderingen op een; verhakken, waterleidingen, wolfskuilen, in een woord alles wat maar de hevigheid des aanvals stuiten en den vijand onder het bereik van het vuur houden kan.

Wanneer de hoogten allengskens toenemen, even als op de oevers der rivieren, de in- en uitgangen der valleien enz. moet men een stelsel van open en gesloten schansen opwerpen tot dekking en bestrijking van den overtogt der bruggen, den doortogt der engten enz.

Op de eerste verhevenheid des velds, plaatst men de open werken. De hoogten die het best de digers niet bloot aan de afspringende stukken van harden steen, die zoo gevaarlijk zijn.

De schietgaten, welke men maakt, moeten vijf palmen hoog, eene palm breed, en zes à zeven palmen van elkander verwijderd zijn. Wanneer men de tijd daartoe heeft, en de muur er niet te veel door verzwakt wordt, dan slaat men schietgaten door, eene halve el boven den grond, tegenover de tusschenruimten der bovenste rij; en op dat de manschappen daardoor zouden kunnen aanleggen, graaft men aan den voet des muurs van binnen eene gracht, of loop, wier diepte moet berekend worden naar de hoogte der schietgaten.

Buitenwaarts aan den voet des muurs graaft men eene gracht met eenen spits toeloopenden bodem, ten einde den vijand te beletten zich daar in te vestigen om den muur te ondermijnen; bovendien voorziet men deze gracht met paalwerk en stormpalen. De aarde uit deze gracht voortkomende, zal in eene natuurlijke glooijing naar buiten geworpen worden, om aldaar eene veldborstwering uit te maken, en den voet van den muur tegen het vijandelijk geschut te beveiligen. De hoogte dezer veld-borstwering moet natuurlijk die der onderste rij schietgaten bepalen; het kan gebeuren dat in stede van de soldaten in eene loopgraaf te plaatsen, men genoodzaakt kan worden hen op eene voetbank te verhoogen.

De plaatselijke omstandigheden zullen doen zien

waar

Men werpt aan het hoofd des dijks eene open schans op van zoodanig eene gedaante als de plaats vereischt; achter dit werk zal men den dijk op verschillende plaatsen doorgraven, zoodanig dat er een pad tusschen deze grachten doorslingert. Aan het achter eind des dijks maakt men een werk, hetgeen door eenen inspringenden hoek is gebroken, en welks zijden zoo ver uitgebreid zijn, dat het daarin geplaatst geschut een kruisvuur op het hoofd des dijks kan onderhouden.

Indien het moeras niet geheel ontoegankelijk zij, dan moest men den vijand door overstroomingen, of doorgravingen, alle mogelijkheid benemen van hetzelve door te trekken.

Bijaldien deze stelling van hoog belang ware, dan moest men bij deze verhinderingen nog gesloten schansen voegen, op rijswerk opgeworpen; beschermd door breede grachten, en zoodanig geplaatst, dat zij zich onderling door haar vuur bestrijken kunnen en dit vuur op alle toegangen des dijks kruisen. Het aanleggen van zoodanige werken vereischt nogtans veel tijd; want men moet breede dammen van rijswerk maken om er in te kunnen komen, en om het geschut er in en uit te brengen: — Het zoude zelfs kunnen gebeuren, dat men deze dammen door schouderweringen (*épaulemens*) moest dekken tegen het vuur des vijands.

Maar wanneer de grond, in plaats van zich aan het achter eind des dijks te verheffen, hoo-

ger

verende, zoo zal men onder deze schietgaten nog eene tweede rij maken.

Wanneer de kerk in de gedaante van een kruis gebouwd is, moet men de werken zoodanig inrigten dat men kruis-vuren bekomt.

Indien de post van een wezenlijk belang is, dan moet men, om de versterking krachtdadiger te maken, halve schansen in hout, of aardenwerk, tegen den ringmuur aanleggen en maken doorgangen in dezen muur, ten einde gemakkelijk in die schansen te kunnen komen.

De ware verdediging nogtans der kerken, bestaat in het vuur dat uit de tamboers, door de vensters, van het dak en den toren nederkomt. Dewijl het vuur van het dak en den toren den vijand het meeste nadeel aan zal brengen, zoo zal hij zeker trachten dit door zijn geschut tot zwijgen te brengen, en om het overgeven van den post te verhaasten, zal hij dezelve zoeken in den brand te steken; dit gevaar moet men vooral zoeken aftewenden, want dit zoude het best beraamd ontwerp van verdediging in een oogenblik vernielen. Te dien einde zal men op het dak, vaten met water gevuld, plaatsen, om reeds in den aanvang den brand te stuiten.

Wij zullen ons hier niet inlaten nopens de bijzonderheden van de middelen van innerlijke verdediging eener kerk; wij zullen niet spreken van de doorbraken die men in het gewelf moet maken, noch van de steenen en balken die men op de daken moet verzamelen, om die door deze gaten op den aanvaller neder te werpen; want wanneer de deuren eens bemeesterd zijn, dan zal het moeijelijk wezen zich van binnen te handhaven tegen eenen vijand die niet zal verzuimen, den brand te steken in al wat hij in de kerk zal vinden, er buskruid in te werpen, brandend stroo in te leggen enz.; maar indien de aanvaller deze geweldige middelen naliet in het werk te stellen, dan zoude men de aangegeven hulpmiddelen gebruiken, om de verliezen des vijands te vermeerderen en zijne voordeelen te belemmeren. (*)

Kasteelen en *huizen* worden op dezelfde wijze versterkt als kerken. Dewijl de daken dezer gebouwen gewoonlijk minder hecht zijn dan die der kerken, zoo zoude het dienstig wezen, wanneer men het huis, gedurende eenigen tijd moest houden, het dak er af te nemen en den vloer der zoldering met mest te bedekken, ten einde de uitwerking der grenaden, of der brandbare stoffen, die de vijand er op zoude werpen, te verijdelen; eenige vaten met water gevuld, moeten daar bij geplaatst worden, om de mest nat te kunnen houden. Wanneer men mest genoeg

---

(*) In den veldtogt in Polen van 1794, heeft een Pruisisch officier der ligte infanterie zich eenen geheelen dag, in eene kerk, tegen het Poolsch leger verdedigd, en werd eindelijk gevangen genomen in den predikstoel, waarin hij zich nog als een' wanhopenden te weer stelde.

noeg heeft, dan moet men er borstweringen van maken op het dak; daar achter zet men dan eenige scherpschutters. Doorsnijdingen, in de verschillende zolderingen gemaakt, kunnen de verdediging gemakkelijker maken. Schietgaten in de binnenmuren doorgeslagen, kunnen den vijand in elke kamer tegenhouden (*). Maar alle deze verwerings middelen zouden van weinig nut wezen in een huis 't welk op zich zelve staat; dewijl de vijand het al spoedig in brand zoude steken, en op die wijze de bezetting zoude noodzaken hetzelve te verlaten. Alle gebouwen, zonder uitzondering, die in de nabijheid van het kasteel staan en voor verdediging vatbaar zijn, zullen bezet worden, indien de talrijkheid der troepen dit toelaat; deze op zich zelve staande verwerings punten tot een algemeen doel zamen werkende, zullen den aandrang des vijands tegenhouden, hem noodzaken zijne magt te verspreiden en benemen hem de mogelijkheid van den hoofdpost aantetasten, voor dat hij alle de zijde- en ruglingsche vuren der omliggende gebouwen heeft doen ophouden. Alle gebouwen die men niet kan bezetten, moeten omvergeworpen en opgeofferd worden aan de zekerheid van den hoofdpost, wier toegangen men geheel vrij moet maken door het slechten van al het

---

(*) Ook te dezen opzigten kan men raadplegen met *Rogniat*, over de schoone verdediging der Spanjaarden in *Saragossa*, bij de bemeestering dier Stad door de Franschen in 1809.

hetgeen den vijand tot eene schuilplaats verstrekken en hem voor het vuur beveiligen, of zijne bewegingen dekken konde.

Alhoewel het tegenwoordig zeldzamer wordt kerken of huizen te versterken, is het nogtans niet overbodig van daaromtrent in bijzonderheden te komen; want er kunnen zich in der daad gelegenheden voordoen waar het gebruik dezer versterkingen noodzakelijk is.

Een afgezonden korps kan van het leger afgesneden worden, of wel het wordt van zeer nabij door den vijand vervolgd; dan kan eene kerk, een kasteel, een dorp, tot eene goede schuilplaats verstrekken, indien men er gebruik van weet te maken. Gedurende dat de troepen in hunne winterkwartieren zijn, kan men belast worden met de dekking van eene engte, het beschermen van eene verzamelplaats van levensmiddelen, enz.; het jaargetij kan somtijds niet toelaten, dat men in eene onoverdekte schans huisvest, of men ontbreekt tijd, of werkstoffen, om eene goede verschansing op te werpen, dan zijn kastelen en huizen bekwame schuilplaatsen, die de gezondheid des soldaats, zoo wel als zijne zekerheid, bevoordeelen. In een versterkt dorp, of vlek, kon hier of daar ook wel een huis staan dat de toegangen van den omtrek konde dekken, of bestrijken; alsdan moet men er gebruik van weten te maken.

Dorpen. — Alle dorpen zijn niet geschikt om versterkt te kunnen worden. Daar zijn er zelfs vele die daar niet voor bekwaam zijn, bij voorbeeld:

Ten 1e. Die lange dorpen wier huizen verspreid staan langs de boorden eener beek en in de diepte van lange en smalle valleijen, welke in alle strekkingen beheerscht worden; de berglanden leveren er dikwijls zoodanige op.

Ten 2e. Alle dorpen, zonder uitzondering, die aan den voet eener hoogte liggen, of op de helling eens heuvels geplaatst zijn, zoo dat zij door deze hoogten beheerscht worden, of omringd zijn met engten, dalen, rotsen of wouden. Het best wat men in zoodanige gelegenheden doen kan, is van zich meester te maken van het punt, dat deze plaatsen beheerscht en aldaar eene goede schans aanteleggen; terwijl men zich eenen vrijen toegang van die schans naar het dorp, (waar de troepen tot hun meerder gemak zullen huisvesten) verschaft door middel van twee rijen palen. Bij het naderen des vijands, wiens bewegingen men zorgvuldig moet gadeslaan, zal de troep naar de wapenplaats aftrekken, alwaar hunne krijgsbehoeften en levensmiddelen bewaard worden. Indien deze gemeenschaps-linie te lang van uitgestrektheid wierd, dan zoude men haar op verschillende afstanden met dwarswallen moeten bezetten.

Ten 3e. Alle dorpen wier huizen verstrooid en ver van elkander liggen; in dat geval moet men alleen een paar huizen aan eene der voornaamste uitgangen versterken.

Ten 4e. Alle dorpen, eindelijk, wier huizen van hout opgebouwd, of met riet en stroo gedekt zijn; deze kunnen te ligt in brand gestoken worden.

Wanneer zoodanige dorpen gevonden worden op de toegangen, of onder het bereik der stellingen die men moet gadeslaan of dekken, dan zal men voorwaarts dezelve, of op de zijden, die punten zoeken die het gunstigst zijn aan het doel, 't welk men zich voorstelt; en deze zal men dan door goede verschansingen versterken.

De vereischten om een dorp behoorlijk te kunnen versterken zijn van tweeërlei soort: de eene met betrekking tot de standplaats; de andere met betrekking tot de bouworde van het dorp.

Wat de standplaats aangaat, deze moet zijn op een open veld, dat alle omliggende plaatsen, zoo ver als het geschut dragen kan, aan het oog ontdekt, en binnen dezen afstand geen voordeel, geen dekking aan den vijand verschaft. De ligging van een dorp zal voordeelig geacht worden, wanneer moerassige weilanden, of kleine hoogbeboorde rivieren onder het bereik des geschuts, het getal der toegangen, tot den aanval geschikt, zullen verminderen. Hoe minder plaatsen door den vijand aangetast kunnen worden, hoe minder men er heeft te bezetten, des te meer kan men zijne magt vereenigen op die punten waar men den aanval te wachten heeft, en des te krachtiger zal dan de tegenstand zijn.

Wat het dorp op zich zelve aangaat, zie hier welke gelegenheden men daar als voordeelig voor de verdediging in kan beschouwen.

Eene kerk met een kerkhof, een kasteel met een voor- of binnenhof, door goede muren omgeven, of ook wel eenige sterke welgelegen huizen, breede en ruime straten, weinig in getal, eene ronde of vierkante gedaante, en omringd met tuinen die door muren, heggen, paalwerken of schuttingen gesloten zijn. Drieërlei omstandigheden kunnen tot de versterking van een dorp noodzaken.

Ten 1e. Wanneer een troep geplaatst is in een dorp, welks voordeelige ligging toelaat van eene stapelplaats daar aan te leggen, of den toevoer vrij te houden, enz.

Ten 2e. Wanneer het dorp zich bevindt in de schakel der posten die de rust der kantonnementen en winterkwartieren moet verzekeren.

Ten 3e. Eindelijk, wanneer een dorp dusdanig gelegen is, dat het een voornaam punt beslaat in de linie van een leger, dat verwerender wijze handelt, of dat in de tusschenruimten der in werking zijnde linien, ligt.

Wanneer een troep zich in een dorp moet verschansen, dan moet deszelfs bevelhebber eerst berekenen hoe ver hij verwijderd is van het korps, 't welk het meest in de nabijheid zijnde, hem onderstand moet verlenen, en dienvolgens hoe langen tijd hij naar dezen onderstand zoude moeten wachten; deze kennis zal hem leiden in het afsteken, zoo als de sterkte van zijnen troep in het getal en de grootte der werken.

Wij veronderstellen, dat de bevelhebber tijd en volk genoeg heeft om den geheelen omtrek van het dorp in staat van verdediging te brengen. De naauwkeurige kennis van het veld is hem volstrekt noodzakelijk tot het maken zijner beschikkingen; de bevelhebber zal dus eerst de ligging van het dorp op zich zelve en vervolgens met betrekking tot de omleggende streek opnemen. Naar deze verkenning zal hij zijn stelsel van verdediging inrigten; men kan de werken in *buiten-* en *binnen* werken verdeelen. Door buitenwerken verstaan wij alle de zoodanige, die buiten om het dorp worden aangelegd op de toegangen; en door binnenwerken, alle die den onmiddelijken omtrek van het dorp versterken. De uitvoering dezer twee soorten van werken moet te gelijkertijd voortgaan; de voorzigtigheid vereischt dit: gevolglijk zal een troep, met het versterken van een dorp belast, zich in drie deelen splitsen; het eerste gedeelte zal de buitenwerken uitvoeren; het tweede deel zal den omtrek verschansen; en het derde zal tot reserve dienen en de vermoeide werkers aflossen, of ook wel dezelve tegen eenen onverhoedschen aanval des vijands beschermen.

Buitenwerken. — Men begint met den vijand op alle toegangen de voordeeligste stellingen te benemen, die hem zoude kunnen dienen om zijne bewegingen te dekken of te verzekeren: men sloopt dus alle alleenstaande huizen; alle heggen, schuttingen, en boomen worden omver geworpen, zoo verre het kanon bereiken kan; op die wijze belet men den vijandelijke jagers zich in deze voordeelige plaatsen te nestelen, het geen zij zekerlijk zouden doen om de verschansingen te bestoken, en den aantocht hunner kolonnes te begunstigen. Wanneer de omtrek van het dorp wel ontbloot is, zal men op dat veld de hindernissen vermenigvuldigen; verhakken, wolfskuilen, doorgravingen, overstroomingen, enz., moeten zoodanig ingerigt worden, dat zij den vijand langs de geheele uitgestrektheid der aangetaste linie niets dan moeijelijkheden en tegenstand voorhouden.

Binnenwerken. — Indien de huizen van het dorp hecht en sterk en met pannen of leijen overdekt zijn, dan zal men beginnen met in de muren dergenen, die aan den ingang van het dorp staan, schietgaten door te slaan; men stelt insgelijks alle huizen, op den omtrek zelve staande, in staat van tegenweer; men stopt den ingang der straten met mestwagens, paalwerk, of dwarswallen; daar voor maakt men doorgravingen. Deze opstoppingen worden bestreken door het

vuur

den; en dat deze voordeelige plaatsen daartoe verstrekten, dan zoude men die met geschut kunnen bezetten, en dekken dit door schouderweringen; men konde zelfs op de eilanden schansen opwerpen, wanneer de verdediging der brug dit vereischte.

Engten, holten, holle wegen. — De engten en holten worden gelijk als de dijken en bruggen verdedigd; de aangelegenheid van den post zal de grootte en zwaarte der werken aangeven. Men legt er dwarswallen in; men belemmert ze door verhinderingen; men tracht ze door zijdelingsche werken te beheerschen en te bestrijken; men werpt zelfs werken op aan den in- en uitgang. De sterkte der bezetting, de tijd die men besteden kan, de aard der voorhanden zijnde bouwstoffen, bepalen de soort, de gedaante en het getal dezer verschansingen. Wanneer men geene andere sterkten kan aanleggen dan aan den ingang dezer engten, dan moet men er vooral de beide vleugelen zoo verre van uitbreiden, dat zij door een kruisvuur de aanvallende kolonne, die daar uit voort kan komen, zoude beschieten.

Alle de grondregelen der veldverschansing kunnen tot de volgende bepaald worden:

Ten 1e. Alle de deelen eener verschansing moeten zoo gelijkelijk voor tegenstand vatbaar zijn, dat men geen reden heeft om voor het eene deel meer dan voor het andere te vrezen.

Ten 2e. Men moet even veel naarstigheid belanger verdedigen kunnen,) dezen aftogt gezwind, met orde en zonder moeijelijkheid kunnen bewerkstelligen; de binnen-verdeelingen der tuinen en omheinde plaatsen moeten vooral niet vergeten worden; alle heggen en binnen-muren tusschen de tuinen zullen rondom het geheele dorp geslecht worden; de slooten moeten gedempt worden; men zal bruggen van zware planken, of deelen, leggen over de beeken die dikwijls door deze tuinen heen slingeren.

Wanneer de bouworde van het dorp zoodanig is, dat wel verre van de verdediging te begunstigen, zij eene standvastige verweering zoude hinderlijk kunnen zijn, door dat het gemakkelijk in den brand zal kunnen gestoken worden, dan moet de sterkte van het korps de wijze van verdediging aangeven; is dit niet talrijk, dan moet men volstaan met de kerk of het kasteel te bezetten, de huizen te slechten, enz.; is het sterk in getal, dan zal de verdediging bestaan in eene aaneenschakeling van opgeworpen werken, buiten den omtrek van het dorp, en zoo ver van de huizen verwijderd, dat het verbranden daarvan de verdediging niet hinderlijk zal kunnen zijn. Het veld alleen kan bepalen welke gedaante men aan deze werken moet geven; indien men hetzelve oplettend beschouwt dan zal men al spoedig bemerken welke plaats zij moeten beslaan, en hoe ver zij van elkander verwijderd moeten zijn.

Indien de tuinen ruim en groot waren, en om-

omringd door levende heggen, dan zal men de werken achter die heggen opwerpen, en deze zoo hoog boven den grond afhouwen, dat zij het vuur der verschansing niet kunnen verhinderen; men zal buitenwaarts de heggen eene gracht graven en ook eene binnenwaarts; in welke laatste men manschappen zál plaatsen om hier door een strijkend vuur te verkrijgen. Indien een hollen weg zijne strekking evenwijdig met het front der verschansing hadde, dan moet men niet verzuimen dezelve als eene voorgracht, of als de gracht zelve, te gebruiken; waaraan men dan nog door een strijkend vuur eene meerder kracht van tegenweer bijzet; indien de holte te diep ware, moet men er voetbanken in aanleggen; niet diep genoeg, moet men haar uitdiepen, en de aarde op den buitensten rand werpende, zoude men deze holte spoedig tot eene goede stelling voor jagers bekwaam maken.

Maar zoo wel als alle tusschen heiningen zorgvuldig omverre gehaald moeten worden, zoo is het van geen minder belang om de buitenste, of omringende heggen te behouden en zich daarvan te bedienen tot de onderlinge verbinding der verschansingen. De hoogte der heggen tusschen de schansen moet niet verminderd worden; in plaats van daar over henen te vuren, zal men beter doen met aan haren voet eenen loop te graven om een strijkend, en dus moorddadiger vuur te bekomen. De troepen, die deze tusschen ruimten moeten bezetten, zullen slechts de helft, of zelfs maar een derde deel, van de manschappen gebruiken om dit vuur te onderhouden; de overige zullen gereed blijven, om gezonden te worden naar de plaatsen waar de vijand het sterkst op de werken aandringt.

Maar wanneer deze omstandigheden en vereischten der plaats niet bestaan; wanneer, bij voorbeeld: de tuinen klein, bekrompen en te nabij aan de huizen zijn, dan moet men noodzakelijk zich buiten den omtrek vestigen, en de verdediging in eene aaneenschakeling van open schansen, die op de voordeeligste punten aangelegd worden, doen bestaan. Deze afgezonderde werken moeten verbonden worden, door eene uitgestrektheid van verhakken, rijen paalwerk, aaneen gehechte vriesche ruiters, wagens zonder raden, of eenvoudig door grachten, waar voor men eene menigte hindernissen geplaatst heeft. Eene soort van paalwerk, dat eene betere beschutting verschaft dan de gewone *palissaden*, minder moeite, tijd en werkstoffen vereischt, en niet zoo gemakkelijk door het kanon kan vernield worden, kon hier zeer goed gebruikt worden.

Men neemt tot het maken hiervan, jonge knotswilgen, aan welke men de loten of takken laat behouden; men stelt ze nevens elkander, het onderste boven op den grond, de stam omhoog; men hecht hare kroonen aan palen vast; dan zal de aanvaller deze niet ligt uit elkander halen; men moet zorgvuldig de toppen der loten gelijk maken, ten einde de boom zijn evenwigt niet verlieze; de binnenwaartsche takken moeten op zoodanig eene wijze besnoeid worden, dat zij den soldaat niet verhinderen deze beschutting te naderen om haar te verdedigen.

De buigzaamheid der takken wijkt beter voor het geweld der kanonkogels dan de palissaden, en zij veroorzaken geene splinters. Een wilg van acht jaren beslaat eene breedte van drie passen; indien zij jonger waren, zoude men er meer behoeven. Bij gebrek aan wilgen, kan men ook van andere boomen gebruik maken; alleenlijk moet men dan de boomen digter aan elkander zetten, om in het minder getal loten, of takken, te voorzien.

Achter deze verbindings-linien kan men op de voornaamste punten speelbatterijen opwerpen.

Indien men geen manschappen genoeg had om zoodanig een stelsel van verdediging te aanvaarden, zal men zich vergenoegen met de toegangen van het dorp te sluiten, door op de voordeeligste hoogten eenige opene schansen aanteleggen, die de eerste drift des vijands zouden betoomen; vervolgens moet men terugtrekken naar het kasteel, of kerkhof, hetwelk men met des te meer zorg versterkt zal hebben.

Zoo er geen evenredigheid bestaat tusschen de sterkte der bezetting en de uitgestrektheid van het dorp, dan zal men slechts een gedeelte daarvan verschansen en snijden dit deel van het overige af door paalwerk, borstweringen, verhakken, of vergravingen. Zelfs ingeval het volstrekt noodzakelijk is, moet men al wat men niet bezetten kan, vernielen en slechten; ten einde den vijand geene gelegenheid te laten, zijnen aantogt te dekken. Maar hier moet men niet toe overgaan, dan wanneer het behoudt van den post van zulk eene aangelegenheid is, dat deszelfs verlies voor eene menigte anderen noodlottig zoude zijn. Eindelijk het kerkhof, de kerk, het kasteel, zijn de laatste toevlugtsoorden voor eene zwakke bezetting, wanneer zij belast is met de verdediging van een dorp, wiens plaatselijke gesteldheid niet met hare magt overeenkomt.

Tot nu toe hebben wij verondersteld dat men den tijd had tot het behoorlijk versterken van eenen post; maar het gebeurt dikwijls dat men dezen ontbreekt, en dat de aannadering des vijands slechts eenige overhaaste voorzorgen tot verdediging toelaat. In zoodanig een geval moet men het volgende in acht nemen: — Indien de sterkte van den troep toelaat het geheele dorp te bezetten, dan moet men zich spoeden met eerst alle toegangen te sluiten en achter de heggen, schuttingen en naaste huizen, eenige troepen te stellen om deze voorbereidende werkzaamheden te ondersteunen.

Als deze voorzorgen genomen zijn zal men eene breede gracht voor deze beletselen graven, de aarde daaruit voorkomende zal tegen dezelve aangeworpen worden om tot bekleeding te dienen; wanneer deze grachten voltooid zijn, begint men aan de verhinderingen die men op de buitenste toegangen wil plaatsen; weldra zal men zich bezig houden met voordeel te trekken van alle gunstige toevallen van den omtrek en met het versterken der zwakke plaatsen. Wanneer de omheining der tuinen uit hooge muren bestaat dan zal men vaten, tafelen, ladders, deuren en planken gebruiken om voetbanken daar tegen aan te maken; en als deze muren van eene goede hoogte zijn om er over henen te kunnen schieten, zullen zij voor borstweringen dienen die men van schutters zal voorzien, en tot dekking van deze met kleine schanskorven zal bezetten. Wanneer de omtrek der tuinen slechts uit heggen of paalwerk bestaat, dan zal men aan derzelver voet eene gracht graven en van de aarde daaruit komende eene borstwering opwerpen. Door middel van voetbanken, of loopgraven, zoude men deze tegenweringen op eene geschikte hoogte brengen. Men zal alle innerlijke gemeenschap opruimen en gemakkelijk maken voor den doortogt der troepen en van het geschut.

De reserve, welke op de marktplaats van het dorp is gebleven, zal zich intusschen bezig houden met het versterken van het kerkhof, het kasteel, of van de huizen die het geschikste zijn tot reduit of eenen laatsten tegenstand. Deze reserve zal hare werkzaamheden voortzetten, zelfs wanneer de vijand eenen aanval op den omtrek van het dorp dede.

Wanneer deze voorzorgen gezamenlijk zijn genomen dan zal de bezetting vervolgens hare versterking verbeteren, en den tijd die de vijand overlaat wel besteden.

Het gebeurt zelden dat men een dorp, of vlek, in den geheelen omtrek moet bevestigen: gewoonlijk maakt het slechts een punt uit op een slagveld, of in de linie van een kantonnement, en dan behoeft men alleen het front en de zijden te versterken; het geheele veld, achterwaarts die stelling, moet dan zoo veel mogelijk bevrijd worden van al wat het geweld tegen zoude kunnen houden, hetzij van de kolonnes die haar hernemen willen, indien de vijand er zich meester van heeft gemaakt, hetzij van den onderstand die tot de verdediging toe komt snellen. Hoe ruimer en vrijer de toegang van achteren zal wezen, des te minder voordeel kan de vijand bij het bezetten van dien post hebben, des te moeijelijker kan hij voortrukken; en des te meer zal het geschut der achterwaarts geplaatste troepen hem benadeelen. Zoo er eenige verhoogingen van den grond het dorp in den rug konden bestrijken, moet men het geschut daar op plaatsen. Men kan hetzelve door eene schouderwering, of zelfs door eene verschansing dekken.

Wanneer men zulk een stelsel van elkander volgende werken aanlegt dan moet men zorgen, dat de kracht van verdediging vermeerderd, en dus de doorsnede der werken verzwaard worde naar mate men het hoofdpunt nadert. Indien de voorwaarts gelegene schansen van eene zware doorsnede waren, en niet genoegzaam door de volgende bestreken konden worden, dan zouden zij eene voordeelige schuilplaats voor den vijand kunnen worden.

Kleine- of landsteden. — Na alvorens de standplaats der stad en van het omliggend veld opgenomen te hebben, zal men met eene naauwkeurige oplettendheid den staat der muren en der poorten bezigtigen, zoo wel als die der gebouwen die tegen de stad, of hare wallen, aanstaan.

Men zal beginnen met alles wat, onder het bereik van het geweer, 's vijands aantogt kan begunstigen, of dekken, te sloopen (*); bij aldien er eenig voordeelig punt is dat uit de stad bestreken kan worden, dan zal men hetzelve als eene voorschans behouden, en daardoor den vijand van de stad trachten te verwijderen; vervolgens zal men de stad op zich zelve zoeken te versterken.

De tijd waarover men beschikken kan, het getal manschappen 't welk men onder zijn bevel heeft en de aangelegenheid van den post zullen doen be-

---

(*) Dit is van veel gewigt. De stad *Zierikzee* is in het begin van den bevrijdings oorlog tegen Spanje twee malen genomen door behulp van eenen grooten hoop asch en vuilnis die tegen den stadswal aanlag en waar van de aanvallers zich meester maakten, en de stad door hun vuur konden bestrijken. (*Vertaler.*)

bepalen, hoe veel poorten men voor het gebruik zal behouden, en op welke wijze men haar zal verdedigen. Indien er vaarten, of groote waterloozingen enz., door de stadsmuur loopen, dan moet men de uitgangen daarvan sluiten met traliën of hekken; deze openingen moet men wel in acht nemen.

Indien de ringmuur beschadigd is zal men dien trachten te herstellen en men zal de bressen stoppen met balken, vriesche ruiters enz.; men zal verscheiden rejen schietgaten doorslaan in de muren, vooral in de torens en uitspringende hoeken; men zal daaronder voetbanken en stellagien maken.

De gracht om de stad zal schoon gemaakt en met paalwerk en stormpalen voorzien worden; indien er geene gracht bestond dan moet men er eene trachten te graven, en de aarde in eene glooijing tegen den voet der muur opwerpen. Deze voorzorg kan oude muren tegen het geweld van het geschut beveiligen.

Wanneer er kleine rivieren, vijvers of beken zelfs in de nabijheid der stad gevonden worden, dan kan men er zich van bedienen tot het vullen der stadsgrachten met water, of tot het maken eener overstrooming langs de grootst mogelijke uitgestrektheid des omtreks. Het geschut moet geplaatst worden op de punten die het meest voor den aanval bloot staan; men zal aldaar vlakke beddingen en schouderweringen aanleggen.

Indien er huizen te digt bij den wal staan, zal men dezelve om ver halen, want in geval de vijand deze in den brand schoot dan zoude de verdediging van den wal ondoenbaar worden. Nogtans kan men volstaan met er de daken af te nemen, en de zolders met mest of aarde te beleggen; op de zijden naar den vijand maakt men eene borstwering, om er eenige scherpschutters achter te plaatsen; daar en boven moet men bij zulke gelegenheden eenige vaten, met water gevuld, in de nabijheid hebben, ten einde den voortgang van den brand te stuiten. De hoekhuizen der straten bij de poorten zullen met schietgaten voorzien worden. De voornaamste straten moet men, op verschillende plaatsen, afdammen, door dwarswallen met grachten gedekt en met voetbanken voorzien. Men zal alleen langs de huizen smalle gangen behouden. De huizen langs de straten die naar de kerk of het stadhuis geleiden, zullen allen met schietgaten doorgeslagen worden, en de gevels dergenen die rond de markt staan, alwaar men zijne laatste verdediging gevestigd heeft, moeten weggebroken worden, zoo dat het binnenste dier huizen open en ondekt is, ten einde den vijand te beletten zich daar in te nestelen. Wanneer men tijd heeft dan voegt men bij deze verweringsmiddelen nog fladdermijnen en ondergegraven bomben, die men aansteekt door middel van lont door de borstwering henen te leggen; men moet zorgen dat deze goed droog blijven. Het kasteel, de kerk of het stadhuis zal versterkt worden, en dienen tot binnen schuilplaats of laatste toevlugtsoord (*reduits*) (*.) Van deze gebouwen maakt men het wapenhuis en de stapelplaats van krijgs- en mondbehoeften. Al de straten die men niet heeft willen of kunnen, in staat van verdediging stellen, zullen gestopt of met vergravingen doorsneden worden, om den vijand op te houden; op deze toegangen zal men slechts waarschuwings posten houden.

Wij zullen in geene bijzonderheden meer treden van de middelen om landsteden te versterken; deze plaatsen vereischen zoo veel werkzaamheid, zoo veel vindingrijkheid dat men nimmer alle voorvallen kan vooruit zien. Het zal er meest al op aan komen om oude wallen te herstellen, oude muren tegen het geweld van het geschut te beveiligen door opgeworpen dekkende werken, die men van de uitdieping der grachten doet voortkomen. Aardhopen kunnen zelfs voor muren dienen, hetzij door dezelve steil aftegraven, hetzij door dezelve met allerlei hindernissen te bedekken; zoo moet ook de ruimte tusschen den aanvaller en den verdediger door eene menigte vergravingen, door overstroomingen en andere beletselen, ontoegankelijk gemaakt worden. Men zal den omtrek der stad bezetten met voorwerken,

wier

(*) In 1813 heeft de Generaal *Lapoype*, bevelhebber van *Wittenberg*, schoon verraden zijnde, zich nog in het stadhuis zelve verdedigd en aldaar zijn verdrag gesloten.

wier toegang gemakkelijk voor den verdediger, doch ongenaakbaar voor den aanvaller zal zijn. Deze werken moeten vooral aangelegd worden voor eene werkdadige verdediging, en zoodanig dat zij den tegen-aanval (*retour offensiff*) begunstigen.

Hoe oppervlakkig de opgegeven versterking ook wezen mag, geeft zij nogtans zekere hulpmiddelen aan de hand, aan degenen die er op den behoorlijken tijd gebruik van weten te maken: tot het dekken van eenen aftogt; het verzekeren der winterkwartieren en kantonnementen; tot het onderhouden en beschermen der gemeenschap voor een leger dat zich van de grenzen verwijderd. In 1761, viel het leger der bondgenooten onverhoeds op de winterkwartieren der franschen aan; de *graaf van Narbonne* bezettede de kleine stad *Fritslar*, die slechts door eenen ouden muur, zonder wal, omringd was; hij verdedigde zich daar in, hield gedurende vijf dagen vol, en het leger werd gered.

Het beleg van *Saragossa*, de verdediging van den generaal *Rampon* in de schans van *Montenotte*, die van den generaal *Guieux*, in het landhuis bij *Salo*, en duizend andere even merkwaardige voorbeelden, toonen onwedersprekelijk aan van hoe veel gewigt eene welberaamde overeenkomst van veldverschansingen met de taktische en strategische bewegingen eens legers, voor het welgelukken van den veldtogt kan zijn.

4e. Boek.

In de voorgaande boeken heb ik getracht de geschikste gronden tot het inrigten en oefenen van goede ligte infanterie aan te geven; bij de voorschriften in dit boek wordt de baan ruimer; nu moeten wij deze korpsen bij het leger brengen en hen laten zamenwerken tot de uitvoering van den kleinen oorlog.

Alhoewel in de tegenwoordige wijze van oorlogen, de jagers minder gelegenheid gegeven wordt om hunne werkzaamheid aan den dag te leggen, en zij minder kansen hebben om voordeelen te behalen, zoo is nogtans het veld, 't welk voor hunnen moed en bekwaamheid openstaat, nog zeer groot, wanneer men de moeijelijkheden, aan hunnen dienst verknocht in aanmerking neemt.

In het tegenwoordig oorlogstelsel is het van belang voor ieder leger, om de uitbreiding zijner stelling, zoo wel als zijne aanvallende of verwerende bewegingen verborgen te houden; de aandacht der ligte troepen moet dus voornamelijk daarop werkzaam zijn. Dewijl de meeste gevechten en veldslagen, in de tegenwoordige oorlogen, *ontmoetingen* zijn, dat is te zeggen, gedurende eenen aan- of aftogt geleverd worden; zoo kunnen de ligte troepen niet genoeg zorgen, dat zij het veld voor- en zijdewaarts der kolonnes wel opnemen en ontdekken; want het is naar hunne berigten, dat de generaal, de kolonne geleidende, zijne bewegingen moet uitvoeren.

De bewegingen van bivouakkerende en kantonnerende legers zijn veel gemakkelijker bedekt te houden (gelijk wij boven gezien hebben) dan bij de oude taktiek; daarom moeten de ligte troepen ook veel waakzamer zijn om den vijand niet uit het oog te verliezen; hij konde anders wel onvoorziens op de stellingen, of de troepen die zij moeten beschermen, aanvallen.

Dienvolgens is de stellige en volledige kennis van den vijand, en het veld in alle deszelfs verschillende betrekkingen, de eenigste grondregel tot den dienst der ligte troepen: en wel van den onder-officier af tot aan den generaal toe; want deze kennis alleen bepaald de bewegingen der ligte troepen, zoo wel der patrouilles als der geheele voorhoede.

Er zijn drie wijzen om kennis van de vijandelijke stelling te bekomen, en om zijne bewegingen te ontdekken en na te gaan.

Ten 1e. door de overloopers, de krijgsgevangenen of de reizigers.

Ten 2e. Door spionnen.

Ten 3e. Door veld-ontdekkingen.

De uitslag van geweldadige veld-ontdekkingen, zal altoos zeer onvoldoende zijn, indien men er niet bijvoegt de berigten die men door vertrouwde spionnen en door overloopers, gevangenen en reizigers ontvangt.

Het is dus van groot belang, dat men de eerste wel leiden en de anderen wel ondervragen kan; de regelen hieromtrent in acht te nemen zijn de volgende:

§ 1.

Onderzoek der krijgsgevangenen, overloopers, en reizigers.

De officieren en onder-officieren, die in het geval komen van diergelijk onderzoek te moeten doen, kunnen er niet te veel zorg en oplettendheid aan besteden.

Een wel ingerigt onderzoek brengt tot eene stellige kennis van het vijandelijke leger, van deszelfs bewegingen, of de strekking zijner kolonnes. Het zoude allernuttigst wezen van in den aanvang van iederen veldtogt de verdeeling der vijandelijke korpsen en derzelver slag-orde aan de troepen tot de voorhoede bestemd te doen kennen.

Men moet hen, bij voorbeeld, zeggen; het vijandelijke leger bestaat uit zoo vele legerkorpsen, onder het bevel van maarschalken, of luitenant-generaals; deze legerkorpsen zijn zamengesteld uit zoo veel divisien voetvolk en ruiterij, die wederom verdeeld zijn in brigades, ieder van zoo vele regimenten; deze regimenten worden onderscheiden door hunne nommers, of door de namen der gewesten, of door de namen der bevelhebbers, enz. (G).

Wanneer er een overlooper, gevangene of reiziger aankomt dan zal men hem vragen:

Ten 1e. Het nommer, of den naam van zijn regiment; de sterkte daarvan.

Ten 2e. Tot welke brigade hij behoort; wie dezelve aanvoert.

Ten 3e. Tot welke divisie die brigade wordt gerekend; den naam der divisie-generaal.

Ten 4e. Van welk legerkorps die divisie een gedeelte uitmaakt; mitsgaders den naam en den rang van den bevelvoerenden generaal, en waar zijn hoofdkwartier is.

Ten 5e. Of het regiment, de brigade, of de divisie gekantonneerd, gelegerd of gebivouakkeerd ligt; indien het korps eene stelling heeft, moet men vragen: of hetzelve vele voorposten heeft, of het wel gedekt, en eindelijk, of het verschanst is.

Ten 6e. Welke zijn de leger-korpsen, of divisien, die regts en links van het korps, waar toe hij behoort, gelegen zijn; hoe verre die alle er van zijn verwijderd?

Ten 7e. Waar hij zijn regiment, zijne brigade verlaten heeft? (indien het een overlooper uit een kantonnement, of een gevangene die onder het overbrengen van bevelen, genomen is) of dit korps troepen afgezonden heeft? of hetzelve versterking wacht?

Ten 8e. Of er bevelen waren gegeven tot uitvoering van eene aanstaande beweging, of er voorbereidselen toe gemaakt waren?

Ten 9e. Wat of de laatste dag- of legerorders bevatten?

Ten 10e. Welke geruchten er in het leger in omloop zijn?

Ten 11e. Of de levensmiddelen overvloedig zijn? waar of de verzamel- en stapelplaatsen zijn?

Ten 12e. Of er vele zieken zijn? waar het groot hospitaal, waar de leger-hospitalen (*ambulances*) zijn?

Wanneer het een overlooper of gevangene is, die zijn korps, gedurende dat het in beweging was, verlaten heeft, dan zal men hem vragen:

1e. Welke strekking volgde de kolonne?

2e. Was hare beweging op zich zelven, of met anderen in zamenhang?

3e. Tot welke plaats de kolonne moest voortrukken?

4e. Was de kolonne uit één wapen zaamgesteld, of wel vermengd?

Indien de gevangene, of overlooper tot de ruiterij behoort, gaat men aldus voort:

1e. Zijn de paarden van het regiment in goeden staat?

2e. Zijn er vele nieuw aangekomen paarden?

3e. Zijn er vele nieuw aangeworven ruiters?

4e. Zijn er vele zieke paarden, of buiten staat om dienst te doen?

5e. Is het voeder overvloedig? zijn de landstreken, waar het leger ligt, toereikende om dat te leveren, of laat men het van elders komen

Aan een kanonnier vraagt men ook:

1e. Waar is het groot park? is er belegerings geschut bij?

2e. Waar zijn de stapelplaatsen?

3e. Waar is het klein park?

4e. Hoe veel stukken heeft de divisie, waar zijne batterij toe behoort in haar gevolg? van welk kaliber en welke soort van geschut? zijn de buskruidwagens en kisten der voorwagens wel voorzien?

5e. Zijn de bespanningen in goeden staat?

Dit zijn de hoofdpunten, waarvan men de leiding moet volgen bij het ondervragen der gevangenen en overloopers. Men moet niet verwachten, dat de antwoorden bestendig, juist en naar waarheid zullen zijn; sommige zullen uit onwetendheid niet voldoende kunnen antwoorden; andere, uit listigheid of om zich te laten gelden, zullen zeggen hetgeen men verlangt, of wel, zij zullen niets van de waarheid zeggen. Maar ten einde hen te verstrikken, zal men onverhoeds en verschillende reizen dezelfde vragen doen, om hunne laatste antwoorden met de eerste te vergelijken.

Men zal den bevelhebber der voorhoede een uitdrukkelijk verslag doen van dit onderzoek; men zal er bijvoegen, de aanmerkingen die men maakt op den graad van vertrouwen welke de gevangene of overlooper verdient; dewijl het waarschijnlijk is, dat de generaal, door zijne spionnen, zekere berigten zal hebben over de bewegingen des vijandelijke legers, zoo zullen zijne eigen tijdingen, met dit verslag overeengebragt, hem in staat stellen van zoo al niet de waarheid geheel en al te raden, nogtans genoegzame aanwijzigingen te erlangen om de waarschijnlijke bewegingen des vijands te kennen, of om zijne verspieders nieuwe onderrigtingen te geven.

Reizigers. — Wat de reizigers aangaat, die, het zij te voet, te paard, of in rijtuigen van des vijands zijde afkomen, het is niet waarschijnlijk, dat men iets van belang van hun zal horen; want de vijand zoude hen niet door hebben laten gaan, indien hij voorbereidselen, of bewegingen maakte, die hij wilde verbergen.

Men zal hen dus slechts vragen:

1e. Hunnen naam en hun paspoort?

2e. Van waar zij komen en waar zij heen willen gaan?

3e. Of zij troepen ontmoet hebben die in aantogt waren; derzelver soort, en ongeveer hun getal (*)?

4e. Hoe

(*) Wat de sterkte der kolonnen aangaat, zoo zal men dezelve het best na kunnen gaan, wanneer men vraagt: hoe veel tijd hij noodig heeft gehad om die kolonne voorbij te gaan, of te rijden.

4e. Hoe vele troepen zij gehoord hebben, dat er waren in de groote steden waar zij doorgekomen zijn, of vernacht hebben?

5e. Of deze troepen in goeden staat waren, of er zich zieken bij bevonden, of zij nieuw aangeworven manschappen verwachtende waren?

6e. Of de dorpen, waar door zij gekomen zijn, vol troepen waren?

7e. Of de vijandelijke voorposten digt bij elkander liggen; of er achter de voorste schakel voetvolk of geschut was om hun te ondersteunen, eindelijk den afstand tusschen dezen onderstand en de voorposten?

8e. In welken staat de bruggen en wegen zijn; of de vijand dezelve hersteld; of hij bezig is met zich te verschansen; of er reeds eenige plaatsen waar zij doorgekomen zijn, verschanst waren?

9e. Of de levensmiddelen duur en zeldzaam zijn in de landen door den vijand bezet; of de boeren veel lijden, of zij hun vee behouden hebben; of de vijand zulks niet verzameld had?

10e. Eindelijk, welke de algemeene geruchten zijn; wat de nieuwspapieren des vijands inhouden; welke dagteekening het laatste dagblad had dat zij gelezen hadden. (*)

Als

(*) Deze bijzonderheden doen genoegzaam zien hoe noodzakelijk het is, dat de officieren der ligte troepen vreemde talen kunnen spreken: want welk nut kan een officier op de voorposten aanbrengen, indien hij de

Als de bevelhebber van den post, dit verhoor geeindigd en opgeschreven heeft, moet hij hetzelve verzegelen en door eenen bode, die de gevangene, overlooper, of reiziger mede voert, verzenden naar den bevelhebber van het gedeelte der voorhoede waartoe zijn post behoort. Deze begint het verhoor op nieuw, vergelijkt hetzelve met het eerste, en maakt er zijn verslag over aan den generaal, tot wien hij de personen, die hem toegezonden zijn, laat overbrengen.

Deze ondervragingen vereischen veel bedaardheid en aandacht; want dikwijls kan men hier door spionnen ontdekken.

Indien zij zich in hunne antwoorden verward hebben, en men bedreigingen en gestrengheid ter goeder uur weet te gebruiken, dan kan men hen dikmaals overhalen tot de bekentenis hunner voornemens en ontdekken, tot welk einde de vijand hen heeft gezonden.

Over de Spionnen.

Welk eene werkzaamheid men ook heeft in het maken van patrouilles en het zenden van veldontdekkingen, zoo kan men nogtans door deze middelen alleen geene genoegzame kennis verkrijgen

---

de taal van het volk, waar tegen hij oorlog voert, niet verstaat. Men moest dus een ieder, die in de ligte infanterie wenschte te dienen, onderwerpen aan een naauwkeurig onderzoek in de vreemde talen.

gen van hetgeen er in het vijandelijke leger omgaat, indien men hetzelve niet van binnen door spionnen laat opnemen en gadeslaan. Om goede spionnen te vinden, moeten de afgezondene officieren en onderofficieren in de kantonnementen, die zij bezetten, onderzoek doen naar menschen die maagschap, vrienden, of andere betrekkingen hebben in de landstreken, waar de vijand ligt; door goede behandelingen, geschenken en geld moet men hen trachten te bewegen, om lieden aan des vijands zijde, die zij denken te kunnen vertrouwen, over te halen tot het geven van berigten; men begint gemeenschap met hen te houden door briefwisseling, of noch beter mondelings, indien dit kan geschieden; men beproeft hunne bekwaamheid en trouw door hen aanvankelijk eene zending van weinig belang op te leggen en waar voor men hen beloont, naar de wijze waarop zij zich van dezelve gekweten hebben.

Maar hoe veel vertrouwen men ook aan een spion denkt te kunnen schenken, men moet zich wel wachten, van hem zelfs het minste voornemen, dat men naar zijn berigt zoude nemen, te doen kennen. Men moet niet denken, dat het zeer gemakkelijk is, een onderrigt voor spionnen op te geven; men moet vooral de verstandelijke vermogens des persoons, welke men wil gebruiken, in acht nemen, ten einde hem niet eenen last op te leggen die boven zijn vermogen is, en die dan ook slechts een verward en onzeker berigt zoude te weeg brengen. Men moet ook de aandacht der spionnen niet te veel vergen; het is onmogelijk dat zij alles even naauwkeurig onderzoeken; het konde gebeuren dat zij juist verwaarloosden hetgeen men het meest behoefde te weten: het is dus het beste van er verscheidene te gelijk in werking te stellen, aan ieder eene bijzondere taak opleggende. Zoo zoude men bij voorbeeld aan den eenen aanbevelen, het waarnemen der wegen in deze strekking; aan een' tweeden in eene andere strekking; een derde zoude moeten vernemen naar het getal troepen, welke in dit of dat dorp geplaatst zijn; dit kan gemakkelijk geschieden, want gewoonlijk worden de troepen gelijkelijk bij de inwoners van een dorp ingedeeld. Het is nogtans onmogelijk alle voorvallen voor het onderrigt van spionnen op te geven; zij hangen te veel af van de omstandigheden (*).

Aan-

(*) » Als de zaak van eenig belang is, dan moeten er verscheidene spionnen gebruikt worden; maar zij moeten elkander niet kennen. Men moet heimelijk met hen omgaan, hen dikwijls onderhouden over zaken waarin men weinig belang stelt, om te kunnen oordeelen over hunne bekwaamheid; men moet hen zelven laten bespieden, na hun te hebben laten gaan om te zien, of zij niet dubbeld dienen; hetgeen dikwijls gebeurt; en wanneer, na de verschillende berigten van hen allen gehoord te hebben, men zeker denkt te kunnen zijn, dat zij de waarheid gesproken hebben, moet men hen nog afzonderlijk in zekerheid

Aanduidingen.

Het onderzoek der gevangenen, overloopers en reizigers, de berigten zelfs der spionnen zijn niet voldoende om de bewegingen en handelingen der ligte troepen te regelen; men moet daar de kennis van de gewoonten en gebruiken des vijands bij voegen. Wanneer men deze met aandacht naar wil gaan, dan zal men ze in den tijd van eenige weken zeer wel kennen.

De nieuwe wijze van oorlogen heeft het getal der aaanduidingen zeer verminderd... Toen men zich legerde kon men de afzendingen van troepen en derzelver strekking bemerken aan het opvliegen van stof; hierdoor kon men ook het aankomen van den toevoer te weten krijgen.

Wanneer men het uur kende waarop in eene legerplaats gewoonlijk gekookt werd, dan kon men weten wanneer het leger eene beweging in den zin had; naardien in dat geval meest al vroeger werd gekookt. De wijze van kantonneren heeft alle deze teekenen doen ophouden.

Voorheen deden de oostenrijkers hunne voornemens tot eenen aanval kennen door des daags te voren eene groote veldontdekking te doen.

Deze

» houden; wanneer het is om eene onderneming uitte-
» voeren, moet men hen daar ook afzonderlijk henen
» voeren, hen dikwijls ondervragen en zien, of zij in
» hunnen berigten overeenkomen."

Memoires de Feuquieres.

Deze veldontdekkingen, waarin men zijne magt ten toon spreidt, zijn nogtans dikwijls niet anders dan voorbereidselen tot eenen aftogt, en men schijnt zich tot den aanval gereed te maken, alleen om den vijand te misleiden en des nachts ongehinderd te kunnen aftrekken; het geen men ook gerust zal doen indien de ligte troepen hunnen dienst, zonder doorzigt verrigtende, de bewegingen des vijands niet wisten te onderscheiden; want het leven en gedruis dat zij in de vijandelijke kantonnementen gewaar worden schijnen dikwijls de gewaande voornemens tot den aanval te bevestigen.

Zie hier de voornaamste aanduidingen welke kunnen leiden tot de kennis der vijandelijke voornemens.

Wanneer men te weten krijgt dat er schoenen aan de troepen zijn uitgegeven; wanneer men hoort of gewaar wordt dat zij hunne wapenen schoon maken en in staat stellen; wanneer men weet dat zij slachtvee rondom de kantonnementen verzamelen; dan kan men er gewis op doorgaan dat er eene beweging zal plaats hebben.

Het uur waarop men aangevallen wordt is insgelijks eene zekere aanduiding van de bewegingen die er op zullen volgen. Is het eenen algemeenen aanval langs de geheele linie, dan zal de vijand met het aanbreken van den dag beginnen, ten einde den ganschen dag voor zich te hebben tot het doorzetten zijner behaalde voordeelen, of het bewerken van zijnen aftogt; komt de vijand in den namiddag aanvallen, dan heeft deze beweging slechts eene veldontdekking ten doel; maar is deze veldontdekking een voorteeken tot eenen aanval des anderen daags, of is het slechts eene schijnbare beweging om ons te doen gelooven dat hij voort wil rukken, terwijl men daar door den aftogt zoekt te dekken? dit is niet gemakkelijk in het eerste oogenblik te onderscheiden.... Nogtans zullen de kracht, de aandrang der veldontdekking, en de beweging die daarop volgen, eenige zekerheid kunnen geven aangaande de voornemens des vijands. Indien de vijand na zulk eene veldontdekking voor de toegangen die hij op het veld heeft kunnen winnen, blijft post houden, dan is het waarschijnlijk dat hij des anderen daags de beweging, waarvan deze veldontdekking de aanvang is geweest, wil voortzetten; maar indien hij in zijne oude stellingen terug trekt, in plaats van in het veld te blijven, dan is de veldontdekking aangelegd om eene achterwaartsche beweging te verbergen, of om de aandacht naar dit punt te lokken, en anderen te doen verwaarloozen. De werkzaamheid der patrouilles moet hier dienen om de ware oogmerken des vijands te onderscheiden. Maar welk ook het voornemen kan zijn, 't welk door eene namiddag veldontdekking verborgen wordt, moet de officier der voorhoede zijne waakzaamheid en aandacht verdubbelen, ten einde in staat te zijn, het zij tot het gebruik maken van eene rugwaartsche beweging des vijands, om hem te vervolgen, het zij wanneer hij eenmaal van deszelfs ontwerp van aanval wel onderrigt is, deze afteslaan, of er de gevolgen van voortekomen.

Bij de russische troepen kan men veronderstellen dat zij eenig krijgskundig voornemen hebben, wanneer de patrouilles zich geregeld en veelvuldig in dezelfde strekking opvolgen; vooral wanneer het russisch leger eenigen tijd in dezelfde stelling is gebleven. Nogtans kan het taktisch doel van deze beweging alleen door het strategisch geheel van het groot ontwerp van den veldtogt ontdekt worden; want de levendigheid in het patrouilleren duidt slechts eene beweging in het algemeen aan.

De overloopers zijn het beste middel om tijding van een pruissisch leger te bekomen; want dit is zoo wel bewaakt dat men bezwaarlijk eenige andere aanduidingen zoude vinden; de dienst der voorposten is zoodanig geregeld dat men het getal der patrouilles, of hare werkzaamheid, niet behoeft te vermeerderen om eene beweging voor te bereiden, of te verbergen. Het oostenrijksche leger is, op eenige kleinigheden na, met het pruissische gelijk te stellen.

De franschen hebben eigenlijk geenen voorposten dienst en ook geene schijnbare gewoonten die hunne voornemens verraden kunnen.

Men kan de strekking, door eene kolonne gevolgd, gemakkelijk kennen door aandacht te geven op de weerkaatsing der zonnestralen op de geweren. Wanneer deze weerkaatsing regt op den aanschouwer toekomt, dan trekt de kolonne voorwaarts; wanneer zij onzeker, ongelijk is en bij oogenblikken verdwijnt, dan trekt de kolonne af.

De streek waar de wind uit voortkomt in acht nemende kan het stof, bij afwezendheid der zon, insgelijks de rigting der kolonne aanduiden. Nogtans moet men zich toeleggen om het stof, dat veroorzaakt wordt door eene kolonne rijtuigen, wel te onderscheiden van dat 't welke voortkomt uit de beweging eener kolonne troepen, of van eene kudde vee; dit is van aanbelang om geene verkeerde berigten te geven en valsche wapenkreeten te veroorzaken.

Topographie, of kennis van het veld.

Welke berigten men ook van den vijand moge ontvangen hebben, hoe sterk ook de magt zij waarover men beschikken kan, nogtans zijn alle ondernemingen, hoe ook genaamd, in hare uitvoering afhankelijk van de kennis welke men heeft van het veld waarop men werken moet.

Deze kennis dus de grondslag van alle krijgskundige verrigtingen zijnde, kan niet genoeg betracht en doorgrond worden. Niettegenstaande men in het opnemen en maken van landkaarten tot eenen hoogen trap van volmaaktheid is gekomen, moet men niet denken dat deze kaarten volstaan kunnen voor een' officier der ligte troepen.

De

Als de bevelhebber van den post, dit verhoor geeindigd en opgeschreven heeft, moet hij hetzelve verzegelen en door eenen bode, die de gevangene, overlooper, of reiziger mede voert, verzenden naar den bevelhebber van het gedeelte der voorhoede waartoe zijn post behoort. Deze begint het verhoor op nieuw, vergelijkt hetzelve met het eerste, en maakt er zijn verslag over aan den generaal, tot wien hij de personen, die hem toegezonden zijn, laat overbrengen.

Deze ondervragingen vereischen veel bedaardheid en aandacht; want dikwijls kan men hier door spionnen ontdekken.

Indien zij zich in hunne antwoorden verward hebben, en men bedreigingen en gestrengheid ter goeder uur weet te gebruiken, dan kan men hen dikmaals overhalen tot de bekentenis hunner voornemens en ontdekken, tot welk einde de vijand hen heeft gezonden.

Over de Spionnen.

Welk eene werkzaamheid men ook heeft in het maken van patrouilles en het zenden van veldontdekkingen, zoo kan men nogtans door deze middelen alleen geene genoegzame kennis verkrijgen

---

de taal van het volk, waar tegen hij oorlog voert, niet verstaat. Men moest dus een ieder, die in de ligte infanterie wenschte te dienen, onderwerpen aan een naauwkeurig onderzoek in de vreemde talen.

gen van hetgeen er in het vijandelijke leger omgaat, indien men hetzelve niet van binnen door spionnen laat opnemen en gadeslaan. Om goede spionnen te vinden, moeten de afgezondene officieren en onderofficieren in de kantonnementen, die zij bezetten, onderzoek doen naar menschen die maagschap, vrienden, of andere betrekkingen hebben in de landstreken, waar de vijand ligt; door goede behandelingen, geschenken en geld moet men hen trachten te bewegen, om lieden aan des vijands zijde, die zij denken te kunnen vertrouwen, over te halen tot het geven van berigten; men begint gemeenschap met hen te houden door briefwisseling, of noch beter mondelings, indien dit kan geschieden; men beproeft hunne bekwaamheid en trouw door hen aanvankelijk eene zending van weinig belang op te leggen en waar voor men hen beloont, naar de wijze waarop zij zich van dezelve gekweten hebben.

Maar hoe veel vertrouwen men ook aan een spion denkt te kunnen schenken, men moet zich wel wachten, van hem zelfs het minste voornemen, dat men naar zijn berigt zoude nemen, te doen kennen. Men moet niet denken, dat het zeer gemakkelijk is, een onderrigt voor spionnen op te geven; men moet vooral de verstandelijke vermogens des persoons, welke men wil gebruiken, in acht nemen, ten einde hem niet eenen last op te leggen die boven zijn vermogen is, en die dan ook slechts een verward en onzeker berigt

rigt zoude te weeg brengen. Men moet ook de aandacht der spionnen niet te veel vergen; het is onmogelijk dat zij alles even naauwkeurig onderzoeken; het konde gebeuren dat zij juist verwaarloosden hetgeen men het meest behoefde te weten: het is dus het beste van er verscheidene te gelijk in werking te stellen, aan ieder eene bijzondere taak opleggende. Zoo zoude men bij voorbeeld aan den eenen aanbevelen, het waarnemen der wegen in deze strekking; aan een' tweeden in eene andere strekking; een derde zoude moeten vernemen naar het getal troepen, welke in dit of dat dorp geplaatst zijn; dit kan gemakkelijk geschieden, want gewoonlijk worden de troepen gelijkelijk bij de inwoners van een dorp ingedeeld. Het is nogtans onmogelijk alle voorvallen voor het onderrigt van spionnen opte geven; zij hangen te veel af van de omstandigheden (*).

(*) » Als de zaak van eenig belang is, dan moeten » er verscheidene spionnen gebruikt worden; maar zij » moeten elkander niet kennen. Men moet heimelijk met » hen omgaan, hen dikwijls onderhouden over zaken » waarin men weinig belang stelt, om te kunnen oordeelen over hunne bekwaamheid; men moet hen zelven » laten bespieden, na hun te hebben laten gaan om te » zien, of zij niet dubbeld dienen; hetgeen dikwijls » gebeurt; en wanneer, na de verschillende berigten » van hen allen gehoord te hebben, men zeker denkt » te kunnen zijn, dat zij de waarheid gesproken heb» ben, moet men hen nog afzonderlijk in zekerheid » hou-

Aanduidingen.

Het onderzoek der gevangenen, overloopers en reizigers, de berigten zelfs der spionnen zijn niet voldoende om de hewegingen en handelingen der ligte troepen te regelen; men moet daar de kennis van de gewoonten en gebruiken des vijands bij voegen. Wanneer men deze met aandacht naar wil gaan, dan zal men ze in den tijd van eenige weken zeer wel kennen.

De nieuwe wijze van oorlogen heeft het getal der aaanduidingen zeer verminderd... Toen men zich legerde kon men de afzendingen van troepen en derzelver strekking bemerken aan het opvliegen van stof; hierdoor kon men ook het aankomen van den toevoer te weten krijgen.

Wanneer men het uur kende waarop in eene legerplaats gewoonlijk gekookt werd, dan kon men weten wanneer het leger eene beweging in den zin had; naardien in dat geval meest al vroeger werd gekookt. De wijze van kantonneren heeft alle deze teekenen doen ophouden.

Voorheen deden de oostenrijkers hunne voornemens tot eenen aanval kennen door des daags te voren eene groote veldontdekking te doen.

Deze

» houden; wanneer het is om eene onderneming uitte» voeren, moet men hen daar ook afzonderlijk henen » voeren, hen dikwijls ondervragen en zien, of zij in » hunnen berigten overeenkomen."

Memoires de Feuquieres.

Deze veldontdekkingen, waarin men zijne magt ten toon spreidt, zijn nogtans dikwijls niet anders dan voorbereidselen tot eenen aftogt, en men schijnt zich tot den aanval gereed te maken, alleen om den vijand te misleiden en des nachts ongehinderd te kunnen aftrekken; het geen men ook gerust zal doen indien de ligte troepen hunnen dienst, zonder doorzigt verrigtende, de bewegingen des vijands niet wisten te onderscheiden; want het leven en gedruis dat zij in de vijandelijke kantonnementen gewaar worden schijnen dikwijls de gewaande voornemens tot den aanval te bevestigen.

Zie hier de voornaamste aanduidingen welke kunnen leiden tot de kennis der vijandelijke voornemens.

Wanneer men te weten krijgt dat er schoenen aan de troepen zijn uitgegeven; wanneer men hoort of gewaar wordt dat zij hunne wapenen schoon maken en in staat stellen; wanneer men weet dat zij slachtvee rondom de kantonnementen verzamelen; dan kan men er gewis op doorgaan dat er eene beweging zal plaats hebben.

Het uur waarop men aangevallen wordt is insgelijks eene zekere aanduiding van de bewegingen die er op zullen volgen. Is het eenen algemeenen aanval langs de geheele linie, dan zal de vijand met het aanbreken van den dag beginnen, ten einde den ganschen dag voor zich te hebben tot het doorzetten zijner behaalde voordeelen, of het bewerken van zijnen aftogt; komt de vijand in den namiddag aanvallen, dan heeft deze beweging slechts eene veldontdekking ten doel; maar is deze veldontdekking een voorteeken tot eenen aanval des anderen daags, of is het slechts eene schijnbare beweging om ons te doen gelooven dat hij voort wil rukken, terwijl men daar door den aftogt zoekt te dekken? dit is niet gemakkelijk in het eerste oogenblik te onderscheiden.... Nogtans zullen de kracht, de aandrang der veldontdekking, en de beweging die daarop volgen, eenige zekerheid kunnen geven aangaande de voornemens des vijands. Indien de vijand na zulk eene veldontdekking voor de toegangen die hij op het veld heeft kunnen winnen, blijft post houden, dan is het waarschijnlijk dat hij des anderen daags de beweging, waarvan deze veldontdekking de aanvang is geweest, wil voortzetten; maar indien hij in zijne oude stellingen terug trekt, in plaats van in het veld te blijven, dan is de veldontdekking aangelegd om eene achterwaartsche beweging te verbergen, of om de aandacht naar dit punt te lokken, en anderen te doen verwaarloozen. De werkzaamheid der patrouilles moet hier dienen om de ware oogmerken des vijands te onderscheiden. Maar welk ook het voornemen kan zijn, 't welk door eene namiddag veldontdekking verborgen wordt, moet de officier der voorhoede zijne waakzaamheid en aandacht verdubbelen, ten einde in staat te zijn, het zij tot het gebruik maken van eene rugwaartsche beweging des vijands, om hem te vervolgen, het zij wanneer hij eenmaal van deszelfs ontwerp van aanval wel onderrigt is, deze afteslaan, of er de gevolgen van voortekomen.

Bij de russische troepen kan men veronderstellen dat zij eenig krijgskundig voornemen hebben, wanneer de patrouilles zich geregeld en veelvuldig in dezelfde strekking opvolgen; vooral wanneer het russisch leger eenigen tijd in dezelfde stelling is gebleven. Nogtans kan het taktisch doel van deze beweging alleen door het strategisch geheel van het groot ontwerp van den veldtogt ontdekt worden; want de levendigheid in het patrouilleren duidt slechts eene beweging in het algemeen aan.

De overloopers zijn het beste middel om tijding van een pruissisch leger te bekomen; want dit is zoo wel bewaakt dat men bezwaarlijk eenige andere aanduidingen zoude vinden; de dienst der voorposten is zoodanig geregeld dat men het getal der patrouilles, of hare werkzaamheid, niet behoeft te vermeerderen om eene beweging voor te bereiden, of te verbergen. Het oostenrijksche leger is, op eenige kleinigheden na, met het pruissische gelijk te stellen.

De franschen hebben eigenlijk geenen voorposten dienst en ook geene schijnbare gewoonten, die hunne voornemens verraden kunnen.

Men kan de strekking, door eene kolonne gevolgd, gemakkelijk kennen door aandacht te geven op de weerkaatsing der zonnestralen op de geweren. Wanneer deze weerkaatsing regt op den aanschouwer toekomt, dan trekt de kolonne voorwaarts; wanneer zij onzeker, ongelijk is en bij oogenblikken verdwijnt, dan trekt de kolonne af.

De streek waar de wind uit voortkomt in acht nemende kan het stof, bij afwezendheid der zon, insgelijks de rigting der kolonne aanduiden. Nogtans moet men zich toeleggen om het stof, dat veroorzaakt wordt door eene kolonne rijtuigen, wel te onderscheiden van dat 't welke voortkomt uit de beweging eener kolonne troepen, of van eene kudde vee; dit is van aanbelang om geene verkeerde berigten te geven en valsche wapenkreeten te veroorzaken.

Topographie, of kennis van het veld.

Welke berigten men ook van den vijand moge ontvangen hebben, hoe sterk ook de magt zij waarover men beschikken kan, nogtans zijn alle ondernemingen, hoe ook genaamd, in hare uitvoering afhankelijk van de kennis welke men heeft van het veld waarop men werken moet.

Deze kennis dus de grondslag van alle krijgskundige verrigtingen zijnde, kan niet genoeg betracht en doorgrond worden. Niettegenstaande men in het opnemen en maken van landkaarten tot eenen hoogen trap van volmaaktheid is gekomen, moet men niet denken dat deze kaarten volstaan kunnen voor een officier der ligte troepen.

De ligging der steden, dorpen en vlekken is wel onveranderlijk, doch de omliggende streken zijn in een tijd verloop van tien jaren aan zoo vele veranderingen onderhevig, dat men gevaar zoude loopen van grove misslagen te begaan, indien men alleen op het zien der kaarten wilde voortgaan. Hoe juist eene kaart ook zijn moge, zoo zal een officier der ligte troepen, die afgezonden is in een dorp enz., wel doen van bij zijne eigen bemerkingen nog te voegen de aanmerkingen van lieden die de omstreken goed kennen, van dezelve op de kaart na te zien en daarop te verbeteren het geen verkeerd aangeteekend of veranderd mogt wezen in de plaatselijke ligging sedert dat de kaart gemaakt is.

De opneming van het veld, of de veldontdekking, voor en achterwaarts het front en op de zijden in de verschillende strekkingen van den aantogt, is een van de gewigtigste diensten der ligte troepen.

Zie hier bepaaldelijk het geen men het meest in acht moet nemen in de verschillende omstandigheden die op het veld kunnen voorkomen.

Bosschen. — Hunnen aard; hunne uitgestrektheid; den aard van den grond waarop zij staan; of zij digt zijn; hunne ligging met betrekking tot den weg die men gevolgd heeft om er in te komen; of er dorpen in de nabijheid zijn; of er vele wegen doorloopen, of zich daarin kruissen; van waar, en waar henen zij leiden.

Bergen. — Hunnen aard; met hout bewasschen of niet; steenachtig, rotsachtig of zandig; of zij den weg voorwaarts of in eene andere strekking bestrijken; of hunne helling steil of zacht is; of de weg, waar langs men opkomt, regt naar boven leidt, of langs de helling henen slingert; of de top vlak of met hout is bewassen; hoe groot deze vlakte is; of de daling aan de andere zijde steil is; of er zich bergen in de nabijheid bevinden die hooger zijn en hen kunnen bestrijken.

Rivieren, Beken. — Hare breedte, haren loop met betrekking tot den weg; de aard harer oevers; hoe hoog dezelve zijn; of de rivier diep in hare oevers ligt; of zij door weilanden loopt; of deze weilanden altoos toegankelijk zijn of slechts in eenen tijd van het jaar, bij strenge koude of bij groote droogte; de bruggen en doorwadingen die er binnen den afstand van een uur gaans naar boven en naar beneden gevonden worden; de namen der dorpen of plaatsen waar deze gelegen zijn.

Vlakten. — Derzelver uitgestrektheid; het getal dorpen die men er in meent gewaar te worden; de aard des velds; of het bouwlanden zijn, of dat er weilanden, vijvers, meren, of groote waterplassen gevonden worden. Men moet vooral zorgen dat een troep, die met snelheid deze velden moet doortrekken, niet onverwachts door eenige onbekende hindernis opgehouden worde, men moet dus weten op welke wijze de landen omheind zijn, en of er zeer breede slooten gevonden worden die de gedeelten onderling van een scheiden of doorsnijden.

Wegen. — Of deze regt liggen of slingeren; wat dezelve aan beide zijden beperkt, zoo ver het kanon bereiken kan; of zij niet door hoogten gedrongen worden en holle wegen maken; op welke breedte men dezelve in front kan doortrekken.

Steden. — Hare standplaats; de omliggende streken, of zij muren en poorten hebben; of men er zich in zoude kunnen verdedigen of er eene stelling van maken; welke wegen er op uit komen.

Vlekken, Dorpen. — Hunne standplaats; de omliggende streken; de plaatsing der huizen; of deze door tuinen van een gescheiden zijn, of de tuinen door heggen, muren of palen omringd zijn; hoe vele huizen er van steen gebouwd zijn en de standplaats van deze, zoo wel als die der kerk en van het kerkhof; of het kerkhof met muren omringd is, enz.

Het is intusschen ons voornemen niet hier eene lijst op te geven van alle de voorwerpen welke men moet opnemen; maar alleen om aan te toonen, op welke wijze eene veldontdekking, in eenen waren krijgskundigen zin moet ten uitvoer gebragt worden.

Bovendien bevat men ligt dat eene veldontdekking van aard verandert naar mate het doel dat men er zich mede voorstelt, en dat een veld, waar men slechts over wil trekken, niet dezelfde aandacht en zorg vereischt, als een ander, waar men eene verwerende stelling, een waarschuwings leger enz. op wil vestigen.

Berigten.

Niets vereischt meer naauwkeurigheid dan het opmaken van een verslag of berigt; men zal hiervan overtuigd wezen, wanneer men slechts bedenkt dat de opperbevelhebber, volgens dit verslag de bewegingen des ganschen legers bestuurt. Het is dus van derzelver juistheid dat het lot des legers afhangt.... welk eene verantwoordelijkheid!

Men kan niet genoeg bezorgd zijn om geene valsche tijdingen te geven, om niets te berigten dan dat men zelve gezien en verkend heeft...; maar het is niet gemakkelijk goed te zien; men moet zijne verbeelding niet laten gaan; het zoude even zoo gevaarlijk zijn door gebrek aan geestkracht te veel als door een te groot vertrouwen te weinig te zien. Al hetgeen men niet met eigen oogen gezien heeft moet men aanteekenen en voegen er bij, hoe veel vertrouwen men meent te kunnen toestaan aan de genen die deze bijzonderheden aangegeven hebben. Al deze berigten moeten ten duidelijkste en zeer leesbaar geschreven worden. Vooral moet men met de uiterste zorg acht slaan op de spelling der namen van steden, dorpen enz.; verkeerd geschreven namen kunnen in dwalingen brengen, welke, zoo zij niet noodlottig voor het leger zijn toch, altijd verlies van tijd tot tijd veroorzaken. Indien eene plaats twee namen heeft moet men die beiden melden.

Deze voorloopige kennis scheen mij onmisbaar tot goed begrip der beschouwing van den werkdadigen dienst der ligte troepen, welke in het volgend paragraaf vervat zijn.

§ 2.

Werkdadige uitoefening van den Jager-dienst.

In de voorgaande hoofddeelen hebben wij de middelen uitgelegd, welke wij *lijdelijk* zullen noemen, tot het opnemen van des vijands stelling en om zijne bewegingen en voornemens te weten; nu zullen wij hier de *werkelijke* middelen voorschrijven die in den oorlog dienen tot het ontdekken des vijands en om hem aantevallen.

Patrouilles. — Patrouilles zijn kleine benden, uitgezonden tot ontdekking van het veld waar door men trekt, of tot dekking eener genomene stelling en om van des vijands aantogt kennis te geven.

Welk ook de sterkte eener patrouille zij, dezelfde grondregelen moeten haar bestendig tot leiding dienen; eene patrouille moet nimmer te veel bijeen blijven, zij moet zich verspreiden zoo veel hare sterkte en het veld dit toelaten; nooit vergetende dat het gewigtig is (vooral voor kleine patrouilles) van niet in haar geheel opgeligt te kunnen worden.

Het onderscheid dat men in het gebruik der patrouilles moet maken eischt veel doorzigt, en het nieuwe oorlogstelsel laat niet toe dit als onverschillig te beschouwen.

Wij onderscheiden twee soorten van patrouilles; werkelijke of aanvallende patrouilles, en lijdelijke of verwerende patrouilles.

De *eerste* worden uitgezonden door eenen troep die in aantogt is, of zal komen, en dus belang stelt in het kennen der vijandelijke stellingen; zij moeten nimmer van minder dan twaalf of vijftien man zijn, en in staat wezen om, zonder een oogenschijnlijk gevaar, de vijandelijke patrouilles te kunnen aantasten, ten einde krijgsgevangenen te maken. De *tweede* zijn alleen geschikt om des vijands aantogt te ontdekken, en verwijderen zich niet ver van de voorposten; deze moeten bestaan uit twee of drie geschikte en bevattelijke menschen, welke, hoe vol moed ook, nimmer den lijdelijken of beschouwenden dienst, waartoe hunne zwakheid hen veroordeelt, uit het oog zullen verliezen. Deze patrouilles moeten vooral des nachts gebruikt worden.

Ziet hier in welke orde eene patrouille van vijftien man zal gesteld worden.

o o
o
o bevelhebber der patrouille.
o o o
o o o
o
o scherpschutter of vice korporaal (*).
o o

Patrouille van dertig man.

o o
o
o onder-officier.
o o
voorhoede.
o o
o o
o o o o o scherpschutters.
o o o o o o
o o o o o o
o korporaal.
o o

In het algemeen kan men rekenen: dat men ongeveer van een derde gedeelte tot de helft der sterk-

---

(*) Ik zoude hier een onder-officier verkiezen; want indien de bevelhebber der patrouille ongelukkig komt te ontvallen, blijft er niemand over om ze te geleiden.
(*Vertaler.*)

sterkte gebruikt tot de voor- achter- en zijdewachten. De sterkte der patrouille zal aangeven welke evenredigheid men moet aannemen; wanneer zij sterk is dan voldoet het derde gedeelte; is zij minder sterk, dan moet men de helft nemen, Men stelt twee man aan de spits, ten einde er een terug zoude kunnen gaan om berigt te geven indien dit noodig ware; terwijl de andere op zijnen post moet blijven, en het voorwerp, 't welk een berigt waardig is geacht, niet uit het oog mag verliezen. Tot dezen dienst neemt men de manschappen die het vlugste van verstand zoo wel als van ligchaam zijn.

Indien de troep sterk genoeg is dan moet men regts en links kleine patrouilles op de zijden afzenden, om de gemeenschap tusschen de voor- en achterhoede te onderhouden; daardoor kan men de voorhoede verder vooruit laten gaan en men ontdekt een grooter veld: dus is men ook minder blootgesteld aan eene onverwachte ontmoeting met den vijand.

Het is niet wel mogelijk te bepalen hoe ver de manschappen eener patrouille van elkander verwijderd moeten zijn. Dit hangt af: 1e. van de sterkte der patrouille; 2e. van het veld; 3e. van het jaargetij en het weder, en 4e. van het doel waartoe de patrouille is afgezonden; men kan zich nogtans naar de volgende regelen gedragen, namelijk: men moet zijnen togt zoo veel dekken en verzekeren als mogelijk is, zonder zich te veel te verstrooijen, want ingeval men den vijand ontmoette, zoude men in staat moeten zijn zich spoedig genoeg te verzamelen, om dadelijk een besluit te nemen. In een vlak land, waar men vrij rondom zich henen kan zien, kan men zich geruster uitbreiden dan in een doorsneden, boschof bergachtig of bedekt land, alwaar de grond duizend goede gelegenheden aan eenen werkzamen en waakzamen vijand verschaft, om zich te verbergen en hinderlagen te leggen. Het voornaamste is dat men in een' opslag van het oog het gansche veld, door de patrouille bezet, kan overzien; dus begrijpt men: dat zoo wel als de plaatselijke omstandigheden de grootte van deze uitgebreidheid kunnen verminderen of vermeerderen, ook de duisterheid van den nacht, of eene nevel, dezelve insgelijks kunnen wijzigen, naar hare meerdere of mindere dikte en ondoorzigtbaarheid.

Eene patrouille die bestemd is om den vijand te gaan overvallen, moet zijne vóór- en zijdehoede niet zoo ver verwijderen als eene die slechts gelast is den vijand of het veld te gaan ontdekken; want zij moet trachten den vijand zoo onverwacht mogelijk op het lijf te vallen; en wanneer deze voorhoede te veel vooruit was, dan zoude de vijand haar te vroeg gewaar worden en dus op zijne hoede zijn.

De manschappen aan de spits en op de zijden gesteld, moeten met aandacht regts en links omzien, dikwijls stil houden en luisteren; wanneer

zij

zij eenig geraas hooren (vooral des nachts of in bedekte en moeijelijke velden) moeten zij den onder-officier, die het naast bij hen is, gaan waarschouwen, welke alsdan berigt doet aan den bevelhebber der patrouille; dan houdt alles stil; de zijde- en achterwachten maken allen buitenwaarts front; dit is eene regel die bestendig moet worden in acht genomen zoodra als de patrouille *halt* maakt, welke de sterkte van den troep ook zij; men gaat niet weder voort eer men de oorzaak van dit geraas onderzocht heeft, of dat men heeft ontdekt wat het verdachte voorwerp was, of welk een troep men gezien heeft; men kan niet te veel voorzorgen nemen om alles te onderzoeken, zonder nogtans toetegeven aan eene verkeerde vreesachtigheid, zoo min als aan een blind vertrouwen. De manschappen aan de spits en van de zijde- en achterwachten moeten alle menschen, hen tegenkomende, aanhouden, ondervragen en tot den bevelhebber der patrouille geleiden. Wanneer men eene hoogte op de zijde der strekking ontwaart, dan zullen de buitenwachten van die zijde zich daar henen begeven en er verblijven, tot dat de patrouille voorbij is, of dat zij door andere jagers vervangen worden; bij deze gelegenheden maken zij front naar de buitenzijde.

Wanneer men op den weg eene brug ontmoet, dan behoort men dezelve met gepaste voorzigtigheid overtetrekken; men maakt halt aan deze zijde en laat de spits er overgaan om het veld voorwaarts te doorzoeken; men laat deze door eenige jagers volgen, om de zijden te bezetten; wanneer het veld opgenomen is, trekt de voorhoede over en volgt de spits, die altoos in het gezigt blijft en voorwaarts rukt; daarop volgen de zijde-wachten, en eindelijk de troep zelve. Tot meerder zekerheid zal men, indien het in vijandelijk land is, eenige onvertzaagde manschappen tot bewaking der brug achterlaten; want de vijand konde zich voor de voorhoede verscholen hebben, om het detachement te laten doortrekken en vervolgens door omwegen zich tusschen hetzelve en de brug te komen plaatsen.

Een dijk, engte of holle weg vereischt dezelfde voorzorgen; de manschappen, tot bewaring dezer doorgangen achter gelaten, moeten niet verzuimen schildwachten te plaatsen op de hoogten die de toegangen in alle rigtingen bestrijken. Alle posten, met de bewaking van eene brug of dijk belast, moeten naauwkeuriglijk vernemen naar den aard en den afstand der doorwadingen, indien het eene rivier is, of naar den aard en den bodem der moerassen, indien het een dam is enz.

Alle engten en holle wegen, op de zijden der strekking voorkomende, moeten zorgvuldig doorzocht worden; het zoude niet voorzigtig zijn verder doortegaan, zonder deze voorzorg genomen te hebben. Wanneer men een dorp door moet trekken behoort men zich daar nooit onvoorzigtiglijk in te begeven. De troep maakt dan *halt* op tweehonderd schreden afstands van den ingang; de spits alleen, door de voorhoede ondersteunt, nadert dezelve. Zoo het bij dag is, zal deze spits langs den grooten weg voortrukken, terwijl de zijde-wachten regts en links buiten het dorp omtrekken. Bij den schout, of burgemeester, aangekomen zijnde, moet een der manschappen van de spits hem ondervragen en naar den bevelhebber der voorhoede geleiden; vervolgens keert deze jager in het dorp terug, trekt hetzelve met zijne wapengezellen door en houdt stil op de hoogste plaats buiten de tegenovergestelde zijde van het dorp: hier wacht de spits de voorhoede op om zijnen weg te vervolgen; het overige der patrouille volgt alsdan.

5. Wanneer men in den nacht een dorp moet doortrekken, dan zal men in stilte het voorste huis naderen, den bewoner van hetzelve buiten doen komen en de meest noodige inlichtingen van dezen trachten te verkrijgen; slechts na deze eerste ondervraging zal men den burgemeester gaan halen.

6. Wanneer men den vijand ontmoet zal het geheele detachement zich op het hooren van het eerste schot, van welke zijde dit ook komt, vereenigen en de bevelhebber, naar de omstandigheden, besluiten om den vijand dadelijk aan-

te-

[illegible], of naar een voordeeliger veld terug te trekken, zonder nogtans de voorzigtigheid uit het oog te verliezen. Men moet eene zekere overmagt in getal, van des vijands zijde, niet altijd beschouwen als eene reden om hem niet te durven aantetasten; men moet bedenken, dat degene die met geestkracht van het eerste oogenblik gebruik weet te maken, bijna altijd zeker is van de overhand te hebben. Overigens zullen de bevelen, waar men mede belast is, altijd het best aantoonen, op welke wijze men moet handelen. De gehoorzaamheid is de eerste deugd des krijgsmans. In het voortgaan moet de bevelhebber van eene patrouille, of ander detachement, met de naauwkeurigste oplettendheid acht geven op het veld waar door hij trekt; opdat wanneer hij den vijand op eene ongunstige plaats ontmoette, hij zonder verwijl terug kan trekken naar eene plaats die hij weet voordeeliger te zijn.

De spits en zijde-wachten moeten zich niet haasten met schieten, ingeval zij den vijand ontdekken; want men kan zien zonder zelve opgemerkt te worden, en daarom moet men de manschappen eener patrouille gewennen in de grootste stilte voorttegaan.

De jagers der buiten-wachten mogen zich volstrekt in geen huis begeven als om gidsen te bekomen. Ten einde zeker te zijn dat alle bevelen wel opgevolgd worden, moet de bevelhebber der patrouille zich beurtlings naar het hoofd, naar achter en op de zijden begeven; hij moet overal zijn, alles zien, alles zelve nagaan. Indien de voorhoede, of zijde patrouilles, iets aan den bevelhebber te berigten hebben, moeten zij dit met bedaardheid doen; vooral wanneer het de nadering des vijands aangaat. Men moet het schreeuwen vermijden; de minste kleinigheid kan eenen slechten indruk op den soldaat maken en hem doen wankelen. Wanneer hij deze voorschriften volgt, dan zal geen bevelhebber eener patrouille gevaar lopen van opgeligt te worden; wel begrepen nogtans, dat men bestendig de wijze, waarop de vijand den oorlog voert, in aanmerking moet nemen en dat de patrouilles in evenredigheid staan met die welke de vijand hem waarschijnlijk tegen zal zenden.

Veldontdekkingen.

De kennis van het veld, van des vijands stelling is de grond van alle krijgskundige beramingen, en het voorname doel waartoe men in eenen veldtogt ligte troepen gebruikt. In het voorgaande paragraaf hebben wij melding gemaakt van de voorzorgen welke een detachement, gedurende deszelfs togt, moet nemen; er blijft ons nu nog over om te spreken over de voorschriften welke een officier moet volgen wanneer hij eenmaal op het veld is gekomen, 't welk door hem opgenomen moet worden. Ieder veld heeft twee zeer onderscheiden en verschillende aanzigten: het eene bevat de voordeelen daarvan tot den aanval, het andere tot de verdediging. In het eerste moet men naauwkeuriglijk opmerken, alle verhinderingen die het veld den aantogt eens legers en deszelfs ter nederstelling kan aanbrengen; in het tweede, zijn het de verhinderingen die dit zelfde veld kan aanbrengen in de aanvallende bewegingen des vijands. Het is niet genoeg dat een officier slechts dit of dat punt, waar hij henen gezonden is, opneme, hij moet in zijn verslag ook met naauwkeurigheid melding maken van alle toevallen des velds die men op den weg, daar henen geleidende, ontmoet; opdat de generaal daarnaar zijne slag-orde kan inrigten, en dezelve zoodanig met de plaatselijke omstandigheden in overeenkomst brengen, dat hij in staat is, in alle voorvallen, den vijand het gevecht aan te bieden of van hem te ontvangen, indien hij hem ontmoette. Hetgeen wij hier verlangen is niet boven het bereik der vermogens van de officieren of onderofficieren; dit moet men zich niet voorstellen; het ontwerp van zoodanig een verslag zal er de eenvoudigheid van doen zien.

» *Weg van het dorp A. naar*
» *het Dorp B.*

« Een kwartier uurs buiten het dorp A. rijst
« het veld tot dat men komt op eene oppervlakte
« waar de weg over henen leidt. Op twee hon-
« derd schreden regts van den weg is een berg
« met eene zachte helling; links zijn bouw-
« landen met slooten doorsneden."

« Een kwartier uurs verder daalt men in eene tamelijk diepe vallei neder; deze ligt dwars voor den grooten weg; daar stroomt eene beek met hooge boorden door; men gaat dezelve, langs een houten brug van ongeveer acht passen breedte, over. De planken zijn zwak en zouden niet wel den overtogt van geschut doorstaan. De vallei is bijna acht honderd passen breed en de weg, aan de andere zijde, klimt naar boven; maar dewijl de helling steil is, leidt de weg niet regt tegen de hoogte op, maar slingert naar boven en maakt daardoor eenige verdiepingen (*terrasses*). Deze plaats geeft een vijand eene goede stelling voor zijn geschut. De vallei kan niet omgetrokken worden dan op een uur afstand links en twee uren regts."

« In eene vlakte boven op de hoogte B. staan zeventig huizen, waarvan er zes van steen gebouwd zijn. Het kerkhof is door eenen muur omgeven en bestrijkt den weg; de tuinen aan de huizen, zijn door heggen en slooten omringd en stellen de plaats in staat van eenen goeden post te kunnen worden.—"

Volgens zoodanige berigten kan de bevelhebber eener kolonne, het algemeene voornemen in acht nemende, het uur berekenen waarop hij zijne beweging moet doen aanvangen; hij ziet hoe sterk zijne voorhoede moet wezen om de voornaamste toegangen te bemeesteren, eindelijk kan hij zijne gevechts-orde zoodanig schikken, dat, in geval hij den vijand ontmoette eer hij het dorp B. bereikt hadde, hij altijd meester was van de stelling te nemen die het voordeeligste is, naar de plaatselijke omstandigheden, van den weg welke er henen leidt. (*).

De veldontdekkingen moeten allen buiten weten des

(*) Behalven de taktische voordeelen van zoodanige opnemingen, kunnen zij ook nog dienen tot het verbeteren der kaarten van het land waar men oorlog voert.

Wanneer men goede officieren voor de ligte troepen wil hebben, dan moet men gedurende den vrede in ieder korps een beschouwend onderwijs (*theorie*) van veldontdekkingen en verkenningen daarstellen. Alle officieren zullen verpligt zijn de omliggende streken hunner bezettingsplaatsen te gaan opnemen en verkennen; aanvankelijk zullen dit slechts oppervlakkige verkenningen zijn, doch wanneer de officieren eenmaal gewoon zijn het veld met vlugheid te *lezen*, dan zal men dezelve laten dienen tot eenen grondslag van aanvallende en verwerende beschikkingen en beramingen. Deze werkzaamheden moeten alle jaren aan den luitenant generaal der divisie voorgelegd worden, en bewaard in de archiven van den staf. Het hoofd van den staf zal er een verslag van opmaken en opgeven: welke landstreken en oorden op nieuw moeten opgenomen worden, en de leiding die men in de nog uittevoeren opnemingen moet volgen. Dit onderwijs zoude te gelijker tijd dienen om goede staf-officieren te maken, door hen de overeenkomst der taktiek met de strategie beter te doen opmerken.

des vijands geschieden; want deze zoude zekerlijk zijne aandacht vestigen op de punten die men te veel in het openbaar ging verkennen en waarop men voornemens aan den dag leide. De officieren, met dergelijke ondernemingen belast, moeten dus zorg dragen van het onderwerp hunner zending niet te laten ontdekken; indien zij belast zijn met het herstellen der wegen, der bruggen enz., in eene of andere strekking, moeten zij verhoeden, dat niet een der manschappen tot dit werk gebruikt, den vijand hiervan kan gaan onderrigten. Eene schakel van schildwachten zal hen hier de mogelijkheid van benemen.

Verkenning der vijandelijke stelling.

Wij hebben reeds gezegd hoe moeijelijk het is om de vijandelijke stelling te verkennen; hier toe moet men de berigten der spionnen, gevangenen en overloopers, met de veldontdekkingen overeen doen komen, om tot eenen voldoenden uitslag te geraken. Welk eene vereeniging van werkzaamheid, van voorzigtigheid en onvertsaagtheid is hier niet noodig? Hier vooral moeten de ligte troepen gebruikt worden en wel voornamelijk de jagers; want deze zijn, in het tegenwoordig oorlogstelsel, de grondslag van alle detachementen; men kan met kleine benden ruiterij wel de vijandelijke patrouilles, detachementen en voorwachten opligten, maar dat zijn slechts voorbereidende en toevallige handelingen, schoon noodzakelijk tot het begunstigen van groote veldontdekkingen.

Schermutselingen. Hinderlagen.

Men noemt in het algemeen schermutselingen, of schutgevaarten, al de kleine gevechten die de ligte troepen elkander in hunne ontmoetingen leveren. Zij zullen zeer menigvuldig wezen, indien men aan de ligte troepen die werkzaamheid wil geven die hun alleen waarlijk nuttig kan maken; deze kleine gevechten hebben het voordeel van dikwijls inlichtingen te geven nopens de stelling en de bewegingen des vijands; bovendien gewennen zij den soldaat aan het vuur. In het begin van den veldtogt moet men met ijver zoeken naar gelegenheden om den soldaat, door dikwerf herhaalde gevechten, aan het gezigt des vijands, aan den strijd en aan het vuur gewoon te maken; de voorzigtigheid wil dit vooral na eene langdurige vrede. Maar wanneer, integendeel, het leger den oorlog kent en er aan gewoon is, en dat de vijand zijne geestkracht en de gewoonte van het gevecht door eene lange rust verloren heeft, dan moet men alle bijzondere ontmoetingen, alle kleine gevechten vermijden; want dan zijn deze hem even zoo veel tot voordeel, als de groote en geregelde slagen hem nadeelig zullen zijn.

Men kan hier slechts eenige algemeene leidingen geven; want de ontvangen bevelen, het veld, en de omstandigheden kunnen zoo vele wijzigingen te weeg brengen, en verschillende voorvallen doen geboren worden, dat men geene bijzondere voorschriften kan vast stellen.

Indien men in den aantogt den vijand ontmoet, dan zal men, op het hooren van het eerste schot der voor- of zijde patrouille, den troep bij een trekken en men valt den vijand, met het bajonet op het lijf zonder hem den tijd te geven van zich te bedenken, door zich optehouden met vuren. Het vuren is goed tot de verdediging en om den vijand optehouden en tijd te winnen; maar een aanvallende troep moet geen tijd winnen; hij moet op den vijand invallen, hem overhoop loopen en hevig vervolgen. Het spreekt van zelve, dat men eenen troep niet aantast wanneer men weet dat hij de voorhoede eener kolonne uitmaakt, of dat hij al te groot in overmagt is; want dan zoude het gevaarlijk en onraadzaam wezen zich daarmede in te laten. Men gevoelt dus hoe noodzakelijk het is dat de buitenwachten den vijand wel trachten te ontdekken zonder gezien te worden, opdat men een behoorlijk besluit kan nemen.

Indien men, in plaats van op den vijand inte vallen, list wilde gebruiken, dan moet men, na het eerste schot der spits, een gedeelte van den troep op de zijde des wegs in hinderlaag leggen, terwijl men den vijand bezig houdt tot dat de hinderlaag geplaatst is, en die gene welke de schermutseling aan hebben gehouden zich op de vlugt begevende, zal men den vijand in den rug en in de zijden vallen, indien hij zich onvoorzigtiglijk tot het vervolgen der vlugtelingen overgaf.

Wanneer de vijand, die men aanvalt, slechts eene zwakke tegenweer biedt, moet men hem met zeer veel omzigtigheid volgen; want het is waarschijnlijk dat hij, op eenen kleinen afstand van daar, ondersteund wordt en ons in eene hinderlaag wil lokken.

De hinderlagen behooren meer tot de verwerende dan tot de aanvallende handelingen; dat is te zeggen: dat alhoewel zij wel eens in het werk gesteld worden bij een gevecht, of eene ontmoeting, zij nogtans meer in gebruik zijn bij troepen die verwerender wijze handelen: men weet, bij voorbeeld, dat de vijand dikwijls in dit of dat dorp komt, dat hij zijne patrouilles langs die wegen, in deze strekking, uitzendt, men wil deze opligten, dan stelt men zich in hinderlaag; men laat de vijand, die geen gevaar verwacht, voorbij trekken, of het dorp ingaan, dan valt men hem onverhoeds aan, enz.

De regel, in alle hinderlagen te volgen, is: van dezelve te leggen nabij de plaats waar men den vijand wil aanvallen, opdat het gevecht zoo snel mogelijk zal kunnen aanvangen, zoo dat de vijand den tijd niet heeft zich daar op voortebereiden; nogtans moet de hinderlaag ook zoo ver verwijderd zijn, dat de vijand, met de gewone voorzorgen optrekkende, dezelve niet ontdekke; de goede uitslag eener hinderlaag hangt geheel af van eene onverwachte en oogenblikkelijke verschijning.

Groote Detachementen.

Men noemt *groote detachementen* de zulke welke zamengesteld zijn uit verscheiden eskadrons, of regimenten; of ook wel uit de verschillende wapens die bij de zamenstelling eens legers gebruikt worden.

Hoe talrijk de troep ook zij, hun aantogt is aan dezelfde grondregelen en voorschriften onderworpen, als wij in de bovenstaande hoofdstukken ontleed hebben. Een officier, met het geleide van zoodanig een detachement belast, kan niet genoeg zorgen dat zijn aantogt wel bewaakt worde; dat het veld, waarover hij henen moet trekken, wel doorzocht zij door op elkander volgende patrouilles, wier berigten hem in staat zullen stellen te oordeelen welke het voordeeligste veld is, hetzij om den vijand aftewachten, hetzij om hem voortekomen.

Wanneer het detachement eene aanvallende houding het nuttigst acht, moet men het volgende in acht nemen:

1e. Van niet eene te groote uitgebreidheid, die met de sterkte niet in evenredigheid staat, aantenemen; —

2e. Van vooral de zijden der stelling te bezetten; aldaar moet de grootste kracht zijn; wanneer de vleugels door het veld gedekt en niet te veel verwijderd zijn, dan behoeft den midde niet zoo sterk verzekerd te worden, de vijand zal deze niet aantasten: men moet de vleugels eener slagorde als de bolwerken eener vesting, en deszelfs midden als den tusschen wal of gordijn beschouwen, en men zal den tusschen wal niet aanvallen indien de bolwerken goed bezet zijn; ten zij dat de magt zoo groot ware dat men bolwerken en tusschen wal te gelijker tijd kan aangrijpen; of de eene aantasten en de andere bedreigen. In geval van zoodanig eene overmagt, moet men slechts op den aftogt denken en niet zoeken stand te houden, want dit zoude eene groote onvoorzigtigheid wezen.

3e. De gewoonte van een veld optenemen zal de bekwaamheid geven om er de voornaamste punten van te onderscheiden; deze moet men bezetten en dezelve beschouwen als de sleutel der stelling. Men moet zich wel wachten van alles te willen bezetten; eene overdreven groote linie kan geen goeden tegenstand bieden: men zoude overal zwak zijn. Eenige massa's, zamen verbonden door eene schakel van jagers, die wederom door eenige daartoe geplaatste troepen ondersteund worden, zie daar de zekerste beschikking.

4e. Van zich niet geheel aan den vijand te vertoonen; hem niet de gelegenheid geven van de rotten te tellen en de sterkte te berekenen; van eene reserve te plaatsen, gereed om onderstand te verleenen; maar nogtans buiten het bereik der kogels, en vooral verborgen voor den vijand.

5e. Van de troepen zoo lang mogelijk in orde van kolonne te houden; in deze orde is men er beter meester van; dit is de orde van den aantogt: diensvolgens het meest geschikt tot de bewegingen, die men zoude moeten ondernemen.

6e. Naardien het van een wezenlijk belang is zoo veel tijd te winnen dat men gerust zijne stelling kan nemen, zonder door den vijand verhinderd te worden, zal men de jagers zoo ver vooruit zenden als redelijker wijze doenbaar is. De ruiters zich sneller kunnende heen en weder begeven zullen de buitenste schakel bezetten; het voetvolk zal geplaatst worden in bosschen, holten, dorpen en op alle omstandigheden des velds, die hetzelve eenen voordeeligen post aanbieden. De regelmatigheid is hier volstrekt niet noodig; ook behoeft het geheele front der stelling niet door eene linie jagers beschut te worden; het zijn de sterke punten des velds die men moet bezetten. Maar dewijl deze jagers bestemd zijn, om den aantogt des vijands in zijne eerste drift tegen te houden, en hem te beletten te spoedig op het hoofdpunt te komen, moeten zij hoog noodzakelijk door eenige massa's troepen ondersteund worden; deze massa's begeven zich naar de punten waar de vijand te veel doordringt of te veel magt verzamelt, en moeten hem terug drijven, of de jagers tot vergaderingspunten verstrekken. Deze onderstand der jager-schakel moet ook niet, even als in eene vredeoefening, met regelmatigheid langs de front-lijn verdeeld worden; maar wordt geplaatst op de punten die het geschikst zijn tot derzelver doel, en het meest overeenkomen met de wapens waaruit zij zamengesteld is. Men stelt ruiterij in de vlakten, op vrije velden; de bedekte en doorsneden velden worden door voetvolk bezet.

7^{e}. De vijand kan en zal deze voorposten toch eindelijk overhoop werpen; daarom moet men hen aantoonen naar welken vleugel en op welke plaats zij moeten terug trekken. Dewijl deze troepen reeds lang in werking zijn geweest, zullen zij vermoeid zijn; men moet dus de algemeene beschikking zoodanig inrigten dat zij gedurende den hoofd aanval een weinig kunnen rusten. De voorzigtigheid wil dat men aan de mogelijkheid van eenen aftogt denke, en dan kan men de terug getrokken voorhoede gebruiken om eene achterwaartsche stelling te gaan nemen, eene brug of engte te dekken, waar door men moet henen trekken, of men kan met deze jagers de reserve versterken.

Indien het detachement den vijand wil of moet aanvallen, dan zal de bevelhebber, op het berigt dat de voorhoede hem ontmoet heeft, zich vooruit begeven om hem te verkennen, en vervolgens zijne beschikkingen tot den aanval te maken; zijne sterkte, het doel van den togt en de bevelen die hij ontvangen heeft in overeenstemming

bren-

brengende met de kennis die hij van het veld heeft.

In alle gevallen moet het volgende in acht worden genomen.

1e. Gelijk als een vijand die verwerender wijze handelt door zijn jagervuur den aanvaller zoekt bezig te houden, even zoo moet de aanvaller zich door dit vuur niet laten ophouden; dewijl de vijand dit uitstel slechts zoekt te verkrijgen om des te beter zijne stelling te kunnen uitkiezen, of om aan zijnen onderstand den tijd te verschaffen van aanterukken: men moet daarom de jagers met aandrang voortzetten, en trachten te gelijk met hen tot den vijand te komen; nogtans moet de bevelhebber, die altoos de voorzigtigheid met de onversaagtheid behoort te vereenigen, naar de omstandigheden oordeelen of dit altijd het gevoegelijkste zij.

2e. Men moet bestendig tot den aanval de punten uitkiezen die het toelaten den vijand een grooter front tegen te stellen dan hij kan uitbreiden; die punten waar men geen gevaar loopt door den vijand om getrokken te worden, het geen gebeuren zoude wanneer men zich onvoorzigtiglijk in eenen inspringenden hoek waagde.

3e. Men moet de troepen tot den aanval bestemd, zamenstellen uit de wapens die het meest voor het veld geschikt zijn; men moet niet alles te gelijk in werking brengen.

4e. Men moet altoos eene reserve hebben, het zij om den aftogt te dekken, het zij om tot vereenitenigings punt te verstrekken, het zij eindelijk om de twijfelachtige punten te versterken en aldaar den aanval te vernieuwen.

5e. Men moet gedurende het gevecht altijd patrouilles op de zijden der stelling in werking houden, om in tijds verwittigd te zijn van de strategische bewegingen die de vijand mogt ondernemen om de uitwerking van den taktischen aanval tegen te houden of te vernietigen.

6e. Men moet, aan twee of drie der oudste aanwezende officieren, het plan der beschikking doen kennen, (of er zelfs een afschrift van geven) op dat de onderneming niet zoude mislukken, bij gebrek aan eenheid van werking, of doorzetting van het algemeen ontwerp, in geval de bevelhebber sneuvelde of, door eenig ander toeval, kwame te ontbreken.

Eene zaak van veel belang, en waar over men niet genoeg kan nadenken, is het onderscheid 't welk er bestaat tusschen het geleiden van eenen troep die bestemd is om den aantogt des legers te openen, er de vleugels of het front van te dekken enz., en van eenen troep die als partijganger moet handelen. In het eerste geval moet de officier, die er mede belast is, niet in gebreken blijven van de gemeenschap met den troep, wiens stelling of aantogt hij moet verzekeren, open te houden; door tusschen posten moet hij altoos daar mede in verband en betrekking blijven. Deze onontbeerlijke voorzorgen, de zekerheid der beiden

troe-

troepen uitmakende, zouden gevaarlijk en zelfs zeer gevaarlijk wezen voor eenen partijganger.

Spoed en geheimhouding verzekeren het wel gelukken van soortgelijke ondernemingen; men moet zich vergenoegen met in het algemeen de bewegingen van het leger te kennen, en de officier, als partijganger uitgezonden, trekt zoo snel mogelijk voort zonder eenig spoor van de strekking zijns togts achter te laten (het geen gebeuren zou wanneer hij posten tot het houden der gemeenschap wilde laten); na den vijand al het kwaad toegebragt te hebben, waar toe hij in staat is, zal hij, langs eenen omweg, naar het leger terug trekken, waarvan hij ten naasten bij de algemeene strekking kent. Een partijganger kan alleen zijne zekerheid vinden in zijne werkzaamheid; men begrijpt ligt dat indien hij niet alle oogenblikken van stelling veranderde, hij zoude eindigen met omsingeld, afgesneden en overvallen te worden, door eenen vijand die eene grooter magt tegen hem af zoude zenden. Ten einde dit gevaar nog beter te ontkomen, moet ieder partijganger, na eenen uittogt, zich bij het leger terug begeven, om daar de gevangenen, en den buit die hij gemaakt heeft, in zekerheid te brengen; na eenige dagen trekt hij weder op nieuw uit in eene andere strekking.

Men kan alle voorvallen niet voorzien; alle regelen in de gevechten die men ontvangt of levert niet opgeven. Het veld, de toestand der zaken, de bevelen des opperhoofds wijzigen dit alles. In dit kort bestek hebben wij slechts de onveranderlijke gronden willen aangeven, volgens welke men zijn gedrag en zijne beschikkingen moet rigten; wij hebben noodig geoordeeld om dit vooraf te doen gaan aan de afdeelingen waar wij over de voor- en achter- hoeden zullen handelen.

Deze soorten van detachementen zijn veeltijds blootgesteld aan ontmoetingen; en wij hebben al wat de gevechten raakt willen afhandelen, voor dat wij over de leiding dezer detachementen spreken, om er de volgorde niet van te verbreken.

Voorhoeden.

Elk leger, ieder kolonne in aantogt, moet voorafgegaan worden door eene voorhoede welke belast is met het hoofd en de zijden der strekking te bewaken en den vijand te beletten te spoedig het korps te naderen. De sterkte der voorhoede moet in evenredigheid staan: met den troep welke zij voorafgaat, met het doel waar toe zij bestemd is, en met den afstand waarop zij, naar vereischte der omstandigheden, vooruit moet trekken.

Indien de voorhoede den vijand op eenig belangrijk punt moet voorkomen, indien zij zich aldaar moet nederstellen, en behouden hetzelve tegen de aanvallen des vijands, of drijven dezen daar van weg (wanneer hij dat reeds bezet had), dan, moet hare sterkte natuurlijker wijze grooter zijn dan wanneer zij slechts in de nabijheid der kolonne voort moet trekken.

De sterkte eener voorhoede moet insgelijks betrekkelijk zijn tot die welke men bij den vijand verwacht, om op die wijze zich te kunnen verzetten tegen de voornemens welke deze konde hebben, zoo wel als tot den tijd welke men noodig heeft om met de kolonne of het gros des legers tot hare hulp te komen, in geval van nood.

Hoe sterk ook eene voorhoede wezen moge, hare optogt is onderworpen aan dezelfde regelen als wij voor de patrouilles en detachementen gesteld hebben. Het eenigste onderscheid is dat de spits en de zijde patrouilles zelven kleine detachementen zijn, die even eens hunne spits en zijde patrouilles hebben, het geen hen in staat stelt meer veld te ontdekken. De beschikking voor het overige is volkomen dezelfde; de vorm van eenen meer of min stompen driehoek uitmakende, naar mate de plaatselijkheden en ruimte van het veld, 't welk de sterkte van dit detachement toelaat te bezetten.

De voorhoede is bestemd om niet alleen den togt des legers te dekken, maar ook den doorgang met geweld te banen, en de uitbreiding der kolonnes te beschermen; zij moet dus noodzakelijk uit verschillende soorten van wapens bestaan, ten einde op alle velden, in alle plaatsen te kunnen werken. Zij is zamengesteld uit voetvolk, geschut en ruiterij. Het is allernoodzakelijkst dat een officier, tot groote verrigtingen bestemd, eene juiste kennis drage van het gebruik en de werking dier verschillende wapens; zonder dat kan hij nimmer een waarlijk nuttig officier zijn.

Schikking eener voorhoede, bestaande uit twee bataillons, zes eskadrons, en een halve batterij; verondersteld in eene vlakte.

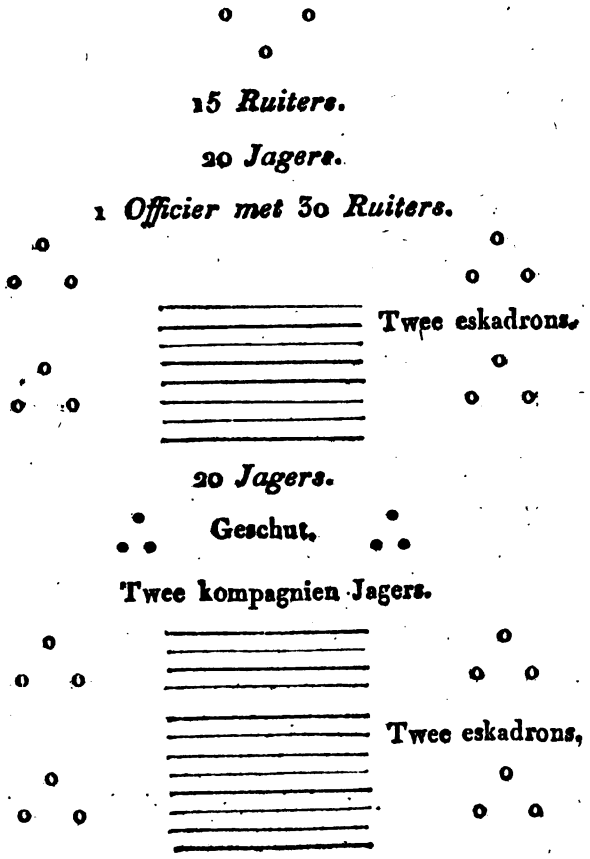
15 *Ruiters.*
20 *Jagers.*
1 *Officier met* 30 *Ruiters.*
Twee eskadrons.
20 *Jagers.*
Geschut.
Twee kompagnien Jagers.
Twee eskadrons,

Een

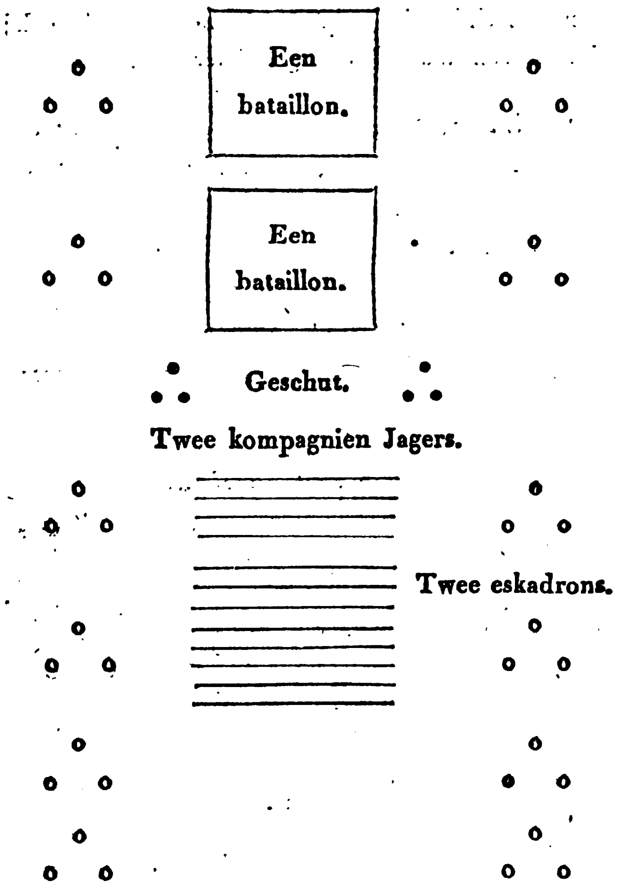
Een bataillon.
Een bataillon.
Geschut.
Twee kompagnien Jagers.
Twee eskadrons.

Eene achter-hoede, van dertig of veertig ruiters, kan men op drie- of vier honderd passen afstands, laten volgen; dit is eene deugdelijke voorzorg om den vijand die de patrouilles mogt ontgaan hebben, te beletten op de kolonne intevallen.

De zijde patrouilles, hier voornamelijk uit ruiterij bestaande, zullen op verschillende afstanden door kleine benden ondersteund worden, om de vermoeide manschappen te vervangen, of om zich te begeven naar het eene of andere punt waar de patrouilles iets verdachts hebben meenen te zien; doch dat te ver verwijderd is om zich er heen te kunnen begeven.

Men moet, aan de voor- en achter-hoeden, de plaatsen aantoonen die zij in slag-orde moeten bezetten, in geval dat men aangevallen wierd. Op het oogenblik dat men den vijand ontmoet, zal de spits der voorhoede zich verstrooijen en de eskadrons, dezelve volgende, zullen aanrukken om haar te ondersteunen. Indien de vijand op eene der zijden aankwam, dan moesten de patrouilles, of zijde wachten, van die zijde zich insgelijks verstrooijen: een eskadron van het hoofd, en een van den staart der kolonne zullen, door eene zwenking, zich naar de aangevallen zijde begeven, om deze patrouille te versterken en te ondersteunen; en onder bescherming van het vuur zal de kolonne hare stelling nemen; men moet de voorhoede niet verzwakken; deze moet hare gansche kracht behouden, opdat, wanneer men den togt wilde doorzetten terwijl men door den vijand gevolgd wierd, deze voorhoede immer in staat zoude zijn om den doorgang met geweld te banen,

Zoodra men door den vijand is aangevallen, moeten eenige kompagnien jagers voortrukken om de ruiters te ondersteunen; zij vermengen zich met deze naar dat de plaatselijke omstandigheden dit vereischen; de eskadrons die men uit de kolonne zelve trekt, en die men des noods nog kan versterken, zullen tot verzamelings-punten dienen aan de jagers en ruiters, welke, zoo ver mogelijk, voorwaarts gezonden zullen worden.

Men plaatst eene kleine bende jagers aan de spits der voorhoede; ten einde altijd voetvolk bij de hand te hebben om de dorpen, die men op den weg ontmoet, te doorzoeken; zij alleen gaan daar in; de ruiterij trekt er om henen en rukt, met gezwindheid, tot aan de tegenovergestelde zijde voort, of wel, zij blijft voor het dorp staan en wacht tot dat hetzelve doorzocht is.

Het overtrekken der bruggen, het doortrekken der holle wegen en laagten, behoort ook tot den dienst der jagers. Wanneer zij zich op de andere zijde der brug, of van den hollen weg, ter neder gesteld hebben, dan zendt de ruiterij hare patrouilles voorwaarts, om eene groote uitgestrektheid velds te kunnen ontdekken, voor dat de kolonne, den uitslag dezer veldontdekking afwachtende, voortrukt; indien de boorden der engte van dien aard zijn, dat zij door patrouilles kunnen gevolgd worden, dan moet men dit niet nalaten te doen, terwijl dat men doortrekt. Op het oogenblik als de vóórwacht der voorhoede eene brug, engte, of een dorp doorgetrokken is, moet zij voorwaarts post vatten, ten einde den doorgang van het overige der kolonne, te beschermen. De verwijdering van deze stelling, voorwaarts de engte, moet zoodanig berekend worden, dat men, ingeval van eenen aanval des vijands, geen gevaar loope van al te snel op het hoofd der kolonne terug geworpen te worden, op het oogenblik dat dit uit de engte voortkomt, en dat de kolonne dus eerst de tijd hebbe zich zonder gevaar van eene stelling te verzekeren.

Daar het waarschijnlijk is, dat de vijand de kolonne zal zoeken aan te tasten, het zij op het oogenblik dat zij de engte doortrekt, het zij, zoodra zij daaruit gekomen is; zal het raadzaam zijn deze engte met den meesten spoed, en dus met het breedst mogelijke front doortetrekken, om alle onnoodige verlenging der kolonne te vermijden.

Het doortrekken van eene engte geeft altijd eenige verwarring in de schikking der troepen; het zal daarom niet ondienstig zijn, dat men, daaruit gekomen zijnde, stil houde, om de orde te herstellen; deze voorzorg verzekert de kolonne tegen alle toevallen.

Ik heb bij voorkeur de beschikking eener voorhoede in eene vlakte aangetoond, om niet te veel in bijzonderheden te komen: de veranderingen die het veld kan veroorzaken zijn ligt naar te gaan.

Indien in de vlakten de ruiterij de voornaamste werkzaamheden der patrouilles enz. verrigt, dan moeten de jagers dit in een bergachtig land doen:

deze bezetten dan niet alleen de spits der voorhoede en de patrouilles, maar zij maken zelfs het geheele hoofd der kolonne uit; het geschut en de ruiterij volgen achter aan. In sommige bergachtige landen moet men, voorzigtigheidshalve, het voetvolk alleen doen voortrukken, en laten het geschut en de ruiterij geheel achter; want het is allergevaarlijkst van zich, in zulke gelegenheden, te willen ophouden met het beschermen van geschut of het behouden der paarden en legertros. De jagers zenden hunne patrouilles zoo ver zij kunnen, en houdenze bestendig op de hoogten van waar zij de strekking van den togt kunnen overzien: aldaar moeten zij verblijven tot dat zij, door de patrouilles der achterhoede, zijn vervangen; deze laatste moet insgelijks geheel uit voetvolk bestaan, ten einde de ruiterij tegen den aanval des vijands te kunnen beschermen: want hare nederlaag zoude die der gansche kolonne ten gevolge kunnen hebben, dewijl zij er dadelijk wanorde in zoude brengen: men moet dus geen holte, geen engte, geen doorgang, geen dal, hoe diep ook, verwaarloozen; want in een bergachtig land kan men alle oogenblikken worden aangevallen; de groote waakzaamheid alleen, kan daar behoeden tegen het geweld eens vijands welke maar al te veel, door den aard des velds, begunstigd wordt. De voorhoede moet dezelfde grondregelen en beschikkingen volgen in eene boschachtige streek: nogtans zal men de zijden dekken door eene dubbelde schakel patrouilles, indien het bosch niet moerassig, of al te digt is; de ruiterij zal eene van die schakels uitmaken; de omstandigheden zullen wijders aangeven of dit de buitenste of de andere zal wezen. Indien het bosch lang doch smal is, dan moet men eenige ruiterij langs de buitenzijde laten doortrekken; terwijl men deze ondersteunt door jagers. Indien het bosch digt maar niet diep is, dan plaats men een bataillon aan de voorhoede, waar achter de ruiterij zal volgen; wanneer dit bataillon aan de andere zijde van het bosch is gekomen dan plaatst het zich op de twee zijden van den weg en de geheele ruiterij rijdt, in een sterken draf, het bosch door, en breidt zich voorwaarts in de vlakte uit, alwaar zij het overige der kolonne afwacht, welke nu, op dit nieuwe veld, nieuwe schikkingen moet ondergaan.

In doorsneden velden zal het voetvolk met de ruiterij vermengd worden; ten einde altijd het wapen, 't welk het geschikste is voor de omstandigheden, bij de hand te hebben.

De voorhoede moet niet te gezwind voorttrekken; zij behoort bestendig op zoodanig eenen afstand te blijven, dat zij door het leger ondersteund kan worden.

Dewijl de voortgang der beweging voor eene kolonne noodzakelijk is, zoo wel om de troepen niet te veel te vermoeijen, als om het ontwerp van den togt beter te doen gelukken, is het van veel gewigt dat de voorhoede onverwijld en zonder tijd verlies de wegen, bruggen, straten en dijken, waar langs de kolonne moet henen trekken, herstelle en alle zorgen aanwende om de hindernissen, die eenigzins den togt konden vertragen, uit den weg te ruimen. Wanneer het leger in verscheiden kolonnes voortrukt, die op gezette afstanden van elkanderen en op dezelfde hoogte aanrukken, dan zullen de voorhoeden dezer kolonnes insgelijks op gelijke hoogte voortgaan en rigten hare bijzondere bewegingen naar de vlugger of trager voortgang dier kolonnes, zij moeten, door gestadig heen en weder trekkende patrouilles, met elkander ge eenschap houden en zich onderling waarschuwen. De voorhoeden der kolonnes op de vleugels moeten daar en boven de uiterste zijden van den aantogt zorgvuldig bewaken, om den vijand te beletten dezelve om te trekken.

Bij eene ontmoeting des vijands, wordt het volgende in acht genomen:

1e. Men moet zich niet onvoorzigtiglijk met den vijand in laten; dat is te zeggen, zonder zijne sterkte te kennen.

2e. Wanneer men aanvalt moet men altijd trachten de zwakste gedeelten des vijands door onze sterkste aan te tasten.

3e. Het zij men den aanval doorzet, het zij men aftrekt, men moet dit alles geregeld doen; met voorzigtigheid en nogtans met vaardigheid.

4e. Men moet niet verzuimen den bevelhebber der kolonne, waartoe men behoort, te laten waarschuwen op het oogenblik dat men den aanval waagt, en hem een volledig berigt te geven van de wending welke de zaken nemen.

Achterhoeden.

De troepen die belast zijn met het dekken van den staart eens legers heeten achterhoede; de grondregelen voor den togt eener achterhoede zijn dezelfde als wij voor de kleine en groote detachementen opgegeven hebben.

Dewijl het leger de achterhoede voor af gaat, en dus de strekking voorwaarts reeds doorzocht heeft, zoo moet de bevelhebber der achterhoede al zijne zorgen besteden aan den staart van het detachement; en het voornaamste doel zijner aandacht zal zijn van de nadering des vijands vroeg genoeg te vernemen, om den tijd te hebben eene gunstige stelling te nemen, en hem te beletten te spoedig op het achterste gedeelte des legers in te vallen.

De bevelhebber eener achterwacht moet zich dus vooral toeleggen op het uitzoeken der voordeeligste stellingen; ten einde daar de pogingen des vijands, wiens sterkte hij nu niet kan berekenen, tegen te houden. Men kan slechts door eene volmaakte vereeniging van levendige werkzaamheid, onvertsaagtheid en bedaardheid, hopen om in het geleiden van eene achterhoede wel te slagen.

Niettegenstaande dat men het veld, waar door men trekt, waarschijnlijk reeds kent, zoo is het toch dienstig van het hoofd eener achterhoede door eene kleine voorhoede te laten voorafgaan, ten einde de toegangen der strekking te doen op nemen, berigten te bekomen zoo wel over de engten die men daarin zal aantreffen, als over de gelegenheden welke nabij of rondom dezelve zijn; deze voorhoede moet zich ook bezig houden met de toegangen, die het leger in den doortogt verzuimd heeft op te ruimen, of die welke de doortogt der kolonnes bedorven heeft te herstellen.

Men moet zorgen dat de achterhoede de aftrekkende kolonnes niet te ver laat voorgaan; want indien er eenige uren afstands tusschen beiden was, dan zoude de vijand door eenen omweg zich in die tusschenruimte kunnen werpen.

Achterhoede bestaande uit drie bataillons, acht eskadrons en eene batterij, in eene vlakte.

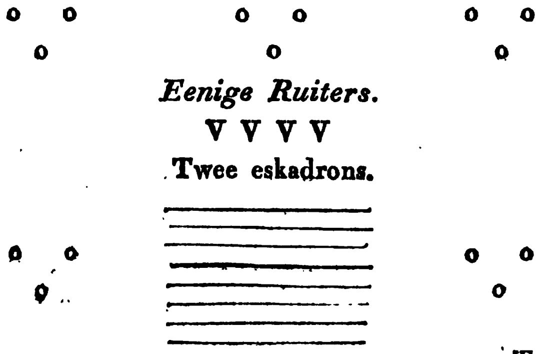

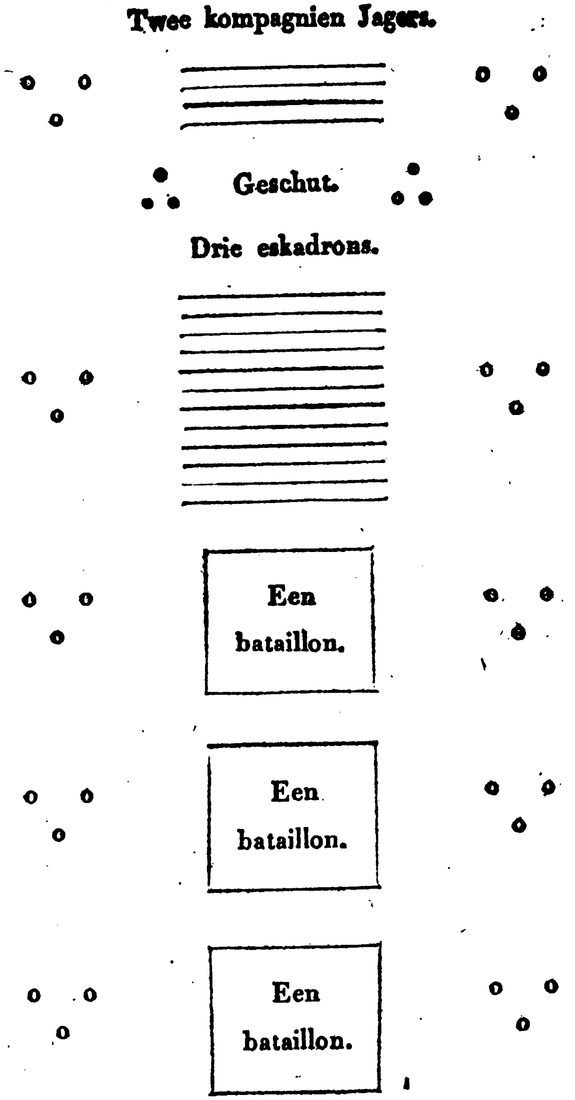
Twee kompagnien Jagers.
Geschut.
Drie eskadrons.
Een bataillon.
Een bataillon.
Een bataillon.

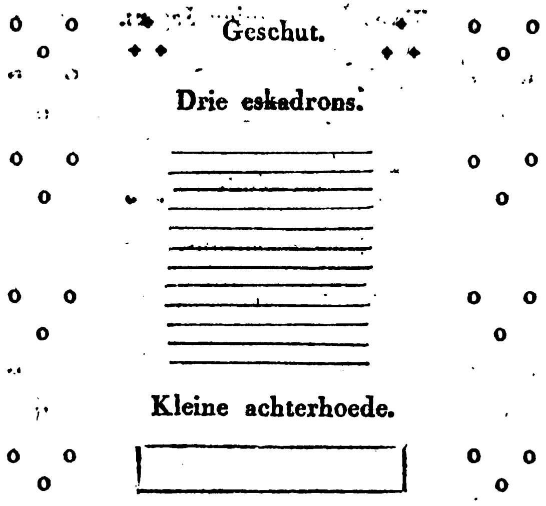

In een open land kan men al de ruiterij aan den staart der kolonne stellen; ten einde de aanvallen des vijands beter te kunnen tegenstaan, en het voetvolk den tijd te geven van eene hoogte, een bosch, of eenig ander gunstig punt, te bereiken; vervolgens maakt men den aftogt onder bescherming van het vuur dezer infanterie.

Telkens als men eene brug, of andere engte, ontmoet, moet de ruiterij zich voorwaarts deze verhindering in de vlakten uitbreiden tot dat de jagers dezelve bezet hebben; als dan trekt men er met den meesten spoed door. Indien het een dorp ware, dan zoude men het met voetvolk bezetten en de ruiterij zal trachten het zelve om of door te trekken, op de spoedigste wijze, en die de jagers het minst hinderlijk is, want zij moet zich niet voor hun vuur plaatsen. Wanneer het veld, aan de overzijde der engte, het eenigzins toelaat, dan zal de ruiterij zich aldaar ter nederstellen, om den aftogt der jagers te dekken.

In een bosch- of bergachtig land, of in moerassen met dijken doorsneden, moet de ruiterij aan het hoofd der achter-hoede gesteld worden, en de jagers maken, met eenige kleine benden ruiterij, den staart uit; deze ruiters worden als dan zeer ver achter gelaten om te spoediger het berigt van de nadering des vijands te bekomen.

Indien het leger in verscheiden kolonnes voorttrekt, dan zullen de achterhoeden, door middel van patrouilles, gemeenschap met elkanderen houden; ook moeten zij trachten op dezelfde hoogte en gelijk aan te rukken.

Indien de achterhoede de kolonne van nabij volgt, dan moeten er dikwerf berigten van haren toestand aan den opper-bevelhebber gezonden worden.

Voorposten.

De dienst der voor- en achterhoeden bepaalt zich niet tot het dekken, bewaken en verzekeren van den togt des legers, en het doorzoeken en opnemen van het veld; daar is nog een dienst die even belangrijk en misschien nog ongemakkelijker is, door de vereeniging van kunde welke hij vordert. Een leger is niet altoos in beweging; het wordt door de omstandigheden dikwijls gedwongen stellingen te nemen, als dan moet de voor- of achterhoede (naar dat de beweging voor of achterwaards geschiedt) deszelfs toegangen bewaken. Te dien einde moet zij zelve hare stelling voor het leger nemen, op dat zij de eerste aanval kan ontvangen, en alzoo den generaal den tijd geven van het leger te verzamelen, indien het gekantonneerd is, of de wapens op te doen vatten, indien het zelve gelegerd is of bivouakkeerd.

Er zijn twee soorten van voorposten; bestendige en tijdelijke voorposten.

De bestendige voorposten zijn die, welke men voor een leger plaatst 't welk deszelfs winter kwartieren heeft betrokken, of dat eene verwerende stelling moet houden tot dekking eener landstreek, eener stad, enz. De tijdelijke voorposten worden, alle avonden, voor het leger uitgesteld, wanneer het na gedanen togt in de legerplaats, in het kantonnement, of op bivouak komt.

Beide de soorten van voorposten moeten dezelfde grondregelen volgen; de werkzaamheid en waakzaamheid der patrouilles en schildwachten moeten, bij de tijdelijke voorposten, de hindernissen vervangen die men, door gebrek aan tijd, niet kan opwerpen tusschen zich en den vijand.

In de plaatsing en verdeeling der bestendige voorposten, moet men trachten het front, of ten minsten een gedeelte daarvan, te dekken door eenig natuurlijk beletsel, zoo als eene rivier, eene moeras, eene bergketen; op dat het leger niet gedurig aan valsche alarmen zoude blootgesteld zijn, en, zoo wel voor de veiligheid der voorposten als van het leger, voegt men, bij deze verhinderingen des velds, nog de hulpmiddelen die de kunst aan de hand geeft; men tracht het getal der toegangen, waar langs de vijand zoude kunnen naderen, te verminderen door verhakken, door schansen aan te leggen, door de bruggen weg te breken, de doorwadingen onbruikbaar te maken, enz. De geheele kunst bestaat in het verminderen van het aantal punten, waar op men konde aangevallen worden, en alleen die over te houden, die het naauwste en voor den vijand het onvoordeeligste zijn.

Wanneer de voorposten aldus gedekt zijn, dan laat men de uiterste schakel der posten voortrukken, tot aan dit verondersteld natuurlijke beletsel; men verdeelt die troepen op de punten waar het meest aan gelegen is, en men wijst aan ieder wapen het veld aan, 't welk het voordeeligst is voor zijnen dienst.

Door veldposten (*vedettes*), die men op verschillende afstanden plaatst, en door menigvuldige achtereenvolgende en heen en weder trekkende patrouilles, verzekert men zich dat de vijand niet tusschen de posten in kan sluipen en op die wijze de schakel afsnijden, want deze zoude hij al spoedig opgerold hebben, indien hij er de zijde van konde aantasten.

De uren van het vertrek der patrouilles moeten niet altijd dezelfde zijn, op dat de vijand door spionnen, of overloopers, er niet van onderrigt zoude worden. De hoofd officier der vierentwintig uren, gedurende dien tijd het opzigt hebbende over den dienst, moet dezelve zoo dikmaals bevelen als de nabijheid of werkzaamheid des vijands dit noodig maakt, zonder nogtans de manschappen door den dienst te overladen en te veel te vermoeijen.

Op eenen zekeren afstand van de schakel der voorposten, legt men eenige eskadrons en jagers in de dorpen of gehuchten, en men tracht, zoo veel mogelijk, dezen onderstand evenwijdig met de buiten linie te houden.

Wanneer deze wat al te uitgebreid ware, dan moet men tusschen die troepen eenige tusschenposten plaatsen: om de gemeenschap te onderhouden, bij dag de bevelen spoediger over te brengen, en bij nacht den heen en weder togt door patrouilles openhouden, de spionnen tevens beletteude van tusschen de kantonnementen door te sluipen enz.

De troepen, die tot ondersteuning der schakel gesteld zijn, dekken zich ook in hunne kantonnementen, door veldwachten en *piketten*, of nachtwachten.

Veldwachten zijn kleine detachementen, sterk naar de grootte van den troep die dezelve afzendt en het getal veldposten die zij moet bezetten;

men doet dezelve voor het kantonnement, of den hoofdpost, optrekken en men plaatst ze zoo veel men kan in eene laagte, of achter eene beschutting, die haar voor den vijand verbergt; zoodanig eene veldwacht plaatst hare veldposten zoo ver van zich af, als de voorzigtigheid en het veld zulks toelaten, en tracht bestendig hen op hoogten en op zulke plaatsen te stellen, van waar zij het meest kunnen overzien en ontdekken. Wanneer deze punten wat zeer hoog waren, dan zoude men eenen tweeden veldpost onder aan moeten zetten, om de holten en de meer of min bedekte paden, die gewoonlijk zoodanige hoogten omringen, gade te slaan. De vijand konde anders ligt daar door henen sluipen en ligten den post op. Des nachts moeten beiden beneden staan.

Het is bovendien goed dat er altijd twee veldposten bij elkander staan: men ontdekt den vijand, maar hij is te ver verwijderd om er op te vuren; een der veldposten gaat als dan de veldwacht daar van onderrigten. De andere blijft staan en merkt op het geen er voorvalt; op die wijze zijn de berigten zekerder, en de valsche alarmen zeldzamer.

De ware nuttigheid der veldposten bestaat daar in, dat zij *zien zonder gezien te worden*; daarom moet men den soldaat op de helling des bergs plaatsen, zoo dat deze hem dekt van de voeten tot aan de oogen; alsdan zal hij moeijelijk gezien kunnen worden.

Om in eene vlakte de veldwachten aan het oog des vijands te onttrekken, moet men, indien de toegangen tot den post geene andere middelen aan de hand geven, eenen kuil in den grond graven, die ruim genoeg moet wezen om er den troep in te doen huisvesten; men omringt dezelve met groene takken die men dikwijls vernieuwd, om den vijand in den waan te brengen, dat zich daar wezenlijk niets dan eenige struiken bevinden.

De veldposten dekken zich op dezelfde wijze; zij gaan staan in eenen kuil die hem tot aan de borst bedekt, en verschuilen zich achter eenige takken.

Des nachts moeten de rondes en patrouilles de toegangen der veldwacht, zonder ophouden, ver af en nabij bewaken.

De veldposten moeten alles met de grootste aandacht opmerken, en niets voorbij laten gaan zonder het aan te houden; gedurende de nacht moeten zij in de grootste stilte luisteren en altoos gereed zijn om op den vijand, of die welke op hun aanroepen niet antwoord, te vuren. Dadelijk na het schot, trekt de veldpost op de veldwacht terug; deze heeft op het hooren daar van de nachtwacht laten waarschuwen, dat er geschoten is en dat zij gaat verkennen wat of tot dit vuren aanleiding heeft gegeven. De bevelhebber eener veldwacht moet altijd zeer op zijne hoede zijn; hij moet geen mensch toelaten zich van de wacht te verwijderen.

Des morgens met het aanbreken van den dag, zal hij patrouilles uitzenden die het veld voor de veldposten, moeten gaan opnemen; bij iedere aflossing der veldposten zal men voor hunne linie patrouilleren. Wanneer de veldwacht aan de buitenste schakel der posten hoort vuren, zal zij in het geweer komen; zij zal eene patrouille uitzenden, met bevel om het vuur te naderen en spoedig berigt daarvan te zenden, ten einde de bevelhebber des kantonnements er van te doen verwittigen.

De nachtwacht (*piquet*), is een troep die zich met den ondergang der zon verzamelt aan het eind van het dorp, naar de zijde des vijands; deze troep staat onder het bevel van eenen officier en komt niet in het geweer, dan in geval van aanval; zij verstrekt tot verzamelingspunt voor de veldwachten en de schakel der posten; zoodra er geschoten wordt neemt de nachtwacht de wapenen op en stelt zich voorwaarts het dorp, waarvan zij de toegangen dekt, of rukt voorwaarts tot aan de veldwachten, indien de ontvangen bevelen zulks voorschrijven.

De bevelhebber der voorhoede plaatst zich met het geschut, en het gros van den troep, achter het midden der uitgestrektheid van de schakel der posten; de keuze dezer stelling is in het geheel niet onverschillig, want het behoud der buitenposten hangt er van af.

Indien er tusschen de kolonne en de voorhoede, waar door zij gedekt wordt, eene engte of moeijelijke doorgang is, dan stelt men daar eene reserve, zoo wel om tot verzamelingspunt te dienen, als om den vijand te beletten, door omwegen, daar de voorhoede voor te komen. Wanneer de voorhoede hare stelling genomen heeft, dan zal de bevelhebber, aan de schakel der voorposten en aan hare ondersteunings troepen de verzamelplaatsen aantoonen, waar zij zich henen moeten wenden in geval dat zij tot den aftogt gedwongen wierden, en hij zegt haar den post, die zij aldaar moeten bezetten. Zoodra de vijand de schakel der posten aanvalt, zullen de velden nachtwachten der ondersteunings troepen zich voorwaarts begeven, en ieder hoofd eens kantonnements verzamelt, zoo spoedig mogelijk, het overige van zijnen troep op de loopplaats, die hem achter het dorp is aangewezen. Deze moet op eene voordeelige plaats worden uitgekozen en zoo verre van het dorp verwijdert zijn, dat, indien de vijand in het zelve doordrong, men dan niet onnoodig aan zijn vuur zoude blootgesteld zijn.

Als de schakel der posten aangevallen is, dan is dit nog geene reden om dadelijk terug te trekken, en men moet zich wel in acht nemen tegen valsche schrikken en verkeerde berigten. Niets is nadeeliger voor den geest eens legers, dan de veelvuldige valsche alarmen en het nutteloos onder de wapenen komen; de soldaat verliest daar door het vertrouwen in zijne opperhoofden; hij maakt naderhand geenen spoed meer, om op de wapenplaats te komen, en hier uit kunnen de grootste ongelegenheden ontstaan, in een oogenblik van wezenlijk gevaar.

Indien men ziet dat er mogelijkheid is, om met vrucht tegenweer aan den aanval te bieden, dan rukt men voorwaarts tot steun der aangevallen posten, en geeft kennis dezer beweging aan den bevelhebber der voorhoede. Welke beweging de bevelhebber van een der ondersteunings kantonnementen make, hij zal er immer kennis van geven aan alle de anderen, opdat er eenheid in de linie blijve. Indien men genoodzaakt is aftetrekken, moet men bevorens de veldwachten en andere posten inwachten, de kantonnementen laten waarschuwen, en vervolgens trekt men terug naar de plaats, die door den generaal daartoe is aangetoond.

Wanneer de voorposten niet door natuurlijke beletselen gedekt zijn, dan moet de werkzaamheid der patrouilles en de waakzaamheid der veldposten voorzien in de mindere veiligheid der plaatselijke omstandigheden.

De officier met zijnen troep gekomen zijnde op het veld dat hij moet bezetten, stelt zijne veldwachten uit op de verschillende wegen die naar den vijand leiden, en welke hij, door de landkaarten en andere zekere berigten, heeft leeren kennen; deze veldwachten zetten hare veldposten vooruit, zoo ver als de plaatselijke omstandigheden het eenigzins toelaten, en het met de behoorlijke voorzigtigheid overeenkomt. Des nachts moeten deze veldposten minder van hunne wachten verwijderd zijn; voor deze veldposten laten zij patrouilles gaan tot bij de uiterste schakel der vijandelijke posten, in wier gezigt elke patrouille moet komen. Men laat insgelijks patrouilles gaan tusschen de verschillende posten, die, zoo veel mogelijk, achter beschuttingen of verhinderingen geplaatst worden; zoo als achter bruggen, dijken, moerassen, engten, opdat zij niet zoo gemakkelijk door den vijand zouden kunnen genaderd en opgeligt worden. De patrouilles moeten in de grootste stilte voorttrekken, alles opmerkzaam gadeslaan en geene bepaalde uren van aftrek hebben. Die welke naar den kant des vijands optrekken moeten trachten, langs eenen anderen weg terug te keeren als zij gegaan zijn, om de hinderlagen, die den vijand hen zoude kunnen leggen, te ontgaan. Hier kunnen kleine of sluip-patrouilles zeer nuttig zijn; deze moeten zwak zijn om vermenigvuldigd te kunnen worden, zonder de manschappen te veel te vermoeijen.

Twee of drie man kunnen ook beter hier of daar henen sluipen, dan een grooter getal. Het overige der beschikkingen voor de voorhoede is hetzelfde als wij voor de bestendige voorposten opgegeven hebben. De veiligheid dezer posten, vooral wanneer zij gedurende eenigen tijd gehouden moeten worden, hangt geheel en al af van de werkzaamheid en de waakzaamheid der troepen. In een bergachtig land vooral, moeten de voorposten zich niet tot eene tijdelijke verdediging bepalen; zij moeten in tegendeel hunne bewegingen en aanvallen vermenigvuldigen; al is de uitslag niet altijd voordeelig, het gevolg is nogtans nuttig, dewijl de vijand overal verontrust, overal bewaakt, overal ontdekt, en dikwijls in zijne voornemens bedrogen zal wezen, op het oogenblik dat hij eenen gewissen slag denkt toe te brengen. In het algemeen wanneer men eene stelling moet behouden en de bewegingen van eenen overmagtigen vijand moet nagaan, kan den kleinen oorlog en den voorposten-strijd, niet te levendig wezen.

Dit zijn ongeveer de algemeene voorschriften, die men in acht moet nemen, in de verschillende gelegenheden waarin zich de ligte troepen kunnen bevinden; wij zeggen *ongeveer*; want het is onmogelijk om alle voorvallen te voorzien. De stelling des vijands, de magt waar over men beschikken kan, het veld waarop men zich bevindt, brengen hier zoo vele wijzigingen in, dat men de officieren niet aan *bepaalde* regelen *kan* onderwerpen; men kan slechts de hoofdleiding aangeven; hunne bevatbaarheid om er de toepassing van op het veld te maken, moet het overige doen.

Inrigting van vaste Legioenen tot de Voorhoede. (H.)

De bijzonderheden in de voorgaande hoofdstukken vervat, hebben genoegzaam doen zien, hoe noodzakelijk het is van het voetvolk met de ruiterij in den voorposten dienst te vereenigen, en aan deze vereeniging gewoon te maken.

Wij wilden dan ieder legioen, op de volgende wijze zamenstellen:

Twee bataillons jagers.

Zes eskadrons huzaren.

Eene batterij rijdende artillerie; de helft dezer batterij behoorde uit houwitsers te bestaan, want deze zijn van het grootste nut tegen de veldverschansingen.

En eene kompagnie sappeurs.

De sterkte van het leger zal het getal dezer legioenen doen bepalen. Voor een leger van zestig duizend man, moeten er ten minsten *drie*, doch niet meer dan *vier* zijn. Deze legioenen, zullen door de kleeding en het nommer onderscheiden worden. Het voetvolk en de ruiterij van een legioen, zullen dezelfde uniform dragen; de artillerie zal er slechts de kraag en opslagen van hebben; dit komt mij goed voor, om de eensgezindheid en den zamenhang dezer korpsen te bevorderen.

Het is gemakkelijk de nuttigheid dezer troepen, die gedurende den vrede bestendig te zamen geoefend zijn, bij den aanvang van eenen veldtogt te voorzien. Hoe veel meeder kracht zullen deze legioenen niet hebben dan die brigades, die slechts in het begin eens oorlogs opgerigt worden, en bestaan uit troepen, zich onderling niet kennende, geen vertrouwen op elkander kunnen hebben? Deze vaste legioenen, in tegendeel, zullen in het vuur komen met het vertrouwen, 't welk een ieder soldaat in zijn regiment stelt; het zijn kinderen uit het zelfde huisgezin; eer, roem, gevaren, schande, alles wordt gemeen. Welk een voorwerp van naijver, van pogingen om zich onderling te ondersteunen, om den roem van het legioen te vestigen, of te handhaven! De zamenstelling dezer legioenen, komt ons voor goed berekend te zijn; zij zijn niet sterk genoeg om zwaar te zijn, noch zoo zwak, dat zij niet tot gewigtige togten kunnen dienen. Wij durven geloven, dat de sterkte die wij hen gegeven hebben, de beweeglijkheid en de kracht vereenigt. De kompagnie sappeurs is onontbeerlijk, tot het bespoedigen en gemakkelijker maken der bewegingen van de voorhoede, door het herstellen der bruggen, der wegen, en het wegruimen van alle hindernissen die den togt zouden kunnen vertragen: deze sappeurs zijn ook zeer noodig tot de veiligheid; dewijl zij de gelegenheid verschaffen van dadelijk eenige veldverschansingen op te werpen, op plaatsen die men moet verdedigen. De werken zullen beter afgestoken worden en spoediger voltooid zijn door militaire werkers, dan door in haast bijeengeraapte werklieden van het land. Deze kompagnie zal onder de bevelen, van den officier van den staf staan, welke staf insgelijks aan het legioen verbonden is. Gedurende den vrede, zal die officier deze werkers bestendig oefenen in het vergraven en verwerken der aarde, ten einde hen in dit werk behendig en vlug te maken.

Indien men met zoodanig een legioen, den voorposten-dienst moest verrigten, dan zoude men de volgende wijzigingen in de oude wijze van handelen moeten maken.

Wanneer het veld, 't welk door het legioen bezet moet worden, bekend is, dan moet men beginnen met een officier, met twaalf of vijftien man, op de voornaamste toegangen voorwaarts te zenden, ongeveer een half uur gaans ver; wat meerder of minder, naar mate de nabijheid des vijands. Deze kleine detachementen, wier hoeveelheid bepaald wordt door de uitgestrektheid der stelling en het getal der toegangen, die naar den vijand leiden, zenden gedurig patrouilles naar den vijand af, en door patrouilles houden zij gemeenschap met elkander, het geen noodzakelijk is, om den vijand te beletten tusschen hen in te sluipen. Zij moeten nimmer den vijand uit het gezigt verliezen, het zij door zich zelven, het zij door hunne patrouilles. Zij moeten altijd in beweging zijn, zich op verschillende uren en op verscheiden plaatsen vertoonen, om den vijand bestendig in de onzekerheid te houden. Tot hunnen onderstand kan men om de twee dagen, en altoos in verschillende strekkingen, eene bende van een officier met een vijftig ruiters daar henen zenden; deze nadert den vijand en tracht eenige gevangenen te maken. In de drie of vier dorpen, die op de voornaamste wegen naar den vijand liggen, stelt men eenige eskadrons huzaren, met eenige pelotons jagers, tot onderstand der voorste posten.

Bij dag zullen deze huzaren, slechts alle uur, eene patrouille van twee, of drie man afzenden naar de voorste detachementen, om bekend te blijven met het geen er voorvalt; zij stellen een, of twee veldposten, niet meer, op eenige honderd schreden buiten het dorp, op een verheven punt om te kunnen gewaar worden als er geschoten wordt. De jagers vatten post in het gedeelte van het dorp, naar de zijde des vijands, en geven alle avonden eene nachtwacht, die zich ophoudt in de huizen, het naast aan het uiteinde van het dorp staande, om daar de gewone wacht te versterken. Over dag, moet de ruiterij met den geheelen dienst belast worden, terwijl dat de jagers rusten, die nu slechts eene geringe wacht geven; des avonds trekt de ruiterij hare posten in en de jagers nemen den dienst op; dus handelende kan de ruiterij gerust alle avonden afzadelen; zij geeft dan alleen eenige kleine patrouilles.

Achter deze ondersteunings linie, stelt zich het opperhoofd van het legioen in een dorp met zijn geschut, het gros der infanterie en eenige ruiterij. Eene kleine reserve, nog meer naar achteren, voleindigt de zekerheid van de gemeenschap met het leger.

Zoodra de voorste posten aangevallen worden, moeten de jagers van de nachtwacht der ondersteunings linie, de heggen en tuinen naar des vijands zijde gaan bezetten; het overige des voetvolks en de ruiterij, begeeft zich naar de loopplaats. Zijn de voorste detachementen gedwongen terug te trekken, dan moeten zij buiten om het dorp gaan, en er het front van vrij maken, om het vuur der jagers niet te hinderen; dit zal zeker den vijand in zijnen eersten aanval tegen houden, indien het goed gerigt wordt. Zoo de vijand te veel aandringt, dan moeten de jagers zich verstrooijen, en de ruiterij om de twee zijden van het dorp henen rijdende, doen eenen aanval, om hen aan een al te dringend gevaar te onttrekken. Volgens de omstandigheden, en de ontvangen bevelen moet men zich hier nu staande houden, of op de voorhoede terug trekken. Wanneer de veldposten waarschuwen dat zij hooren schieten, moet het kantonnement, te gelijker tijd dat het in de wapenen komt, dadelijk eene patrouille uitzenden naar den kant waar men hoort schieten, en de andere kantonnementen, die het naast regts en links liggen, laten waarschuwen; deze doen dan de berigten verder voortgaan.

Wijze om de Legioenen te oefenen.

Hoe veel zorg men ook aangebragt hadde om een voorschrift voor den dienst der ligte troepen te velde, op te stellen, zoo zoude men daar geene gunstige uitwerking van kunnen verwachten, indien men gedurende den vrede niet getracht had om er de toepassing van op het veld, aan de officieren te doen bevatten, door herhaalde en menigvuldige oefeningen. Wanneer wij spreken van *oefeningen*, dan verstaan wij hier door niet die kleingeestige bijzonderheden, die eenen kostbaren tijd verslinden zonder iets te leeren; ook niet die grootschijnende doch beuzelachtige schikkingen der groote *manoeuvres* van vorige dagen, waar alles aan een fraai uiterlijk opgeofferd werd; waarbij een officier gedwongen werd een bloot navolger te blijven van de gewoonten en van de regelmatigheid, zonder zijn vernuft, noch de begaafthedeu, die hij van de natuur had ontvangen, te kunnen gebruiken en uitbreiden.

Door oefeningen verstaan wij het wezenlijk onderwijs der troepen, hetwelk alleen den oorlog ten doel heeft. Gedurende het voorjaar zullen de legioenen met aanhoudendheid en regelmatig in de grondregelen, die wij voor het bijzonder onderrigt voorgeschreven hebben, onderwezen worden. De bevelhebber des legioens zal er zich uitsluitend mede bezig houden. De werkers zullen onderrigt worden in het maken van rijsbossen, van paalwerken, in het verwerken van aarde, in het opwerpen van kleine verschansingen; men zal hen, bij beurten, een zeker getal jagers toevoegen, op dat de legioenen aan deze werkzaamheid gewoon, altoos manschappen hebben die zich kunnen verschansen. De werken die men alzoo oprigt zullen naderhand dienen tot oefening der artillerie, om naar de schijf te schieten. Op die wijze zal men leeren het geschut met vrucht tegen veldverschansingen te gebruiken. Op de rustdagen van den troep, namelijk wanneer zij niet geoefend wordt, zal men een officier (volgens beurten) met een of twee onder-officieren uitzenden, en hem op eene gegevene strekking eene veldontdekking laten doen, hij zal van alle voorname toevallen des velds, die hij op zijnen weg ontmoet, verslag moeten doen. Bij zijne terugkomst zal men den staf-officier gelasten het verslag na te zien, en het te verbeteren indien dit noodig is. Deze oefening zal de officieren gewoon maken *het veld te lezen* en hen voorbereiden om de najaars oefeningen met meer vrucht bij te wonen.

Zoodra de oogst binnen is, zal men de ware oorlogs oefeningen beginnen. Men zal de troepen met hunne volle toerusting, even als in eenen veldtogt laten uitrukken; men zal voor, — achterhoeden en patrouilles hebben; men zal zich uitbreiden, schikken, eene verwerende stelling nemen, een ge-

gevecht veronderstellen, voorwaarts rukken, eenen aftogt maken enz.

Alvorens eene beweging te beginnen, zal men de officieren te zamen doen komen; de bevelhebber van het legioen zal hen het plan en de redenen der bewegingen bekend maken, en zeggen hen welke beweging men van des vijands zijde veronderstelde. Men zal dikwijls de strekking en het doel dezer uittogten veranderen; ten einde door het vermenigvuldigen der soorten en toevallen der velden, ook de wijzigingen die in de schikking der troepen, en de wijze om zich te verdedigen en te ondersteunen te vermenigvuldigen. Men zal bosschen, hoogten, doorsneden velden opzoeken om aan de schikkingen der troepen alle veranderingen te geven die deze velden vereischen; men zal bruggen en engten aandoen en dezelve in voor- en achterwaartsche bewegingen doortrekken. Iedere beweging, iedere schikking, iedere beraming zal aan de officieren uitgelegd worden; men zal hen onverwachts vragen doen; men zal hen vragen wat zij denken dat men zoude moeten doen, op hetzelfde veld, indien men eene andere beweging, of andere middelen des vijands veronderstelde, men zal hunne denkwijze eene betere rigting geven, en door dit eenvoudig en gemakkelijk middel zal men hunne kunde vermeerderen, zoo dat men verzekert zal zijn dat er zich in den loop van eenen veldtogt bijna geen voorval zal opdoen dat men voor hen geheel onvoorzien kan noemen. Vervolgens zal men eenen aanval op een dorp maken; de ruiterij zal buiten het bereik van het vuur gesteld worden; de batterijen worden regts en links van het dorp geplaatst; de jagers verspreiden zich, en vallen op het dorp aan; na eenigen tijd gevuurd te hebben trekt men hen in kolonne te zamen en men rukt met de stormpas voorwaarts; dit oogenblik moet een gegedeelte der ruiterij waarnemen om met snelheid het dorp om te trekken, en de bezetting die men in aftogt veronderstelt, aantevallen; het overige der ruiterij blijft staan om het geschut te dekken, of den aftogt te ondersteunen in geval den aanval afgeslagen wierd. Men zal ook het verdedigen van een dorp, van eenen post verbeelden; men zal de troepen onderrigten op welke wijze zij zich achter de borstweringen moeten verdedigen, en hen gewennen alle hindernissen over te komen tot het aanvallen der grachten en wallen.

Wanneer men in al deze handelingen wel ervaren is, dan zal men met het legioen gaan kantonneren; men zet de voorposten uit; men blijft daar eenige dagen en men verrigt den dienst, even als in tijd van oorlog; onderwijl zendt men officieren uit met gemengde detachementen. Men ziet in hoe verre zij nut getrokken hebben uit het onderwijs der bewegingen voor de verschillende wapens, om er de voordeelen van te kennen en op het veld toetepassen. Men geeft eene betere rigting aan hunne verkeerde beschikkingen, indien er reden toe is en men zegt het deze. Eindelijk, zal men de twee halve legioenen tegen elkander laten manœuvreren; men zal slechts een algemeen plan opgeven, doch geene bijzondere beschikkingen. Ieder gedeelte zal door een hoofdofficier gevolgd worden om inlichtingen te geven waar zulks noodig is; de bevelhebber des legioens gaat alles na, verbetert de misslagen en verliest nooit uit de gedachten, dat het de eerste pligt van een opperhoofd is, zijne officieren te onderrigten en de uitbreiding hunner kunde en bekwaamheid te begunstigen.

Zoo lang men deze wijze van onderrigten niet volgt, kan men geene goede officieren bekomen; want alleen de toepassing der beschouwing op de uitvoering, maakt het volmaakte eener kunst uit.

Deze vereeniging van verschillende wapens in legioenen, heeft ook nog het voordeel van het verschil tusschen een goed officier der infanterie en een goed officier der ruiterij, door het vooroordeel daargesteld, weg te nemen; een goed officier moet het sterk en het zwak van ieder wapen en de toepassing daar van op het veld kennen.

AANMERKINGEN.

(A.)

Nogtans hebben de grieken, in verscheiden gelegenheden, een zeer voordeelig gebruik weten te maken van ligt gewapende troepen; gelijk bij den vermaarden aftogt der tienduizend; waaromtrent XENOPHON zegt: reeds in het begin van den togt verpligt te zijn geweest ligte ruiterij, boogschutters en slingeraars, die hij niet had, daar te stellen, om zich te beveiligen tegen de ontrustende aanvallen der perzen. In den slag bij *Arbella*, zien wij de ligte troepen ook in hunne geheele kracht en in hunne ware bestemming werken; namelijk, het voorbereiden der overwinning voor de zware infanterie en het gros des legers.

Memoires militaires de GUISCHARDT.

Na dat de koning van *Macedonien* den *tyger* was overgetrokken, rukte hij tusschen de gordiaansche bergen en den tijger voort, zonder kennis van den vijand te hebben. Op den vierden dag namen zijne veldontdekkers eenige gevangenen, welke berigtten, dat de perzen slechts eene dagreis verwijderd waren. ALEXANDER legerde zijn volk, en des avonds ten tien uren begaf hij zich weder op weg om den vijand met het aanbreken van den dag te ontmoeten. Het leger der perzen werd geschat op niet minder dan zesmaal honderd duizend man. De grieken telden er slechts dertig duizend en eenige hulptroepen. DARIUS had zijn ontzaggelijk leger in groote vierkante massa's geschikt, welke op allerhande wijzen gewapend waren en onregelmatig zonder eenig bepaald oogmerk, met ruiterij vermengd waren. Dewijl hij dien grooten hoop menschen niet in eene frontlijn kon plaatsen, schoon de vlakte nogtans zeer uitgebreid was, werden er verscheiden groote korpsen achter in reserve geplaatst. Het grootste deel der persische en baktriaansche ruiterij werd op den linkervleugel gesteld; waarvoor men twee korpsen der beste scythische ruiterij, ieder van duizend man plaatste.

Twee honderd wagens met zeissen beslagen, werden voor den linker, vijftig andere voor den regtervleugel, en nog vijftig zulke wagens en vijftien olijfanten voor het midden des legers gesteld; ALEXANDER bragt de nacht door in eene verschanste legerplaats, en des morgens vroeg zette hij zijn leger, op eenen behoorlijken afstand van den vijand, in slag-orde.

De zware infanterie, of phalanx, maakte het midden uit; aan den regtervleugel werden acht korpsen ruiterij, te zamen twee duizend man uitmakende, geplaatst, en de thessalische ruiterij bezette den linkervleugel.

Regts aan zijne ruiterij, liet hij eene linie ligte troepen aansluiten, bestaande uit boogschutters, slingeraars en andere ligt gewapenden, onder het bevel van *Kleander*. Op eenen kleinen afstand, vóór deze linie, plaatste **Alexander** twee korpsen ligte ruiterij; hierover gaf hij het bevel aan *Aretas*. Nog eene derde linie, uit de helft der grieksche ruiterij bestaande, werd voor deze twee anderen geplaatst en aangevoerd door *Menidas*.

Het gevecht begon door de scytische ruiterij, die de macedoniers wilde omsingelen; maar *Menidas* met de grieksche ruiters, sloot haar den weg. De scythen kregen nogtans weldra de overhand; **Alexander** zond de ruiterij der tweede linie en een korps ligt voetvolk der derde linie tot onderstand. Dit had eene goede uitwerking en de scythen werden tot wijken gebragt, toen de perzische ruiterij hen ter hulpe kwam. Het gevecht vong weder op nieuw aan en **Alexander** zond de zijnen geene andere troepen, dan de twee korpsen ligt gewapenden, die onder het bevel van *Kleander* stonden. Deze waren echter voldoende; zijne ruiterij begon veld te winnen, en eindigde zelfs met den geheelen vleugel des vijandelijken legers in wanorde te brengen.

Middelerwijl deed **Darius** de ruiterij van den regtervleugel voortrukken, om den linkervleugel van **Alexander**, door *Parmenion* geleid, te omsingelen. Te gelijker tijd renden de wagens tegen het midden des legers aan. Maar de grieksche boogschutters deden zoo wel hunne pligt, dat weldra alle deze wagens zonder voerlieden waren; de boogschutters maakten zich van de wagens meester en leiden ze tusschen de massa's door naar achter. De ruiterij der perzen, die tusschen het voetvolk stond, verliet toen eensklaps hare plaats in de linie, om de vleugels te gaan ondersteunen en maakte daar door eene groote opening in die linie, waar **Alexander** gebruik van maakte en er met zijne ruiterij in doordrong. De peltasten, (eene soort van voetvolk welke eenen overgang maakte tusschen de ligte en zware troepen) zetteden zich daarop in kolonne, vielen op het voetvolk, dat tegen hun over stond, aan en drongen door de linie henen. Deze peltasten bevonden zich aan den regtervleugel der zware infanterie en nabij de ruiterij. De zware infanterie volgde deze beweging, gelijk ook alle de andere deelen van het midden, als wilden zij het midden des persischen legers aantasten. Dit bragt deze groote massa's volk weldra in verwarring. *Menidas* en *Aretas*, in plaats van zich op te houden met de vlugtelingen te vervolgen, vielen met hunne ligte troepen aan op de korpsen, die nog staande wilden blijven;

ALEXANDER, welke nu door de linie henen gedrongen was en het midden in den rug bedreigde, maakte de neerlaag volkomen.

Men ziet hier dus de ligte ruiterij onder *Menidas*, den aanval der scythen eerst tegenhouden, en vervolgens, door eenige andere ligte troepen ondersteund, terug drijven en den linkervleugel des vijandelijken legers aantasten; het geen gelegenheid gaf, dat de persische ruiterij uit de linie voortkwam, om dien vleugel bij te staan; van welken misslag ALEXANDER, zulk een meesterlijk gebruik maakte: vervolgens zijn de peltasten door de linie voetvolk doorgedrongen en baanden dus den weg aan de zware infanterie; eindelijk wendden de ligte troepen zich over het slagveld naar de korpsen, welke hunnen stand nog behielden en dwongen hen dezelve te verlaten.

PLUTARCHUS.

In later tijd heeft PHILOPOËMEN, een der grootste, doch ook *de laatste* der krijgshelden, die Griekenland heeft voortgebragt, den kleinen oorlog zeer in aanzien gebragt; en dewijl hij zeer wel de kracht der verschillende wapens kende, heeft hij de ligte troepen in vele gelegenheden, met vrucht gebruikt.

GUISCHARDT
POLYBIUS.

In den slag bij MANTINEA werd het klaarblijkelijk, dat oorlogs werktuigen, welke voor de zware infanterie zeer gevaarlijk zijn, niets tegen ligtgewapenden kunnen verrigten. Want MACHANIDAS, opperhoofd der *Lacedemoniers*, liet in het voorwaarts rukken, zijn leger in eens stil houden en openingen maken tusschen de phalanges, waar door eene menigte katapulten en blijden te voorschijn kwamen, om de troepen der *Acheërs*, die in massa stonden, te verpletteren. PHILOPOËMEN, schoon verwondert, verloor het hoofd niet: hij rukte met een korps ligte troepen vooruit en gaf hun bevel, om voornamelijk op de manschappen aan te leggen, die de genoemde werktuigen bedienden; dit werd met het beste gevolg bewerkstelligd, en de werktuigen verlaten en buiten staat gesteld.

De *romeinen* hebben reeds vroeg ligte troepen gebruikt; want deze maakten een bepaald gedeelte van het legioen uit; alhoewel zij in de veldslagen hunnen dienst zeer wel verrigtten, hebben nogtans de *romeinen* groote rampen ondergaan omdat zij die troepen niet wisten, of niet begeerden te gebruiken tot het veldontdekken en het bewaken der togten van het leger. In de punische oorlogen vooral, waar zij te doen hadden met eenen HANNIBAL, zoo ervaren in alle de listen en hulpmiddelen der krijgskunde, hebben zij geduchte lessen dienaangaande gehad; tot getuigen daarvan strekt het gevecht bij *Trèbia*, en den slag van *Trasimenes*. Deze laatste slag kenteekende vooral zulk eene onvergeeflijke onbezorgdheid der romeinen, omtrent dit punt, dat die eene bijzondere aanhaling verdient.

POLYBIUS. Na den stouten, doch wel beraamden en uitgegevoerden togt door de moerassen van *Klusium*, trok HANNIBAL voort op den weg naar *Rome* en verbrandde al wat hij outtmoete, om de *romeinen* tot een gevecht te krijgen. Hij kwam in eene effen vallei, tusschen twee bergketens gelegen, wier einde gesloten was door eenen steilen en moeijelijk te beklimmen heuvel, en de ingang werd zeer vernaauwd door een meer, tusschen 't welk en den voet des bergs een zeer smal pad liep. HANNIBAL toog dit pad langs, bereikte den heuvel op het ander einde, en vestigde zich daar met zijne *spanjaarden* en *afrikanen*; achter de hoogten, ter regter zijden, plaatste hij de balearen en andere behendige *werpers*. De ruiterij en de *galliers* werden achter de hoogten links gesteld, en allen wierden uitgebreid zoo dat hunne vleugels den ingang genaakte. Hij bragt de nacht door met deze hinderlagen te plaatsen; en wachtte vervolgens bedaard af dat de *romeinen* hem kwamen aanranden.

De romeinsche consul FLAMINIUS, volgde hem met groot verlangen om hem in te halen. De eerste dag laat aankomende, legerde hij zich bij het meer, en des anderen daags deed hij des morgens vroeg zijne voorhoede in de vallei voorttrekken, zonder de hoogten op de zijden te laten doorzoeken of opnemen. Er was dien morgen een sterken nevel opgekomen; zoodra nu de voorhoede bijna tot aan de legerplaats van HANNIBAL was voortgegaan, zond dit legerhoofd het bevel tot den strijd aan alle de hinderlagen, en viel van alle zijden te gelijk op de verwonderde romeinen aan: hunne officieren, door een dikken nevel omgeven, voor, achter en van ter zijde gedrongen, door eenen vijand welke van boven op hen kwam invallen, wisten niet waar zij *zich* henen moesten begeven, of waar hunne tegenwoordigheid vereischt werd; zij wisten niet eens wat er omging. De meesten sneuvelden voor dat zij zich in slag-orde hadden kunnen stellen: Flaminius zelf, met vijftien duizend romeinen liet hier het leven, en was het slagtoffer van zijne nalatigheid.

Welk eene onbegrijpelijke onvoorzigtigheid, van zich in zulk eene engte te begeven, zonder te weten waar de vijand is, zonder te weten wat zich op zijne zijden kan bevinden! Waartoe diende toch de voorhoede van Flaminius? dewijl zij voorttrok zonder kennis van het veld te hebben was zij gelijk aan de andere legioenen, en droeg slechts den naam van voorhoede, zonder de minste der pligten van zoodanig een korps te vervullen.

PLUTARCHUS. Het is Sertorius die de wetenschap van het
TITUS LIVIUS. ware gebruik der ligte troepen bij de *romeinen* tot den hoogsten trap van volmaaktheid gebragt heeft; zijne oorlogen en wapenhandelingen in *Spanje* zijn eene zeer nuttige studie voor alle officieren.

FRONTINIS, STRATAGEMATA, *lib.* 2 *cap.* 3. Xantippus de lacedemonier, aan het hoofd van het leger der karthageniensers staande, heeft het romeinsche leger onder **Regulus** misleid, door zijne ligte troepen allen in eerste linie te plaatsen, en de reserve zamen te stellen uit het sterkste gedeelte van zijn leger, met bevel aan de ligte troepen, om, wanneer zij hun werpgeweer op den vijand afgezonden hadden, voor hem te wijken, en hem in de slag-orde te lokken; toen nu de romeinen tot aan de reserve doorgedrongen waren, begaven de ligte troepen zich snel regts en links naar de vleugels en omringden de *romeinen* die de karthaagsche slag-orde het hoofd moesten bieden. Eene volkomen nederlaag der *romeinen* was het einde van deze bewegingen.

Sertorius heeft hetzelfde in *Spanje* tegen **Pompejus** in werking gesteld. FRONTINI, STRATAGEMATA.

(B.)

De spanjaarden hebben het eerst een goed gebruik van de vuurroeren weten te maken, door er de ligte infanterie mede te wapenen. De vermaarde overwinning bij *Pavia* op **Frans** I hadden zij voornamelijk te danken aan vijftien honderd schutters met vuurroeren gewapend, die *de Markgraaf van Pescaire* langs het front der fransche gendarmerie (zeer zwaar gewapende ruiters) verspreidden, waar zij al spoedig wanorde en verschrikking inbragten. Daar deze gendarmes de kracht van het fransche leger uitmaakten, kostte het niet veel moeite om het overige overhoop te werpen toen dit korps eens aan het wijken was gebragt. BRANTOME.

In

In het gevecht bij *Seneffe*, in 1674, heeft *de Prins van Oranje* (WILLEM III) getoond, dat, alhoewel hij geene bestemde ligte infanterie bij zijn leger had, hij nogtans een zeer goed gebruik wist te maken van het veld, 't welk voor dit wapen het best geschikt was, met er schutters uit de zware infanterie in te plaatsen, en hun den dienst van jagers te laten verrigten; waardoor hij den *Prins van Condé* stuitte in zijnen aanval op de achterhoede van het leger der bondgenoten, en hem zelfs zoo krachtdadig ontving, dat dit ervaren legerhoofd niet wist hoe zich uit de zaak te redden.

Folard, comment. sur Polybe.

De Prins van Condé volgde het leger der bondgenoten op de zijde, en ziende dat de aard des velds hetzelve dwong zich van een te scheiden, viel hij er met zijne ruiterij met groot voordeel op in. *De Prins van Oranje*, die aan het hoofd des legers was, snelde toe en ziende dat de franschen een gedeelte van zijn leger ('t welk door een bosch van het overige afgescheiden was) trachte af te snijden, deed hij het hoofd der kolonne terug komen, en bezette een veld 't welk gedekt en doorsneden was met zware heggen, digte struiken, kreupelbosschen en hoplanden, welke ondoorgankelijk waren, en van waar zijne troepen de franschen, met eene hagelbuij van kogels, begroetten. Toen begon het gevecht weder op nieuw; de *Prins van Condé* vond zich ingewikkeld in eenen strijd, waar hij zag dat hij het onderspit zoude

doldelven: hij trachtte alzoo eene afwending te maken op den linker vleugel en zond eene uitgezochte bende af om dezelve aantevallen; doch *de Prins van Oranje* dit bemerkende, deed van zijnen kant eenige bataillons henen trekken welke de franschen voorkwamen en overhoop wierpen. De generaal *Farjaux* die deze bataillons geleidde, liet vier stukken geschut in batterij brengen; deze hadden eene goede uitwerking en bragten den vijand veel nadeel toe; vervolgens bemeesterden de franschen eene hoogte van gene zijde van het dorp *Seneffe;* hierdoor werden de hollanders wel genoodzaakt eene achterwaartsche beweging te maken; maar zij wierpen zich in het dorp *Fay*, hetgeen door een goed kasteel en eene kerk versterkt was, en bovendien omgeven met heggen en hoplanden, welke hun wederom een groot voordeel gaven. Op hunne eene zijde hadden zij een moeras en, op de andere een bosch; nogtans wilde de *Prins van Condé* hen hieruit verdrijven: hij zondt mitsdien den *Hertog van Luxemburg* op het bosch af, en met zijne beste troepen, tastte hij het dorp aan. De *Hertog van Luxemburg* werd met groot verlies terug geslagen, en *de Prins van Condé* zelf, na een hardnekkig gevecht, (waarin hij eene menigte goede officieren en soldaten verloor) dreef de bondgenooten uit het dorp tot aan eenen hollen weg waar zij weder stand hielden, en de franschen zulk een zwaar verlies toebragten dat deze het gevecht staakten. Deze slag had geduurd van des morgens zeven, tot des avonds elf uren; beide partijen schreven zich de overwinning toe.

In den opvolgings oorlog hebben de franschen nog dikwijls het gebrek aan ligte troepen moeten boeten door groote tegenspoeden: zij hebben er, onder anderen, het verlies van den slag van *Hochstädt* in 1704. aan te wijten.

Memoires du marquis MAFFEI.

In den veldtogt van 1708, zoo noodlottig voor de franschen, konden zij het verlies van den slag bij *Oudenaerden* insgelijks aan het opgegeven gebrek toeschrijven; want zij werden niet in tijds onderrigt dat de bondgenoten *de Schelde* overtrokken, en er op hun gemak eenige bruggen oversloegen. In de omwentelings-oorlogen hebben zij echter goede ligte troepen opgerigt en er, met een roemrijk gevolg, gebruik van weten te maken; waarvan bijna alle legers van Europa getuigen van zijn geweest.

WAGENAAR, MAFFEI.

Een der merkwaardigste togten van ligte troepen is die van den Generaal *Baron Sirtema van Grovestins*, welke, in 1712, met vijftien honderd ruiters de Maas overtrok, in *Champagne* doordrong, het bisdom van *Metz* en *Verdun* brandschattede; vervolgens trok hij den Moezel, te *Pont-à-mousson*, over; — wijders *de Saar*, — daarna *den Rijn*, en kwam zoo bij het leger terug.

Zie: de l'Infanterie, par l'auteur de l'hist.

De schrijver spreekt niet van de ligte troepen der engelschen, nogtans hebben hunne jagers veel dienst bewezen in den spaanschen oorlog gedurende de regering van *Bonaparte*; het is door middel van deze dat het de engelschen meer dan eens gelukt is de vreesselijke aanvallen der fransche *colonne d'attaque* niet alleen afteslaan, maar deze zelfs in wanorde terug te drijven; want, terwijl de bataillons, in linie geschaard, deze kolonnes met een levendig twee gelederen vuur afwachtten, zonden zij hunne jagers op de zijden der kolonne die zij, onder een groot geschreeuw en met een goed onderhouden jager vuur, bestookten en deze in verwarring bragten.

l'histoire de l'expédition en Russie.

(C.)

De ligte troepen, zijn voor een legerhoofd, de fakkel die hem bestendig moet verlichten, nopens alle de bewegingen, stellingen en die hem de voornemens des vijands doen kennen: zij zijn voor het leger hetgeen de oogen en de ooren voor het ligchaam zijn.

« Men kent het nut dezer troepen nog niet ge-
« noegzaam; hunnen krijgshandel is zoo verschillende
« van die der zware troepen, dat men zelve dien
« oorlog moet gevoerd hebben, om er alle de listen
« van te kunnen kennen en ze weten te gebruiken.
« Om dit onderscheid wel te bevatten moet men
« bedenken: dat ieder onder-officier, dragon-
« der of jager, in alle gelegenheden, moet weten
« wat hem te doen staat, zonder dat men hem
« dit zegt; bij de zware troepen hebben zij de
« bevelen, die hen gegeven worden, slechts op te

« volgen, en bestendig verbonden en te *zamen*
« te blijven; zij behoeven slechts moed te bezitten:
« maar een goed huzaren- of jager-officier moet
« de listigheid met de oogmaat, de bedaardheid
« met den moed vereenigen. Men geeft gewoonlijk
« het bevel dezer troepen aan den eersten generaal,
« of hoofd-officier, die hetzelve vraagt; al heeft
« hij nimmer dezen dienst verrigt; men wil hem
« denzelven leeren in den oorlog, even als of *het*
« oogenblik van werken dat van onderwijzen ware:
« al heeft deze officier alle mogelijke bekwaamheden
« tot het wel leiden van voetvolk en ruiterij, om
« deze wapens behoorlijk tegen den vijand aante-
« voeren en het voordeelig oogenblik tot *den*
« aanval te kunnen waarnemen; om van eene ver-
« keerde beweging des vijands gebruik te maken;
« in een woord: al bezit hij alle de kundigheden
« van een goed generaal, indien hij nooit den
« oorlog der ligte troepen heeft gedaan, zal hij
« zeer verlegen zijn om afgezonderde troepen wel
« te geleiden, hen op den behoorlijken tijd te
« ondersteunen, om dagelijks zekere tijdingen *van*
« den vijand te bekomen, om hinderlagen te
« plaatsen, den vijand daar in te lokken, zijnen
« toevoer op te ligten; en in het algemeen: om
« al hetgeen dezen oorlog aangaat, waar hij geene
« kennis van heeft en welke hij nimmer gevoerd
« heeft, te bewerkstelligen.

« Men moet het geleiden dezer troepen toever-
« trouwen aan officieren, die dezen krijg kennen

« en eene langdurige ondervinding er van hebben;
« men moet deze officieren de noodige troepen geven
« tot het uitvoeren der uitgevaardigde bevelen,
« zonder acht te slaan op den graad die zij bekleeden;
« want het gebeurt maar al te dikwijls,
« dat het getal manschappen, welke men aan een
« officier geeft, berekend is naar zijnen graad en
« niet naar de werkzaamheden, of de bevelen,
« met wier uitvoering hij belast is. Voorts moet
« men hen de handen ruim geven: tot het afzenden
« der benoodigde troepen; tot de zekerheid
« der legerplaatsen der togten; en tot de kennis
« welke men van des vijands bewegingen dient te
« bezitten; als dan zal men het voordeel erkennen
« van vele zulke troepen te hebben. Het
« oogenblik van werken en handelen, is niet het
« oogenblik van beproeven; men moet zeker zijn
« van zijne grondbeginselen, en vooral dezelve op
« het veld en de gelegenheden weten toe te passen,
« wanneer men het bevel voert over troepen,
« die de veiligheid der legers uitmaken en
« er de fakkel van kunnen genoemd worden. . . . .
« De officieren die dezen dienst, wiens kennis ik
« voor allernoodzakelijkst houde om tot het verhevene
« der krijgskunde te geraken, willen leeren,
« moeten lang onder het bevel staan, voor
« dat zij zelven het opperbevel kunnen voeren;
« want hoeveel moed en ijver men ook hebbe,
« hoeveel bevatbaarheid en verstand men ook bezitte,
« zoo is het nogtans onmogelijk, dat een

« officier, die nimmer in linie gewerkt heeft, of te « jong is, om ervarenheid te hebben kunnen « bekomen, de ligte troepen behoorlijk aanvoe- « re, en de beramingen en voornemens des ge- « neraals volbrenge; om dat de kunde niet dan « door eene langdurige studie met oefening ge- « paard, kan verkregen worden; en dan nog « zelfs zijn alle verstanden niet even geschikt tot « het bevatten en begrijpen."

Commentaires sur les memoires de Montecuculi par le comte TURPIN CRISSÉ.

(D.)

De ligte troepen, het zij dat zij eene voorhoede uitmaken, het zij dat zij tot bijzondere uittogten afgezonden worden, kunnen dikwijls in de gelegenheid komen van rivieren over te moeten trekken, op plaatsen daar geene doorwadingen noch bruggen zijn, of daar deze laatsten vernield zijn; het zoude dus niet ondienstig wezen, dat de manschappen dier troepen onderwezen wierden in het herstellen en aanleggen van tijdelijke bruggen; dat is te zeggen: die alleen voor die gelegenheid moeten dienen, en ook in het opsporen en verzekeren van doorwadingen; want zij kunnen niet altijd een toestel van brugwerken bij zich hebben, en nogtans kan een spoedige en oogenblikkelijke overtogt dikwijls van veel gewigt zijn.

Er zijn verschillende wijzen om zulke tijdelijke bruggen aanteleggen; men kan hiertoe nemen een aantal ledige tonnen, of vaten, die wél digt gemaakt zijn, zoo dat er geen water in kan komen, men voegt deze op twee rijen vast aan elkander door balken, die er in de lengte overhenen leggen; dwars over deze balken legt men deelen, of zware planken, of bij gebrek aan dezen, rijsbossen, die men dekt met aarde. Wanneer men niet veel zulke vaten bekomen kan, dan maakt men daarvan vlotten, van tien vaten ieder, vijf in de lengte en twee in de breedte; deze vlotten moeten op een zekeren afstand van elkander gelegd worden, die berekend is naar de zwaarte, die zij te dragen zullen hebben; op die wijze zal de kracht van den stroom ook minder aandrang hebben tegen de brug; indien men echter vreesde, dat deze nog te sterk voor de brug konde worden, dan moet men de vlotten vast maken aan molen- of andere zware steenen, aan ankers, manden met steenen geladen, of wel met kogels, welke men alsdan in het water laat zakken.

Wanneer het water niet diep is, dan kan men eene zeer goede brug maken met behulp van het onderstel van een boeren wagen, men zet hetzelve dwars in de rivier; men slaat boven de raderen, op eene hoogte die van de diepte van het water afhangt, eenen zwaren dwarsbalk, waarop men de einden der andere balken laat rusten, die van de wal af daarop geworpen worden; hetzelfde doet men aan de tegenovergestelde zijde, en vervolgens belegt men deze balken met deelen, planken, of rijsbossen. Indien de rivier breed is, dan kan men twee en zelfs meer wagens voor elkander stellen; wanneer men ondertusschen bevreesd ware dat zij zouden wankelen of omvallen, door het geweld van den stroom, of door de ongelijkheid van den bodem, dan moet men ze ondersteunen door schuins geplaatste palen die tegen de beneden zijde aanleunen. Het onderstel van eene kar kan ook dienen om eene brug te maken; men plaatst hetzelve midden in de rivier, of beek, met de boomen, of de burrij, regt naar boven; hetgeen men door middel van touwen gemakkelijk kan uitvoeren: aan deze boomen moet, op eene zekere hoogte, naar mate de diepte der rivier, een dwarshout vast gemaakt worden, waarop dan de balken komen te rusten, die met het eene einde op den oever liggen.

Ook kunnen groote schragen, gelijk als die waar de houtzagers zich van bedienen, verstrekken tot het aanleggen van eene tijdelijke brug; men moet slechts de voorzorg gebruiken van den voet der schragen door dwarshouten aan elkander te hechten; en indien de bodem der rivier week of modderig ware, dan konde men, onder tegen deze dwarshouten, planken slaan om het inzakken voor te komen; wanneer de stroom zeer sterk is dan plaats men eenen ondersteunings-paal tegen deze schragen aan de beneden zijde.

Wanneer men geene van deze werktuigen magtig kan worden, en men nogtans de rivier over moet trekken, dan hakt men eenen boom omver en werpt die in het water; terwijl men er den voet van tegen den oever vast zet, laat men den top door de kracht van den stroom naar de overzijde drijven, alwaar deze zich met de takken zoo vast zal zetten dat de boom eenen goeden overtogt zal bezorgen: door er vervolgens andere boomen tegen aan te laten drijven, kan men deze brug eene behoorlijke breedte geven; alsdan dekt men ze met rijsbossen, waarover men aarde werpt.

Indien de rivier zoo breed is dat één boom de twee oevers niet kan raken, dan moet men op de andere zijde ook eenen boom omver houwen en even eens in het water werpen, zorgende dat nu de twee boomen van de beide zijden gelijkelijk afdrijven en met de toppen in een loopen; alsdan zullen de takken zich zoo vast in elkander werken, dat de brug zeer sterk zal wezen; indien zij nogtans in het midden een weinig onder de zwaarte mogt wegzinken dan zal men eenige takken, wier een einde met een gavel is voorzien, daar onder zetten, om de boomen of hunne takken in deze gavels te vatten en zoo te ondersteunen. Ook kan men tot dat einde eenige planken gebruiken, die men schuins onder het midden der brug legt, zoo dat zij met het waterpas eenen hoek van 50 graden ongeveer maken; dan zal de daar onder tegen aan komende stroom, dezelve naar boven ligten. Doch wanneer men eene goede waadbare plaats in de rivier kan vinden, heeft men niets van dezen toestel noodig, en daardoor kan men ook met minder geraas en veel spoediger over een water komen. Om deze te vinden, laat men zich de rivier afzakken in een bootje, waar achter een dieplood aan hangt op de lengte van eene el; wanneer dit dieplood den grond raakt, dan bemerkt men zulks aan deszelfs beweging; vervolgens onderzoekt men de breedte, de lengte en den aard van den bodem der doorwading. Voor het voetvolk, mag zij niet dieper zijn dan eene el; voor de ruiterij, kan zij eene el en drie of vier palmen diep zijn; doch voor het geschut en de kruidwagens, slechts zes palmen; anderszins zouden de patronen en het buskruid nat kunnen worden. Men zal de meeste en ook de beste waadbare plaatsen vinden daar, waar de rivier eenen regte loop heeft; om dat in de bogten de diepte te ongelijk is: — somtijds, wanneer men er geene regt door de rivier kan ontdekken, zal men ze in eene schuinsche rigting kunnen vinden; vooral is dit het geval bij de bogten die de rivier maakt. Wanneer men de doorwading wel opgenomen heeft, dan moet men dezelve afbakenen door eene rij palen aan de beide zijden, waar langs men een touw spant tot meerder veiligheid. Zie verder hier over: *Essai* *sur les principes et la construction des ponts militaires et sur les passages des rivières en campagne; par le général* HOWARD DOUGLAS; *traduit de l'anglais par* VAILLANT, *officier du génie.*

Memoires de FREDERIC HENRI.

Tot het overtrekken van rivieren, heeft de *Prins van Oranje*, FREDERIK HENDRIK, meermalen met het beste gevolg gebruik gemaakt van bruggen van touw en ook van biesen (*des ponts de joncs*). Bij het berennen van *Sas van Gent*, deed de Prins drie kolonnes aanrukken, onder het bevel van de kolonels *Puchler*, *Beyma* en *van Noordwyk*: deze hadden zoodanige bruggen van biesen bij hunne voorhoeden; twee van deze kolonnes wierpen hare bruggen over *de Leye*, de derde over de vaart, en de troepen trokken er zonder verhindering over. Hij deed vervolgens twee schipbruggen slaan tot den overtogt van de ruiterij en het geschut.

Het onbruikbaar maken van doorwadingen kan ook soms van nut zijn; dit doet men door er eene of meer slooten of loopen in te graven, die evenwijdig met de oevers moeten leggen; ook graaft men kuilen, of slaat er palen in, wier boveneinde aangescherpt zijnde, niet boven het water uit mag komen; men kan er ook groote steenen, voetangels en andere beletselen in werpen.

De ligte troepen kunnen soms in de gelegenheid komen van de wegen, die bedorven zijn, te moeten herstellen, of zelfs nieuwe wegen te moeten banen; het zij om hunnen eigen doortogt te bespoedigen, het zij om die der kolonnes, welke hun volgen, gemakkelijker te maken: men behoorde dus ook hierin de ligte troepen te oefenen en te onderrigten, op dat zij daar eenigzins in bedreven zouden zijn, wanneer het wierde vereischt.

(E.)

Bij de belegering eener vesting, kan de ligte infanterie mede veel dienst doen; zij zal zich voor de loopgraven nederstellen en van daar opmerken, wat er op de veld-borstwering, in den bedekten weg, bij de poternen, bij de hameijen en sluithekken omgaat; ten einde voor het vijandelijke geschut beter beveiligd te zijn, zal zij zich kuilen in den grond graven en plaatsen zich daarin. Deze jagers zullen niet alleen den vijand gade slaan, maar hem ook benadeelen en vuren op de manschappen, die zich op de veld-borstwering vertoonen; vooral zullen zij trachten de speelbatterijen te verontrusten en er de kanonniers van te verdrijven, of ter neder te schieten, en naar mate de werken voortgang hebben, zullen zij het vuur der buitenwerken en zelfs dat van den hoofdwal, tot zwijgen helpen brengen; door goed in de schietgaten der borstwering aan te leggen, zullen zij niet missen om den dienst der artillerie ongemakkelijk en gevaarlijk te doen worden. Hier toe kan men hun zelfs eenige dubbelhaken of hanggeweren verleenen. Bij het bestormen der bres, zullen zij gebruikt worden, om deze en de naburige borstweringen, door een welgerigt vuur, van hare verdedigers te doen verlaten, en zoo de zware infanterie het naderen gemakkelijker maken. Zie DUHESME, *Essai historique sur l'Infanterie legère.*

Niet minder kan men, bij de verdediging eener vesting, de jagers met nut gebruiken; zij zullen zich op de veldborstwering legèren, tot dat zij er met geweld van weg gejaagd worden; zij zullen alle kleine voorwerken bezetten en deze posten met hardnekkigheid verdedigen, en wanneer zij genomen zijn die trachten te hernemen. Zij zullen steeds aan het hoofd van alle uitvallen zijn; gedurig de werkers in de loopgraven verontrusten en verjagen; dit houdt den arbeid het meeste tegen; want de werkers worden daar door bevreesd, doen schoorvoetende den hun opgelegden pligt, en wanneer zij eens verjaagd zijn, heeft men dikwijls eenen geheelen dag noodig om ze weder bij elkander te krijgen. De jagers zullen vervolgens de loopgraven trachten toe te werpen, het houtwerk in de batterijen te verbranden, de werk- en bouwstoffen te vernielen enz.

Men behoorde zelfs de jagers te onderwijzen in de gronden van den artillerie-dienst, in zoo verre, dat zij een stuk geschut konden laden, besturen en afsteken. Zeer dikwijls toch zijn zij het, die het eerst eene batterij beklimmen, en het zoude een groot voordeel voor hen wezen, wanneer zij het kanon konden wenden tegen den vijand, die in aantogt was om het terug te komen nemen. Kunnen zij de batterij niet behouden, dan moeten zij de stukken vernagelen; hier in zal men hen ook dienen te onderrigten: men kan onder anderen een stuk geschut vernagelen door de punt van een bajonet, degen, of ander scherp ijzer werktuig, of eenvoudig een spijker in het zundgat te slaan en daar boven af te breken; ook kan men het stuk voor het oogenblik onbruikbaar maken, door een kaliber kogel met een stuk vilt te omwinden, in de monding te brengen, en vervolgens met geweld naar achter te drijven. . . .

(F.)

Men kan door het onderwater zetten eener vlakte, dikwijls eene zeer goede dekking aan eene verschanste linie geven; wanneer er slechts eene of andere zijde van eene schans, of van eenen post die digt aan eene rivier legt door beveiligd moet worden, dan kan men dit op de volgende wijze ten uitvoer brengen.

CLAIRAC. GAUDI.

Vloeit de rivier, of beek, door een laag en vlak veld en tusschen lage oevers, dan legt men op beide zijden dijken aan, die twintig of vijf-en-twintig ellen lang, een en een halve a twee ellen hoog en breed zijn; de zijde waar het water tegen aan komt stroomen, moet met rijsbossen bekleed worden; op de andere zijde is dit onnoodig. Vervolgens legt men eenen dam in de ri-

rivier zelve; indien deze niet diep is, kan men volstaan met dezen dam van rijsbossen te maken, die er vast in moeten gewerkt worden, op eene breedte van twee a twee en eene halve el. Zoo de rivier dieper dan twee ellen is, moet men hier twee rijen palen inslaan, de tusschenruimte dezer twee rijen palen, die drie ellen breed moet zijn, wordt met steenen en aarde gevuld.

Indien er weinig water in de beek is, zoo dat de overstrooming niet sterk genoeg kan gemaakt worden, dan graaft men in het veld, waarop het water moet gebragt worden, bevorens eenige slooten en kuilen waarvan men de aarde verspreidt. De dijken zelven worden met vriesche ruiters of paalwerk bezet, op dat ze den vijand niet tot eene brug zouden dienen. Men moet zorgen, dat het water niet zoo hoog oploope, dat het over de dijken henen stroomt, want hier door zouden dezen al spoedig beschadigd worden; tot dat einde maakt men openingen op eene zekere hoogte in den dijk, zoo dat de overstrooming zich van het overbodige water ontlasten kan en altoos dezelfde hoeveelheid water behoude.

Maar wanneer men eene uitgebreide linie door eene overstrooming wil dekken, dan vereischt dit meer werk; alsdan moeten er verscheiden dammen, op honderd en dertig ellen afstands van elkander, door de rivier en het aanliggende veld gelegd worden, immers indien het verval van water sterk is; is dit verval niet sterk, dan kunnen de afstanden grooter zijn; men moet met dezen arbeid beginnen aan het hooge eind der rivier, om niet door het aanloopend water verhinderd te worden; men laat de eene kom na de andere vol loopen, en zoo gaat men voort tot dat het geheele front der stelling gedekt is. Bij iederen dam moet men eenen verschansten post aanleggen, op dat ze niet des nachts door den vijand, overgetrokken of doorgestoken worden.

(G.)

De generaal *Duhesme* geeft omtrent dit gedeelte eenige bijzonderheden op, die alle opmerking verdienen. Hij zegt dat de generaal *Desaix* zich zeer toegelegd had, op de wijzen om zekere berigten van het vijandelijk leger te bekomen. Voor dat de vijandelijkheden begonnen waren, had hij zich een staat van het oostenrijksche leger weten te verschaffen, waarop ieder regiment, ieder bataillon, en zelfs hunne uniform, op uitgedrukt was. Hij had deze verdeeld, zoo als zij in het leger waren, en zoo doende had hij, langzamerhand, de zamenstelling en verdeeling der divisien in de slag-orde te weten gekregen. Hij had de namen der luitenant generaals, der generaal majoors, der kolonels, met aanmerkingen op een ieder van hun, zoo dat hij over hunne bekwaamheid konde oordeelen, naar hunne gedane diensten en voorgaande bedieningen. Dit had hij zeer duidelijk op eenen staat, die hij zelve gemaakt had. Met behulp van dezen staat, kon hij, bij het aankomen van een overlooper of gevangene, dikwijls op het gezicht van hun uniform alleen, weten of er eenige beweging van aangelegenheid was uitgevoert, en zoo kon hij al de bewegingen van het gehele leger nagaan. Hij berekende al de voornaamste veranderingen, de sterkte der detachementen, die van het eene leger naar het andere wierden gezonden, de naam en uniform der korpsen, waar uit zij bestonden, de namen der generaals die ze geleiden. Hij kende de twisten, de ijverzucht, en andere driften die het vijandelijk leger beroerden, in *één* woord: hij wist al wat er omging. —

(H.)

Het zamenvoegen der jager-kompagnien, tot bataillons en regimenten, en het daarstellen van vaste legioenen ligte troepen, komt ons voor eenige zwarigheden te bevatten; zelfs schijnt deze vereeniging strijdig te zijn met de grondbeginselen des schrijvers. Hij toch wil niet dat de ligte troepen aan zamengestelde en regelmatige bewegingen verbonden zullen zijn, waarom dan die verschillende korpsen bij een gevoegd, terwijl zij onafhankelijk van elkander moeten werken? Eene jager-linie bevat zoo vele verdeelingen als er belangrijke punten in derzelver uitgestrektheid gevonden worden; wanneer nu de jagers tot *één* korps behooren, dan zullen zij dikwijls deze of gene voordeelige stelling moeten verlaten, dit of dat belangrijk punt niet kunnen aantasten; omdat zij zich voegen moeten naar de overige kompagnien hunner bataillons of regimenten, die geleid worden door een officier die welligt hun *behaald voordeel*, of hunne gunstige gelegenheid, niet kent. Het is waar zij moeten *de algemeene* bewegingen volgen; maar nogtans kan men dikwijls in de gelegenheid komen van uitzonderingen hierop te moeten maken, hetgeen met voordeel zal kunnen gedaan worden door eenen officier die zijne kompagnie met beleid aanvoert, en die het evenwel niet zal durven wagen zich aftezonderen, wanneer hij ziet dat het regiment, waartoe hij behoort, zich verwijdert en eene andere strekking aanneemt; terwijl hij zeer gerust zijnen belangrijken post zal behouden, indien hij op zich zelven staat, of tot een der korpsen zware infanterie behoort die de jager-linie volgen, en hij dus niet geheel verlaten is.

En wanneer nu de jager-schakel vooruit gezonden en in werking is, waar zullen zich dan de staven der regimenten, der bataillons en der legioenen ophouden? waar zal men de vaandelwacht, de legerwagens, pakpaarden, geweermakerij enz. plaatsen? deze allen moeten door troepen gedekt en bewaakt worden. Indien men de manschappen tot deze wachten uit de jagers trekt, dan zal men de schakel zeer verzwakken; en waar zal men ze anders van daan halen? ook veroorzaken de staven dezer legioenen onnoodige onkosten.

Daarenboven heeft deze inrigting nog het voorname gebrek, dat de ligte troepen daar door buiten werking worden gesteld op het oogenblik dat men de meeste kracht moet bij een trachten te brengen; namelijk, gedurende den slag. Want wanneer twee legers elkander ontmoeten en, na de eerste schermutselingen, tot een geregeld gevecht komen, waar blijft dan deze voorhoede? zij moet zich ter zijde stellen zoo zij niet verpletterd wil worden door het kanonvuur of door de herhaalde aanvallen der zware ruiterij; de ligte troepen zullen hier door vele gelegenheden, tot eene of andere voordeelige onderneming moeten laten voor bij gaan. Indien zij nu terug trekken door de linien der zware infanterie, en zich bij een verzameld houden, dan is hun geene plaats aangewezen in de linie, en al hadden zij deze, dan staan zij nog buiten gebruik; men moet ze dus weder verdeelen over de geheele linie; en waartoe die te voren bijeengevoegt, wanneer men ze naderhand weder moet ontbinden?

De schrijver heeft zelf de zwarigheden begrepen van de jagers geheel van de overige troepen afte scheiden, dewijl hij bij ieder bataillon der zware infanterie eene kompagnie voltigeurs voegt. Deze inrigting komt dan ook veel verkieslijker voor. De manschappen dezer kompagnien behooren tot het gros des legers, en weten waar hunne plaats in de slag-orde is, namelijk bij hunne bataillons. Na dat zij den vijand ontdekt en vervolgens ontmoet hebben, houden zij hem op, tot dat alle de voorbereidselen tot den aanval bij hun leger gemaakt zijn, en wanneer het geschut begint te werken en de linien tegen elkander over staan, trekken zij onder bedekking der ligte ruiterij terug en voegen zich bij hunne korpsen, alwaar zij zich gereed houden om hunnen jager dienst weder te beginnen, het zij om den vijand te vervolgen, in geval hij door hun leger in wanorde wordt gebragt, het zij om den aftogt te dekken, bij aldien de hunnen daar toe genoodzaakt worden; van daar kunnen zij ook beter gebruik maken, van de minste gunstige gelegenheid om eene batterij te bekruipen, om een carré, of eene kolonne van aanval door hun jager vuur te bestoken enz. Men ziet ook uit de verhalen der laatste oorlogen, dat de franschen veel meer nut hebben getrokken, in het uitvoeren van den jager dienst, van hunne voltigeur kompagnien, dan wel van hunne regimenten ligte infanterie, die zij zeer dikwijls als zware infanterie hebben gebruikt. Maar indien elk bataillon slechts eene kompagnie jagers had, dan zoude deze evenredigheid te zwak zijn met de zware infanterie. Hier in is bij het nederlandsche leger voorzien, door het daarstellen van twee flankeur-kompagnien bij ieder bataillon, waar door men dan altijd een derde gedeelte der infanterie tot den jager dienst gereed heeft. Men kan daar van een genoegzaam getal manschappen afzonderen, tot het dekken der kolonnen, tot het bewaken der linien en het ontdekken van het veld, zonder bevreesd te moeten zijn, van de korpsen geheel van ligte infanterie te ontblooten. Wanneer men nu eenen krachtigen aanval, op een of ander punt wil doen, dan kan men ligtelijk eenige kompagnien flankeurs, onder het bevel van een hoofd- of staf-officier, hier toe bij elkander voegen, tot welk gebruik zij te beter geschikt zijn, daar zij niet enkel uit de ligtste en vlugste, maar uit de sterkste manschappen, en die van eene middelmatige gestalte zijn, gekozen worden; en zekerlijk, indien deze flankeur kompagnien, naar goede en doelmatige grondbeginselen onderwezen worden, kan men er met regt eenen zeer nuttigen dienst van verwachten.

Zie verder hier over ROGNIAT, *considérations sur l'art de la guerre; chap.* 2: en MARBOT: *Remarques critiques sur l'ouvrage intitulé considérations sur l'art de la guerre.* —